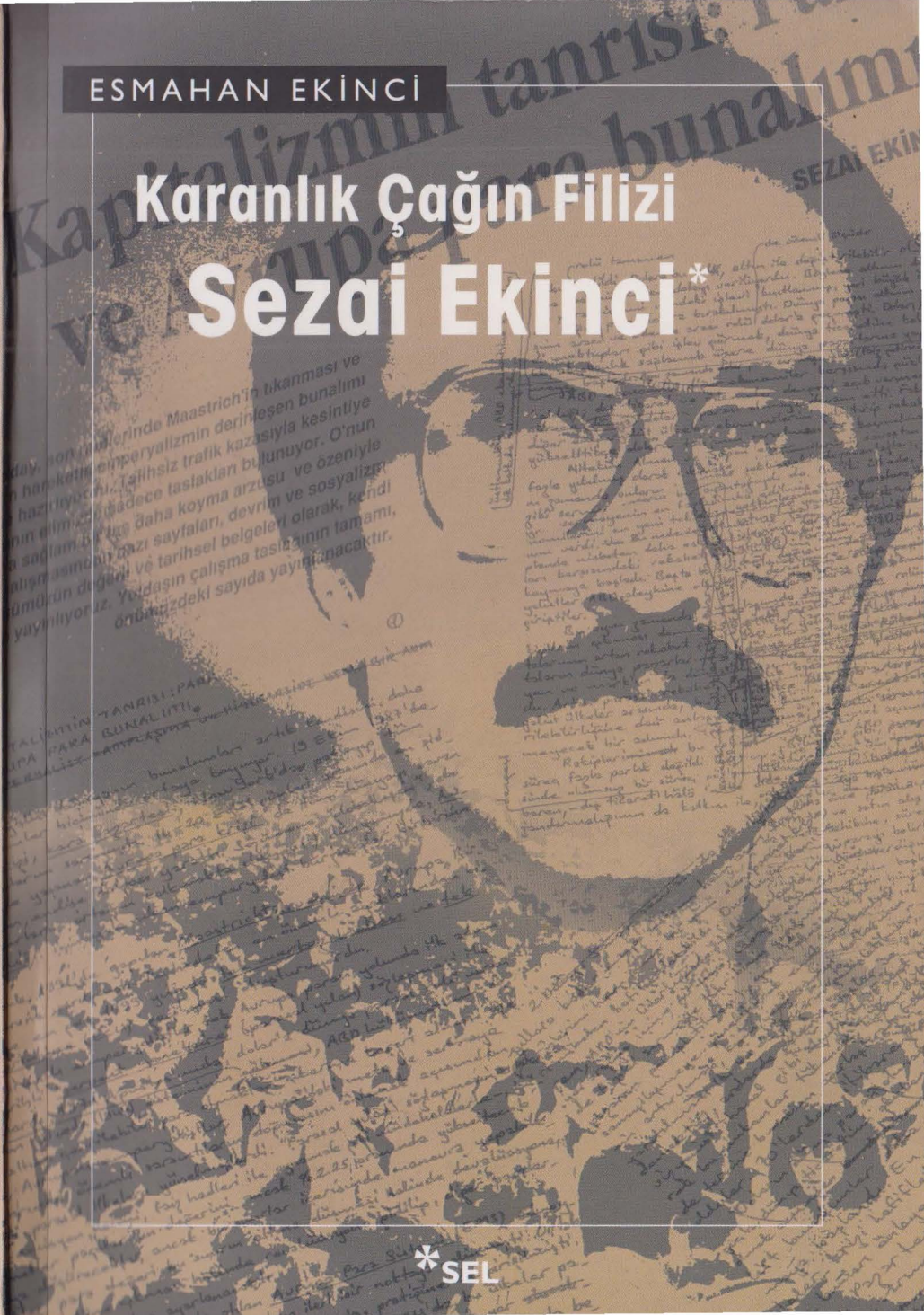
ESMAHAN EKİNCİ

Karanlık Çağın Filizi
Sezai Ekinci*

ESMAHAN EKİNCİ • KARANLIK ÇAĞIN FİLİZİ *

*SEL

KARANLIK ÇAĞIN FİLİZİ SEZAİ EKİNCİ*

Karanlık Çağın Filizi Sezai Ekinci, alışılmış formatta bir biyografi kitabı değildir.
Çağına karşı sorumluluğunu en üst seviyede yerine getirmiş komüniste bir saygı, bir vefa borcudur aynı zamanda.
Biyografi türünün kurallarına bağlı kalmaksızın Sezai Ekinci'nin çocukluk yıllarından yetişkinliğine, devrimci öğrencilikten komünist örgüt yöneticiliğine evrilen yaşamı; ailesi, yoldaşları, dostları, mücadele içerisinde yolları kesişen diğer devrimcilerin anlatımlarıyla yeniden hayat bulurken, hem tanıyanlara hem de gelecek kuşaklara kişiliğinin ve pratiğinin en temel çizgileri oldukça yalın ve objektif biçimde aktarılıyor.

Savunmasından teorik yazılarına, bilgi ve belgeler eşliğinde 12 Eylül faşizmine karşı direniş cephesinin en önünde konuşlanmış ve sınıf mücadelesinin her alanına omuz vermiş bir devrimcinin hayatı üzerinden yakın tarih Türkiye panoramasını da içeren *Karanlık Çağın Filizi Sezai Ekinci*, kelimenin gerçek anlamıyla ortak bir ürün olarak hazırlandı.

*SEL YAYINCILIK / BİYOGRAFİ

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*SEL YAYINCILIK: 502
ISBN 978-975-570-518-7

KARANLIK ÇAĞIN FİLİZİ
SEZAİ EKİNCİ
Esmahan Ekinci
Biyografi

© Sel Yayıncılık, 2011

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bilge Sancı
Kapak ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

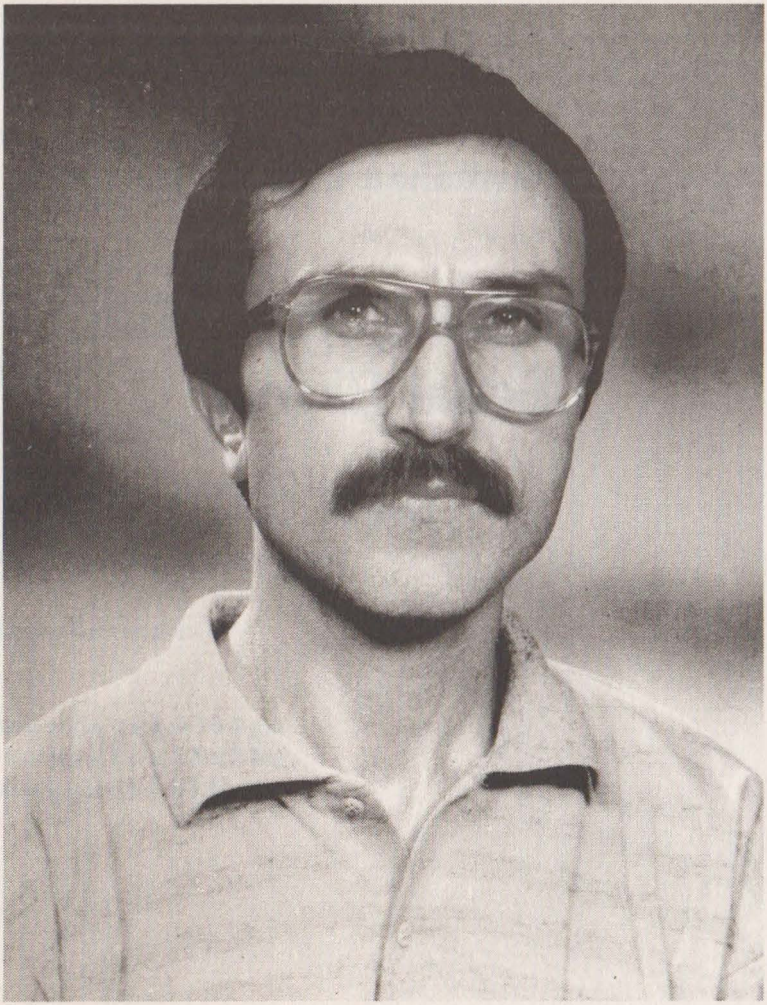
Birinci Baskı: Haziran 2011

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Esmahan Ekinci

Karanlık Çağın Filizi Sezai Ekinci

Biyografi

SEZAİ'yle yürümek

Sezai benim yoldaşımdı, sonra eşim oldu.

1978 yılında evlendik, '81'de tutuklandı, '91'de tahliye oldu. Onu '92 yılında bir trafik kazasında kaybettim.

Bu tabloya bakınca birlikte olduğumuz zaman 4 yıl. Ancak ülkemizde o yıllar öyle yoğun yaşanıyordu ki, Sezai'nin ve bizim yaşadıklarımız uzun bir ömre sığacak yoğunluktaydı. 10 yıllık ayrılıktan sonra ikimiz de aynı yıl tahliye olduk. Bir yıl sonra ise eve gelmesini beklerken acı haberle sarsıldım.

Aradan 19 yıl geçti... Sezai bana tüm yaşamım boyunca güç verecek güzel anılar bırakmıştı. Bunları herkesle paylaşmak ve Sezai'nin devrimci kişiliğini ve yaşam öyküsünü yeni kuşaklara aktarmak, Sezai'nin yarım kalan yaşamını devam ettirme isteğimin dışavurumuydu sanki. Sezai'nin ablası Hatice ve tüm aileyle birlikte bu duyguyu her zaman yaşıyoruz. Mektuplarını yeniden okumak, anılarımızı paylaşmak ölümünden sonraki ilk günler kadar acı veriyor bize hala...

Hatice ablayla kitap için konuşurken ikimiz de yıllardır elimizde bulunan mektupları okuyamadığımızı itiraf ettik. Ancak kitabı ne olursa olsun çıkarmak istiyorduk. Aslında geç kalmıştık. Sezai'nin ölümünden hemen sonra yazılar yazdığı dergiyi ve onun anısını yaşatmak için adına bir matbaa kurarak teselli bulmaya çalıştık. Bu matbaa iflas edince yıllardır çok istediğimiz ancak yapamadığımız bir şeyi, yani Sezai'yi yazarak anlatmaya/yaşatmaya karar verdik...

Sezai, "Çiğnenmemiş Yolda Yürümek Güçtür" başlıklı yazısında şöyle diyordu: "Daha önce yapılmış olanı yapmak kolay, çiğnenmemiş bir yolda yürümek ise güçtür. Aslolan bu yola girmek ve önde yürüme cesaretini göstermektir."

Bu cümleyi, yeni çıkmaya başladığı sırada *Devrimci Proletarya* dergisinin yayın anlayışıyla ilgili okur köşesine gönderdiği bir mektupta kullanmıştı. Bu cümle onun yaşam anlayışını, aynı zamanda mücadelesini anlatıyor.

Sezai 35 yaşına kadar böyle yaşadı. Vücudunu delik deşik eden kurşun yaraları, 150 günü geçen gözaltı süresince yaşadığı işkenceler, idam cezasıyla yargılanması, günlerce süren açlık grevleri ve çoğunu Mamak'taki tabutluk hücrelerinde geçirdiği 10 yıllık hapishane yaşamı... Hepsini yiğitçe göğüsledi. Ve tahliye olduktan bir yıl sonra bir arkadaşa araba çarpmaması için onu kurtarmaya çalışırken aramızdan ayrıldı.

Bugün Sezai'yle ilgili anıları yazarken sanki onları dün yaşamışım gibi hissediyorum. Ancak yazmak geçmişten bu yana benim en zorlandığım işlerin başında gelir. O yüzden ulaşabildiğim dostlarla görüşerek, "Nasıl bir kitap olmalı" soruna cevap aradım. Çoğu önerileri de arkadaşlar kitap için yanımda taşıdığım deftere* yazdılar. Defter notlarla doldu ama hala duygusal olarak hazır değildim.

Dava dosyaları, hukuki dokümanlar, el yazıları (araştırma yazıları, makaleler, savunması, mektupları), fotoğraflar... Ona dair her şeyi gözden geçirmeye, incelemeye başladım. Onu tanıyan yoldaşları ve dostlarından ulaşabildiğim herkese projeyi açtım ve destek istedim. Sezai'ye dair bilgilerini/anılarını tümü de coşkuyla kaleme aldılar. Kitap bu katkılarla zenginleşti.

Bu süreçte olumsuz örneklerle de karşılaştım. Sezai'ye ilişkin dönem bilgilerini ve anılarını aktarmak yerine, bu projeyi, devrimci mücadeleye ve onun hayatında her şeyin üzerinde tuttuğu örgütüne olan kinini kusmak için sıçrama tahtası olarak kullanmaya kalkanlar çıktı... Sezai'yi anlatan bir kitapta bu tür yaklaşımlara yer yoktu, yer alamadılar.

* Kitabı derleyen Esmahan Ekinci, 2000 Aralık - 2001 Temmuz tarihleri arasında yaklaşık 240 gün süren Ölüm Orucu'nun bedeninde ve beyninde yarattığı tahribat (Wernicke-Korsakoff) nedeniyle anımsayamama sorununa karşı, bu kitap çalışması boyunca kendisiyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. (Yayıncının Notu)

Anıları yazmak için yıllardır okuyamadığım mektupları okumaya başladım. Bu benim için işin en zor yanıydı ama -hele de Mamak'tan yazdıklarını- okudukça, Sezai'nin en zor koşullarda bile kaybetmediği yaşam ve mücadele arzusu bana yazma isteği ve enerjisi verdi. Sızlanma ve yakınma yoktu bu mektuplarda.

Onun mektupları, fotoğrafları, belgeleriyle bir yılı aşkın bir süre önce başladığım Sezai'yi yazma serüveninin sonuna geldiğimi düşünüyorum. Onu anlatmada gücüm yettiğince, belleğimin izin verdiğince, objektif, sade ve yalın olmaya çalıştım. Onu tüm yönleriyle anlatamayacağımı da biliyorum. Hep bir şeylerin eksik kalacağını da...

Şimdi Sezai 19 yıl sonra, hiç yürümediği bir yolda (bu kitap aracılığıyla) okurlarıyla yeni bir yolculuğa başlıyor. Bu yolculukta o, belki yoldaşları ve dostlarıyla tekrar karşılaşacak, benim bilmediğim ya da anımsayamadığım anı ve bilgilerle onlar, kitabın yeni baskısını daha da zenginleştirecekler. Belki pek çok genç okur bu kitapla zenginleşerek, devrimciliğe Sezai'yle birlikte adım atacak. Sezai bu kitapla soluk alacak; benim, tüm yoldaşlarının ve dostlarının anılarında bu kitapla da yaşayacak.

Esmahan Ekinci
Şubat 2011- İstanbul

DEVRİMCİ PROLETARYA

ÖLÜM ADIN KALES OLSUN

22. sayfada sürüyor

DÖVÜŞEREK ÖLDÜLER...

"Önce bir ses duydum, sonra bir adamın caddenin ortasına yığıldığını gördüm..." diyor görgü tanıklarından biri. Tarih, 23 Ekim'dir... Yer, Adana'nın en işlek caddelerinden biri olan Abidinpaşa caddesi... Saat 11.20 suları... Çevredekiler, Adana'nın göbeğinde cüretkar bir kamulaştırma eylemine tanık olmaktadırlar. Eylemciler TİKB savaşçılarıdır.

"Herkimiz yere yatırdılar..." diyor baskını yaşayan bir görevli. *"İçi para dolu çantayı aldılar ve yenimden kapıdamamızı söyleyerek hızla dışarı çıktılar"* diye sürdürüyor sözlerini.

Tekelci basın, her zamanki iğrençliğiyle yine bir dizi yalan üretir daha sonraları. **Milliyet**, soygunculardan birini yumruk vurarak yere düşüren "kahraman" bir görevli icat eder ve bunun üzerine "sıralanan soyuncular..." hikayeleri döşenir. *"Olaydan yarım saat sonra bile şok içinde ve ...dudakları titreyerek konuşan"* görevliler ise, Adana'nın yerel gazetelerinden Ekspres muhabirine, *"...o ara bir silah sesi duyduk (ama) zaten yerde olduğumuz için kurtulamadık"* diyorlar.

TİKB adına dergimize gönderilen açıklamada bu konuda şunlar söyleniyor: *"Yoldaşlarımız beşkısım planlandığı gibi gerçekleştirmiş, içeride durumu anında hakim olmuş, hedeflenen paraya ellerini koyarak çıkışa yönelmişlerdir. Bu sırada bina dışında bulunan bir görevli durumu farkederek zaptiye askerini telsizinden yardım istemeye yeltenmiş, diş güvenlikten sorumlu yoldaşımız tarafından ilk anda o da etkisiz hale getirilmiştir. Fakat, yoldaşlarımızın çok zorunlu olmadıkça sıradan görevliler ve masum insanlara herhangi bir zarar vermek istememelerinden de yararlanan bu görevli, girdiği şoktan etkisiyle de caddeye fırlamış, bunun üzerine arkasından tek el ateş açmak zorunluluğu doğmuştur..."*

Başlıklı görgü tanığının caddenin ortasına yığıldığını gördüğü kişi bu görevlidir. Vurulduğu için değil korkudan yıkılmış bir yere.

Silah sesi ve arkasından verilen alarm, zaten çok işlek olan bölgede polisi birden hareketlendirir. Tekelci basın, bu noktada da *"halkın polise yardımcı olduğu"* şeklindeki malum 055 masallarını yayarlar. Ama alarm, soyulan Tekel binasından verilmiştir, halkın yardımı ise yalandır. Bazı yerel gazetelerin de yazdığı gibi, komünist militanlar geri çekilme sırasında motorlu bir trafik polisine tesadüf ederler. Çatışmaya girilir, bu arada militanlar birbirlerinden koparlar. Arkalarındaki polis, içlerinden **Şaban Budak**'ı izlemeye başlar.

Arka sayfada sürüyor

"Ölüm adın kalleş olsun!.."

Kim, nerede, ne zaman ve nasıl düşecek toprağa?.. Hangimiz bilebilirdik bunu?.. Bu noktada sonuç sadece bize bağlı değil ki... Bunu da kendimiz seçebilseydik eğer, sıralama ve biçime ilişkin tercihlerimiz çok farklı olurdu kuşkusuz... **Osman**'ın aramızdan o kadar erken ayrılmasına izin verir miydik örneğin?.. Seçim şansımızı bir kez daha baştan kullanmıştık: Devrim ve sınıfsız komünist toplum yolunda sonuna kadar yürümek... Gerisi artık mücadelenin akışına kalmıştı...

Bu yolda ölümle karşılaşabileceğimizin de bilincindeydik... Ama bu olasılık ne ürküttü ne de gözümüzü korkuttu bir günden bir güne... Bunu bilerek ve göze alarak yapmıştık zaten baştaki seçimimizi... Ölüm olasılığı sürekli bizimleydi, onu adeta cebimizde taşıyorduk... Hepimizin tek dileği, yeri geldiğinde onunla en anlamlı biçimde buluşmaktı... Tabii, en çok arzuladığımız biçim elde silah vuruşa vuruşa ölmekti... **Osman** tam istediği gibi öldü... Sonra **Metin**, **Aslan**, **Mehmet Ali**... derken şimdilik son olarak **Şaban**... ama **Fatih**'in, **İsmail**'in, **Selma**, **Yunus** veya **Eralp**'in ölümleri daha mı az anlamlı bu yüzden? Değil elbette... Ölümün anlamını onun biçiminde arayan ya bir çocuktur ya da bir idealist... Ölümün anlamı yaşamda saklıdır... Anlamsız bir yaşamın -olumlu açıdan- anlamlı bir sonu olabilir mi ya da anlamlı bir yaşamın son buluşundaki "*biçimsizlik*" onun özünü ortadan kaldırabilir mi? Senin ölümüne isyanımız da bundan ileri gelmiyor mu zaten?.. "*Zamanı mıydı*"? diyoruz, "*Böyle mi ölecektin?*" diye kahrediyoruz... Neden "*zamansız*", neye göre "*biçimsiz*", niçin "*beklenmedik*" bir ölüm bu?.. Bu soruların yanıtı, senin devrimci yaşamında yatıyor.

TİKB'nin kuruluşu ve bugünlere gelişinde çok emeğin var. '74'ten bu yana devrimci kavganın içinde, TİKB'nin saflarındasın. Mücadelenin görev almadığın cephesi kalmadı. Askerlik de yaptın, örgütçülük ve propagandacılık da; öğrenci hareketi içinde de yer aldın, işçi sınıfı içinde de çalıştın...

Osman'ın komutasındaki silahlı eylem birimlerimizin en eski üyelerinden biriydin; daha sonra O'nun boşluğunu doldurmaya yönelen komutanlardan biri oldun. Sık bir ekiptiniz. Gerçekleştirdiğiniz eylemlerin birçoğu, dönemin koşulları içinde birer planlama ve uygulama klasiği idi. Ankara Gümrük Müdürlüğü'ne ait parayı tereyağından kıl çeker gibi nasıl da ustaca çekip almıştınız? Eylem o kadar cüretkar, plan o kadar mükemmel, uygulama o kadar profesyonelce idi ki, iki araba dolusu görevli ve muhafız kıpırdamaya bile fırsat bulamamışlardı. Ya **Fatih**'le birlikte **Çankırı**'daki destansı direnişinize ne demeli? Koca bir şehrin polisi ve jandarması peşinize düştü de sizi ele geçiremedi... Yine devrimci bir eylemin hazırlığı içindeydiniz. Çankırı'nın göbeğinde başlayıp, şehrin dışındaki yollar ve tarlalarda süren takip ve çatışmalar sırasında kaç barikatı yarıp çıkmıştınız? Polis sizi ele geçirmeye çalışırken, siz nasıl bir polis arabasına el koydunuz? Telsizden teslim olmanızı isteyen emniyet müdürüne ve il jandarma alay komutanına ne yanıt vermiştiniz? **Osman**'ın kaçırılışı... Hacıbayram Karakolu baskını... Bakırköy Adliyesi'nden firar... Hangi birini anlatalım?..

Sana kalsa hiçbirinin anlatılmasını istemezdin. Alçakgönüllülük damarı sende de çok güçlüydü çünkü. Havacılıktan hoşlanmazdın. Tevazu ve sadelik senin mayanda vardı. Bu karakteristik özelliğin fizik yapına da yansımıştı sanki. Minyon yapılıydın. Efendilik ve masumiyet yüzünden akardı.

12 Mart sonrası öğrenci hareketi içinde kesişti seninle yollarımız. Devrimciliği seçişin ile TİKB'nin önceli olan o dönemdeki grup yapımıza yönelişin aynı anda oldu. Bu seçim ve bu çakışma, tesadüflerin belirlediği bir sürükleniş değildi. Her ikisinde de bir bilinç öğesi vardı. Halk hareketinin o dönemde genel yükseliş içinde olmasının devrimciliğe yönelişinde hiç mi payı olmadı? Oldu elbette. Aynı şekilde, o dönemdeki devrimci grup yapımızı seçişini salt işçi sınıfı içinde çalışmayı esas alan temel yönelimimiz ve pratik mücadelede militan bir tutuma sahip oluşumuzla açıklayabilir miyiz? Okulunda ve çevrende öne çıkan devrimcilerden birçoğunun grubun üye ve taraftarları olmasının tercihinde hiç rolünün olmadığını söyleyebilir miyiz? Ama asıl belir-

leyici olan, daha bu yola adımını atarken senin devrimciliğe bakış açındı. Devrimciliği gelip geçici bir heves olarak görmüyordun. Kendini bütün varlığınla ezilen insanlığın kurtuluşu davasına adama fikri, başından itibaren açık ve netti sende. Aynı netlik, **İsmail Cüneyt** ve **Fevzi Aslansoy**'da da vardı. O dönemde sayıca oldukça kalabalık olan saflarımızdaki "*Hacettepeliler*" içinden, mücadelenin şu veya bu aşamasında dökülmeden, yalpalamadan ve çürümeden sonuna kadar gidebilenler de sadece siz üçünüz oldunuz zaten. Profesyonel devrimciliğe geçişin de bu nedenle fazla uzun sürmedi. Okulu, aileni ve Ankara'yı tereddütsüz terk edip işçi sınıfı içinde çalışmak üzere İstanbul'a doğru yola koyulduğunda henüz çok genç bir devrimciydin.

Yoldaşlarına karşı hep sıcak bir yer vardı kalbinde. Ama **Metin Aydın**'ın, **Fatih**'in ve **Osman**'ın yerleri ayrıydı. **Metin** yeğenindi. O'nun devrimciliği seçişinde olduğu gibi militan komünist kişiliğinin şekillenişinde de payın büyük oldu. **Metin** çok şeyi senden öğrendi; sen de **Metin**'den çok şey öğrendiğini söylerdin büyük bir tevazu ve gururla. Sadece yoldaşlarına karşı değil devrimci olan herkese ve her şeye açıktı yüreğinin kapıları. Fakat devrimci karakterini yitiren ve çürüyeni de taşımayı sürdürmezdin içinde. İnsan ilişkilerinde yumuşak, sevecen ve hoşgörülüydün.

Anısını özel bir sevgiyle yaşattığın devrimcilerden biri de **Ökkeş Karayiğit**'ti. **THKO** döneminde **Gültepe** bölgesinde birlikte çalışıyordunuz **Ökkeş**'le. MHP'li faşist çetelerin denetimindeydi Gültepe o zamanlar. Devrimci faaliyetin yolunu silahla açmak gerekiyordu bu yüzden. Siz bu yolu açtınız birlikte. Ökkeş'in kahpe bir pusuda vurulması çok üzmüştü seni ve hiçbir zaman unutmadın bu yiğit silah arkadaşını. Sonraları kardeşi ile ilişki kurdun O'nun. Ama ağabeyinden çok farklı bir konumdaydı kardeşi; yeraltı dünyası denilen batağın içindeydi. Yıldırmadı bu seni, her zamanki inatçılığın ve sabırlı tutumunla O'nu, hiç olmazsa devrimci faaliyetlere katkıda bulunan bir unsur haline getirmeyi başardın. Devrimci bir eylem için gereken arabaya birlikte elkoyduğunuz bir sırada polisle karşılaştınız. Girdiğiniz çatışmanın sonunda ayağından yaralı olarak yakalandın. Polis o zaman da çözemedi seni. Üzerinde çıkan sahte kimlikten ötesi çık-

madı ağzından. Partnerin gibi adli bir suçlu musun yoksa siyasi misin? Kafalarına takılan bu sorunun yanıtını da bulamadılar. Bakırköy Adliye'si çıkışında bir baskınla kaçırdık daha sonra seni. Bacağında polis kurşununun açtığı yara vardı.

Bir yarayı daha götürdün giderken beraberinde. Bir türlü çıkarılamadı boynundaki o kahrolası kurşun değil mi? Doktorlar "*rizikolu*" buluyorlardı çünkü böyle bir müdahaleyi... Milim farkıyla ve tamamen bir şans eseri olarak kurtulmuştun zaten öldürücü etkisinden. Oportünist HK şeflerinin kışkırttığı kim bilir hangi piyon sıkıştı onu Adana'da yolda giderken, arkandan...

Aldığın yaralar ve ölümden döndüğün anların tümü bunlardan ibaret değil elbette. Ama söz yaralardan açılmışken, bir tanesi daha var ki, sen öncelikle hatta sadece bundan söz ederdin herhalde. Bu yara farklı bir yara yalnız. Vücudunda taşıdığın ötekiler gibi maddi değil ama sana en fazla acı verenin o olduğu kesin. Sözünü ettiğimiz "*Mamak yarası*"... Mamak, kelimenin tam anlamıyla bir yara idi senin içinde ('81 sonundan 1989'a kadar). 8 yıl kaldın o zindanda. Ama gördüğün işkenceler ve zulüm değil, oportünist teslimiyetçiliğin Mamak'a egemen olmasının önüne geçememiş olmak açmıştı sendeki bu yarayı asıl olarak. Bu noktada çaresiz kalmanın acısını ve ezikliğini duydun hep. Yoksa, bu teslimiyetçilik seni teslim alamamıştı. Öyle olmasaydı eğer, Mamak tarihinde direniş adına anılmaya değer her hareketin içinde olabilir miydin? Koca Mamak'ta Tek Tip Elbise'yi çıkarıp atma cesaretini gösterebilen 4 kişiden biri sen oldun. Mamak seni de tüketmiş ve pelteleştirebilmiş olabilseydi eğer, Mamak sonrası süreçte inkârcılık ve tasfiyecilik batağında daha derinlere doğru kulaç atanların tam aksine bir tutumla eski militan ML çizgi ve görüşlerinde ayak direr, kavgayı sürdürme gücünü ve sağlamlığını gösterebilir miydin?

10 yıl süren bir tutsaklıktan sonra cezaevinden çıkar çıkmaz yine göreve koştun. Kısa süre Adana bölgesinde çalıştıktan sonra yazı kurulu üyeliği bekliyordu seni. Mücadelenin farklı bir cephesiydi bu, ama sen bu cephenin de yabancısı değildin. Daha önceleri de "**İhtilalci Komünist**" ve "**Orak-Çekiç**"e yazmıştın. "**Devrimci Proletarya**"ya çok

emeğin geçti. Ayrıca daha çok şey yapmak istiyordun. Dergiyi biçim ve içerik açısından geliştirmek, istenen periyoda oturtmak, yeni boyutlar kazandırmak amacıyla bir dizi plan ve proje vardı kafanda. Önümüzde yapacak çok iş vardı ama bu senin son yaptığın olmadı.

Tam da yeni adımlar ve atılımlar arifesinde iken, üstelik kavganın her cephede kızıştığı, senin gibi zengin deneyim sahibi önder komünistlere olan ihtiyacın kavurucu bir hal aldığı bir dönemde böyle bırakıp gitmek var mıydı?.. Mücadeleyi ve örgütü yarı yolda bırakmak yazmazdı hâlbuki senin kitabında. Kavga kaçkını "*molozlar*"a bu yüzden öfke duymaz mıydın?

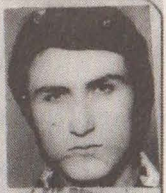
Emperyalizmin derinleşen bunalımı üzerine genişçe bir makale hazırlıyordun. Bu sayıya yetiştirebilmek için son günlerde epey uykusuz kalmışsın. **Şaban**'ı ve **Remzi**'yi yitirmenin üzüntüsü, bu yorgunluğun üzerine bindi. Bir de büronun işleri, karşılaştığımız aksilikler, aksaklıklar,.. üzerinize gelen o otobüsü neden zamanında farkedemediğinizi kestirebiliyor insan. Tabii, yıllarca hücreler ve daracık koğuşlarda geçen cezaevi yaşamının trafik konusunda kimi duyarlılık ve reflekslerimizi köreltmiş olmasının rolünü de unutmamak gerekiyor... "***Ölüm adın kalleş olsun!..***" denmez de ne denir bu durumda...

Ama gözün arkada kalmasın... Ne senin ne **Şaban**'ın ne de **Remzi**'nin... Taşıdığınız bayrak bugüne dek düşmedi ve düşmez bundan sonra da... Rahat uyuyun!..

Devrimci Proletarya,
16 Kasım 1992, Yıl 2, Sayı: 17

Tohumdan Başağa

T. C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİ KİMLİK KARTI

Adı, Soyadı: SEZAİ EKİNCİ
Doğum yeri ve yılı: [illegible]
Bölümü ve Sınıfı: TIP DÖNEM I
Adresi: [illegible]
İmzası: [illegible]

Güz Dönemi
1973 - 1974

Bahar Dönemi
1973 1974

"Hacettepeli" Sezai

"Kıskanıyorlar hepimizi
kıskanacaklar,
Güç iştir çünkü
bir tarihi insan gibi yaşamak,
Bir hayatı
insan gibi tamamlamak,
Güç iştir..."

(E. Cansever)

Sezai, bizim "Hacettepeliler"dendi. O zamanki grup yapılanmamız içinde on-onbeş kişilik çekirdek bir gruptu bu. Lider özelliklere sahip ağırbaşlı tipler yanında, çocukluktan çıkamamış havai tipler de vardı aralarında. Ankara'nın neresinde devrimcilere ihtiyaç varsa oraya koşturan devrim hamalları da vardı içlerinde; işin daha çok gevezeliğini yapan rahatına düşkün kantin kuşları da... Geceli-gündüzlü bir pratik yanında teorik çalışmayı ihmal etmeyenler olduğu gibi, aylar boyunca elinde hep aynı romanla dolaşan dalgacılara da rastlardınız... Velhasıl değişik yetenek ve özelliklerin renkli bir toplamı, içimizde bile 'özgün'bir topluluktu...

Tantanası olmayanlardan biriydi Sezai... "Taş yerinde ağırdır" misali fazla öne çıkmayan, sessiz, sakin ve emekçi olanlardan... Ve gözükara... Her konuda sakınmasız ve atak... Afiş, yazılama, miting, korsan gösteri, faşistlerle çatışma, ADYÖD'de nöbet, eğitim çalışmaları, seminerler, o dönemde ilişkide bulunulan sendikalarda faaliyet, grev ziyaretleri, sendika ve oda seçimlerinde faşistlere karşı güvenlik... Nerede ne yapılması gerekiyorsa el altında daima hazır bir çözüm gücü... "Keko" (Fevzi Aslansoy) ile İsmail Cüneyt gibi örgütlü siyasal faali-

yeti tökezlemeden sonuna kadar yürütenlerle, Hüseyin Elbeyli gibi örgütten kopsa dahi akıl almaz politik ve ahlaki zikzaklar çizmeden son nefesine dek omurga sahibi bir yaşam sürdürenler de bu kategoriyi oluşturanların içinden çıktı zaten...

Bazı insanlar için "7'sinde neyse 70'inde de o" denir. Sezai'nin karakteristik özellikleri de son nefesine kadar öz olarak hiç değişmedi. 1975'lerin genç devrimcisi Sezai nasıl biriyse, 27 yıl süren kesintisiz bir mücadele sürecinin ardından son nefesini veren komünist önder Sezai de aynıydı. Hep devrimin hamalı... Hep emekçi... Hep bağırtısız çağırtısız... Hep tereddütsüz... Hep gözükara...

"27 yıl boyunca değişmemiş olmak," bir komünist için normalde övgü olamaz!.. Marksist-Leninistler için "değişmemek", aslında donmanın, hayatiyet kaybı ve politik ölümün ifadesidir. 20. yüzyılın parti pratikleri ve sosyalizm deneyimleri sırasında uğruna nice bedellerin ödendiği tarihsel başarı ve ilerlemelerin bile arkasının getirilemeyip tüketilişinin derinlerdeki tayin edici neden de bu değil midir zaten? Ama, Manifesto'nun da o olağanüstü özlü tanımıyla "katı olan her şeyin buharlaştığı" 1980'ler sonrasının postmodern "değişim" örnekleriyle, bir zamanlar "devrimci" olanların savruldukları halleri gördükten sonra, bunun bir yönüyle de nasıl bir erdem olduğu gerçeği kendini daha net gösteriyor.

Sezai, TİKB'nin önceli grup yapımızla Hacettepe'de buluştu buluşmasına fakat orada çok fazla kalmadı. Bir yıl tıp okuduktan sonra yeniden sınavlara girerek SBF'ye geçiş yaptı. Ama belleklerde "Hacettepeli Sezai" olarak yer etti. Zaten Siyasal'daki "öğrenciliği" de fazla uzun sürmedi. Okulu tümden bırakarak işçi sınıfı içindeki çalışmaya katılmak üzere İstanbul'a gitti. Hacettepe ve Siyasal'da kaydı olduğu dönemlerde de bir ayağı hep okul dışındaki faaliyet alanlarındaydı zaten. Hacettepe'deyken ağırlıklı olarak Dikmen Halkevi'ne gidip gelirdi. SBF'ye geçtiği kesitteyse grubun o dönemde faaliyet yürüttüğü sendikalardan Bay-Sen ve Köy YSE-İş içindeki taban çalışmaları içinde yer aldı.

İstanbul'a gelişim, İTÜ...

Sezai ile 1977 yılında tanıştığımızda İstanbul Teknik Üniversitesi'nde öğrenciydim. Daha önce ODTÜ'de iki yıllık öğrenciliğim döneminde Sezai de Ankara'daymış ancak o zaman ben daha çok kampüs içindeki çalışmalara katılıyordum.

ODTÜ'ye 1974'te girdiğimde Deniz Gezmiş'i ve Hüseyin İnan'ı tanıyan, onlarla birlikte mücadele etmiş insanların anlatımlarını dinleyerek, Vietnam Devrimi'ni anlatan yazıları-haberleri okuyarak, Küba Devrimi'ni konuşarak, Sovyetler Birliği'ndeki geriye dönüş tartışmalarını izleyerek bilgilendim. ODTÜ'de 9 aylık boykot sürecinde sabahları Stadyum'da yüzlerce kişiyle, silahlı bıçaklı zincirli saldırılarda ölümcül darbe almamak için korunma yöntemlerinden polis kovalamasından kaçış yöntemlerine kadar bir dizi uygulamalı eğitim gördük. Her gün çatışma haberlerini duyduğumuz bir dönemdi. Faşist katliamların en yoğun yaşandığı yıllar...

Sezai o dönem ADYÖD'de (Ankara Devrimci Yüksek Öğrenim Derneği) çalışıyormuş. Oradaki toplantılara gitmeyi istiyordum ancak okul içindeki yoğun hareketlilik gidişimi ertelememe neden oluyordu. ODTÜ'den atıldıktan sonra tekrar sınava girip İTÜ'ye geldim. Yıl 1977'ydi; Halkın Kurtuluşu'yla (THKO) ayrışma süreci yaşanmıştı. O süreçte harekette çok fazla insan tanımıyor, herkesi dinlemeye çalışıyordum.

Henüz alternatif bir yapılanma oluşmamıştı. Ama bunun hazırlığı içindeydiler. THKO'nun mücadele anlayışıyla muhalefetin mücadele anlayışı arasında belirgin bir farklılaşma oluşmuştu. Bu farklılaşmada THKO, Deniz Gezmiş'lerin geleneğinden gelmesine rağmen, "küçük burjuva maceracılığı"nın özeleştirisi adı altında sağcı reformist bir çizgiye savruldu. Ayrışmada ortaya çıkan sorunların asıl nedeni, bu mücadele anlayışından kaynaklanıyordu.

Bir de "Üç dünya teorisi" vardı, bu teoriyi reddetmemişlerdi. Mao'yu savunan bir yaklaşım sergiliyorlardı. Muhalefet hareketini oluşturanların önde gelen isimleri, daha çok '68 kuşağından "Aktancılar" olarak bilinen grubun içerisinden gelen insanlardı, devrimciydiler. Birleşme dönemlerini ben bilmiyorum. 12 Mart askeri darbesinden sonraki dönemde -'74'lerde sanırım-, Aktancılar'la THKO belirli ilkeler üzerinden anlaşarak bir araya gelmişler. Daha sonraki süreçte, bu belirlenen ortak anlayışların gitgide uçlaşan biçimde birbirinden farklı düşüncelere doğru evrilmesi söz konusu. Bu yüzden de THKO'dan ayrışma sürecinde ben -o zaman Ankara'daydım- herhangi bir tarafta yer almıyordum. Yani Aktancılar'ı da tanımıyordum, eski THKO'luları da tanımıyordum, sempatizan konumundaydım. O yüzden ayrışma sürecindeki gelişmeleri yazılardan okuduğum kadarıyla biliyorum. Tavrımı daha çok okuyarak belirlemiştim; muhalefetin çıkardığı yazıları okumuştum, THKO'nun da yazılarını okumuştum. Ve THKO'ya muhalefet eden gruba hak vermiştim, daha sonra onlarla tanıştım.

İstanbul Teknik'e geldiğim zaman muhalefette olan Aktancılar grubundaki devrimcileri tanıdım. Zaten İTÜ, faşistlerin giremedikleri, devrimcilerin etkin olduğu bir üniversiteydi. Beni ayrışma sürecinde en çok etkileyen konu, silahlı mücadele ve illegal örgütlenmenin zorunluluğuydu. Bu konudaki eleştirileri doğru bulduğum için muhalefet hareketi içinde yer aldım. Ben üniversitedeyken, muhalefet grubu THKO tarafından "karşıdevrimci hizip" ilan edilmiş ve bize yönelik fiili saldırılara başlamışlardı. Hatta Halkın Kurtuluşu taraftarları, üniversitede muhalefette yer alan bir arkadaşı dövmüşlerdi.

İTÜ'ye gelince önce pansiyonda kaldım; sonra yoldaşlardan ev tutmam için öneri gelince bir yoldaşla birlikte kardeş olarak ev tuttuk. Ankara'dan sonra pansiyondan eve taşınmak benim için yeni bir yaşam biçimiydi. Bu yaşam biçimi o güne dek öğrendiklerimi hayata geçireceğim önemli bir karardı. ODTÜ'deki 2 yıl benim için iyi bir eğitim süreci olmuştu. İTÜ Maçka'ya gittiğim için Kağıthane'de bir gecekondu kiraladık. O dönem Kağıthane'deki boş alanlara gecekondu yapıyordu birçok insan.

Ev sahibi Sinoplu'ydu, ona öğrenci olduğumu da gerçek ismimi de söylemeden evi tuttum. Tezgâhtar olduğumu söyledim ama her gün okula gidiyordum. Çevreye politikayla ilgilenmez göründüğüm halde, üst sokakta oturan Tokatlı bir kadın beni okul dönüşü ısrarla evine davet etti. Yeni gecekonduların yapıldığı bölgede oturuyordu. Beni, "Sen Sinopluların kiracısısın, ama ben sizin devrimci olduğunuzu anladım. Gelin siz de buraya bir gecekondu yapın," diyerek ikna etmek için epey dil döktü.

İkimiz esmeriz, o sarışın...

Sonunda dayanamayıp sohbete başladım. Devrimci olduğumu, ayaklanma yoluyla iktidarı ele geçireceğimizi, iktidara gelince herkesin ihtiyacına göre ev sahibi olacağını anlattım. Asıl enerjimizi silahlı ayaklanma için kullandığımızı anlattım. Kadın da bana Aşık Mahsuni'nin bir kasetini hediye etti.

Birlikte ev tuttuğumuz yoldaşın bıyıkları "Stalin bıyığı"ydı. O dönem bıyık, insanların düşüncelerini yansıtan önemli bir simgeydi. Akşam bu olayı anlatıp bıyıklarının bizi açığa çıkardığını söyledim. Onun ne iş yaptığını bilmediğim ve illegalite gereği sormadığım için, konuyu büyütmeden komşularla daha samimi olmaya başladım. Bizim hakkımızdaki düşüncelerini öğrenmek için okul dönüşü komşularla oturmaya başladım. Ev sahibi ve hemşerileri, evin yanındaki bahçede oturup elişi yapar bir şeyler yerlerdi. Ben de evde ne varsa onlara ikram edip yanlarına otururdum; evde ekmek yaptıkları için çok güzel olurdu, en çok da ekmek arasına sarımsak koyup yerlerdi. Bu benim de hoşuma giderdi, "Akşamüstü sarımsak partisi," derdim.

Birlikte kaldığımız yoldaş da benim yaşamımı bilmediği için ortak konumuz, günlük haberler dışında Sinoplularla yaptığımız sohbetler olurdu. Artık evin çevresindeki insanlardan bize zarar gelmeyeceğinde anlaşmıştık. O zaman birlikte kaldığımız yoldaş baklayı ağzından çıkardı: "Bizimle birlikte bir yoldaş daha kalacak," dedi. İkimiz esmeriz, o sarışın; o yüzden komşulara, "Teyzemizin oğlu iş bulmak için İstanbul'a geldi. Kendisi evli, iş bulunca ailesini de getirip ayrı eve çıkacak," demeye karar verdik.

Bir akşam yoldaş yanında birisiyle geldi; sarışın, hafif uzun saçlı, üzerinde ütülü kumaş pantolon, yeşil temiz bir gömlek, yeni boyanmış ayakkabılarıyla Sezai'yi görünce çok şaşırdım. "Halil" diye tanıştırdı yoldaş. Halil kibarca tokalaştı, holde ayakta biraz sohbetten sonra "Oturalım" deyip odayı gösterince, "Mümkünse ben önce bir duş almak istiyorum," diyerek yoldaştan yardım istedi.

* * *

Özellikle Halkın Kurtuluşu'ndan ayrışma sürecindeki tartışmalardan illegal yapılanmanın zorunluluğu ve dünya devrim tarihinden ve '68 kuşağından öğrendiklerimizle de silahlı mücadelenin bütün devrimlerin olmazsa olmazı olduğunu biliyordum. Bu nedenle, İTÜ'deki mücadele o dönem devrimcilerin önderliğinde olduğu halde benim hayalim okul dışındaydı. Ancak nasıl olacağını bilmeden, okula gidip geliyordum. İlk illegalite tecrübesi bu evdi benim için.

Evin konumunu sağlamlaştırmak için harcadığımız çabadaki acemiliklerimiz bugün çok tuhaf gelebilir belki ama, binlerce insanın devrimci gösteriler yaptığı, faşistlerle her gün silahlı çatışmaların yaşandığı bir şehirde, bizim mütevazı evimizin birisi ihbar etmediği sürece izlenme ihtimali yoktu. Böylece Halil de, bizim Mustafa'yla tuttuğumuz eve sık sık gelip kalmaya başladı. Komşuların "ahlaki" yöndeki kuşkularını da konuşarak gidermeye çalışıyordum.

Bir gün okul dönüşü eve girerken karşı komşu hiç yapmadığı bir şekilde gülerek beni evine çağırdı: "Bugün Çağlayan'da kocam seni arabasına çağırmış, sen de onu tanımadığın için kötü terslemişsin," dedi. Paramızı gereksiz yere harcamamak için Kağıthane'den Nişantaşı'na yürüyerek gidip geliyordum. Tesadüfen gelişen bu olay da komşuların kuşkularını olumlu yönde değiştirmişti. Yine eskisi gibi samimi davranıyorlardı artık.

Halil de bizde daha fazla kalıyordu. Mustafa'yla aralarındaki sohbetlerde birbirleriyle şakalaşıp gülerlerdi. Halil ve Mustafa benimle kendi aralarındaki gibi konuşmazlar, bana karşı çok saygılı ve çekin-

gen davranırlardı. Mustafa'nın Halil'e sorduğu sorulardan Halil'in teorik ve pratik olarak daha tecrübeli olduğunu fark edince ben de Mustafa'yla birlikte sohbetlere katılıp sorular soruyor, özellikle ayrışmadan sonraki yeni yapının nasıl olacağı üzerine konuşuyorduk.

Konfeksiyon işçisi Ali ALGÜL

Halil bir süre sonra bana, çok sevdiği bir ailenin çocuklarını anlatmaya başladı. Onları anlatırken yüz ifadesi, sanki o an yanımızdaymışlar gibi sevecen ve güleç bir hal alıyordu. Her gelişinde mutlaka onlarla ilgili bir macerası olurdu. Anlatmakta gecikirse, bu defa ben merak edip sorardım. Benim de kardeşlerim olduğu için bu hikâyeler hoşuma gider, kardeşlerimi hatırlatırdı bana. Ancak illegalite gereği birbirimize özel yaşamımızdan söz etmediğimiz için sohbetimizi kendimize doğru genişletmezdik.

Bir gün beni onlarla tanıştırmak istediğini, çocukların annesinin çok akıllı bir kadın olduğunu ancak okuma yazmayı iyi bilmediğini anlattı. Ben de severek öğretebileceğimi söyledim. Bu aile, Ali Algül'ün yengesi ve çocuklarıydı. Ali'nin ağabeyi cezaevindeydi; Ali henüz 17-18 yaşındaydı, ben de o zaman 20 yaşındaydım. O güne dek para kazanmak için herhangi bir işte çalışmamıştım. Ali'nin konfeksiyon işçisi olarak çalışıp ağabeyinin ailesine baktığını öğrenince hayret ettim. Daha sonra Ali'yle sohbetlerimizde henüz çocuksu pırıl pırıl ifadeli bu yüzün gerisindeki olgunluk, yoksulluk ve acıyı gördüm. Ancak her konuda umutlu ve çözüm üreten yaklaşımıyla sosyalizmi kendi geleceği olarak benimsediği belli olan bir roman kahramanıydı sanki karşımdaki.

Yengesiyle kaynaşmamız çok kolay oldu, tabii bunda Halil'in daha önce ailede oluşturduğu samimi ve sıcak havanın etkisi vardı. Üç yeğeni vardı Ali'nin. Kapıyı bize açtıklarında 3-4 yaşlarında olan kocaman kara gözlü Savaş, çığlık atarak zıplamıştı Halil'in kucağına... Peşinden Savaş'tan birkaç yaş büyük olan Erdoğan, sonra da diğerleriyle yaş farkı çok fazla olmayan, ancak Ali gibi yaşından çok önce olgunlaşmış Naciye sakin ve sevecen bir şekilde kucaklamışlardı Halil'i. Çocukların benimle kaynaşmaları da çok çabuk oldu.

Sezai, ne olursa olsun onlara küçük bir şekerleme ya da çekirdek götürürdü. Bu hediye en çok Savaş'ı mutlu ederdi. Bu aileyle karşılıklı olarak kendi ailemiz gibi yakınlaşmıştık artık. Ama çocuklar bile bize soru sormama terbiyesiyle eğitildikleri için, onların bizimle ilgili bildikleri tek şey amcasının arkadaşları olmamızdı; ama komşulara karşı onların köylüsüydük! Amcasıyla yaptığımız sohbetleri dikkatlice dinlerlerdi. Çocukların bilmemesi gereken konular olunca Halil hemen onlara dönüp şakalaşmaya başlar sonra da, "Haydi çocuklar, siz öteki odada dersinizi çalışın!" derdi. Yenge de Savaş'ı uyutmaya çalışırdı.

Yürüyerek İstanbul...

Sezai'yle birlikte Ali'nin yengesine gidişlerimiz sırasında zamanın nasıl geçtiğini fark etmezdim. Kağıthane'den Bahçelievler Soğanlı'ya gitmek için en tasarruflu yolu seçmeye çalışırdık ama yolun büyük bir kısmını da yürüyerek giderdik. Bir keresinde ikimizin tek araç için bile parası yoktu ama Bahçelievler'e kadar yürüyerek de olsa gittik; ertelemedik. O gün dikkatimi çeken şey, Sezai'nin cebindeki son parayla Savaş'a bir külah ay çekirdeği almayı ihmal etmemesi oldu. İkimiz de fazla para harcamayı sevmezdik, bu nedenle çoğu yere yürüyerek giderdik. Ama bu yürüyüşlerde müzik bile olurdu.

O zaman şimdiki gibi 'mp3'ler yoktu ama bizim canlı müziğimiz olurdu. Sezai'nin sesi çok güzeldi, müzik kulağı da iyiydi. Türkü söylemeyi severdi. Daha çok türkü söylerdi ama o dönem arabesk müzik popüler olduğu için özellikle minibüslerde, kahvelerde Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur çalardı; Sezai de onların yeni çıkan her parçasını hemen öğrenir söylemeye başlardı. Bir de vücut dilini müziğin sözlerine uygun olarak kullanınca, yürüyüşlerimiz oldukça keyifli olurdu.

Sezai, gidip geldiğimiz semtlerin özellikle bahçe aralarından, patikalardan kestirme geçiş yollarını iyi bilirdi. O zamanlar İstanbul'un merkezi semtleri dışındaki bölgelerin çoğu yeni yerleşim bölgesiydi, zaten o yüzden düzenli yollar semtin ancak ana güzergâhında olurdu. Ben okula gitmek için herkes gibi tepeden aşağıya dolanarak inen toprak yolu kullanırdım. Bir gün Sezai'yle birlikte evden çıktığımızda, "Gel şuradan gidelim," diyerek beni ters yöne, Kağıthane De-

resi'nde askeriyenin arkasındaki tepenin üstüne getirdi. "Haydi buradan aşağıya inelim," dedi. Çok dik bir yamaçtı ve arada birkaç yeşillik olsa da toprak ve taştan kayıp düşebilirdik. Israr edince ayakkabıyı çorabı çıkarıp yalınayak aşağıya kadar koştum. Kendisi meğer sürekli oradan gelip gidermiş.

Yamacın bitimine geldiğimde, geriye dönüp bakınca onun, boyalı ayakkabısı ve ütülü kumaş pantolonuyla, sanki asfaltta yürürcesine gayet sakin bir şekilde kaygan yamaçtan aşağıya doğru indiğini gördüm. O gün gözümden yaş gelinceye kadar gülmüştüm bu halimize. Bende kalça çıkığı olduğu için onun kadar hızlı yürüyemiyordum ama bir dahaki inişimizde bana bu tür yerlerden inişin püf noktalarını öğreterek indirdi.

Bana kaliteli, az kullanılmış ayakkabılar bulup getirirdi. Aslında benim ayakkabı da giysi de alacak imkânım vardı ama almazdım. Birbirimize ailelerimizden söz etmediğimiz için, benim yoksul olduğumu düşünerek ayakkabının yanında giysiler de getirirdi, fakat bana da sormadı hiç... Ben ısrarla getirmemesini söylediğim halde vazgeçmezdi. İki de pantolonum vardı, sırayla giyerdim. Param olduğunu halde kıyafete önem vermediğim için böyle giyindiğime ikna olmazdı, ilişkide olduğumuz insanlardan bulur getirirdi.

"Yoldaş Stalin ne demiş?"

Yenge, sohbetlerimizdeki -özellikle teorik konulardaki- bazı şeyleri anlamasa bile ilgiyle dinlerdi. Onun da bilmesini istediğimiz konuları ona ayrıca anlatırdık. Ali, çalışıyor olmasına rağmen çok iyi kitap okurdu. O dönem bizim aramızda en çok tartışılan konuların başında Mao'nun "Üç dünya teorisi" gelirdi; ancak Ali'nin bu konuya ilgisi hepimizden daha fazlaydı. Bunun nedenini daha sonra akrabalarını tanıdıkça anladım. Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'la birlikte 1972'de idam edilen Hüseyin İnan'ın köylüleriydiler, bu nedenle bütün köylüleri Halkın Kurtuluşçusu'ydu. Bu ayrışma sürecinde de, çalıştığı işyeri dahil çevresindeki bütün hemşerileriyle ayrışma konularını tartışıyorlardı. Ben de böylece Ali'nin köylüleri ve akrabaları üzerinden yavaş yavaş semti tanıdım. Yengeyle de yoldaşlaşmış, Halil'le ziya-

retimiz rutinleşmişti artık. Bir süre sonra ortak sohbetler yerini ayrı ayrı sohbetlere bıraktı. Halil, Ali'yle daha çok silahlar ve silahlı eylem taktikleri üzerine sohbet ediyordu, ben de yengeyle sosyalizm ve komünizmin ne olduğu üzerine konuşuyordum.

Kağıthane'deki evde de Mustafa'yla silahlar üzerine konuştuklarında çok ilgimi çekmezdi. Babam müteahhit olduğu için silah taşırdı, silaha yabancı değildim; ancak bu konuda kendime güvenmiyordum. Sezai, bu konudaki ilgisizliğimi fark etmişti ama o insanlarla konuşurken düşüncelerini daha çok onların merak ettikleri konular üzerinden anlatırdı. Silahlı mücadele konusunun ayrışma nedenlerinden birisi olması nedeniyle sıkça konusu geçti ama ben sormadığım sürece de anlatmadı. Ali ve Mustafa'nın bu konuya özel ilgileri olduğu için onlarla çok uzun sohbetleri olurdu.

Artık ev dışında gitgide daha sık görüşmeye başladık. Dört kişilik bir komiteydik. Ancak dördüncü yoldaş bizim evi bilmiyordu. Mustafa, Halil, ben ve Dursun... Komitede yeni kurulmakta olan yapının teorik-programatik görüşlerini kavramaya dönük eğitim çalışmaları yapıyorduk. Önce ML klasiklerden belirli bölümleri okuyup sonra ayrışma konularından birini bu eksen üzerinden tartışıyorduk. Ama Mustafa ve Dursun, "Üç dünya teorisi", ülkenin sosyo-ekonomik yapısı gibi konularda çok sıkılırlar, hemen Halil'e dönüp biri "Yoldaş Stalin ne demiş?" der, diğeri onu "Silah, silah, silah!.." diye cevaplar böylece hep birlikte gülmeye başlar, çalışmayı silah konusuna çevirirlerdi. Ama Halil ve ben konuyu başka noktalardan yeniden tartışmaya çalışırdık. O yıllarda İstanbul'da boş alan çok olduğu için toplantılarımız hep piknik havasında geçerdi. Kışın da ucuz çay, çorba içilen mekanlara giderdik. Yazın deniz kıyısındaki yerlere de giderdik, toplantıdan sonra bir defasında soyunup Boğaz'da yüzmüşlerdi.

İlk tanıdığımda, Sezai'nin hangi alanda görevli olduğunu çok fazla tahmin etmiyordum. Zaten çok fazla merak da etmiyordum. Genel olarak kendi içimizde birbirimizin hakkında çok özel şeyler sormazdık ve merak da etmezdik. Bu sonuçta bizim olmazsa olmaz anlayışımızdı. Bu yüzden de bu tarz doğallaşmıştı artık, birbirimizi

merak etmezdik. Ne iş yapar, nerede gezer, ne yapar... bu anlamda Sezai'yi de çok fazla merak etmedim. Sonuçta yoldaşımızdı, bunun ötesinde bir şey bilmem gerekmiyordu.

Çocuklara bir şeyler almak için...

Sezai'yi tanıdığımda ilk izlenimim, çok neşeli ve sempatik bir insan olmasıydı. Sürekli şarkı söylerdi, türkü söylerdi. O, türküleri de içinden gelerek söylerdi. Yaptığı her işi severek yapardı. Yemek yapmayı severdi, etrafı toplamaya özen gösterirdi, tertipli, düzenli, temiz bir insandı ve bunu doğal olarak yapardı. Zorunluluk olarak değil de yaşamının bir parçası gibi. Hatta giysileri çok temiz ve ütülü olurdu. Ben onun herhangi bir bekar evinde kaldığını hiçbir zaman düşünmezdim. Bir ailesi olduğunu, orada kaldığını, temiz tertipli giyindiğini düşünürdüm. Ama kafamı kurcalayan, oldukça zayıf oluşu ve yüzündeki sarılıktı. Sarı bir yüzü vardı, iyi beslenemediğini düşünürdüm o zamanlar. Neşeli olmasına rağmen sağlıksız olduğunu düşünüp üzülürdüm. O yüzden onun geldiği zamanlar daha iyi yemekler yapmaya çalışırdım. Bunun dışında onunla ilgili hiçbir fikrim olmadı.

Yengelere giderken Savaş'a bir şeyler almak için son parasını harcaması çok ilgimi çekmişti; çünkü o evdekilerin bizim aldığımız çekirdekle hayatları değişmeyecekti. Ama çocuklarla ilişkilerine çok önem verir ve bunu onlara mutlaka hissettirirdi. Onlara değer verdiğini hissettirdiği için de çocuklar onu çok severlerdi. Sezai'nin özelliklerini böyle böyle tanımaya başlamıştım.

Öte yandan bir yere giderken üzerinde silahı olurdu, bunun kamufle olması için de bazı yerlere birlikte gittiğimiz olurdu. Ama arandığını hiç hissetmedim; yani onda, arandığını düşündürecek en ufak bir heyecan görmedim, çok rahattı. Üzerinde silah olduğu halde polis gördüğü zaman ne heyecanlanır ne de en küçük bir panik belirtisi gösterirdi. Bana hiçbir şekilde hissettirmedi arandığını. Meğer kısa bir süre önce Bakırköy Adliyesi'nden kaçırılmış ve aranıyormuş... Bunu çok sonra öğrendim ben.

Ağaçların altı toplantı mekanı

İstanbul'da eskiden yeşillik, ağaçlık alanlar olurdu. Oralarda oturmayı çok severdi. Bazen otururduk bir ağacın altına, sohbet ederdik. Bahardan sonbahara kadar bütün toplantılarımızı, ağaçların altında piknik görünümünde yapardık.

Onun beni en fazla etkileyen yönü, rahat ve soğukkanlı kişiliğiyle neşeli, yaşama bağlı ve hayat dolu bir insan olmayı birleştirebilmesiydi. Yeri geldiğinde en keyifli türküleri söyleyebilmesi, kritik noktalarda üzüntü ya da öfkeye kapılmaması... Ben onun kontrol dışı öfkesine hiçbir zaman tanık olmadım. Yalnızca insanların aldıkları görevi tam yapmamaları canını çok fazla sıkardı. Ancak genç ve tecrübesiz yoldaşlar söz konusu ise, böylesi durumlarda dahi fazla tepki göstermezdi. Sadece, "Ya ağabeyciğim, ya ablacığım niye böyle oluyor?" şeklinde yumuşak bir girişle söze başlayıp eleştirirdi. Örgüte zarar veren ya da düşmanlaşan tutumlar söz konusu olduğu zaman ise işler değişirdi. İnsan ilişkilerindeki sıcaklığı, zaten onun yüzüne yansıyan bir güzellik verirdi. Çok güvenirdi kendine, ama bu güveni kendi eksiklerini kamufle etmek için kullanmaz, yapamadığı, bilemediği şeyleri de rahatlıkla söylerdi. Diğer taraftan gerçekten becerikli bir insandı, bunun için de birçok şeyi çok rahat çözerdi. Kendine güveni bunu bilmesindendi. Oldukça zeki bir insandı. Olayları çok çabuk kavrar, kavradığı zaman da çözümü pratik olarak çabucak bulabilirdi.

Yüzüne yansıyan aydınlık bir ifadesi vardı her zaman. Hem özgüveni hem de içselleştirdiği değerleriyle yaşaması nedeniyle kendisiyle barışıktı. Özellikle ODTÜ'de, klasik devrimci tiplerin dışında bir tiplemeydi Sezai benim için. Çünkü okuldaki devrimci hareketin önde gelen, özellikle de militan unsurlarında belirgin bir sekterlik olurdu. 'Militanlığın getirdiği bir şey' diye düşünürdüm sekterliği. Ama Sezai'yi tanıdıktan sonra kafamdaki bu imaj farklılaşmıştı. Katıldığı silahlı eylemlerden dolayı arandığı ve genellikle silahla gezdiği halde Sezai'de bu havacılık ve sekterliğin zerresi yoktu. O yüzden benim öğrencilik yıllarımda, üniversitedeki silah taşıyan o militanlarla Sezai arasında hiçbir benzerlik kuramıyordum. Gerçekten de onda içselleşmiş kendine güvenle birleşen militanlık, belirgin özelli-

ğiydi. Ama Sezai militan olması gerektiği için militan değildi, özellikleriyle zaten militandı. O an için bana ilginç bu özellikleriyle dikkatimi çekmeye başlamıştı Sezai.

Farklı Bir Randevu

Artık Sezai'yle daha sık birlikte dolaşıyorduk. Toplantıların dışında, genellikle bir paket alıp başka bir yere götüreceği zamanlar birlikte giderdik. Ancak bu paket alışverişlerinde görüştüğü kişilerle benim illegalite gereği -tesadüfen bile olsa- karşılaşmama fırsat vermemek için randevu yerinden uzak bir yerde ayrılır, "Şu kadar süre sonra geri gelmezsem yoldaşlara haber verirsin," derdi. Ben de bir yerde oturup onu beklerdim.

Onun saçlarının ve giysilerinin kirli olduğu zamanı hiç görmedim. Bazı günler çok yorgun, gözlerinin altı uykusuzluktan çökmüş halde gelse bile saçları düzenli ve pırıl pırıl olurdu. O zaman sular günde birkaç saat aktığı için genellikle plastik bidonlarda biriktirip oradan kullanırdık; banyo için suyu da küçük tüpte ısıtırdık. Sezai yorgun olsa dahi banyo yapmak için bütün hazırlıkları keyifle yapar, türkü söyleyerek banyodan çıkardı. Onun bu özelliklerine hayran kalıyordum. Ancak ona özenmiyor, sadece ilgiyle izliyordum.

Bir gün, "Bugün seninle bir yere gideceğiz" dedi. Ama bu defa yüzünde sevecen, güleç ve biraz heyecanlı bir ifade vardı. Hiçbir anlam veremedim, sadece o gün rutin dışı bir iş olacak diye düşündüm. Yine her zamanki gibi suskundu, "Nereye gidiyoruz?" soruma her zaman ayrıntılı açıklamalarda bulunurken bugün utangaç bir gülümsemeyle, "Merak etme bir yere oturup konuşacağız," dedikçe merakım daha da artıyordu. Gündelik konulardaki anlattıklarımla da sanki ilgilenmiyor, "Hı, hı..." deyip geçiyordu. Ben de sustum.

Eminönü'ne gelince Kadıköy'e giden motora bindik. Onunla birlikte karşıya hiç gitmemiştik. Motora binince ben bir sigara yaktım. Sezai sigara kullanmıyordu. Daha önce sigara içip içmediğini sorunca; köyde çocukken amcaoğlu Aşur'la tarlaya gittiklerinde babasına özenerek otları sarıp içmeyi denediklerini, Aşur'un daha sonra

gerçek sigaralarla denemelerini sürdürdüğünü, kendisinin de arada bir ondan nefes alıp değişik sigaraların tadına baktığını ama sonra bunu da yapmaktan vazgeçtiğini, üniversiteye başladığı dönemde de kısa bir süre içtiğini ama sonra bıraktığını söyledi. Kendisinden bu kadar açıklıkla söz etmesi ilgimi çekti. Ben yeni bir soru sormadığım halde, sanki o anları yaşıyormuşçasına çocukluğunda köyde başından geçen olayları içtenlikle anlatmaya başladı.

Acıktıklarında Aşur'la birlikte topladıkları acurları ateş yakıp pişirip yediklerini, domatesi tarladan toplayıp yemenin tadına doyum olmadığını anlatıyordu. En hoşlandığı işin de traktör kullanmak olduğunu duyunca, "Çocukken mi?" diye sordum. Yalnızca "Evet," diye cevaplayınca, "gereksiz sordum, herhalde o yüzden böyle cevap verdi," diye düşündüğüm sırada anlatmaya başladı. Babası traktör sürerken onu izleyerek öğrenmiş kullanmayı. Bir gün babası tarlada çalışırken traktöre biniyor, ancak ayakları pedala yetişmediği için ayakta duruyor, traktörü sürmeye başlıyor. Tabii uzaktan onu göremedikleri için köylüler babasına traktörün kendi kendine gittiğini bağıra çağıra haber veriyorlar. Herkes traktöre doğru koşmaya başlıyor, sonra Sezai sesleri duyup duruyor. Traktörden Sezai'nin indiğini görünce hayretler içinde kalıp kahkahalarla gülüyorlar. "Köyde hala bunu anlatırlarmış," diye ekleyerek sözünü bitirdiğinde, biz de Kadıköy'e gelmiştik.

Bu anlattıklarından sonra Sezai'yi yıllardır tanıyormuşum gibi hissetmeye başlamıştım. Kadıköy'den Haydarpaşa'ya doğru yürümeye devam ettik. Benim bu samimiyete şaşırıp suskun kaldığımı fark etmiş olmalı ki, yoldaşların benimle ilgili her şeyi kendisine anlattığını, o yüzden bu konuşmayı bilerek yaptığını benim de kendisiyle her konuda konuşabileceğimi, bunda hiçbir sakınca olmadığını söyledi. Haydarpaşa'da sahilde oturduk. Suskunluğum sürüyordu, açıklamayı düşünüyordum. "*Benimle sohbet etmek için niye yoldaşlarla konuştu ki, bunları anlatmasa da biz zaten konuşuyorduk, işimizi de yapıyorduk. Ama Halil bugün benim gözlerimin içine niye bu kadar ısrarlı bakıyor, acaba benim ona ilgi duyduğumu fark etti mi? Beni uyaracak herhalde, bir de evliyse iyice rezil oldum. Halbuki ben belli etmemek için ne çok çaba harcadım,*" diye kendi kendime dü-

şünüyordum. Ara sıra göz ucuyla Halil'e bakıyorum, kendi kendime, *"Kafamdaki kurguya uymuyor bu yüz ifadesi,"* diyorum yeniden. İkimiz de uzunca bir süre konuşmadan öylece oturduktan sonra, ben de cesaretimi toplayıp gözlerine doğrudan baktım.

Halil'in gözleri elaydı, rengi giydiği gömleğe, günışığına göre değişirdi. O gün çok sık giydiği, kendisine çok yakışan yeşil keten gömleği vardı üzerinde. Onu giyince göz rengi daha da güzel olurdu. O anda denizle bütünleşen görüntüsü ve sıcak bir içtenlikle bakan sevgi dolu gözleri benim ayaklarımı birdenbire yerden kesti. Kafamdaki kuşkular yerini, o güne dek bastırmaya çalıştığım, hatta hayal kırıklığı yaşamamak için düşünmemeye çalıştığım duygulara bıraktı. Ama yine de konuştuğumuz bir şey yoktu daha, o yüzden kontrolümü kaybetmemeye çalışıyordum. Sezai de benim şaşkınlığımla birdenbire ne diyeceğini bilemedi. Mahcup bir şekilde gülerek, "Haydi trene gidelim," dedi. Sonra merdivenleri çıkarken kolumdan tuttu.

Trende ikimiz de bir şeyler konuşmak istiyorduk ama olmuyordu. Tren hareket ettikten sonra, "Göztepe'de ineceğiz, sen göstereceğim caddede ileriye doğru yavaş yavaş yürürsün, ben sana yetişirim," dedi. Ben de "Tamam" dedim, bunun dışında bir şey konuşmadık. "Trenden inince, sen minibüs yoluna kadar yürü orada bekle," diyerek koşar adım uzaklaştı; ben daha yürürken koşarak peşimden geldi: "Acıktın mı, haydi şuradan bir şeyler alalım," diyerek bakkala girdik. Dışarda olduğumuzda en sık ekmek arası salam alırdık, yanına da domates... O gün de -sabahtan beri bir şey yemediğimiz için- her zamanki menüye ilaveten meyve suyu ve çekirdek de alıp yakındaki caminin bahçesine girdik. Domatesleri yıkayıp caminin avlusundaki kanepede oturup yemeğimizi yedik. Ancak daha hiçbir şey konuşmadan Sezai, biraz önceki işinin yarım kaldığını, o yüzden tekrar gidip geleceğini, kendisini orada beklememi söyleyerek gitti.

1978 yılının Haziran ya da Temmuz ayındaydık, hava çok sıcaktı. Benim üzerimde pantolon ve gömlek vardı, bu kıyafet benim üniformam gibiydi. Sezai'yle kıyafet konusunda neredeyse taban tabana farklıydık. Onunla bir yere gideceğim zaman biraz daha özen göster-

sem de geçici oluyordu. O gün de sırılsıklam terlemiştim. O yüzden cami avlusunda elimi yüzümü yıkayıp sakince düşünme fırsatım oldu: Sezai'yle yaşam çok güzel olurdu, sadece benimle değil herkesle çok iyiydi. İçinde bitmek tükenmek bilmeyen bir yaşam sevinci vardı. Kendi değerlerinin farkındaydı ancak bunu yaşamda sorunları çözerken ortaya koyardı. Benim için olumsuz hiçbir özelliği yoktu, hiç kirlenmemiş pırıl pırıl akan bir nehir gibiydi. Acaba o benim için ne düşünüyordu? Hala konuşamamıştık. Ama yoldaşlarla konuştuğunu söylemesi, yüz ifadesi ve davranışlarıyla demek istediğini anlamıştım, ancak yine de hayal kırıklığı yaşamamak için temkinli davranmam gerektiğini düşünüyordum.

"Ben senden hoşlanıyorum"

Nihayet Sezai gülerek geldi ve "Sıkıldın mı, şurada güzel bir park var, haydi oraya gidelim," dedi. Parkta oturur oturmaz, utangaç ve heyecanlı bir yüz ifadesiyle, "Bilmem fark ettin mi, ben senden hoşlanıyorum," dedi birdenbire. Ben de kendisinden hoşlandığımı, ancak bütün yoldaşlara karşı sevecen davrandığı için bana yönelik davranışını özel bir ilgi olarak yorumlamamak için kontrollü davranmaya ve kendisine belli etmemeye çalıştığını anlattım. Ayrıca özel yaşamına ilişkin bilgim yoktu, evli olma ihtimali bile olabileceği için kendisine karşı duygularımı bastırdığımı, kendisinden böyle bir teklifin gelmesinin de benim için sürpriz olduğunu söyledim. Bana gülerek bakıp, "Ben tabii ki bütün yoldaşlarımı severim, çevremdeki kadın yoldaşların da çok güzel özellikleri var, ancak ben senin sakin ve ağırbaşlı halini, insanlarla ilişkilerindeki anlayışlı davranışlarını beğendim," dedi ve sustu. Yüzünde çocuksu bir gülümsemeyle bir süre durdu. Ben de susuyordum. Sonra, "Sen benim evli olma ihtimalimi nerden çıkardın; ben sizin evde kalmıyor muyum?" dedi. Ben de "Başka bir yerde de olabilirdi," dedim. Ardından, "Mustafa'ya nasıl söyleyelim?" diye sordu. Ben de kendisinin söylemesinin daha doğru olacağını söyledim.

Ailesini çok sevdiğini benim de onları tanıyınca bu sevgiyi anlayacağımı söyledi. "Yarın seninle Dolapdere'deki bir akrabamızın yanına gidelim mi?" deyince, ben de nedense hemen "Orada çingeneler

oturmuyor mu?" diye sordum. Gülerek, "Biz de çingeneyiz, sonradan yerleşik düzene geçtik," deyince inandım. "Benim dedem de Moritanyalı," diye cevapladım. Sezai daha sonra benim bu yanıtımı kendi şakasına karşılık olarak söylediğimi zannetti. Genellikle bunu söylediğimde insanlar şaşırırken onun hiç soru sormamasına zaten ben de hayret etmiştim. Ben de nasıl olsa yarın gideceğiz düşüncesiyle ayıp olmasın diye akrabalarını sormamıştım.

Ertesi gün Dolapdere'ye giderken ne dediğimi bilmiyorum ama, benim kendisinin çingene olduğuna inandığımı fark edip bu şakayı sürdürmeye karar vermiş. Akrabalarına gittiğimizde onları da açık vermemeleri için uyarmış. Eve gittiğimizde akrabalarının mahalledeki olayları anlatırlarken kendilerini dışında tutmamaları benim düşüncemin değişmemesine neden olmuştu.

Sezai Mustafa'ya açıklama yaptıktan sonra Mustafa güzel sözlerle bize iyi dileklerde bulundu. Evin ne olacağını sordu. Biz de ailelerimizle görüşüp onların yardımıyla başka bir ev kuracağımızı anlattık. Tabii ki bu evdeki roller değişmeyecekti. Benim üniversitedeki yaz stajımın bitmesini bekleyecektik. Sonra memleketlerimize gidip ailelerimizle tanışacaktık.

Bu arada İstanbul'un her yerinde "*Devrimci Proletarya çıkıyor!*" afişleri yapılıyordu. Bizim komite de Gültepe-Mecidiyeköy taraflarına afişleme yaptı. Ancak büyük bir bölge olduğu için gün ağarmasına yakın afişler bitmişti. Benim de sabah staja gitmem gerekiyordu. Eve gitsem yorgunluktan uyuyakalırdım. Bunu Sezai'ye anlatınca, "Sabaha kadar oturabileceğimiz bir yer biliyorum," diyerek beni Maçka Parkı'na götürdü. Parkın içi güvenli olmadığından Nişantaşı kapısının girişindeki ilk kanepeye oturup birlikte güneşin doğuşunu izledik, sohbet ettik. Hava aydınlanırken Sezai birdenbire sohbeti kesip gözlerini yumarak, "Biraz uyumaya çalışalım," dedi. "Benim uykum yok, sen uyu," deyince, "Şu çiçeklerin arkasında birisi yatıyor, o tarafa bakma!" dedi. Evsizlerin geceleri orada yattıklarını bildiğim için normal bir konuşmaydı o gün açısından. Ancak bu olayı ikimiz de kimseye anlatmadığımız halde başka birisinden duyunca şok

oldum. Meğer biz oradayken Adana'dan gelen bir yoldaş erken saatte otobüsten inmiş, randevu saatine kadar çiçeklerin arasında uyuyormuş. Bizi görünce çok şaşırmış, yanımıza gelmek istemiş ama illegalite gereği bunu yapamayacağı için izlemekle yetinmiş. Sezai onu fark edince, sohbeti kesip beni o tarafa bakmamam için uyarmış.

Birbirimize açılmıştık ancak benim kafamda şöyle bir kaygı vardı: Birlikte yaşama düşüncesi ODTÜ'de çok yaygındı. İnsanlar hemen bir araya gelirler, 2 ay onunla birlikte olur, sonra 3 ay başkasıyla birlikte olurdu. Bunlar beni çok rahatsız ederdi, bunu Sezai'ye de ifade ettim. "Bak," dedim, "ben kısa süreli ilişkileri sevmiyorum. Seninle böyle bir ilişkiye girmeyi de düşünmem. Benim düşündüğüm şey eğer senin de düşündüğün şeyse evlenirim; ama yok kısa süreli bir arada olmaysa, ben böyle bir şeyi kabul etmem. O yüzden de ben ailenle tanışmak istiyorum, sen de benim ailemle tanış. Sonuçta ben böyle bir ilişkinin, evliliğin birbirimizi bilerek, tanıyarak olması gerektiğini düşünüyorum. Yani evliliği sadece geçici bir heves olarak görmüyorum, o yüzden birbirimizin ailesiyle tanışalım ondan sonra evleniriz."

Sezai ondan sonra kendi durumundan söz etti: "Benim aranma durumum var, o yüzden aileme gideriz, ama belli tedbirler alarak gitmemiz gerekiyor," dedi. Ailesinin Ankara'da olduğunu söyledi. Birlikte Ankara'ya gittik. Beni ailesiyle tanıştırdı. O zamana kadar ailesini anlatmıştı ama şaka yaptığını hiç düşünmemiştim.

"Acaba nasıl bir aile," diye merak ediyordum. Ankara'daki ailesini görünce, oradan başka bir yere geçeceğimizi düşündüm önce. Beni tanıştırdı, şaşırdım; "Daha yoksul bir aile bekliyordum," dedim. Ondan sonra benim aileme gidecektik. Anneme söz etmemiştim evleneceğimden. Çünkü onlara ne anlatacağımı bu kez bilemiyordum. Telefon ettim, "Evlenmeyi düşündüğüm insanla geleceğim," deyince, şaşırma sırası bu kez annemdeydi. Sonra Hatice abla, Hacı ağabey hep birlikte annemlere gittik. Bu sefer Sezai şoka uğradı. Çünkü benim kıyafetimden, çok kötü giyinmemden ailemin maddi durumunun kötü olduğunu düşünüyormuş. Hep güzel giyinen Sezai, o gün beni şaşırttı, eski bir tişört giymişti.

Sezai beni mutfağa çekti; "Ben senin aileni fakir zannediyordum, kıyafetimi ona göre seçmiştim. Gecekondu gibi bir yere gideceğimizi düşünerek eski kıyafet giymiştim, yani onlara karşı ezici olmayayım diye," dedi. Ertesi gün hemen yüzük takıldı. Ankara'da akraba çevresi çok geniş olduğu için bizim yerimize nikah işlemlerine onlar başladılar. Bir ay sonraya gün almışlardı. Nikah olayı, daha sonraki davalarda ailenin epeyce başını ağrıtmış olsa da o gün için bir sakınca görmedik resmi nikah yapmakta. O dönem tabi ki bilgisayar sistemi yoktu ancak sonradan öğrendiklerinde "nikah yapmışlar" diye aile üyelerinin ifadelerine başvurdular ama herhangi bir ceza ver(e)mediler doğal olarak. Suç değildi ama nasıl olduğunu epey bir merak ettiler.

Sarıyer'de unutamayacağım iki yoldaş...

Sezai'yle nişanlandıktan sonra İstanbul'a döndük, ev aramaya giriştik. Tanıdıklarla karşılaşma olasılığı en az olan yerleri tercih ediyorduk. Küçükçekmece'de bir apartmanın bahçe katını kiraladık. Annem, babam, kardeşim İstanbul'a geldiler.

Sarıyer'de oturan bir yoldaş bizi davet etti. Sezai ve ailemle birlikte evlerine gittiğimizde evde birçok yoldaş vardı. Ben de onlarla yeni tanışıyordum. Evleri küçük ama temiz ve düzenliydi. Hepsiyle tanıştık. Mutfakta özenle balık pişiren yoldaş en çok dikkatimi çeken oldu. İş yapışındaki özenin yanında asıl yüzüne yerleşmiş güzel ve nazik gülümseme o güne kadar gördüğüm devrimcilerde karşılaşmadığım bir ifadeydi. Mehmet Fatih Öktülmüş'tü bu kibar genç. İlgimi çeken diğer kişiyse zekice ve muzip bakışlarıyla o an kafasından birçok düşüncenin geçtiğini hissettiğim Osman Yaşar Yoldaşcan oldu.

Ev sahibi olan yoldaşlarda ise yerleşik bir aile ortamı vardı. Buna rağmen konuşmalarından üst düzey yoldaşlarımızdan oldukları hemen anlaşılıyordu. Onları tanıyınca profesyonel devrimcilik konusundaki düşüncelerim biraz daha açıklığa kavuştu. Annemle ve babamla öyle iyi bir sohbet geliştirdiler ki şaşırdım. Yemek sohbetlerle, kendi aralarındaki hoş esprilerle geçti; benim ve ailemin unutamadığı çok güzel bir anı olarak hala belleğimizdedir.

Evin eşyaları tamamlandıktan sonra ailem geri döndü. Eşyaların bir kısmını da Ankara'ya nikah için gelirken getireceklerdi. Bu süre içinde Sezai'yle Ali Algül'lerde kalmaya başladık. Bu durum benim için geçici bir konaklama olmanın ötesine geçerek semt çalışmasına hazırlık anlamında iyi bir eğitim fırsatı oldu. Sezai'nin o dönem asıl olarak Halkın Kurtuluşu'ndan ayrılan muhalefet hareketini toparlamaya çalıştığını biliyorum, ancak görevinin ne olduğunu tam olarak bilmiyorum. Ali'lerdeki misafirliğimiz sürecinde ben daha çok Ali'nin yengesiyle semtin içinde köylüleriyle tanışmak için dolaşıyordum. Sezai de evde olduğu zamanlar kitap okuyor, bir şeyler yazıyordu. Diğer günlerde ise gittiği yerleri -her zamanki gibi- sormuyordum. Akşam olunca Ali ve Sezai'nin de katılımıyla yengeyle birlikte gittiğimiz evlerdeki sohbetlerimizi anlatıp değerlendirmelerde bulunuyorduk. Bu dönem semt çalışmasında Ali'nin önemli bir etkisinin olduğunu, sevgi ve saygı gören bir devrimci olduğunu anlamıştım. Yaşının küçük olması ve çalışmasına rağmen Ali'nin, insanların gözünde sözüne değer verilen ve sorunlarını anlatabilecekleri kadar güvenilir bir devrimci olmayı bu kadar kısa bir zamanda nasıl başardığını anlamaya çalışırdım.

Nikah günümüz yaklaşmıştı. Ali'lerdeki iki aylık misafirliğimiz bitecekti, ancak benim semt çalışması devam edeceği için onlarla ilişkimiz sürecekti. Tarih yaklaştıkça endişelerim de artıyordu. Ya devletin haberi olursa, Sezai'yi nikahtan alıp götürürlerse diye korkuyordum. Sezai'ye bu endişelerimden söz ettiğimde rahat bir gülümsemeyle, "Merak etme, bir şey olmayacak," diyordu.

Nikah memuru geldi damat yok!

Babam Adanalı, annem Antalyalı, iki yerden de akrabalar gelmişlerdi düğüne. Geldiler gelmesine ama damat ortada yok! "Damat nerede?" dediler, "Gelecek..." diye oyalamaya başladık. Sonra başka bir eve geçtik. Çünkü bir şey olursa herkes oraya gitmiş olacak... ama asıl olarak anne babasının evine geldi herkes. Nikah için de büyük ablasının evine gittik. Son anda, nikah saatinde geçildi oraya.

Nikah memuru da geldi ama Sezai hala yok. Bizim akrabalar, ısrar etmeye başladılar, "Geliyor, yolda..." diyoruz biz. Nikah memuruyla birlikte merakla damat bekliyorlar fakat bende panik, heyecan yok. Yoldaşlar dışarıyı kollayacaklardı, eğer herhangi bir şekilde bir şey olacak olursa, nikah memurundan sonra gelmek daha mantıklıydı. Çünkü devlet önceden haberdar olduysa, Sezai'yi pusuya düşürmek isteyecekti, 'damat, nikah memurundan önce bulunur' diye düşünüp 'nikah memuru gelince de hemen basarız' diyebilirdi...

Bu yüzden memuru epey beklettik. Oyalamak için ikramlarda bulunuldu, lafa tutuldu, sonra bir baktık Sezai! Bir alkış koptu. Masaya oturuldu, nikahımız kıyıldı. Sezai'nin bütün akrabaları tebrik ettiler ama o hiç oturmadan kapıdan çıktı gitti. Herkes, akrabalar şok oldular: "Damat nereye gidiyor," diye sordular... Ben de o zaman çok hızlı hareket etmemiz gerekebileceği için gelinlik giymek istememiştim. Hiç unutmuyorum, başka zamanlarda da giyebileceğim bordo beyaz bir elbise almıştım, pahalı bir elbiseydi. Zaten gelinlik giymeyişim akrabaları şaşırtmıştı, sonra damadın da böyle imza atıp kaçmasıyla durum katmerlendi. Ama ben tabi ki çok mutluydum. Nikahtan sonra herhangi bir olay olmaması, onun başına bir şey gelmemesi benim için yeterliydi.

Ondan sonra akrabalarla oturduk, yedik içtik... Sonuçta güzel bir düğün oldu. Kendi kendime evlenmişim gibi bir şey oldu! Nikahımda bile önce güvenliği düşündük doğal olarak. Sonuçta onun güvenliği her şeyden önde gelir. Ama bunu da başarmanın getirdiği büyük keyfi de yaşadık, başarmıştık! Onu her yerde ararlarken kendi evinde nikah yapmıştık.

Misafirleri uğurladıktan sonra annemlerin Adana'dan getirdikleri çeyizlik eşyaları Sezai'nin akrabalarının bagajı geniş arabasına doldurup iki aileyle birlikte İstanbul'da kiraladığımız eve geldik. Elbirliğiyle evi döşedik. Sezai de geldi. Hep birlikte dışarıda yemek yedikten sonra ailelerimizi uğurlayıp eve döndük.

26 Eylül 1978'de, o dönemde henüz herkesin alım gücünü zorlayan televizyonumuz vardı. Ama çamaşır makinesi, elektrik süpürge-

miz yoktu, ikinci el bir buzdolabımız vardı. Annesi bize o güne kadar Sezai için biriktirdiği altınları vermişti. Nikahta da ailelerimiz epey bilezik takmıştı. Ancak ben öğrenciydim, Sezai de düzenli bir işte çalışamayacağı için bizim için eşyadan daha değerli şeyin para olduğu konusunda ailelerimizle anlaşmıştık.

* * *

Ayrışma sürecinin getirdiği dağınıklık hala sürüyordu, bir sürü sorun vardı. O yüzden de en iyi ev bizim ev olmuştu. Yani aile evi olarak, eşyalarıyla ve yerleşimiyle. Küçükçekmece'de bir bodrum katıydı evimiz, bahçeye bakıyordu. İki kapısı vardı, güvenlik açısından da uygundu iki kapılı olması. Herhangi bir sorun olduğu zaman tasfiye edilebilecek olması anlamıyla da güvenlikli bir yerdi.

Sezai, komşular tarafından çok seviliyordu. Güler yüzlü, sakin bir insan olarak biliniyordu, çevrenin sempatisini kazanıyordu. O yüzden, kuruluş toplantısı için bizim evin uygun olduğuna karar verdik. Güvenlik anlamında hazırlıklar tamamlandıktan sonra İleri Militanlar Toplantısı (İMT) Şubat 1979'da bizim evde yapıldı.

Bağcı dövmek değil, üzüm yemek...

1979 yılında genel olarak muhalefet hareketinin düşüncelerini bilsem de örgütlenmesi konusunda okul içinde ve semtteki çalışmaları bilmiyordum. Her ne kadar "Henüz toparlanma aşamasındayız," dense de, özellikle illegalite konusunda ilk biçimlenme o dönem başlamıştı. O yüzden örgütlenmenin genel durumuyla ilgili bilgim yoktu.

Sezai bir gün bana evde bir toplantı düşündüklerini bu konuda benim ne düşündüğümü sordu. Ben de karşı komşuyla daha fazla sohbet edip, eve çok sayıda insanın gelişini garipsemeyeceği bir aile tablosu senaryosu hazırlayıp bunu her sohbete parça parça sıkıştırarak anlatmaya başladım. Karşı komşumuz kendi sorunlarıyla uğraşan, diğer komşularla fazla ilişkisi olmayan bir işçi ailesiydi. Bu yüzden endişe edeceğimiz bir durum yoktu. Bize gelenleri tesadüfen onlar görebilirdi ancak. Böylece toplantı öncesi eve yiyecek stoklamaya başladım. Kaç kişi geleceğini sormamıştım. Yatılı kalacakları için ben

evde hazırlıklarla uğraşırken Sezai ise sürekli yazıyordu. Ara sıra eve yoldaşlar geliyor, onlarla toplantı yapıyorlardı.

Nihayet toplantı günü gelmişti. Evi bilenler yanlarında tanımadığım yoldaşlarla gelmeye başladılar. Çevrenin dikkatini çekecek hiçbir sorun yaşanmadı. Herkes geldikten sonra hazırladıkları plana göre işbölümü yapıldı. Güvenlik, yemek, bulaşık ve diğer işler organize edildi. Doğal olarak kapı açma görevi benimdi. Toplantı başladıktan sonra bu toplantının İleri Militanlar Toplantısı (İMT) olduğu açıklandı.

Toplantıda bende en çok iz bırakan kişi Ataman İnce olmuştu. Toplantıya getirilen yoldaşlar evi tekrar bulamasınlar diye epey şaşırtmaca yapılarak getirilmişlerdi ve toplantı bitince de tekrar aynı şekilde geri götürüleceklerdi. Bu yüzden kimsenin toplantı süresince dışarıya çıkma hakkı yoktu. Ancak Ataman yoldaş, eşinin bir fabrikada çalıştığını, oturdukları bölgenin kadınlar için güvenilir olmadığını, bu yüzden toplantıya katılan yoldaşlar izin verirse akşam eşini eve bırakmak için gidip döneceğini söyledi. Ataman'ı herkes tanıyordu. Ben de ailemi yemeğe davet eden yoldaşın evinde görmüştüm kendisini, ama o gün çok konuşmamıştı. Böyle bir istek beni şaşırtmıştı. Ancak hepimiz "Tamam..." dedik.

Toplantı benim için örgütü tanıma ve öğrenme yeri olacaktı. O yüzden çok heyecanlıydım. Tartışmalar başlayınca bilmediğim çok şey olduğunu fark ettim. Üniversiteyden kantinde sonuçsuz kalan birçok tartışmaya tanık olmuştum. Ancak bu o toplantılara hiç benzemiyordu. Önce ayrışma sürecinden o güne kadar geçen süreç açısından GMK'nın (Geçici Merkez Komitesi) faaliyet raporu okundu. Sonra bu konuda konuşmak isteyen yoldaşlar söz almaya başladılar. Sezai'nin, her zamanki soğukkanlılığıyla okuduğu ve kimi yerlerini de sözlü olarak anlattığı eleştirilerini ilk defa duyuyordum. Eleştirilerinde, ayrılmadan sonraki süreçte Geçici Merkez Komitesi'nin yapması gereken görevlerini değerlendirerek yerine getirilmeyen ya da zamana yayılarak aksatılan işlerin neden yapılmadığını soruyordu. Sezai konuşmasını bitirdikten sonra, yapılması gereken ama zamanında veya hiç yapılmayan işler üzerine başka söz alan yoldaşlar da konuştular.

Bu konuşmaların bitmesinden sonra Geçici Merkez Komitesi'nde yer alan yoldaşlar ayrı ayrı değerlendirmelerde bulundular.

Burada ilgimi çeken, yoldaşların, üzerlerine düşen görevlerin hangisini yerine getirdiğini hangisini yapmadığını açıklarken kendi komünist kişiliğindeki zaaf ve eksikliklere de vurgu yapmaları olmuştu. Böyle bir şey üniversitedeki tartışmaların hiçbirinde yoktu. Herkes kendi eksikliğinin nedenini dışındaki olaylarla açıklardı. Toplantı iki ya da üç gün sürdü. GMK üyeleri içinden yeni Merkez Komite'ye (MK) aday olmayacağını söyleyen yoldaşlar oldu. Fakat örgütün kendilerine vereceği her görevi yerine getirmeye hazır olduklarını da belirttiler. Bu yoldaşlardan birisi de Mehmet Fatih Öktülmüş'tü. Ayrılmasına, onu iyi tanıyan yoldaşlar itiraz etse de vazgeçiremediler. Sezai'nin yoldaşların açıklamalarına üzüldüğünü şu sözlerle ifade ettiğini hatırlıyorum - hatta niyeyse o sözü o güne kadar duymadığım için daha fazla iz bırakmıştı bende: "Amacımız bağcıyı dövmek değil, üzüm yemekti," diye başlayan bir konuşma yaptı. Toplantının sonunda Sezai ve İsmail Cüneyt Merkez Komite'ye seçildiler.

Bu toplantıdan sonra Sezai'yle birçok konuda daha fazla sohbet etmeye başladık. Onun kişilik özelliklerini daha iyi anlamaya başlamıştım. Ben karşılaştığım olaylardaki kişilerin özellikleriyle de ilgilenmeye meraklıydım. Sezai ise kişilerle ilgili yorumlarını ancak gerektiği kadar yapar, dedikoduya doğru yayıldığını hissettiği anda hemen, "Haydi kendi işimize gücümüze bakalım," diyerek konuşmayı keserdi. Ondan öğrendiğim, "Amacım bağcıyı dövmek değil, üzüm yemek," sözü aslında onun kişiliğiyle bütünleşen bir cümleydi.

İleri Militanlar Toplantısı'ndan sonra Sezai'nin artık sadece İstanbul'da değil, İstanbul dışında da gittiği yerler çoğalmıştı. Bu yüzden de artık daha az görüşür olmaya başlamıştık ama yine de evde kaldığı zamanlarda paylaştığımız birçok konu olurdu. O daha çok benim neler okuduğumu merak ederdi; özellikle de pratiğin yoğun olduğu zamanlarda çok az okurdum. O konuda beni eleştirdiğini hatırlıyorum. En hassas olduğu konu buydu. Kendisi de en ufak bir zaman aralığında dahi hemen kitap okumaya çalışırdı. Ama kitabı sadece okumak için

değil, yazmak için okurdu. Okuduğu şeyleri, kendisinde birikip kalması için değil hep yazmak için okurdu. Her görüştüğümüzde, okuduğum şeyler üzerine sohbet etmek isterdi. Özellikle de benim çeşitli başlıklarda yazmam konusunda çok üstüme düşerdi. Hatta konuları bile o önerir, herhangi bir konuda yazmam için çok ısrar ederdi ama ben epey zorlanırdım. Yazmam konusunda epey çaba harcadığı halde benim bu konudaki grafiğime üzüldüğünü hatırlıyorum.

Onun dışında bizim aramızda kendisini ilgilendiren konularda hiçbir zaman tartışma olmamıştır. Ama beni ilgilendiren konularda, okumak ve yazmak konusunda çok ısrarcı olduğunu biliyorum.

Semt çalışmaları fabrika işçilerine yönelikti

İMT'den sonraki süreçte, sıkıyönetim vardı. Sıkıyönetim dönemlerinde askerler sokaklarda devriye gezerler ve sokağa çıkma yasağı olurdu. Bu nedenle de semt çalışmalarında, yazılamalarda, afişlerde jandarma devriyesine yakalanma riski oluyordu ancak buna rağmen yapardık.

Semtte çalışma yürütmekten kaynaklı, hangi evde kimler oturur, hangi görüşü savunur, bunların bilgisi her toplantının konusu olurdu: "Bu semtte kaç AKSA işçisi var, kaç Coca-Cola işçisi var, evleri nerede, bunların hepsini bilmeliyiz" denirdi. Hatta erkek yoldaşlar bu amaçla kahvelere giderler, gelip gidenlerle ilişki kurup o bölgedeki bütün fabrikalarda çalışan işçilerin evlerini tespit etmeye çalışırdık.

Bakırköy-Şirinevler bölgesindeki bütün fabrikaların işçilerinin evlerini tespit etmek bizim görevimizdi. Bu yüzden biz bölgeyi bütünüyle bilir, hangi fabrika işçisi hangi evde oturur gibi bilgilerle de bölgenin krokisini çizerdik. İspiyoncu, gerici insanların da nerede oturduğunu tespit ederdik. Yazılamayı, afişi, bildiri dağıtımını buna göre önden planlayarak yapardık. Özellikle işçi servislerinin geçtiği güzergahları tercih ederdik. Bütün planları işçilerin oturduğu yerlere göre belirlerdik, yazılamayı da gösteriş için değil, hedefli olarak yapardık. Örneğin, Tokatlıların yoğun olduğu bölgelerde, o bölgenin işçileri belli bir fabrikada çalışıyordur ve biz o fabrikayı hedefliyorsak, ara sokaklar bile olsa önceliği o bölgeye ve o sokaklara verirdik.

Faaliyetlerimizin eksenine fabrikaları ve orada çalışan işçileri koyardık. Semtte hedeflediğimiz işçilerle ilişkiye geçebileceğimiz, gittiğimiz zaman kendimizi duyurabileceğimiz, kendimizden söz ettiğimiz zaman, "Evet, şurada görmüştük sizin adınızı," dedirtebileceğimiz bir ilişki biçimini hedeflerdik. Bizim bütün stratejimiz fabrikalara ve işçilere ulaşabilmek üzerine kuruluydu. Bu çalışmalar içerisinde bizim avantajımız, sadece semt çalışmasıyla değil, başka alanlardan gelen bilgilerle de o bölgede belli başlı işçi önderlerine ulaşmış olmamızdı. Zaten bizim çalışmamız, işçi önderleri tarafından da desteklendiği için o bölgeyi çok iyi biliyordum.

Silahı ne zaman kullanırdık...

Semtteki çalışmalarımız sırasında sık sık devriye gezen askerlerle karşı karşıya gelirdik. Faaliyetin ve kendimizin güvenliğini tehdit eden bir gelişme olmadıkça askerlerle silahlı çatışmaya girmekten kaçınırdık. Çünkü bizim amacımız, fabrikalardaki işçilere ulaşmak ve onları örgütlemekti. Bu amaçla yürüttüğümüz faaliyetlerin kesintiye uğramamasıydı. Onun için, bölgedeki çalışmayı riske atacak gereksiz keskinliklerden kaçınırdık.

O dönem bizim dışımızda o semtte Dev-Yol'un da direniş komiteleri çalışması vardı. Fakat onların faaliyetleri daha çok faşistleri semte sokmamaya odaklıydı. Zaten antifaşist bir yapısı da vardı semtin; ama biz çalışmalarımızı bu antifaşist mücadele ekseninde yürütmüyorduk. Asıl hedefimiz olan işçilerin örgütlenmesi sırasında, bizim o alana girmemize engel olan faşist odaklar olursa engel olarak değerlendiriyor ve ona göre muamele ediyorduk.

Semtin yapısı çalışmamızın önünü açan bir etkendi. O yüzden özellikle afiş, yazılama gibi eylemlerde zorunluluk doğmadıkça polise, askere rastgele ateş açmıyorduk. Bahçelievler'de bütün servislerin geçtiği bir yol vardı, ama o yolda da jandarma geceleri devriye gezerdi. Bir gün, iki uzun namlulu silahla bizi koruyan nöbetçiler eşliğinde yazılama yapıyorduk. Bunlardan birisi de Sezai idi. Yazılama yaparken etrafımıza bakmayız, nasılsa nöbetçiler var diye... Sonra nöbetçi işaret verdi 'devriye geliyor' diye ama geç kalmıştı. Biz henüz arka sokağa

geçemeden devriye arabası dibimizde bitti. Yazıların başında kalakaldık. Sezai de bizim yanımızda korumaydı. Çatışma olacak diye bekliyordum, yapacak bir şey yoktu. Çünkü jandarma bizi görmüştü...

Birden Sezai, uzun namlulu silahla arabanın önüne geçti ve askerlere "Teslim olun!" diye seslendi. Bize de "Koşun!" dedi. Ama öyle soğukkanlı bir şekilde yaptı ki bunu, öylesine rahat bir refleks olarak yaptı ki... Biz hemen koştuk, askerler Sezai'ye ateş edecekler diye düşünerek, silah sesi bekleyerek kaçıyoruz. Hiç silah sesi gelmiyor; bir baktım Sezai de bizim peşimizden geliyor. Askerler tam olayın şokunu yaşarken onların şaşkınlığından, bize yönelmemiş olmasından faydalanarak son sürat o da bizim peşimizden koşmuş meğerse...

İçselleşmiş militanlık

Pusudaydı: Bizi de pusuya çekip cemseyi tarayabilirdi, çünkü açıkta oturuyor askerler, kapalı değil. Ateş etmeyi tercih etmedi, tam tersine kendini riske atarak, cemsenin önüne geçip "Teslim olun!" diyerek hem bizi kurtardı hem kendisini kurtarmış oldu. Sezai'nin soğukkanlılığı sadece günlük yaşamda değildi, ben onun soğukkanlılığına böyle bir eylemde de tanık olmuştum. Kendini kurtarmak için karşısındakine ateş etmemesi beni çok etkilemişti. Orada ateş etseydi kendisi riske girmeyebilirdi, biterdi olay. O anlamıyla Sezai'de sindirilmiş bir militanlık vardı; içselleşmiş bir militanlık... Hedefini hiçbir koşulda şaşırmayan, hedefinden hiçbir zaman vazgeçmeyen bir militanlık.

Hızla planlama yapar ve hedefinden vazgeçmezdi. O gün orada bir çatışma yaşamamız, o bölgedeki tüm çalışmamızı çökerten bir gelişme olurdu. Bizi çok geriletirdi. Canını ortaya koyarak atıldı öne; diğer taraftan karşısındaki askeri de öldürmek istemedi. Onun çocukları sevmesinin özünde, insan sevgisinin güçlülüğü yatardı. O çocuk sevgisi sadece basit bir şey değildi yani. Bir çocuğa çekirdek almak için Kağıthane'den Bahçelievler'e yürüyen birisi, orada askere ateş etmemek için, askere zarar vermemek için de kendi canını ortaya koyabiliyordu. Bu anlamıyla Sezai'deki içselleşmiş bir komünist hümanizm vardı ve bu onda doğallaşmıştı.

O gün akşam bu olaydan sonra yine o çok sevdiği çocukların olduğu eve gittik. "Kamınız aç mı," dediler, "Aç," dedik. Çok sevdiği çocuğa yemek yedirdi önce. Hâlbuki muhtemelen daha açtık biz. Ama o yorgunlukla, ancak ona keyifle güzel bir yemek yedirdikten sonra kendisi de yedi. Çünkü ne zaman gitsek, o küçük çocuk bizimle yemek yemeyi çok severdi. Annesi, "Oğlum biraz önce yedirdim sana," derdi, "Anne ben aç," derdi yine de. Çünkü Sezai'nin elinden yemek yemeyi çok severdi, 3 yaşındaydı çocuk. Sezai de bunu bildiğinden, normalde öylesi bir olaydan sonra başka bir ruh haline girmesi gerekirken, evdekilerin hiçbirisine anormal bir durum hissettirmedi. Sanki gezmeden gelmişçesine doğal bir refleks gösterdi.

Onun bütün eylemlerine tanıklık etmedim, ama tanık olduğum bir-iki eylem oldu. Onlar Sezai'nin kişiliğini tam olarak ortaya çıkaran şeylerdi, bu yanıyla da benim için önemliydi. Çünkü Ankara'da ODTÜ'de öğrenciyken, üniversitede silahlı olmasa bile taşlı sopalı birçok çatışma olmuştu askerlerle. Daha sonra cenaze törenlerine katıldığımda, polisler gözaltına almışlardı. Bu tür şeyleri yaşamıştım. İTÜ'de yine faşistler saldırmıştı, silahla okulu basmaya çalışmışlar, o zaman da ateş açılmıştı. Bu tür şeyler yabancısı olmadığım, öğrencilik döneminden bildiğim şeylerdi ancak bizim eylem dediğimiz şeyler, ODTÜ içinde yazılama yapmak falandı. Sonrasında semt çalışmalarına daha aktif girmeye başlayınca da eylem olarak daha çok OÇ (Orak-Çekiç) dağıtımı türü çalışmalar yapıyorduk...

* * *

THKO'yla yaşanan ayrılıktan bir süre sonra HK yöneticileri ayrılan devrimci muhalefeti "karşıdevrimci hizip" diye niteleyip muhalefetle birlikte hareket eden devrimcilere şiddet uygulamaya başladılar. İlk fiziki saldırı Ankara'da Hacettepe Yurdu'nda yaşandı. O dönem Ankara'daki gençlik harcketinin önderlerinden biri olan bir muhalefet mensubu HK tarafından feci şekilde dövüldükten sonra yurdun ikinci katından beton zemine atıldı. Saldırılar kısa sürede silahlı saldırı boyutlarına vardı. Devrimci muhalefetin faaliyetleri silah zoruyla engellenmeye çalışıldı, pusular kuruldu, kahveler ve evler

basıldı... O sıralar Adana'ya gitmiş olan Sezai de bu saldırılardan birine hedef oldu. Demiryolu işçisi bir yoldaşının kullandığı motosikletle bir randevuya giderlerken HK'cılar tarafından üzerlerine ateş açıldı. Sezai boynundan, kolundan ve vücudunun değişik yerlerinden yaralandı. Boynuna saplanan kurşun, tehlikeli bir bölgeye saplandığı için çıkarılamadı. Sıkanları ve sıktıranları utandırması gereken o kurşunu ölene kadar vücudunda taşıdı.

Sezai çıplak olarak sedyede yatıyordu, baygındı... (*)

12 Eylül 1980 öncesinde, cinayetlerin yoğunlaştığı günlerde, evde olduğum bir sırada samimi arkadaşı H. Çiçek gelerek heyecan içinde Sezai'nin ağır yaralı, kendisinin ise hafif yaralı olduğunu söyledi. Ben telaşla hazırlanıp, arabamla olay mahalline gittim, yakınlardaki hastaneye kaldırıldığını söylediler.

Hastaneye gittiğimizde görevlilerden, Sezai'nin yarası çok ağır olduğu için Çukurova Üniversitesi'ne sevk ettiklerini öğrenince hemen oraya gittim. Sezai'nin acil serviste bir sedyeye yatırılmış halde bekletilmekte olduğunu gördüm. Oradaki doktorlara niçin müdahale edilmediğini sorduğumda, röntgen için bekletildiğini söylediler. Hâlbuki Sezai çıplak olarak sedyeye yatırılmıştı, baygın vaziyetteydi ve titriyordu. Polis başucunda duruyordu, ifadesini almaya çalışıyordu. Sezai baygın olduğu için hiçbir tepki göstermiyordu. Hastane personelinden biriyle röntgen odasına taşıdık. Röntgenleri çekildikten sonra, beşinci kattaki ameliyathaneye taşıdık. Doktorlar ameliyathaneye gelene kadar gereken müdahaleyi yaptıktan sonra -yaklaşık olarak bir saat- servise getirdiler. Bu arada Sezai yavaş yavaş kendine geliyordu. Gözünü hafif aralayarak, "Enayi, iyi atıcı değilmiş beni öldüremedi," dedi ve tekrar uykuya daldı.

Gece vakit epey ilerlemişti; benim orada kalmamı gerektirecek bir hususun olmadığını, ertesi gün sabahtan gelebileceğimi söylediler. Bu arada istenen kan ve ilaçları temin etmiştik. Ertesi gün, yani o gecenin sabahı hastaneye gittiğimde, sargılar içerisindeki Sezai'yi ayakta buldum. "Beni buradan çıkar, burada yatmam doğru değil,"

diyerek kendisini vuranların hastaneye gelip infaz edebileceklerini söyledi. Bunun üzerine hastaneden çıkış işlemlerini başlattım. Bu arada üsteğmen rütbesindeki sıkıyönetim subaylarından birisi ifademe başvurarak, 'niçin ilgilendiğimi ve neyim olduğunu' ısrarla soruyordu. Ben de 'bir yakının olduğunu, onun için ilgilendiğimi' söyledim. İşlemler tamamlandıktan sonra Sezai'yi hastaneden çıkardım ve eve götürdüm.

O günlerde hastanenin işleri çok yoğundu. Hastayı çıkarıp götürmemizi adeta istiyor gibiydiler. Sezai'yi hastaneye Tufan Talih adıyla yatırmışlardı. Bütün işlemleri bu isim üzerinden yaptık. Bir ara eve polis de geldi. İfadesini aldı ve gitti. 3-4 gün kadar bizim evde kaldıktan sonra Ankara'ya gitmek üzere yola çıktık. Yollarda trafik polisi ve güvenlik kuvvetleri kontrollerinde, "Bu şahıs neden yaralı?" dediklerinde "trafik kazası" dedik. Hanımla birlikteydik. [Annem: Sezai bir ara şarkı mırıldanmaya başladı. "Haydi Sezai, birlikte söyleyelim" diyerek ona eşlik ettim.] Gece ablası Meliha'nın evine gittik. Meliha Hanım Sezai'yi sargılar içinde gördüğünde baygınlık geçirdi. Sabahleyin erkenden Ankara'dan ayrılıp Adana'ya döndük. Adana Sıkıyönetim Mahkemesi benim ifademi almak için çağırdı. Kendisiyle bir irtibatımın olmadığını söyledim.

(*) Esma'nın babası,
Mehmet Tatlı

"Bunlarda terörist suratı yok!.." (*)

12 Eylül döneminde bir gün Adana'da Sezai'yle buluşacaktık. Randevu yeri olarak Merkez Postanesi'nin önündeki giriş kapısını belirlemiştik. O dönemde bütün arananların fotoğraflı afişleri merkezi yerlerde teşhir ediliyordu. Ben randevu yerine gittiğimde, Sezai'yi kendi afişlerinin önünde nöbet bekleyen askerlerle konuşuyor buldum. İlk buluştuğumuz anda konuşmayı kesmek istemedim, selamlaşıp onları dinledim.

Sezai cahil bir köylü tavrıyla askerlere afişleri soruyordu. Asker de çok ciddi bir edayla, onların terörist olduğunu ve arandıklarını izah ediyordu. Sezai de askerlere afişteki kendi fotoğrafını göstererek, "Bunlarda terörist suratı yok, sen yanlış biliyorsun, bunlar olsa olsa artisttir," dedi ve uzaklaştık. O anda ben korkudan ölecektim. Dizlerimin bağı çözülmüş bir şekilde yürüyerek Kızılay Caddesi'ne çıktık.

Sezai yaralandığı için hastanede tedavi görüyordu; tedavisi henüz bitmeden hastaneden çıkmak zorunda kaldı. Ben o dönemde tedavisinin bitmediğini, yaralarının açık olduğunu bilmiyordum. Hastaneden çıktıktan sonra eve giderken Adana'nın çukurlu yollarında her çukura girişimizde, "Aman çukurlara yavaş girelim, düz yolda olabildiğince hızlı gidelim," diyordu. Çukurlardaki sarsıntılarda dikkat etmemi istemesinin sebebini sargı yerlerinden kan gelince anladım. Meğerse bana belli etmemiş ama çok büyük ıstırap çekiyormuş. Acısını günlük yaşam içerisinde hiç belli etmese de uyuduktan sonraki inlemelerinden anlıyorduk.

(*) Esma'nın kardeşi,
Emin Tatlı

Tv ekranında Sezai'nin fotoğrafı...

1979 yılıydı. Sıkıyönetimle birlikte arananların isimleri ve fotoğrafları televizyonda ilan edilerek ihbar edilmeleri isteniyordu. Birden televizyonda Sezai'nin fotoğrafı göründü; arkasından ismi okundu, şaşırdık. Evi Sezai'nin sahte kimliğiyle tuttuğumuz için isim konusunda bir problem yoktu. Kaçırıldıktan sonra tipini de polisteki fotoğraftakinden farklı hale getirdiği için paniklemedik. Ancak sıkıyönetim devam edecekti.

İMT'den (İleri Militanlar Toplantısı) sonra illegalite gereği evi değiştirmemiz gerekiyordu. Bu nedenlerle başka bir semte taşınmak zorundaydık, bu defa Anadolu Yakası'na geçmeye karar verdik. Fakat bu kez evi Sezai'yle birlikte tutmayacaktık. Ben annemle babamla durumu konuştum. Onlar benim için bir ev tutacaklardı. Çünkü evlere sürekli

baskınlar düzenlenmesinin yanında, genel olarak semtteki bütün evler aranabiliyordu. Bu nedenle iyi bir sitede ev kiralamak istiyorduk. Ancak ev sahibine işyeri adresi ve kefil gösteremeyeceğimiz için, annemle babam üniversitede öğrenci olduğumu söyleyerek benim adıma Sahrayıcedit'te bir sitede geniş bir daire kiraladılar. Taşınmamızdan sonra bizim evde İsmail Cüneyt ve bir yoldaş daha kalıyordu. Gece gündüz sanki birbirleriyle -aslında zamanla- yarışırcasına yazıyorlardı; ara sıra yazdıklarını birbirlerine okuyup tartışıp konuşarak yeniden yeniden yazıyorlardı.

Diğer taraftan örgütlenme alanında da yoğun bir koşuşturmaca içinde olduklarını görüyordum. Ben de semt çalışması için Bahçelievler'e gidip geliyordum. Bazı günler de semtte kalıyordum. Sezai de İMT'den sonra İstanbul dışına gitmeye başladı. Bazen bir ay gelmediği oluyordu. Telefonlaşma ya da başka bir haberleşme olanağı olmadığı için bu süre içinde hep merak içinde olurdum. Ancak Sezai olmadığı zamanlarda yoldaşlar bizde kaldıkları için en azından onların bilgilerinin olduğunu bilmek, endişelerimi hafifletirdi.

Metin Aydın, Sezai'nin gözbebeğiydi

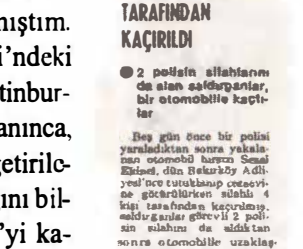
Sezai'yle konuştukça birbirimizi daha iyi tanıyorduk. Arandığını söyleyince çok şaşırdım, çünkü gece gündüz sokaklarda çok rahat dolaşıyorduk. Aramalardan nasıl geçtiğini sorunca sahte kimliğini gösterdi Tufan Talih'ti.

Bir gün beni Metin'le (Metin Aydın) tanıştırdı. Görüşmemiz ayaküstü oldu. Metin, "Abi işten yarım saatliğine izin aldım, gitmem gerekiyor kusura bakmayın, sizinle fazla kalamayacağım," dedi. Sezai'ye öyle güzel bakıyordu ki, sanki uzun süredir görmediği için özlemiş gibiydi. Sezai de bana dönerek, "Müsaadenle biz Metin'le özel bir şey konuşacağız, biraz bekler misin?" diye sordu. Konuşmaları çok uzun sürmedi. Tekrar yanıma geldiklerinde Metin bana çok farklı bir sevecenlikle bakıyordu. Metin'le ne konuştuklarını daha sonra öğrendim. Metin'e aramızdaki ilişkiden söz edip aileyi ziyaret için Ankara'ya gideceğimizi söylemiş. Metin'den de, önden gidip haber vermesini istemiş. Daha sonra Metin'i nasıl bulduğumu sordu.

Ben de "Seni çok sevdiği belli oluyordu. Aranızda güçlü bir bağ olmalı," dedim. Hemen anlatmaya başladı:

"Babam bizim köyün muhtarıydı. Okula gitmesi için köydeki bütün çocuklarla teker teker uğraşırdı. Ankara'ya taşındıktan sonra da elinden geldiği kadar onlarla ilgilenmeye devam etti. Metin'in babası ölmüştü, ilkokulu bitirdikten sonra köyde ortaokul olmadığı için öğrenimi yarım kalacaktı, babam da Ankara'da okuması için annesinden bize göndermelerini istemiş. Böylece Ankara'ya geldi, hem okula gidiyor hem de çalışıyordu. Daha sonra benimle birlikte devrimcileri tanımaya başladı. Ankara'da ADYÖD'de (Ankara Yüksek Öğrenim Derneği) ağabeyi Fethi'yle birlikte çay ocağını çalıştırıyordu. Çok akıllı ve çalışkandır... Hep çalışmıştır. Babam harçlık vermek istediğinde her zaman "benim param var" derdi. Çay ocağında çalışırken işini çok iyi yapıyordu. Hem derneğe katkı sağlıyor, hem de harçlığını çıkarıyordu. Ben İstanbul'a geldikten sonra o da İstanbul'a geldi, şimdi buzdolabı tamircisinin yanında çalışıyor."

Anlatımının kalan bölümünü daha sonraki yıllarda öğrenince, aralarındaki bağın asıl olarak mücadele içinde nasıl perçinlendiğini anlamıştım. Metin İstanbul'a gelince Bakırköy Adliyesi'ndeki çay ocağında çalışmaya başlıyor. Sezai Zeytinburnu'nda 'araba kaldırmaya' çalışırken yakalanınca, yoldaşlar Sezai'nin Bakırköy Adliyesi'ne getirileceğini öğreniyorlar. Metin'in orada çalıştığını bildikleri için hemen onunla görüşüp Sezai'yi kaçıracaklarını söylüyor, kendisine de Adliye içinde ne yapması gerektiğini anlatıyorlar: Yoldaşlar Adliye içinde dolaşmayıp sabit bir yerde bekleyecekler, Metin de çay dağıtırken Sezai'nin getirildiğini, duruşmasının bittiğini, onu tutan kolluk görevlilerinin sayısını çevreye belli etmeden onlara söyleyecek. Bu arada yoldaşlar, Adliye'ye Sezai'nin ailesi gelince onlara da, "İşimi kaybetmemem için beni tanıdığınızı belli etmeyin," demesini tembih

BIR OTO HIRSIZI ADLIYE ÖNÜNDE SILAHLI 4 KIŞI TARAFINDAN KAÇIRILDI

● 2 polisin silahlarını da alan saldırganlar, bir otomobille kaçtılar

Beş gün önce bir polisi yaraladıktan sonra yakalanan otomobil hırsızı Sezai Ekinci, dün Bakırköy Adliyesi'nde tutuklanıp cezaevine götürülürken silahlı 4 kişi tarafından kaçırılmış. saldırganlar görevli 2 polisin silahını da aldıktan sonra otomobille uzaklaşmışlardır

Osmaniye'de polislerle silahlı çatışmada Tulki Selim'le birlikte yakalanan Ekinci'nin Bakırköy Adliyesi'nce sorgusu yapılmış, tutuklanarak Kemal Kısa ile Kamuran Ekinci adlı iki polis memurunun gözetiminde cezaevine götürülmek üzere Adliye'nin önüne çıkartılmıştır. Bu sırada silahlı 4 kişi, ateş ederek polislere saldırmış ve görevlilerin tabancalarını aldıktan sonra Ekinci'yi kaçırarak Anadol marka bir otomobille olay yerinden uzaklaşmışlardır.

Güvenlik görevlileri, otomobilin sahibini gözaltına almış, olayın siyasal yönü bulunup bulunmadığını da araştırmaya başlamıştır.

ediyorlar. Metin bu görevini eksiksiz yerine getiriyor ve yoldaşlar Sezai'yi Adliye çıkışında kaçırıyorlar.

Metin bir yıl sonra -1979 yılında- beni de yakalanmaktan kıl payı kurtarmıştı. Sıkıyönetim zamanıydı, Bahçelievler'de duvar yazılaması yapıyorduk. Devriye gezen askerler bizi fark edince ateş etmeye başladılar. Biz semt içine kaçmaya başladık, koşarken ayağım burkuldu, düştüm. Metin benim vurulduğumu zannetmiş. Açılan ateşi umursamadan yanıma geldi, askerler gitgide yaklaşıyorlardı. Ben Metin'e, vurulmadığımı, ayağım burkulduğu için koşamayacağımı, kendisinin bir an önce uzaklaşmasını söylediğim halde kolumu hızlıca kendi boynuna dolayıp beni adeta sürüklercesine askerlerin görüş alanından çıkarmayı başardı.

Sezai'yle Ankara'ya gitmeye karar vermiştik. Sezai babasının aydın düşünceli biri oluşundan söz ederken, 'köyde bu fikirleri edinmesinin yolunu kim açmış olabilir' diye fikir yürütüyorduk. Sezai, "Bizim köyde birisinin sürgün olarak kısa bir süre kaldığını söylemişti bir ara babam; sanırım komünistmiş, o kişiden etkilenmiş olmalı," diyerek babasının dini inancının da olmadığını anlattı. Annesinin de çok çalışkan olduğunu sabah namazı için uyandıktan sonra hemen işe başladığını, köyde erken uyanmak bir zorunluluk olduğu halde Ankara'ya geldikten sonra da bu alışkanlığını sürdürdüğünü, annesinin çocukların okumasına çok önem verdiğini, devamlı haberleri takip ettiğini, cahil bir insan olmadığını, öğrenmeye meraklı olduğunu anlattı. Ben de kendi ailemi anlattım. Benim ailemin de tutucu insanlar olmadığını, babamın sol görüşlere sahip olduğunu, okumayı sevdiğini, hiç okula gitmeden dışardan sınavlara girerek lise mezunu olduğunu, Fransızca konuşabildiğini, annemin de okumaya çok önem verdiğini, benim ve kardeşlerimin derslerine sürekli yardım ettiğini anlattım. Ailelerimizin düşünce yapısının benzer olduğunu öğrenmek, ziyaret öncesi bizi rahatlatmıştı. Ancak ikimiz de ailelerimizin maddi durumundan söz etmeyi gerekli bulmamıştık.

Ankara'ya gidince önce Dikmen'de amcasının oğluAşur'un evine gittik. Aşur ve eşi Ayşe, Halkın Kurtuluşu'ndandı. Ayrılık sürecinde

bizim gibi muhalefet hareketi içinde yer almışlardı. Bir de 3-4 yaşlarında sevimli bir çocukları vardı. Bizi sevinçle karşıladılar. Aşur, Sezai'yi sımsıkı kucaklamış bırakmıyordu, sonra ağlamaya başladı. O zaman Sezai'nin Aşur'la ilgili anlattıklarını tekrar hatırladım. Aşur ortaokul ve liseyi Sezai'lerin evinde kalarak okumuştu. O yüzden çocukluk ve gençlik dönemleri neredeyse birlikte geçmişti. Ama kişilik özellikleri çok farklı olduğu için anlattığı maceraların çoğuna güldüğümü hatırladım. Sezai, Ayşe'yi de kucakladıktan sonra hemen çocuğa yönelip onunla ilgili sorular sormaya başladı. Onlar Sezai'ye siyasi gelişmelere ilişkin birçok soru soruyorlardı. Sezai kısa cevaplar veriyordu.

Sezai'nin kişiliğinin kimi çizgileri

Sezai'nin ev yaşantısına ilişkin anlatacaklarıma, onun yaşamında gerçekten bir ayna gibi olduğunu, evde başka dışarda başka davrandığına hiçbir zaman tanık olmadığımı vurgulayarak başlamak istiyorum.

Ben Sezai gibi bir insan -açık söylemek gerekirse- tanımadım. Yani başkasının yanında şöyle davranmak, yalnızken şöyle davranmak gibi bir davranışına hiç tanık olmadım. Bir misafir geldiğinde bana nasıl davranırsa, misafir yokken, yalnızken de öyle davranırdı, nazik olurdu; kabalaşmazdı hiçbir zaman. Bazı insanların iç dünyası, ev yaşantısı, okul yaşantısı, hepsi birbirinden farklı olur. Sezai'yle ben onu yaşamadım. Misafirliğe gittiği zaman nasıl davranırsa, evde de öyleydi; bana karşı çok saygılıydı. Eve gelince iki kişi olmanın verdiği rahatlığın getirdiği bir şeyi hiçbir zaman hissetmedim ben. Ölümünden sonra da en çok, "Gerçekten biz hiç kavga etmedik," diyordum. Kavga edecek hiçbir ortam yaratmadık demek ki!..

Sezai'yle birlikte olduğumuz '78-'81 yılları arasında birçok evde beraber kaldık. Ancak Sezai aranır durumda olduğu için onunla birlikte ancak iki ev tutabildik: İlk evimiz ve son evimiz... İlk evimizde, her akşam televizyonda arananlar haberlerden sonra fotoğraflarıyla birlikte duyurulur ve insanlar ihbarcılığa davet edilirdi. Sezai'nin de bir yıl önce poliste çekilmiş fotoğrafı yayınlanırdı. O yüzden komşuların şüphelenip şüphelenmediğini anlamak için bir bahane bulup

ARANAN ZANLILAR

Hacı Demirkaya — Ayşe İsmail — Mehmet Gözübüyük — Mete Sonatürgan

Levent Beğen — Şemsi Özkan — Kumru Kibar Kaygısız — Fehmi Gökçek

Hüseyin Bal — Güldoren Çelik — Hacı Ahmet Kızıler — Feryal Saroğulları

Hasan Aksu — Hasan Sensoy — Cemal Şener — Sezai Ekinci

Süleyman Polat — Şefik Kaçmaz — Nalan Güratеş (Sönmez) — Hüseyin Balkır

Nezamettin Karakoç

Polis, İstanbul'daki çeşitli anarşik olayın zanlılarını açıkladı

Ali Sevdi Yığu

İSTANBUL Emniyet Müdürlüğü dün bir açıklama yaparak, 1978 yılı içinde siyasal nitelikli ölüm, yaralama ve soygun olaylarının bir bölümünün "TIKKO", "THKP-C" ve "MLSPB" gibi sol yanlı örgütlerce yapıldığını ileri sürmüştür. Söz konusu eylemlere katıldıkları iddiasıyla aranan 22 kişinin kimliklerini açıklayan Emniyet Müdürlüğü, bu örgütlerin katıldıkları eylemleri şöyle sıralamıştır:

EYLEMLER

26 ocak akşamı Kadıköy, Feneryolu'nda sağ eğilimli Eğitim Enstitüsü öğrencisi Hayati Dağıstanlı'yı tabancayla öldürmek, aynı okul öğrencilerinden Bülent Uygurlu'yu ağır yaralamak.

23 şubat öğleden sonra Kartaltepe, Konaklı Caddesi'ndeki Tekel Satış Deposu'nu soyarak 500 bin lira almak, biri polis giyinik 4 [illegible] Mustafa Çabuk adlı bekçiyi öldürmüşlerdir.

16 mart salı günü Şehremini'nde Paşakonağı Uğur Bürosu'na kurşun sıkmak, bir süre sonra 3 polisi tabancayla yaralamak.

● Açıklamaya göre, "TİKKO", THKP-C Eylem Birliği, "MLSPB" adlı gizli örgüt elemanları çeşitli soyguncu gerçekleştirip, polis öldürdüler. cinayet işlediler

13 nisanda Fikirtepe'de yaşayan bulunan Zirası ve İş bankalarını soymak amacıyla soymak, 284 bin lira alıp kaçmak.

1 Mayıs akşamı Cerrahpaşa Hastanesi önünde yaralan lastikleri söndürmek isteyen polisleri ateş açarak, Ahmet Yetiş adlı polisi öldürmek 2 polisi de yaralamak.

16 haziran akşamı Kadıköy MİLİ lokaline ateş açarak, Seyfullah Eksi adlı kişiyi öldürmek. Asemet Ölmez adlı kadını yaralamak.

10 temmuz sabahı Akbank Şehremini Şubesini soymak. kasadan 16 bin lira alarak kaçmak.

26 kasım akşamı Bakırköy'de Yeşilırmak Hipodromu'ndan Yapı ve Kredi Bankası'na para götüren taşıt soymak, 3 milyon lira parayı sürken, Ali Rıza Bayıldı adlı polisi tabancayla vurarak öldürmek.

ZANLILAR

Polisin açıklamasına göre, yukarıdaki olaylara adları karışan örgüt elemanları şunlardır:

Hüseyin Balkır, Kerim Mete Sonatürgan, İsmail Özkan, Fehmi Gökçek, Hasan Sensoy, Süleyman Polat, Şefik Kaçmaz, Hasan Aksu, Levent Beğen, Nalan Güratеş (Sönmez), Cemal Şener, Hüseyin Bal, Feryal Saroğulları, Nizamettin Karakoç, Ayşe İsmail, Hacı Ahmet Kızıler, Mehmet Gözübüyük, Hacı Demirkaya, Kumru Kibar Kaygısız, Güldoren Çelik, Ali Sevdiyiğit ve Sezai Ekinci.

KESİN SAPTANANLAR

Emniyet Müdürlüğü'nün açıklamasında ayrıca Yeşilırmadi Hipodromu hazırlanan gözleri otomobile ateş açılması polis Ali Rıza Bayıldı'nın öldürülmesinde, Hüseyin Balkır'ın kesin olarak tespit edildiği ve hakkında mahkemece gıyabi tutuklama kararı alındığı, belirtilmiştir.

Uğur Gür ve arkadaşlarına yapılan silahlı saldırıya Cemal Şener'in karıştığı, Fikirtepe İş Bankası soygununda da Hasan Şensoy ve Kerim Mete Sonatürgan'ın kesin tespit edildiği, Kartal Tekel soygunu ile ilgili olarak da Cemal Şener'in kesin tanındığı belirtilmiştir.

Milliyet,
16.12.1978

her gün karşı komşuya uğrardım. Tabii hiç kimsenin aklının ucuna bile gelmemişti o gördükleri fotoğrafın Sezai'ye ait olabileceği...

Sezai sıkıyönetim döneminde aranmaya başlanmıştı, ancak o zaman "adliyeden kaçırılma" nedeniyle arandığı için ailemin tuttuğu evde kaldığı halde herhangi bir sorun çıkmamıştı. Fakat daha sonra örgütsel kimliği açığa çıkınca artık birlikte ev tut(a)madık. Bu yüzden, '81'e kadar 3 yıl içinde birkaç ay süren ilk evimiz dışında sürekli bir ev yaşamımız ol(a)madı. '91-'92'de bir yıl aynı evi paylaştık. Size küfür edip işkence yapan insanların denetiminden geçerek birbirimize ulaşan mektuplarla sağlıklı bir iletişim tabii ki mümkün değildi. Bu nedenle Sezai'yle iletişimimiz ancak son bir yıl içinde oldu.

O dönem elektrik süpürgesi yoktu, çamaşır makinası lüks bir şeydi. Bizim gücümüz buna zaten yetmezdi. Televizyon bile sayılı evde vardı. O nedenle Sezai'nin yaşam alışkanlıkları da doğal olarak koşullara göre şekillenmişti: Eve geldiğinde -misafirlikte de olsa- ilk yaptığı iş mutlaka ayaklarını ve çoraplarını yıkamak olurdu. Her akşam diş fırçalaması ne kadar normalse, çorabını yıkaması da öyleydi. Banyo yaptığı zaman çıkmadan önce mutlaka iç çamaşırlarını, fanilasını yıkardı. Çıkınca da hemen asıverirdi. Ben çamaşır yıkarken onunkileri yıkadığını çok az hatırlıyorum. Olsa olsa haberi olmadan ya da çok hasta olduğu zamanlarda olmuştur. Ben eğer büyük çamaşır yıkadıysam o da o gün mutlaka durulamaya -çamaşıra ben başladıysam- ev temizliğine ya da yemek yapmaya girişirdi. Benim elim çok yavaştı zaten; yavaş yıkadığım için o sırada bacaklarını uzatıp kitap okumazdı, boş durmaz mutlaka bir şeyler yapardı.

Bir misafirliğe gittiği zaman ev sahibi kadına nasıl davranırsa, ona karşı nazik, kendi işini ona yaptırmayan davranış biçimini bana da gösterirdi. Mesela, ben yemek yaparken ortalığı çok dağıtırdım. Bir bakardım, elinde bir gazete kağıdıyla gelmiş, benim lavaboya döktüğüm soğan patates kabuklarını gazetenin üzerine koyup, sessizce benim önüme bırakıyor... Hiçbir şey demezdi, böylece ben doğal olarak çöpü gazetenin üzerine koyardım. Bunu yaparken beni incitecek hiçbir şey söylemezdi. Daima nazik ve saygılı davranırdı.

Örgütsel konularda ise iç dökmeyi pek sevmezdi. Her şeyi söylerdi, sohbet ederdik ama o gün mesela ne iş yaptığını -ben sormazdım zaten- söylemezdi. Ama gündelik konularda sohbet ederdik. Özel konuları ben sormazdım, o da anlatmazdı. İhtiyaç da duymazdı anlatmaya. Ben o yüzden onun o gün ne yaşadığını fark edemezdim. Çünkü bunu bana yansıtmazdı. Ama özel olarak bir şeyleri gizliyor havasına da girmezdi.

Yaşadığı yer tertemiz olmalıydı

Onun ötesinde ev yaşantısında çok düzenliydi. Sonuçta sahte kimliklerimizle oturduğumuz ev zaten ailelerimizin ya da komşuların geldiği bir ev değildi. Buna rağmen Sezai her gün etrafı toparlar, toz alır, her an sanki misafir gelecekmişçesine evi hep düzenli tutardı. Çalışırken de masasının üstü çok düzenli olurdu. Mutlaka kitapları bir yerdedir, yazıları başka bir yerde toplar. Bu onun dikkatini dağıtan değil, tam tersine toparlayan bir şey olurdu. Mola verdiği zamanları ev işi yaparak değerlendirirdi. Bu onun için normal bir davranış biçimiydi. O yüzden onun ev yaşantısı diye özel bir yaşantısı yoktu. Aynı davranışı başka bir ailenin evine gittiği zaman da yapardı, kendi evinde de yapardı. Bu davranış biçimi onda içselleşmişti.

Diğer taraftan en çok dikkat ettiği şey, kıyafetlerinin temiz ve düzgün olmasıydı. Bu konuda çok hassastı. Ama bu hassaslığını hiçbir zaman başkasının sırtına yıkarak göstermezdi. Gömleklerini ütülü giyer, gömleğinin mutlaka temiz olmasına çok özen gösterirdi. Gömlek giymeyi de severdi, tişörtü de ama temiz, beyaz giymek onun hoşuna giderdi. Pantolonu da hep kumaş ve ütülü olurdu. Yürürken paçasına küçücük bir çamur sıçramış olsa, anında eğilip o çamuru temizlemeden yoluna devam etmezdi.

Ayakkabı boyamayı çok severdi. Her gün mutlaka ayakkabılarını siler ya da boyardı. Ayakkabısını da hiçbir zaman çamurlu görmedim. Özellikle bizim gittiğimiz yerler hep toprak yollar olurdu. Ara yolları tercih ederdik, çünkü anayollarda çok sık çevirme olurdu. Buna rağmen o sanki işyerinden yeni çıkmış bir esnaf ya da memur havasında

olurdu. Bu da aslında onun kendini gizlemek için ya da illegalite gereği yaptığı bir şey değildi, temiz ve tertipli olmak severdi.

Emekçi kadınlarla ilişki

Gittiğimiz evlerde de kadınlarla ilişkilerinde konuya direkt "şöyle eziliyoruz, böyle sömürülüyoruz" diye girmezdi. O kadının kendini tamamlayabilmesi, kendini geliştirmesi için gerekli olduğunu düşündüğü konulardan girerdi. Onun en bilinen sohbet konusu, okuma yazma olurdu. Bizim dönemimizde çoğu işçi evlerinde köyden yeni göçmüş aileler otururlardı. Köyden göçmüş ailelerde kadınlar çoğunlukla okuma yazma dahi bilmezlerdi. O yüzden kadınlarla önce okuma yazma öğrenmeleri konusunda sohbete başlardı. Özellikle okuma yazmada onlara yardımcı olmam için benimle de konuşurdu. İlk adımımız genellikle bu olurdu.

O dönemin işçi ailelerinin özelliği, köyle bağlarının henüz bütünüyle kopmamış olmasıydı. Köyden akrabaları hastane için, kalmak için, yerleşmek için gelirlerdi. Köyle yoğun bir ilişki içinde oldukları için kadının işlevi, o dönemin köy gelenekleriyle daha çok örtüşen bir özellik taşırdı. Bu yüzden de kadınların evlerinde erkeklerin iş yapması, kadının bilmediği, kabullenmediği bir durumdu. Özelikle işçilerle ilişkilerde bulaşık yıkamak, çay demlemek, çayı getirip götürmek, bunlar bile büyük bir olay haline gelebilirdi.

Ama Sezai bunları, kadınları dışlamadan, "bakın ben yapıyorum" havasında değil, tam tersine onlara çok fazla hissettirmeden yapmaya çalışırdı. Mesela evin hanımı çocuğu uyutmaya gittiği zaman hemen mutfağa girip bulaşığı yıkayıp çıkardı. Göstere göstere yapmaz, evin hanımına belli etmemeye çalışırdı. Onun göreceği durumda yaparsa, kesinlikle buna izin ver(e)mez kadın. Çünkü bu kendi geleneklerine karşı çıkmak olurdu. Bu konuda uzun uzadıya konuşmak yerine, onların okuma yazma öğrenmesinin ne kadar önemli olduğunu gösteren değişik öyküler anlatırdı. "Şöyle bir abla vardı, çok gayretliydi, okuma yazmayı şöyle öğrendi," şeklinde olumlu örneklerden söz ederek onlarda merak uyandırmaya çalışırdı. Onlar soru sormaya başladıkça an-

latırdı, soru sormadan bir şey anlattığını görmedim ben. O içten sohbet ortamı oluştuktan sonra onlar kendilerini değil olayın kişisini sorgular, dolaylı olarak da kendilerini sorgulamış olurdu. O yüzden çok hoş sohbetler olurdu. Bazen gece geç saatlere uzayan sohbetlere erkekler de katılırdı.

O dönem şimdiki kadar çok çalışan kadın yoktu, daha çok erkekler çalışırdı. Köyden un, bulgur, yağ çok geldiği için sadece erkeğin çalışması, gecekondu yaşantısında aileyi geçindirirdi. Bu yüzden de gittiğimiz evlerde genellikle erkekler çalışır, kadınlar çocukları büyütürlerdi. Eşlerinin bu sohbetlere katılması, erkek işçilerin de hoşuna giderdi. Çünkü onlar fabrika yaşamında şehirlileşmeyi daha hızlı yaşadıkları için, eşlerinin şehirlileşmesi onları da memnun ederdi. Yine de bu sohbetlerde kimi zaman kadınları aşağılama olurdu. Kadınların bilgisizliğini vurgulayan bir ifade olursa, Sezai burada hemen kadını savunan, erkeği eleştiren bir tavra yönelirdi. Amacı hem erkeğe hem kadına öğretmek olduğu için bunu taraftutmak adına yapmazdı. Tam tersine daha çok erkeğe görev yükleyerek, daha çok sorumluluk vererek onu eleştirirdi. Proleter olduğu için, erkek işçiler genellikle eşlerini pek kıskanmazlardı, çünkü eşinin gelişmesini isterdi.

Mesela işçilerle konuşacağı şeyleri kadının bilmemesi gerektiğini düşünürse, "Abi, gel seninle bir çay içelim," diyerek onunla ayrı bir yerde konuşurdu. Örgütlenme sorunlarını -kadın ya da erkek- ilgilisiyle konuşurdu. Bu şu anlama geliyordu: Örgütlenme şemasını bilen -erkek ya da kadın- örgütsel çalışmanın selameti açısından ciddi risk demektir. Çünkü illegalite konusunda yeterince titiz olunmazsa bildiklerini eşine söyler, eşi üzerinden de başka yerlere ulaşabilir. Sonuçta bu örgütlenmenin gizliliği ortadan kalkabilirdi. O dönem, köy kökenli oldukları için gizliliği yeterince kavramazlardı. Bu yüzden özel sohbetlerine -genellikle- kadınları katmaması, kadınları küçümsediğinden değil illegalite gereğiydi. Ama genel sohbetleri mutlaka kadını katarak yapardı, "*Biz konuşuruz, kadın çay getirir,*" gibi aşağılayıcı bir pozisyona hiçbir zaman düşülmemiştir. Bu onun sonradan edindiği kişisel bir özellik değildi. Kadınlara saygı duyması, onlara değer vermesi, zaten aileden gelen genel bir kültürdü.

12 Eylül...

12 Eylül günü, bizim evde başka yoldaşlar da vardı, gece geç saatlere kadar toplantı yapmışlardı. Ben erkenden uyuduğum için sabah erken kalkardım. Hoşuma da giderdi sabah erken uyanmak. Bakkala giderdim, ekmek falan alırdım, çayı koyardım. O gün de erken uyanmıştım, radyoyu açtım, askeri marşlar çalıyordu. Kavrayamadım önce, 'bayram değil, 30 Ağustos benzeri bir şey de değil' diye düşünürken darbe olduğunu anlayınca önce Sezai'yi uyandırdım, sonra evdeki diğer yoldaşlara seslendim. MK üyelerinin bazıları bizdeydiler. O gün sokağa çıkma yasağı vardı. 13 Eylül sabahı sokağa çıkma yasağı kalkar kalkmaz MK'nın diğer üyeleri de peş peşe bize geldiler. Sanki önceden kararlaştırılmışçasına darbeyi duyar duymaz hepsi aynı refleksleri vermiş ve MK toplanmıştı. Kendi aralarında hemen bir durum değerlendirmesi yaptılar. Toplantı biter bitmez bazıları "TİKB MK" adına ilk bildiriyi kaleme almaya girişti, diğerleri de belli ki aldıkları kararlar doğrultusunda bölgelere dağıldılar.

12 Eylül geldikten sonra yaşamımız epey değişmişti doğal olarak. Beni semt çalışmasından çekmişlerdi, eve takip getirebilirim kaygısı duyulmuştu. Sezai eve daha az uğrar olmuştu. Ben de daha çok evde oturmaya başlamıştım. O yüzden bir işe girip çalışmaya karar verdim. Bir baharatçı dükkânında çalışmaya başladım. Paketleme işi yapıyordum. Artık evde daha fazla kaldığım için, işten gelip evde kitap okuyordum. Tüm yaşamım evde beklemekle geçiyordu. Bir yandan da artık televizyonumuz olduğu için yakalananları izliyordum.

Artık öldüremezler!..

12 Eylül'den sonraki süreci Sezai'yle çok daha az görüşerek geçirdik. Baharatçıda çalışırken Sezai'nin yakalandığı haberini aldım. Onu yakalatan Adil Özbek benim hakkımda da ifade vermişti, bu yüzden ben de aranır duruma düşmüştüm. Sezai'nin herhangi bir ifade vermediğinden, vermeyeceğinden o kadar emindim ki o süreçte evde kalmaya devam ettim. Bir gün, bir saat evden uzak kalmayı düşünmedim bile.

Bir gün işe giderken her günkü gibi Milliyet gazetesi aldım; baktım Sezai'nin fotoğrafı. Ama aradan 3 aydan fazla zaman geçmiş, 100

küsur gün... Her gün ölüm haberini beklerken onun fotoğrafını görünce hayatımın en güzel, en mutlu günlerinden birini yaşadım. Çünkü öldürmemişlerdi, artık gazetede fotoğrafı da çıktığına göre öldürmeyeceklerdi. Belki bugün için abartılı bir anlatım gibi gelebilir ama şunu daha sonradan öğrendik zaten: Sezai şubedeyken Ataman'ı işkenceyle öldürmüşlerdi. O sırada Sezai'nin Sezai olduğunu anlayamamışlardı, Sezai'nin Sezai olduğunu anladıklarında ise ikinci bir ölüm olmasını istemedikleri için öldürmemişlerdi. O dönem işkencede ölüm olağandı, işkenceden sağ çıkılması önemliydi. İşkence görmemesini beklemiyorduk, sadece ölmemesini bekliyorduk. O yüzden benim hayatımın en mutlu günüydü. Sezai yaşıyordu, işkenceciler fotoğrafını yayınladıklarına göre artık öldür(e)meyeceklerdi.

İşe vapurla gidip geliyordum. Bir gün mesaiye kalmıştım, hava kararmıştı, artık dayanamadım kesif bir hıçkırığa boğuldum. İnsanları rahatsız etmemek için dışarıya, güverteye çıktım. Ama kendimi kontrol edemiyordum. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Yanımda yaşlı bir adam duruyordu. Benim intihar edeceğimi düşünüyordu. İntihar etmek aklımın ucundan bile geçmiyordu ama kış günü vapurun dışına çıkmış hüngür hüngür ağlıyordum. Öyle çok şey yaşamıştım ki... Yalnızca işe gidip gelmek beni biraz olsun rahatlatıyordu. O yüzden benim en mutlu anlarımdan biri Milliyet gazetesinde Sezai'nin yakalandığına dair haberi okumak olmuştu.

Ondan sonraki süreçte zaten ben de aranır durumda olduğum için artık ondan haber alamadım. Ancak telefonla ailesini arayıp haber alabiliyordum. Bu şekilde 2 yıl geçti. O 1981'in Ağustosu'nda yakalanmıştı, Aralık ayında gazetede fotoğrafı çıktı. Ağustos'tan Aralık'a kadar haber alamamıştım. Ondan sonraki süreçte işe gitmeyi sürdürmekle birlikte eskiden tanıdığım insanların evlerine de yeniden gidip gelmeye başlamıştım. En azından onları moral olarak rahatlatmaya çalışmak için sürdürüyordum ilişkileri. Bu arada Orak-Çekiç de çıkmaya devam ediyordu. Ama bütün isteğim Sezai'ye haber ulaştırabilmekti, bunu da ailesine telefon ederek sağlayabiliyordum. Daha sonra her şey durmuştu. Ama yine de Sezai'den haber almak için bir-

çok şey yapıyorduk. Alıyorduk da gerçi, ailesi sürekli görüşe gidip geldiği için onlardan haber alabiliyorduk.

1983'te ben de yakalandım. Yakalandıktan sonra uzun yıllar mektuplaşamadık, çünkü Mamak gibi benim kaldığım Metris'in koşulları da çok kötüydü. Aileler üzerinden mektuplaşmaya çalıştıysak da başaramadık. Zaten sürekli mektup yasakları olduğu için bu da çok zordu. Bu yüzden ilk yazışmalarımız 1987'de başladı, yani yaklaşık 5-6 yıl sonra. Ama en azından ailelerimiz aracılığıyla sağlık haberlerimizi alıyorduk. Daha sonra da bir araya gelebilmek, aynı cezaevinde kalabilmek için çok uğraştık. Ancak 1991 yılına kadar bunu da başaramadık.

Ankara'da 1'i kız 2 militan çatışmada yakalandı

ANKARA, ÖZEL

Ankara'nın Etlik semtinde geçen hafta pazartesi gecesi güvenlik güçleriyle 4.5 saat süren silahlı çatışmaya giren ve bir polisi yaralayan biri kız, iki militanın yakalandığı açıklanmıştır.

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün konuya ilişkin yaptığı açıklamaya göre, bazı semtlerde kısa adı TİKB olan Türkiye İhtilâlci Komünistler Birliği adlı örgütle ilgili bildiriler dağıtılması ve afişler asılması üzerine emniyet ve çalışmaya başlanılmış, aynı örgütün geçmiş tarihlerdeki eylemleri gözden geçirilmiştir. Bu çalışma sırasında daha önce Ankara emniyetince yakalanan ancak Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce delil yetersizliğinden tahliye edilen Zehra Kurkçu adlı militanın durumu dikkat çekmiş ve yapılan arama sonucu adı geçen militanın Etlik semtinde beraberinde kocası olarak tanıttığı bir şahıs ile birlikte kaldığı tesbit edilmiştir.

OPERASYON

30 kasım 1981 pazartesi gecesi saat 01.00'de emniyet ekipleri söz konusu eve gitmişlerdir. Kapı zilinin çalınmasına rağmen içerden ses alınamamış, ancak apartman sakinlerinden alınan bilgilere göre aranan kişilerin evde oldukları anlaşılınca daire etrafında güvenlik önlemleri alınarak içerdekilere "teslim ol" çağrısı yapılmıştır. İçerdekiler yapılan çağrıya sırtan atarak karşılık vermişler. Bunun üzerine çevre binalarda ve dairelerde gerekli önlem alındıktan sonra aranan kişilerin bulunduğu dairenin balkonundan içeri girilmek istenilmiştir. Bu sırada görevlilere içerden ateş açılmış ve polis memuru Hüsnü Gök yüzünden çeşitli yerlerinden isabet alarak yaralanmıştır. Yaralı polis memuru derhal Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne gönderilmiş, olay yerinde ise güvenlik önlemleri artırılmıştır.

YANGIN ÇIKARDILAR

İçerdekilerin sürekli ateş etmeleri üzerine zaman zaman güvenlik görevlilerince de karşılık verilmiş, ve militanlar sürekli olarak teslim olmaya çağırılmıştır. Ancak çağrıların yanıtsız kalması ve militanlarca evde yangın çıkarılması üzerine güvenlik görevlileri gaz bombası atarak eve girmişler ve biri kız iki militanı silâhları ile birlikte tesirsiz hale getirip yakalamışlardır.

Yaklaşık 4.5 saat süren operasyon sonucu ele geçirilen kız militanın Merkez Bankası Banknot Matbaası'nda çalışan Zehra Karkçü, birlikte olduğu şahsın ise boşta gezen Şakir Yarman olduğu yapılan kimlik tesbiti sonucu anlaşılmıştır. Militanlardan Şakir Yarman'ın TİKB Ankara il komite üyesi olduğu belirlenmiş, evde yapılan aramada 4 adet 7.65 mm çaplı tabanca, 52 adet mermi, çok miktarda ve kısmen yanmış durumda örgütün yayın organı 'orak-çekiç' yanmış durumda bir adet gerilla tipi teksir makinesi ve bir adet daktilo ele geçirilmiştir.

Operasyon sonucu ele geçirilen biri kız iki militan ve evde bulunan silahlar ile yayınlar Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde gazetecilere gösterilmiş, daha sonra yapılan aramalarda ele geçirilen aynı örgüte üye üç kişi de iki militanla birlikte gazetecilere sunulmuşlardır. Bu militanlardan Nesrin Elbeyli, İmam Cumhuriyet ve Sezai Erkinci oldukları açıklanmıştır.

YENİDEN TOPARLANMA -ÇALIŞMALARI

Türkiye İhtilâlci Komünistler Birliği adlı örgüt, 12 mart döneminin bilinen örgütlerinden THKO'nun 1975 yılında yeniden örgütlenmeye başladığı dönemde ortaya çıkan körüş ayrılıklarından doğmuş ve 1977 yılında TİKB'yi kuracak olan grup THKO'dan ayrılmıştır. Bu grup bir süre dağılma sürecine girmiş, ancak 1978 yılı başlarında yapılan toplantı ile yeniden toparlanmaya başlamıştır.

"Anayasal düzeni silahlı eylemlerle yıkmayı" amaçlayan bu illegal örgütün Ankara bölümünün tamamıyle çökertildiği, ancak dışarıdan getirilen ve cezaevlerinden tahliye edilen militanların yeniden toparlanma çalışmasına girdikleri bildirilmiştir.

Milliyet, 09.12. 1981

Güzel bir yaz sabahıydı...

Battığımız dalgalardan
Yükselecek olan sizler
Zaaflarımızdan söz ederken
Unutmayın
Karanlık çağı da
Sizlerin kurtulmuş olduğu.
...
Sizler fakat, geldiğinde vakit
İnsan insanın yardımcısı olduğu
Zaman.
Hatırlayın
Hoşgörüyle bizi.

Hafızamın daha şaşmaz olmasını isterdim; bizden sonra gelen/gelecek kuşaklar bizim deneyimimizden de öğreniyorlar çünkü. Süzüp ayıklıyorlar tortularımızı; doğrularımız baskınsa yanlışlarımızı pek görünmesini istemedikleri yerlere zulalıyor, örnek alacakları esinleyici eylemleri sabırla parlatıp pırıl pırıl hale getiriyorlar.

Hafızam şaşmaz olsaydı, Sezai yoldaşla kısa sürmüş birlikteliğimizi de büyük bir ihtimalle daha net çizgilerle hatırlayabilecektim. Yaşanırken bu denli derinlemesine duyumsanmayan bu anlar, ya kendinizle baş başa kaldığınız poliste, işkencede, hücrede kendilerini hatırlatmak, unutulmamak için adeta öne fırlıyorlar. Ya da o yoldaşlar sizi bırakıp gittiklerinde -biraz da zorladığınız- belleğinizden fırlayıp elini kolunu sallaya sallaya arz-ı endam ediyorlar. Gözyaşlarınızı tutmayı başarabilirseniz, bir bilim adamı sükûneti ve aklıyla çözümlersiniz olguları. Başaramıyorsanız şayet ya da yol veriyorsanız duygularınıza, üzerinden yıllar geçse de gözlerdeki ışıltıyı, gülümsemedeki hınzırlığı o günmüş gibi hatırlarsınız.

Yiğitliğin ve alçaklığın zirve yaptığı yıllardı; 12 Eylül'ün en karanlık günleri...

O yıllarda devrimcilik bir yaşam biçimiydi ve mücadele herkesi yerli yerine oturturdu; bunun şaşmazlığı konusunda -yıllar içinde sınanan ve her defasında doğrulanan- hükmünü yürüten sözsüz bir ön kabul neredeyse bütün devrimcileri, komünistleri keserdi. O zamanlar yoldaşlarla ilgili "efsaneler" dolaşmazdı ortalıkta —ne olumlu ne olumsuz! Merak, devrimci yaşama gözlerini yeni açmışların peşini bırakmazdı ama kimi şeyler asla paylaşılmazdı. Bunun gibi ilkesel "tabu"larımız olmasaydı, 12 Eylül yıllarında ayakta kalmamız olanaksızdı.

Bizler gibi mücadelede henüz toy olanlar, onlarla ile ilgili "gerçeklerin" çoğunu, yaşamlarına yaraşır ölümleriyle öğrenirdik. Bu -burjuvazi ve gericilerin propagandasını çokça yaptıkları-, araştırmayan, sormayan, sorgulamayan körü körüne biat eden bir tipolojiden çok, tarihsel-toplumsal-siyasal zeminde kıran kırana militan bir kavganın içinde ve onun gerekleri doğrultusunda öğrenilmiş, anlamına vakıf olunmuş, benimsenmiş ve özümlenip içselleştirilmiş bir komünistin davranış biçimiydi. Birçok yoldaşımın yaşamı ve mücadelesine ilişkin temel ya da ayrıntı niteliğindeki şeyleri öğrendiğimde bazen şaşırdığımı hatırlıyorum. Fakat sözgelimi, en az tanıdıklarımdan biri olmasına rağmen -aynı organda çalışmadık, aynı evde yaşamadık, aynı cezaevinde yatmadık, mahpusken yazışmadık- içlerinde en az şaşırdıklarımdan biri Sezai yoldaştır. O zamanlar kimin neden devrimci olduğundan çok neden devrimci olmadığı merak uyandırır ve garip bulunurdu. Komünist/devrimci giysisi Sezai Ekinci'nin üzerine öyle güzel oturuyordu ki, bu onun neredeyse teni haline gelmiş doğal örtüsü sanılabilirdi. Başka türlü olmasını, onun için başka türlü bir hayatı düşünemezdiniz.

Geçmişe elimizden gelen her şeyi yapabiliriz; onu kendimizce yeniden yorumlayıp anlatabiliriz, kimi olayları ya da kişileri yerden yere vurup aklımızca çürütebilir, kendimize göre insanüstü kahramanlar yaratıp, onlara olağanüstü güçler biçebiliriz. Geçmişi kendimizce belki 'değiştirebiliriz' ama onun sonuçlarını değiştirmek gelmez hiçbirimizin elinden... 'O geçmiş' ve o geçmişi geleceğe bağlayan köp-

rünün onlarca halatından biri olan Sezai yoldaş, sicimlerin, yumakların, iplerin ve düğümlerin hareketinde kendini öne çıkarmayan kimi zaman dirayetli kaptan kimi zaman çalışkan tayfa gibidir.

Beni önce iyimserliği ve sükûneti çarpmıştı. Bunu yüzüne çok yakışan gülümsemesi destekliyordu.

8 Ağustos 1981, İstanbul'un Karagümrük semti... Bir gece önceki toplantıdan sonra diğer yoldaşlar evden ayrılmışlardı. Sezai yoldaş o gün evde kalacak, ertesi gün gidecekti. Onunla ilk kez işte böyle tam bir gün geçirecektim. Yoldaşları izlemek, bir şeyleri onlarla birlikte yapmak, sohbet etmek, çeşitli konulara ilişkin görüşlerini öğrenmek, reflekslerini görmek, kafada bir "anı defteri" oluşturmak çok güzeldi. O günü hep böyle hatırlıyorum.

Sabah kahvaltıdan sonra ikimiz de işbaşı yapmıştık. O okuyordu; yemek masasının üstündeki yayıntıları toplamış, dikkatini dağıtacak her şeyden arındırmış, etrafı sadeleştirmişti. Masa örtüsünde tek bir kırışık yoktu. Okuyor ve not alıyordu, kalemler bile sıraya girmiş okul öğrencileri gibi dizilmişlerdi. Bir yandan işimle uğraşıyor bir yandan gözümü ondan alamıyordum. Onun çok titiz ve düzenli olduğunu daha sonra öğrenmemiş o gün anlamıştım.

Faşizmin gemi azıya aldığı günlerdi, ama o, sanki bir kır evinin bahçesinde kendini işine vermiş bir bilim adamı sükûnetiyle çalışıyordu. O anda kafasını meşgul eden başka hiçbir şey yok gibiydi; öyle olmadığını biliyordum ama kendisini çevreleyen koşullardan nasıl yalıtabildiğine şaşkınlıkla tanıklık ediyordum. Daha yeni bir operasyon yemiştik; Bahçelievler/Siyavuşpaşa'da gece yaptığımız O.Ç. dağıtımı sırasında başka bir ilden buraya gelen bir yoldaş* yakalanmıştı. Gerçi bildiği ev hemen boşaltmış, gerekli diğer önlemleri almış, beklemeye başlamıştık. Hiçbir haber de yoktu, olumlu-olumsuz herhangi bir belirti de... Sezai yoldaş yakalananı tanıyordu. İzlenimlerini, yorumlarını ve beklentilerini sordum. Daha önce gözaltına

* Sözü edilen kişi hain Adil Özbek'tir. 1981'deki yakalanmasında çözüldü, Sultanahmet ve Metris Cezaevlerinde yattığı kesitte itirafçılaştı, ihanetin teorisyenliğine soyundu. 1991 yılında TİKB tarafından cezalandırıldı.

alınmış mıydı, işkenceden nasıl çıkmıştı, "*sağlam*" bir yoldaş mıydı gibisinden bir dizi soru...

Hiç kuşku yok ki bu türden sorulara matematik kesinliğinde yanıtlar verilemez. Belki böyle sorular sormak bile abestir; benimki deneyimsizlikten kaynaklanıyordu. Bu tür soruları insan içinden sorar ama pek dillendirmez. Ben dillendirmiştim işte! Evet, sert bir yanıt ihtimali de vardı, bunu göze almıştım. Sezai yoldaş çok sakin bir şekilde, yakalanan yoldaşın çözüleceğini sanmadığını söylüyordu. Örnekler veriyordu; bunu mutlak bir kesinlik olarak ifade etmiyor, güçlü bir olasılık olarak vurguluyordu. Faşist diktatörlüğün saldırılarına, faaliyetimizin içeriğine, alanlarda yapılması gerekenlere, vs. konularda sohbetimiz aktı gitti.

Okuduklarını, yaşadıklarını sindirmiş insanların doğallığı, rahatlığı ve güveni vardı üzerinde; bu rahatlık ondan karşısındakine akıyor, kişiyi gerilimlerinden arındırıyor, insana dünyaya meydan okuma cesareti veriyordu. Hepimizin canını dişine takarak tarihte bir çentik olmaya, sersemletilmiş işçi sınıfı ve kitle hareketini en az hasarla ayağa kaldırmaya, faşizme karşı ölümüne dik durmaya çalıştığımız "sıradan" günlerden biriydi işte... Kendi ölümü yakın, yoldaş ölümleri uzak geliyordu insana. Birçoğumuz açısından kaçınılmaz bu gerçeği adımız gibi bilmemize rağmen, kapımızı çalmadan hiçbir ölüme hazırlanılamıyordu.

Gün akşama devrilirken Sezai yoldaş benden leğen ve deterjan istedi, gömleğini yıkayacaktı. "*Sabaha kadar kurumayabilir...*" diye itiraz edecek oldum, "*Ütüyle kuruturum,*" dedi. Normali yaşıyorsa, onu kimse kirli ya da ütüsüz bir gömlekle görmemiştir. Tiril tiril olmalıdır üstü başı, saçları ve traşı bir komüniste yakışır tarzda olmalıdır... İllegalite koşullarının gerektirdiği zorunlulukların dışında onun kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır temizlik ve düzen.

İyimserliği bana da bulaşmış; sabah onu geçirdikten sonra dilime bir türkü bile dolanmıştı. Gülümseyen yüzü, muntazam dişleri "*her zorluğun üstesinden geleceğiz/ her şey yoluna girecek*" edası, gerçekten çok üst üste gelen açmazlarla daraldığım bir sırada imdadıma yetişmişti.

O sabah kendimi uzun zaman olmadığım kadar keyifli hissediyordum. Benim de dışarda işim vardı ve Fatih'teki Saraçhane Geçidi'ne indiğimde etrafta sabahki vahşetten hiçbir iz yoktu. Oysa o saatlerde Sezai Ekinci'nin tertemiz beyaz gömleği katillerin kanlı elleriyle kirletilmeye başlanmıştı. O sırada hiçbirimiz bunları bilmiyorduk.

Sezai yoldaşın, komünizmin özgürlük, iyimserlik ve insanlık dünyasına inanmış bir sınıf devrimcisinin, bir gece önce direnişine umut beslediği zavallı, daha önce bu hatta gördüğü yoldaşlardan biri yine oralardan geçer hesabıyla pusu kurdurmuş, ekip arabasının içinde boğazına kadar pisliğe batmış olarak avını bekliyordu.

Sezai Ekinci -kayıtlara geçen sahte kimlikteki adıyla Yakup Bıyık- 136 gün sürecek işkence 'serüvenine' işte o evden güle oynaya çıktığı sımsıcak bir Ağustos sabahında başlamıştı: "*Güzel bir yaz günü daha başlıyordu. Günlerden 9 Ağustos 1981, Pazar. Sabah 08:00 sularıydı. Üzerimde kısa kollu, beyaz bir gömlek vardı. Topkapı tarafından Kadıköy yakasına gidecektim...*" (Adressiz Sorgular'dan)

Oya Açan
12 Nisan 2010

Onur duyduğum yoldaşlığını anlatabilmek

Ne gökyüzünün aydınlığı
Ne de denizin berraklığı
Bir hiç kalır
İdealimdeki aydınlığın yanında...

Sezai yoldaşla ilk olarak örgütün kuruluş kongresi olan İMT'de (İleri Militanlar Toplantısı) karşılaştık.

İMT'den sonra, Adana'da Vedat Çataltepe yoldaşımızın cenaze töreninde karşılaştık, elinde Mat marka otomatik silah vardı. Cenazeyi Kiremithane Mahallesi'nden alıp Mutlu Mezarlığı'na götürüyorduk. Örgütün o dönem benimsediği politika gereği cenaze töreni, silahlı korsan gösteriye dönüşmüştü. Cenazeye katılan üç yüz kişilik kitlenin yarıya yakınında değişik çap ve marka silah vardı. Bu silahlar bellerde değildi, herkesin elinde ve açıktan taşınıyordu. Sezai yoldaş ile kortejin en önündeydik ve güvenliği sağlıyorduk. Mezarlığa yaklaştığımızda önümüze polis minibüsü çıktı. Elimizdeki otomatik silahları doğrultunca, polis minibüsü gerisin geriye dönüp gitti. Cenazeyi toprağa verip, konuşma yapıp dağıldıktan sonra bile polislerle bir daha karşılaşılmadı.

Örgütün kuruluş kongresinde Sezai yoldaş MK üyeliğine aday gösterildi, oybirliğiyle MK üyeliğine seçildi. Sezai alçakgönüllü, güler yüzlü ve konuştuğu insanlarda güven duygusu uyandıran güvenilir bir yoldaştı.

Örgüt kitle yayın organı olarak Orak-Çekiç, teorik yayın organı olarak da İhtilalci Komünist adında iki illegal yayın çıkarma kararı almıştı. Sanırım Orak-Çekiç gazetesinin ilk sayısıydı; işçi semtlerinden biri olan Adana'nın Tahsilli Mahallesi'nde dağıtım için hazırlık yapan sempatizanlarımız yakalanmış, Hacıbayram Karakolu'na götürülmüşlerdi. TİKB'nin politikası gereği, yoldaşlarımızı polislerin elinden kurtarıp

mücadele yeniden katmak için karakola baskın düzenlendi. Bu baskın eyleminin örgütleyicisi ve planlayıcısı Sezai yoldaştı.

Baskında bir polis öldü. İki polis ve iki bekçi de yaralandı. Baskını gerçekleştiren yoldaşlardan Azmi Akan yaralandı. O, Sezai yoldaşın da yardımıyla karakolun içinden çıkarılıp, yoldan geçen bir taksiyle Adana Devlet Hastanesi'ne götürüldü. Yoldaşını yaralı olarak karakoldaki işkencecilerin eline bırakamazdı. O, örgütüne ve yoldaşlarına sonuna kadar güvenirdi. Bu güven duygusunun neticesinde, karakolda bulunan on beş-yirmi polise rağmen onu dışarı çıkarıp, araba gelene kadar başında elindeki silahla bekledi. Kalbinden tek kurşun yiyen Azmi yoldaş, 18 Nisan 1979 tarihinde şehit düştü...

'77 yılının 1 Mayıs mitinginden sonra THKO'yla yollarımız kesin olarak ayrıldı. Birçok ilde olduğu gibi Adana'da da bizlere yönelik silahlı saldırıları oldu. Saldırılarının birinde Sezai ve yanında bulunan Hasan Çiçek yaralandı.

Diğer küçük-burjuva örgütler gibi emirler yağdıran ama liderleri eylemlerin dışında kalan bir yapıya sahip değildik! Örgütün MK'sındaki diğer yoldaşlar gibi Sezai de kamulaştırma, cezalandırma vb. eylemlerde bilfiil yer alırdı. Kısacası mücadelenin her alanında Sezai yoldaşı görmek mümkündü. Onun için eylemin büyüğü-küçüğü yoktu. Her eyleme aynı ciddiyeti gösterirdi.

Ben, Hıdır Kargın olarak cezaevine girip çıktıktan sonra yine Sezai yoldaşla birlikteydik. Ankara Mamak Cezaevi'nde TİKB ve TİKKO'nun başlatmış olduğu direnişi desteklemek ve kamuoyuna duyurmak için Orak-Çekiç'in özel sayısını bu direnişe ayırmıştık. Birçok il ve semtte geceleri kapı altı dağıtımı yapılıyordu. İstanbul Bahçelievler'de dağıtım yapılacaktı. Bu semtte oturanlar yoğunlukla işçi ve emekçilerden oluşuyordu. 12 Eylül faşizmi ihbar ağını iyi kurmuştu. Bunu biliyorduk. Buna rağmen bu bölgeye özel sayı dağıtılmalıydı. Dağıtıma çıkanlar arasında sonradan hain olan Adil Özbek de vardı. Dağıtımın sonlarına doğru yapılan bir ihbar üzerine polis ekipleriyle karşılaşan diğer yoldaşlarımız soğukkanlılıkla geri çekilirlerken panikleyen Adil haini yakalandı.

Eylem sabahı Bahçelievler'e gittiğimde bizden birinin dağıtım anında yakalandığını öğrendim. Öğleye doğru kaldığım eve haber bırakılmış, Sezai ile Anadolu yakasında randevu ayarlanmış. Anadolu yakasına geçip Sezai yoldaşla buluştuk. Adil'in yakalandığı netlik kazandı.

Tekrar İstanbul yakasına geçerken Karaköy İskelesi'nde polislerin tezgâh kurduklarını fark ettik. Bu tezgâhı atlatarak Fatih'teki İtfaiye Durağı'nın karşısındaki parka kadar yürüdük. Hava sıcaktı. Parkta çimenlerin üzerine oturup dinleniyorduk. TDKP'nin bölge sorumlusu Mustafa Yıldırımtürk ayakkabısının ökçesine basarak tam önümüzden geçiyordu. Sezai yoldaş, "Biz tek, onlar iki kişi olsalardı saldırırlardı," diyerek konuşmasını sürdürdü. Edirnekapı'ya kadar birlikte yürüyüp ayrıldık.

Adil haini Adana'da faaliyet sürdürürken bağlantıyı kuran yoldaşlar, ona bir materyal verileceği zaman Unkapanı-Aksaray hattını kullanırlarmış. Hain yakalandıktan sonra o bölgeye karakol kurdurtmuş. Sezai'yi Saraçhane Geçidi'nin altında yakalatmış. Sezai yoldaş, akşam eve dönmeyince sabah Selim yoldaşla buluştuk. Sezai ile öğleden sonra ayrıldığımızı söyledim. Böylelikle yoldaşın yakalandığı kesinleşti.

15-20 gün kadar sonra Adil'le birlikte dağıtıma çıkan yoldaşlardan Rıza'yla randevum vardı. Normal randevulara gelmeyince yedeğine gittim. Tedbir olarak randevu yerinin karşısındaki durağa geçip beklemeye başladım. Rıza karşı aradan yere bakarak durağa doğru yürüyordu. Normalde de yere bakarak yürüyen bir arkadaştı. Bu durumunu yadırgamadım. Kafasını kaldırsa beni görecek. Polisler, "Rıza göstermez" diye düşündükleri için Adil hainini de ilerde bir apartmanın kapısında tutuyorlarmış. Adil haini oradan beni gösterip yakalattı.

Yakalanış ve Gayrettepe işkence tezgâhları... Yukarı çıkarıldım. Birini göstereceklerini ama benim hiç konuşmamamı söylediler. Gözbağımı açtıklarında kolunda kelepçeyle Sezai yoldaşı gördüm; kelepçenin diğer ucu da zincirle duvara bağlıydı. "Ben bunu tanımıyorum," der demez, "Sana konuşma demedik mi!" diye bağırarak tekme tokat giriştiler. Amacım, orada olduğumu ve tavrımın ne olacağını Sezai yoldaşa duyurmaktı.

İstanbul tezgâhlarında 105, sonra da Adana'da 26 gün olmak üzere toplam 131 günlük işkence sınavının ilk günüydü Sezai yoldaşla karşılaşmamız. İstanbul Gayrettepe işkencehanesinden geçenler şunu iyi bilir: İşkence odasının karşısında 2 adet bekleme odası vardır. İşkence için hücrelerinden alınan insanlar buralara konur. Sırasıyla işkenceye alınırlar. Bu odalardan birinde ben kalıyordum, diğerinde Sezai.... 7 gün boyunca işkence odasında aç-susuz ve yoğun işkence. Bu 7 gün içerisinde yanımda binlerce insana işkence yapıldı. Ağlayanlar, yalvaranlar, kısmi veya tam çözülenler ve az da olsa direnenler vardı. Sezai ile odalarımıza işkence için getirilen insanlara ayrım gözetmeksizin direnmeleri gerektiğini ve direnilebileceğini bıkmadan anlatıyorduk.

Bu yüzden ekstradan işkenceye alındığımız da oluyordu. Buna rağmen, işkencecilerin ellerine düşmüş devrimcilerin direnmeleri için ne gerekiyorsa onu yapıyorduk. TİKKO'lu bir devrimci, Mecidiyeköy'de yakalanıp getirilmiş. Dürüst ve bir o kadar da korkuyor. İşkenceye alınmadan konuşuyoruz. "Tamam, direneceğim," diyor ve de direniyor. Bitmiş vaziyette geliyor, bu kez "Konuşacağım," diyor. Tekrar konuşup anlatıyoruz. Yeniden "Direneceğim," diyor ve direniyor. Tam 25 gün böyle sürdü. 26. gün yanımızdan alınıp hücrelere götürüldü ve aynı gün çözüldü.

Sezai ile benim görüşçüm gelemiyordu. Sezai yoldaş, Yakup Bıyık adıyla, ben de Sami Kuşburnu adıyla emniyetteydik. Bu yüzden yakınlarımız bizleri arayıp soramıyordu. Diğer tutsaklar bizlere para, çorap ve giysi vermek için adeta yarışıyorlardı. Yiyeceklerini kendi paranla almak zorundasın. Sezai ile benim paramız çoktan erimişti. Kaldığımız bekleme odaları aynı zamanda operasyonda yakalanan tutsakların ilk olarak getirilip kısa süreli bekletildikleri yerlerdi. Sigara yasak olduğu için sigara ve kibritlerini biz alıyorduk. Sezai sigara içmediği halde benim ve diğer tutsaklar için alırdı. Zincir deliğinden sigaraları bana, bazen de hücrelere inen arkadaşlara verirdi. Bana yiyecek ve süt vermeye başladılar. Sezai yoldaşa vermiyorlardı. Süt kutusundan huni yapıp duvardaki zincir deliğinden huninin ince ucunu uzatıp geniş ucundan da sütü döküyoruz. Sezai yoldaş da ağzını açıp gelen sütü mideye indiriyordu. Ekmek parçala-

rını da zincirin üzerine küçük küçük koyuyoruz, zinciri çekince ekmek parçaları yoldaşın yanına ulaşıyordu.

Bekleme odasında bekletilenlere İstiklal Marşı söyletiliyor. İstiklal Marşı bitene kadar Sezai yoldaşla benim kafamıza sopalar inip kalkıyor. Neden söylemediğimiz sorulunca da, "Bizler ırkçı faşist marşları söylemeyiz", "Bize zorla bize hiçbir şey yaptıramazsınız!" diye yanıtlıyorduk.

HK'nın önder kadrolarından biri bir gün yanıma yanaştı. "Gerçek komünist tavırları sizler koyuyorsunuz. Sizler, eli-ayağı öpülecek insanlarsınız," diyerek bizleri güya onore etti. Bunu önceden anlasalardı ya! Birçok yoldaşımızın ölümüne, yaralanmasına, yakalanmasına ve deşifre edilmesine neden olmadan düşünselerdi ya... Gerçi o övgüleri sadece o değil işkenceciler de, "Fatih'in adamları... sizin gibi yüz tane adam olsa devrim yaparsınız,"' diyerek yapıyorlardı.

Yakalandığımız günlerde TİKKO MK'dan Süleyman Cihan, sonraki günlerde TİKB İstanbul İl Komitesi üyesi Ataman İnce işkencede katledilmişlerdi. Sezai yoldaş da ben de Gayrettepe'den sağ çıkamayacağımızı düşünüyorduk. Bir şeyler yapılmalıydı.

Şube'den savcılığa ve cezaevine gidenlerden bizlerin durumunu gündeme getirip hayatımızın tehlikede olduğunu anlatmalarını istedik. Savcılığa suç duyurusunda bulunulmuş. Cezaevlerindeki devrimci tutsaklar ve yoldaşlarımız, bizlerin durumunu mahkemelerde dile getirmişler. Avukatlar sıkıyönetim komutanlığına dilekçe vermiş. Orak-Çekiç'te ''İki Komünistin Hayatı Tehlikede"' başlıklı yazı çıkmış. Bu yazıyı işkenceciler bizlere de okuttular. Almanya'nın Sesi ve BBC'de bizlerle ilgili yayın yapmışlar. Uluslararası Af Örgütü ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu bizlerin durumunu soran bildiri yayınlamış. Yoldaşların Emniyeti telefonla tehdit etmeleri vb. faaliyetler sonucu geniş bir kamuoyu oluşturulmuş. Yakalanıp da Gayrettepe'ye getirilen devrimcilere direnmelerini öğütlemeye başladığımızda, "Sizler TİKB'li misiniz?" diyorlardı. "Dışarıda herkes sizden bahsediyor," diyerek açıklama yapıyorlardı. Demek ki, kamuoyu oluşturma çabalarımız işe yaramıştı. Öldürmeleri başlarına dert açabilirdi.

Saç ve sakallarımız uzamış, her yanımızda bit kaynıyordu. Bir elim kalorifer borusuna kelepçeli olduğu halde, 1 saat içerisinde 185 bit öldürdüğümü söylersem hiç de abartmış olmam. Saç ve sakallarımızı makinayla kestiler. Kaldığımız yerleri dezenfekte etmek için de bizleri alt hücreye indirdiler. Birkaç saat sonra tekrar işkence odasının karşısındaki yerlerimize getirip kelepçelediler.

Bir kaç gün geçmişti ki Sezai yoldaşla beni bir araya getirdiler. "Sizleri öldürmeye götürüyoruz," dediler. Birbirimizin elini sıktık. Ölümü de korkusuzca kucaklayacağımızın işaretini veriyorduk. Şube'den çıkarıp bir araca bindirdiler. Ölüme gidiyoruz diye düşünürken parmak izi için Eminönü'ndeki 2. Şube'ye götürdüler. Parmak izinden sonra tekrar Gayrettepe'ye dönüldü. Kısa bir zaman sonra da Sezai'yi Ankara'ya, beni de Adana'ya sevk ettiler.

Belki bir gün aranızdan ayrılırsam
Sanmayın bir daha dönmeyecek diye
Ben aranızdan madden ayrılırken
Savaş alanlarında sizlerle beraber olacağım

Olacağım, inanın ki olacağım
Çorak topraklara ektiğim tohumların
Boy boy büyüyüp başak verdiğini
Dal, budak, kök saldığını görmek için
İnanın ki geleceğim
İşte o kökte beni arayın

Tahsin Alpşar
20.07.2010

Yakup'la birlikte

Bir haftayı geride bıraktım. Bu bir haftanın saniyeleri saat, saatleri ay, günü yıllar gibi uzun geliyor. Ben geçen zamandan çok, gelecek zamanın derdindeyim. Ölümüm ne zaman olacak, kaç saat, kaç gün sonra öleceğim, bunu düşünmeden duramıyorum. Burada zamanın bu kadar zor geçmesinin sebebi, 24 saat maddi-manevi işkence ve endişe içinde olman. Yeni yakalanan oldu mu, olacak mı? Yakalananlar ne söyledi, ne söyleyecek? Beni ne zaman yeniden sorguya çekecekler?

Kendim ameliyat dışındaki sürede ameliyathanenin karşısında elimden kelepçeli olarak, yere oturmuş durumda bekletiliyorum. İşkencenin polis dilindeki adı 'ameliyat'. Ameliyathane durmadan çalışıyor; insanların sağlığını çürütmek için, manen çökertip köpekleştirmek için hiç durmadan çalışıyor. Oturduğumuz yerde, duruma göre gece-gündüz, işkenceleri dinliyoruz. Bu işkence dinleme işi kendime yapılan işkenceden daha zor geliyor. Sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarına, sabahlara kadar ameliyathaneden yükselen çığlıklar, yalvarmalar, ağlamalar, polislerin hayvani kahkahaları, bağırtıları insanın beynini felç ediyor. Her yaştan, her cinsten insan var. Kimine oğlunu soruyorlar, kimine kocasını, kimine karısını, kimine babasını, anasını.. İnsan madden ve manen bundan daha fazla aşağılanamaz.

Bütün bu aşağılıklarla içiçe geçiyor günlerimiz.

Eski yerimden alıp yan tarafa koydular. Yan tarafta Muhsin'in sözünü ettiği Yakup var. Akşam beni orada kelepçelediler. Yakup beni tanımıyor ve ben onu gıyaben tanıyorum. Gözbağını hafifçe araladım, fısıltı halinde seslendim:

-Yakuup, Yakuup...

-Merhaba.

-Geçmiş olsun, ben yan tarafta, Muhsin'in oradaydım. Şimdi buraya verdiler, Muhsin senden bahsetmişti. Benim adım Cevat.

-Nasılsın?
-Sağol, iyiyim. Sen nasılsın?
-Görüyorsun işte, bizi götürecekler galiba.
-Nereye?
-İnfaza!..
...

Ne diyebilirim? 70 günü aşkın süredir bıçağın sırtında devrimci onurunu, kişiliğini koruyan ve her an öldürülmeye götürülmesini bekleyen bu insana ne diyebilirim? Teselliye ihtiyacı yok. Ağlamaya, övülmeye ihtiyacı yok. Sadece anlamalı onu, anlayıp anlatmalı. Niçin nasıl yaşadı, nasıl ölümü göze aldı ve düşünmek istemiyorum ama, ölürse niçin, ne uğruna öldü... Biraz kendi sonumu görüyorum onun durumunda. Sanki hiç bu konular, düşünceler yokmuş gibi sohbete başlıyoruz:

-Yakup, nerede nasıl yakalandın?
-(...)
-Daha önce nerelerde çalıştın?
-1974'te...
-...'i tanırsın herhalde?
-Tabii, tanıyorum.
-Sizin örgütsel gelişmeniz nasıl oldu?
-(...), siz neler yaptınız, yapıyorsunuz? Siz ...'in görüşlerini benimsiyor musunuz?
-(...)

Sohbetimiz uzuyor, dallanıp budaklanıyor, genişliyor.

- Yakuup...
-Evet?
-Sigara içer misin?
-Yok, bıraktım. Sen içersen bende var.
-İçerim, sağol.

İşkencecilerin Yakup'u konuşturacaklarına inancı çoktan yıkılmıştı. Bu nedenle herhangi bir soru sormaya gerek duymuyorlar, ka-

faları estikçe kinlerini kusarak girişiyorlar. Bazen de soyarak soğuk su ile yıkayıp saatlerce duvara dayayıp bekletiyorlardı. Benim konuşacağıma da pek ihtimal vermiyorlar; ama bulacakları yeni adamlar ve elde edecekleri bilgilerle moralimi bozabileceklerini düşünüyorlardı. Bu nedenle kendimi toparlamamam için bir yandan dinlendiriyorlar, bir yandan da kafalarına estikçe işkenceye çekiyorlardı. Kendimi toparladıkça hemen ölmeyeceğime aklım kesmeye başladı. İşkenceciler, dedikleri gibi, hemen öldürmek değil süründürmek, çökertmek istiyorlar, (bilgi) elde etmenin yollarını sonuna kadar zorlamaya çalışıyorlardı.

Bu günlerin birinde, bekleme yerinde Yakup, ben ve sorgu için aşağıdaki hücrelerden getirilen sekiz-on kişi vardık. Her tim gerektiğinde kendi sanığını alıp götürüyor, işin bitince geri getiriyordu. Polisin biri alışılan bir sesle bağırdı:

-Sezai Ekinci, Sezai Ekinci!
- (...)
-Yok mu lan Sezai Ekinci diye biri!
- (...)

Polis küfrederek çıktı; koridorda, diğer odalarda aynı ismi bağırarak aramaya devam etti. Ama boşuna. 10-15 dakika sonra üç-dört işkenceci odaya geldi; Yakup'un başına toplanıp tekmelemeye başladılar:

-Niye gelmiyorsun lan ibne?
-Sabahtan beri seni çağırıyoruz!
-Sağır mısın lan ibne!
-Dalga mı geçiyorsun laan?

Yakup gayet sakin:
-Beni kimse çağırmadı.
-Nasıl çağırmadı lan, biz taa odamızdan duyduk ibne. Adam sabahtan beri Sezai Ekinci diye bağırıyor.
-Benim adım Sezai Ekinci değil.
-İbneye bak, Sezai değil de ne laan?
-Yakup!

-Vay ibne var.
-Akıllanmamış daha.
-Vurun ibneye!

Polisler tekme tokat giriştiler. Yakup sahte kimlikteki ismiydi ve gerçek kimliği ortaya çıkmış olmasına rağmen kabul etmediği için, polisler kendisini gerçek ismiyle çağırdığında cevap vermiyor ve bu isimle düzenlenen evrakı imzalamıyordu. Sonuçta 120-130 gün sonra Yakup'u bir başka ile gönderip yeniden sorguya almışlar ama tavrını sürdürmüştü. Daha sonra cezaevinde olduğunu öğrendim.

Yakup'la birlikte olduğum süre bu şekilde geçiyordu. Bol bol sohbet edip tartışıyorduk. Ara sıra birimiz sorguya alınıyor, biraz dayak ve işkenceden sonra yerimize dönüyorduk. Artık işkence yaşamımızın olağan bir parçası olmuştu. Kafamız da oldukça rahattı. Görevini yapmış olmanın huzuru içindeydik. Artık dışardaki yoldaşlarımız durumu fark edip gereken tedbirleri almıştır, yeni yakalanan da olmadığına göre bu iş bitti sayılır.

On gün kadar olmuştu ki, polis tarafından alınıp sorgu odasına götürüldüm:

-Olduğun yerde dur!
-Sağa dön, tamam.
-Dur, şimdi gözbağını çıkarıyorum.
-Ama sakın bakma, bakarsan patlatırım haa!
-Dur olduğun yerde, sola dön, tamam.

Demek ki birisiyle yüzleştirildim, ama kimle? Yüzleştirildiğim kişi benim hakkımda ne dedi, örgüt hakkında ne dedi bilmiyorum. Bugünlerde bir-iki kişiyle daha bu şekilde yüzleştirildim, ama kim olduklarını, nasıl yakalandıklarını ve ne söylediklerini bilmiyorum. Bir gün yine sorguya çektiler:

-Ahmet'in evi nerede?
-Bilmiyorum.
-Doğru söyle!
-Bilmiyorum.

-Manyak, sen istediğin kadar inat et, dayak ye dur! Ahmet'in evini bulduk oğlum. Bak sana tarif edelim de inan: ...'de, ...inci katta, ... nolu daire, tamam mı?

-Bilmiyorum, evine hiç gitmedim...

-Demek gitmedin, karısı elimizde oğlum, karısı Semra elimizde. Seni tanıyor, sen orada kalıyormuşsun.

Tüh! Söyledikleri ev doğru, evli olup olmadığını bilmiyorlardı, onu da doğru öğrenmişler. Peki Semra gerçekten ellerinde mi?

-Tanıyor musun oğlum Semra'yı?

-Hayır.

-O seni tanıyor ama, "Kocamla birlikte çalışıyorlardı," diyor.

-Yalan söylüyor.

-Yüzleştirelim mi?

-Yüzleştirin!

Böyle demeye dilim varmıyor ama benim için fazla fark eden bir şey yok. Daha önceki ifadelerden sonra Semra'nın benim hakkımda diyeceklerinin bir önemi yok.

-Yüzleştirelim mi laaan?

-Yüzleştirin!

- (...)

Demek ki, büyük bir olasılıkla blöf yaptılar. Evi şu ya da bu yolla öğrenmiş olabilirler. Ama kimseyi yakalayamadıklarına göre durum iyi. Endişe içinde birkaç gün daha bekledim. Bazı yoldaşların ancak eşlerini bulmuşlardı. Ahmet'in evini de onlardan öğrenmişler. Ancak ne kendisini ne de eşini bulabilmişlerdi. İyice rahatladım.

Yirminci güne doğru uzun bir sorguya daha çekildim. Ama daha önce sözünü ettiğim gibi, artık bu işin bittiğini, ellerinden hiçbir şey gelmediğini ve onlardan üstün olduğumu açıkça görüyordum. Aynı sorular, aynı cevaplar, bağırtılar, tekme, tokat, sopa, yumruk ve aynı sonuç.

-Hah hah haa, gene nakavt oldu.

-Dur bi daha nakavt edelim ibneyi.

-Konuşsana oğlum, nakavt mı olmak istiyorsun?

-Ne yapalım bu ibneyi?

-Atın aşağı gitsin!

-Ne, atalım mı?

-Atın. Kaç gündür bunla uğraşıp duruyoruz boşu boşuna. Başkalarıyla uğraşalım biraz.

Aşağı dedikleri yer daha alt katlarda, bodrumda ve zemin kattaki hücreler. Hücrelerin daha rahat olduğu söylenirdi. Ama yukarıya da alışmışım, sanki kırk yıllık evimden ayrılıyorum. Birkaç dakikalık fırsat oldu:

-Yakup, Yakuup!

-Evet.

-Beni galiba aşağı indirecekler. Görüşemezsek başarılar. Üzerimde 1500 Lira var, sana vereyim. Aşağıda bulurum herhalde.

-Kalsın sende.

-Yok yok, sen al. Buraya nasıl olsa yeni gelen olur, sen ev sahibi sayılırsın.

Karşılıklı tebessüm ederek ayrıldık.

Suat Bozkuş, TKP-B tutsaklarından
(Onların Anısına, K. Gökdemir,
İşin Gerçeği Yayınları-8, 1984)

Sezai Ekinci ya da devrimci hatırlatıcılık

Süleyman Cihan'ın işkencede öldürülmesiyle ilgili olarak I. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Nolu Askeri Mahkemesi'ne yaptığı suç duyurusunda, *"...Tahsin Alpşar ve Sezai Ekinci, Süleyman'ın uzun süre I. Şube'de tek olarak tutulduğunu, aralıklı olarak 'Ben Süleyman Cihan. Beni öldürecekler, haberiniz olsun' diye seslendiğini duymuşlar ve mahkemeye suç duyurusunda bulunmuşlardır,"* diyordu Ahmet Cihan...

1981 Temmuz sonlarında bir sabah evden birlikte çıktığımız ancak akşam eve birlikte dönemediğimiz yoldaşımız, TKP/M-L TİKKO Genel Sekreteri Süleyman Cihan yoldaşa dair bir kitap çalışması içindeyken öğreniyoruz ki, yoldaşları da, sevgili Sezai Ekinci ile ilgili benzeri bir çalışma içindelermiş. Dahası, kitap hazırlığı esasen şekillenmiş, ancak...

Sezai Ekinci ile Ankara'dan tanışıyorduk. Tanışıklığımız, günlük mücadele içindeki siper yoldaşlığıydı esasen. Ancak karşılaştığımızda ya da ortak bir eylem vesileyle buluştuğumuzda bu yakınlığın gereği bir dayanışmayı içtenlikle yaşardık, paylaşırdık. Ankara'daki son karşılaşmamızda ise -ki tarihinden çok emin olmamakla birlikte 1978 güzü olmalıydı- Anafartalar'da örgütlediğimiz ortak bir 'korsan'ın ardından, İsmetpaşa'da tanıdık bir kahveye gitmiş, çay içmiş, dertleşmiş, sonra da Altındağ'a kadar birlikte yürümüştük. Ayrıntılarını pek anımsamasam da, korsana katılımda kendi cephelerindeki yetmezliği dert edindiğini sezinlediğim Sezai yoldaş, kendi örgütlenmeleri babında, o ana kadar belki de ilk kez kimi bilgileri 'içeriden' paylaşıyordu. TDKP ile ayrılık sonrasında da Ankara'daki etkili politik çevrelerden oldukları halde, çoğunun, farklı gerekçelerle 'Devrimci Proletarya' saflarından koptuklarını, tahmin edilenden daha az kadronun saflarda kaldığını anlatıyordu. Ki biraz da bu nedenle pek çok eyleme arzu ettikleri oranda katkı ve katılım sunamadıklarına,

mücadelenin ihtiyaçlarına yeterince cevap veremediklerine dair kederini paylaşıyordu. Doğrusu, ortak eylem ya da benzeri pek çok nedenle 'örgütsel' anlamda da birbirimizin durumundan az-çok haberdardık ama Sezai yoldaş, bunu da kendi sorumluluğunun gereği görüp, eylem arkadaşına açıklamalar yapıyordu. O sohbetin sonunda bende kalan ise Sezai'nin, kendini, devrimci mücadelenin hemen her türlü eksikliğinden sorumlu gören bir sahicilikle, sorumluluk anlayışı ve adanmış bir ömrü yaşamaktaki kararlılığı idi.

Bu sohbetten birkaç yıl sonra, yani 1 Eylül 1981'de, İstanbul'da ele geçirildiğimde, gerek beni ele verenin tavrı ve gerekse diğerlerinin benzeri tavırları ilk anda beni şaşkınlaştırmış, sorgu ve işkence deneyimsizliğinin de etkisiyle, daha en baştan kızıl bir direnişe değil, açığa çıkan kimi bilgileri kabul yoluyla zaman kazanmaya, partiye ve devrime muhtemel en az zararla süreci atlatmaya yakın bir davranışa itmişti. Kısacası, ilk anların şaşkınlığından sonra karşılaşacağım ilk direnişçi, tavır yoldaşlığı, direnişin moral gücü ve omuz sıcaklığı olacaktı benim için...

Gayrettepe'de, malum ilk süreçlerden sonra sabaha doğru bir odaya götürülmüş ve ayakta duramadığım için kalorifer peteğinin alt borusuna kelepçelenmiştim. Birazdan odada yalnız olmadığımı, aynı kalorifer borusuna başka bir devrimcin de bağlı olduğunu öğrenmiştim. Bu arkadaş 'Komando Tahsin' idi. Tavrından anladığım kadarıyla kararlı ve meydan okuyucuydu. Ancak, Tahsin ile birlikteliğimiz kısa sürmüştü.

İşkenceciler güne başlamışlardı bile. Sonrasında, baygın olarak atıldığım bir odada, hafif bir ıslaklıkla kendime gelip de, beni hayata çağıranın Sezai Ekinci olduğunu anladığımda daha iyi hissetmiştim kendimi. Yıllar sonra bu kez de Gayrettepe'de yan yanaydık. Sezai ile aynı zincire bağlıydık. Bu benim için öncelikle iyimserlik vesilesiydi ve omuz sıcaklığı demekti. Ki çok geçmeden, fısıltıyla da olsa, beni ele verenin tek fiske bile yemeden konuştuğunu, üstüne de kebabını yediğini söylemiş, durumu bilmem ve ona göre davranmam için, tedirgin ruhumda direnişe güç veren bir yoldaşlığı sunmuştu. Öğreniyordum ki Sezai, gerçek adını bile kabul etmeden, direniyordu...

Çok değil, sanırım ancak bir hafta kadar, işkence seansları haricinde aynı zincirle bağlıydık Sezai yoldaşla. Benim ilk şaşkınlığımı atlatmamda, sonrasındaki iki yılı aşkın ve değişik bölgelerde süren sorgu-işkence süreçlerinde, tutuklama mahkemesinden, askeri mahkeme ve askeri yargıtaya kadar devrimi ve komünizmi savunan siyasal tavır alışta, Sezai yoldaşın bu 'ilkyardım' ve devrimci hatırlatıcılık rolünü hep sevgiyle, hep minnetle andım. Ki, daha sonraları bu deneyimi kimi arkadaşlarımla paylaşırken, Sezai'nin işkence odasını ele geçirmiş gibi oturuşunu hep bir devrimci dervişe benzeterek anlatmıştım. Ne alakası vardı bilemem ama fotoğraf olarak öyle bir fotoğraf kalmıştı bende. Yani gözbağının altından görmeye çalıştığım yanı başımdaki Sezai, ateşte yanarken dahi 'ahh' etmeyen bir derviş bilgeliğinde kendinden, tavrından emin ve vakur bir duruşla orada susuyordu hep, orada...

Orada, birlikte olduğumuz o günlerde, sorgu anlarının ve sonrası haricindeki bir zamanda, Sezai yoldaşı işkenceye aldıklarına tanık olmadım ya da hatırlamıyorum. O, artık işkencenin de yetmediği bir yere bağdaş kurmuştu. Anladığım kadarıyla Sezai'nin tavrı karşısında yenilgiye uğrayan işkenceciler, işkenceyle sonuç alamayacaklarının çaresizliğiyle, ona dair yeni kanıtlar, yeni tanıklar peşindeydi. Ama sabah erkenden başlayan ve gece yarılarına kadar devam eden bütün işkenceler zaten o odada yapıldığı için, orada zincirle tutulan bizler gibi Sezai yoldaş da bütün bu işkencelerin de, sorguların da içindeydi. Dolayısıyla işkencede direnen bir devrimci hepimiz için bir iyimserlik sebebi olduğu kadar, teslim olan ya da teslim olmasa dahi, 'yalvarı' dilini kullananlar da kötümserlik sebebi olabiliyordu. Nitekim Gültepe'den getirildiğini sorgusu sırasında öğrendiğimiz bir arkadaş, direndiği halde işkence sırasındaki 'yalvarı'larından sonra bizim odaya atılıp, odadaki bir arkadaşına çözüldüğü için fırça atıp, konuşmaması gerektiğini fısıldadığında, Sezai'nin, 'dediklerin doğru ama senin de yalvarma tavrın hiç hoş değildi' mealindeki mırıldanmasını da unutmuyorum mesela. Tabii öyle bir ortamda bu tür fısıldamaların anlarla sınırlı olabildiğini de unutmamalı ama bir şeyi daha; yıllar sonra aynı cezaevinde kaldığımız bir arkadaş, bizimle aynı dönemde Gayrettepe'de olduğunu, hatta işkencecilerin kendisine zorla, Se-

zai'yle fısıldaşmalarımızı dinleme görevi verdiğini, ama kendisinin, dinlerken duyduklarını değil, başka hikayeler anlattığını söylediğinde, o odalarda sadece direnenlerin değil, istihbarat amacıyla da birilerinin bulundurulduğunu öğrenmiş oluyordum...

Benzer bir andı yine yaşanan; o günlerde, taze ekmek kokusunun aç midelerimizi yaladığı bir öğlen vakti, sesinden iyi tanıdığımız ve fiili işkenceci olarak bildiğimiz 'Eko' ya da 'Efo' adıyla hatırladığım adam, elindeki ekmeği paylaşarak bize yaklaştığında, Sezai'ye 'sen nasılsa istemezsin' demiş ve kopardığı bir parçayı bana uzatmıştı. Gözbağının altından bu hareketi az-çok izliyor olsam da, üzerime alınmamıştım. Apaçık belliydi ki bu da bir tür sınamaydı. Ekmek parçasını elime tutuşturduğunda, 'istemediğimi' söyledim. Bunu söyler söylemez de, işkence seanslarını aratmayan bir kaba dayağa girişmişti; uzattığı ekmek parçasını almamanın anlamı, amaçta saklı olduğu için, anlaşılan bu davranış işkencecinin fazlasıyla zoruna gitmişti. Bu tür kısa anlardaki izlenimlerimden anladığım da yine şu olmuştu; 'çözülme' kadar, 'direniş' de bulaşıcı idi. Ki, işkenceci de bunun fazlasıyla farkındaydı...

Sezai Ekinci'yi kuşkusuz uzun yıllara yayılan mücadele ateşinin sınadığı yoldaşlıklar çok daha iyi anlatır. Ancak bu kısa değiniler vesilesiyle de olsa amacım, Sezai Ekinci temsilindeki bir devrimcinin, nerede olursa olsun, nasıl 'devrim' olduğuna ve devrimci hatırlatıcılığına dikkat çekmek, kendi adıma sevgi ve minnetimi dile getirmekti. Zindanlarda tanıdığım bir çok TİKB savaşçısı gibi, işkencede de devrimi ve komünizmi bayraklaştıran, o söğüt dalı inceliğindeki bedeniyle direniş destanı yazan Sezai Ekinci yoldaşa, şahsında güzelleşen komünizm aşkına şan olsun...

Mehmet Çetin
TKP/M-L Dava tutsağı
5 Mayıs 2010, Amsterdam

Onu hiç görmedim...

Sezai Ekinci'nin işkence altında nasıl bir tavır takındığına şahitlik etmiş birisi olarak, inanmış ve kendine güvenen bir devrimcinin işkence altında neler yaptığını ve yapabileceğini anlatmaya çalışacağım. Bu yazıyı okuyan herhangi bir insan ben Sezai Ekinci'yim diye karşıma gelse, inanırım. Çünkü ben Sezai'yi hiç ama hiç görmedim. Resmini dahi görmediğim, bilmediğim, tanımadığım bir insanı nasıl anlatacağıma gelince; onu sadece ve sadece işkence anında yakınında olmam dolayısıyla anlatacağım.

26 Kasım 1981 günü gözaltına alındım ve o günden başlayarak bana yapılan işkencelerde kendimde bile değildim, neyin nasıl olduğunu bile değerlendiremiyordum. Halüsinasyonlar görüyordum... Uçurumların başındaydım...

Sanırım üçüncü ya da beşinci gündü, gece yarısı Ankara Emniyeti'nin 6. katında saatin akşam 8-9 olduğunu tahmin ettiğim sıralarda bir koşuşturmacanın ve kargaşanın olduğunu kulaklarımla duyuyor ama ne olduğuna dair bir yorum getiremiyordum. Çünkü gözlerim bağlıydı ve sadece sesleri duyuyordum ama acil bir şeylerin olduğunu da sezinliyordum. Hatta kat bomboş olunca kendi kendime gözbağını çıkartıp gidebileceğime bile inanmıştım. Ama nereye kadar gidebileceğimi de biliyordum...(!)

O gecenin yarısına doğru benim bulunduğum kata iki kişi getirdiler. Hemen koridorun sonunda bulunan işkence odasına birisini aldılar. İçeriye girip çıkanlar o kadar kalabalıktı ki, odanın kapısı bir açılıp bir kapanıyordu. Ellerinde koridoru geçerken sağa sola çarpmasından uzun demir çubuklar olduğunu tahmin ettiğim şeylerle giriyorlardı. Ben o odanın kapısının önünde ayakta ve gözlerim bağlı olarak duruyordum. Daha önceden o odaya başka insanları aldıklarında seslerini, haykırışlarını duyuyordum ama son alınan kişinin ne sesi çıkıyordu ne de haykırışı duyuluyordu. Şimdi ise odadan tek bir 'ah' sesi dahi gelmiyordu. Katledildiğini düşünüyordum...

Odaya 2-3 saat sonra kod adının 'Kolombo' olduğunu bildiğim bir amirleri geldi ve içeri girmesiyle çıkması bir oldu. İçerden birisini dışarıya çağırarak yüksek sesle ''Adamın randevu verecek hali kalmamış nasıl bir sorgu yapıyorsunuz!.." diye çıkıştığına kulaklarımla şahidim. Hâlbuki ben içerideki şahsın katledildiğini iyiden iyiye düşünmeye başlamıştım. Çünkü o odadan gelen seslere yabancı değildim ama hiç ses gelmemesi beni böyle düşünmeye zorluyordu.

Gece sabaha karşı o kalabalık dağıldı, içeri girip çıkan da kalmamıştı. Kesin katledildi diye karar vermiştim ama Sezai'yi daha sonra sürükleyerek götürdüler. O zaman Sezai'yi D.A.L'a indirmişler. Ondan sonra da bir daha Sezai'yi görmedim.

O Sezai'nin getirildiği gün getirilen ikinci kişinin bayan olduğunu ve adının Zehra Kürkçü olduğunu polislerden öğrendim. Zehra'nın yüzü dahil sol tarafı kolundan bacağına kadar simsiyahtı ve hali hiç iyi değildi. Bir fırsatını bulduğumda kendisine beni Mamak'ta nasıl bulabileceğini izah ederek adımı soyadımı verdim ve işkenceyle ilgili bir şahitlik söz konusu olursa bana ulaşabileceklerini anlatmaya çalıştım ama Mamak'ta bana öyle bir talep gelmedi...

Ben 8 emniyet ve iki de Mamak yaşayan bir insan olarak bir Sezai Ekinci'yi ve bir de Kadir Doğan isimli iki kişiyi devrimci direniş sergileyen ender insanlar olarak gördüm... Bu insanların devrimci direnişleri beni de etkiledi ve çözülmek üzere olan bir insanken direnen bir insan oldum ama kendimi onlarla özdeşleştiremem.

O çileli günlerin/ayların ve yılların sonunda benden bu anımı yazmamı talep eden ablası telefonda ağlamaktan konuşamadığıma şahit oldu. Dirençleri, bu anını 29 yıl sonra da olsa anlatmama neden oldu; onlara ve diğer direnen devrimcilere takındıkları devrimci tavırdan dolayı teşekkür ediyor, saygı ve selamlarımı iletiyorum.

Celal Sıy
Ankara

Devlet üzerimizden tanklarıyla geçti...

Bir insanın devrimci harekete katıldığında okuduğu kitaplar vardır: Direnme Savaşı, Ser Verip Sır Vermemek vb. kitaplar... Bu tarz kitaplardaki devrimci karakterler insanlara, devrimcilere hayal ürünü gibi gelebilir. Ancak Ankara'nın işkence yuvası Emniyet Sarayı, 6. katta işkencedeki insanlar bir insan tanıdılar. Elleri arkadan kalorifere bağlanmış, diz çökertilmiş vaziyette ayakları bağlanmış, gözleri bantlar ile kapatılmış bir insan. Kim olduğunu merak ederdik. Bir gün işkenceci faşistler bize "Sizin ağa babanızı da yakaladık," dediler. Sezai Ekinci'den bahsediyorlardı ancak biz anlayamamıştık. O, işkence tezgahlarında ayaklar altına alınan devrimci onuru bir kızıl bayrak gibi zirveye taşıdı. İşkencenin her türlüsüne katlandı. İşkenceciler Sezai'ye "Yalnızca bir inleme sesini duyma mutluluğunu bize tattır. Bir çığlık at," diye yalvarırlardı.

Ben Sezai ile yüzleştirilme esnasında tanıştım. Gümrük Tekel İşletmesi'nin ve Çankırı'da polis otosunun kamulaştırılması eylemleri için yüzleştirilmeye çıkartıldık. Burada bizi teşhis etmeyen insanlar dahi faşistlerin hakaret, aşağılama, tacize edilme şeklindeki saldırılarına maruz kaldılar. Sezai Ekinci bütün bu olan biten olaylara rağmen dimdik ayakta dururdu. O kendisine has gülüşünü yüzünden hiç eksik etmezdi. İşkencecilerin hırçınlığına, komik duruma düşmesine gülerek onları çileden çıkartırdı.

İşkenceciler alay ederek "Bu çözülen insanlarla mı devrim yapacaksınız?" derlerdi. Sezai şu cevabı verirdi: "Geçmişten devrimcilere bırakılan mirasta hedefin, düşmanın devlet olduğu anlatılmadı. Bizler de kendisini devrimci olarak nitelendiren insanlara düşmanın devlet olduğunu öğretemedik. Ancak bu işkence tezgahlarında doğacak devrimci mücadeledeki devrimcilerin hedefi, faşist T.C. devleti olacaktır. Kendisini devrimci olarak nitelendiren her insanın hedefi faşist T.C. devleti olacaktır," derdi. (Ben bu sözleri günümüzdeki reformist,

oportünist yapılardaki kendini devrimci sanan insanlar için tam bir tanım olarak nitelendiriyorum.)

İçerideyken Sezai ile iki kez yüzleştirildik: Gümrük Tekel İşletmesi'nin devrim adına kamulaştırılması eyleminde, bu işletmenin güvenlik görevlileri ve Çankırı'daki polis otosunun devrim adına kamulaştırılması eyleminde bir kadın ile.

6. katta 4 ay kaldık. Sezai ile yüzleştirmede tanıştık. Daha öncesinde hücrede onunla birlikte kalan arkadaşlar anlatırdı. Sezai işkencede çözülen insanlara: "Devrimci hareket içerisinde yapılan bu hatalardan komünistlerin sorumlu olduğunu, insanların devrimciliği bir moda gibi algıladıklarını, gerçek hedefin faşist T.C devleti olduğunun anlatılamadığını, bundan sonraki hedefin faşist T.C devleti olduğunu ve devrimcilere bu bilinci vermeleri gerektiğini," anlatırdı. "Eğer bu bilinç, misyon aktarılamazsa bunun sorumlusu komünistlerdir. Bu misyon aktarımı yapılmaz ise Türkiye işçi sınıfına ve devrimcilere en büyük ihaneti yapmış olurlar," derdi.

Hücrede zaman zaman sohbetlerimiz olurdu. Ağabeyi gelip Sezai'ye eşyalarını verirken görüşebilirdik. Tuvalete çıkarken görüşebilirdik. Bizlere tatlı tatlı gülümseyerek sanki hiç işkenceye maruz kalmamış gibi tebessüm ederdi.

İşkenceci faşistler sürekli "Sen büyük insansın. Biz direnen insanlara saygı duyarız. Eşinin yerini söyle ikinizi de güzel yerlerde ağırlayalım," teklifini sunarlardı. Tabi ki olumlu bir cevap alamazlardı. Tuvalete gidip gelirken dayak yerdik. Banyo ihtiyacımız karşılanmıyordu. Dışarıdan ailemizden yemek getirilirse yemek yiyebiliyorduk. Ya da faşistler arada bir peksimet verirlerdi.

Bize Sezai'yi getirdik demediler, İstanbul'dan başka birini getirdiklerini söylediler. Yüzleştirmede öğrendik getirilenin Sezai olduğunu. Bize "Dışarıda bu adamı tanıyor muydunuz, gördünüz mü?" diye işkence ederlerdi. İçeriye girmeden önce Sezai'yi duyardım ancak bizzat tanımazdım.

Mamak'ta mahkemeye Sezai Ekinci ve arkadaşları olarak çıkartıldık. Bütün tutuklular bu şekilde çağırıldı. 1982 senesinde Ocak ayında, Zehra Kürkçü ve Zeki Karacan'ın Ankara Etlik'teki çatışmasından sonra Sakarya caddesinde çalıştığım işyerimden dövülerek alındım.

Bu çatışma, içeriye alınırken Zeki'nin zafer işareti yapmasından dolayı Kenan Evren'i kudurtmuştur.

Mahkemede bize "Sezai Ekinci'yi tanıyor musunuz?" diye sordular, tanımadığımızı söyledik. Sezai "Söylenen olaylar ile hiçbir ilişkim yoktur. Devletin üzerime yıkmak istediği bu olaylar ile hiçbir ilgim yoktur. Emniyetteki ifadelerim aynısı geçerlidir," dedi. Askeri hâkim "Oğlum sen de hiçbir şeyi kabul etmiyorsun. Seni buraya niye getirdiler?" diye alay etmeye çalıştı.

O tarihlerde gözaltı süresi 120 gündü. Bu uzun sürede psikolojik işkence de yaparlardı.

Bize uygulanan işkence metotlarından biri otomobil lastiğiydi: Bir lastiğe önce ayaklarımızı sokar, sonra ellerimizi de aynı yerden lastiğe yerleştirirlerdi. Daha sonra ellerimizden tavana bağlarlar, elektrik verirlerdi. Elektriği alınca vücut kasılır ve kendisini yukarıya doğru çekerdi, kestiklerinde de yere çarpardı. Oto lastiği vücudumuza baskı yapardı. Ağzımızdan burnumuzdan kan gelirdi. Bir diğeri de dondurma işkencesiydi: Vücudun belden yukarısı giydirilirdi. Cam kenarında ellerinden "Filistin askısına" asılırdın. Ayaklarımızdan itibaren yavaş yavaş yukarıya doğru su döküp ıslatırlardı. Sular kışın soğuğu yüzünden üzerimizde donardı. Bu yapılan işkencelere Sezai dayanırdı. Çığlık bile atmazdı. On yedi yaşımda, babamdan tokat bile yememişken devlet üzerimizden tanklarıyla geçti.

1992 yılında tahliye oldum, yurt dışına çalışmaya gittim. Sezai ile görüşemesem de ablası Hatice abla ile görüşürdük.

Almanya'da 1994 senesinde *Devrimci Proletarya* dergisinden öğrendim bir trafik kazasında şehit düştüğünü...

Rahmi Yılmaz

Direnme Tutanakları

12 Eylül faşizminin en karanlık günlerinde geldi Sezai'nin yakalandığı haberi.

Sezai gözaltında, işkencede.
Günler, haftalar geçiyor...
Çözülmüyor, konuşmuyor.
Aylar... ve bir mevsim geçiyor...
Sezai hala gözaltında, hala işkencede...

Türkiye'nin en profesyonel işkencecilerinin onun başında mesai yaptıklarını biliyordum. TİKB Merkez Komitesi üyeliği ve birçok devrimci silahlı eyleme katılma iddiasıyla aranıyordu. Çözemeyeceklerinden de emindim. Çünkü onun yoldaşları aynı iplikten dokunmuş bir kumaş gibi işkence altında hep aynı tavrı gösteriyorlardı.

12 Mart, 12 Eylül gibi faşizmin en azgın olduğu yıllarda devrimcilerin, komünistlerin avukatlıklarını yapmak onur verici olduğu kadar siyasal sorumluluk da gerektiren bir mücadele biçimidir. Devrimci bir bilinç ve heyecan yoksa burjuva hukukun dar sınırları içine hapsolmak, "mesleki görev icabı" görev yapmak kaçınılmazdır. Avukatın devrimci bilincini, coşku ve heyecanını geliştiren en önemli dinamiklerden biri de "müvekkillerinin" gözaltında, cezaevlerinde, mahkeme salonlarında, idam sehpalarında faşizme karşı gösterdikleri destansı direnişlerin ve meydan okuyuşların yakından tanığı olmaktır. İşkencehanelerden ve cezaevlerinden gelen her direniş haberi, 12 Eylül yenilgisinin sessiz ve boğucu karanlığında büromuzda bir sevinç çığlığına dönüşüyor, "mesleki faaliyetimize" devrimci bir motivasyon katıyordu.

Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği dava belgeleri arasından "Direnme Tutanakları" başlıklı özel bir dosya derlemiştim. Çünkü diğer dava dosyalarında istisnai olan direnme tutanakları bu örgütün davalarında yaygın ve geneldi. TİKB davalarından yargılanan örgüt kad-

rolarının büyük çoğunluğu ve sağ yakalanan merkez komite üyelerinin tamamı 12 Eylül işkencehanelerinde ya adlarını bile söylemiyor ve hiçbir tutanağa imza atmıyorlar ya da tüm suçlamaları reddeden, yoldaşlarını ve kendilerine yardım edenleri ele vermeyen, aleyhlerine kanıt oluşturmayan temiz ifadeler imzalıyorlardı. Gün gelir devran döner bu direniş belgeleri gelecek kuşaklara umut olur, ışık olur düşüncesiyle hazırladığım direnme tutanakları dosyasında Sezai'nin belgeleri de yerini aldı.

Yıllar sonra, yayınlanmak üzere cezaevlerinden topladığımız direniş öyküleri arasında onun öyküsü "Tavşan Kaçtığı İçin Korkar" başlığını taşıyor, korku ile kaçma arasındaki diyalektiği, yaşadığı en ağır işkencelere karşı direniş üzerinden anlatıyordu. İlgiyle ve heyecan duyarak okuduğum öğretici bir direnme savaşıydı öyküsü. İşkenceyi, faşizmin korkunçluğunu değil direnişin olanaklılığını anlatmak için yazmıştı.

"İçimde bir yara" dediği Mamak Askeri Cezaevinde tek tip elbiseyi atan dört tutukludan, devrimci-komünist mücadele kararlılığını sürdürerek o cezaevinden çıkmayı başaran az sayıda devrimciden, Avukatı olmaktan onur duyduğum hem sıra neferi hem önder komünistlerden biriydi Sezai.

Kazım Bayraktar

Milliyet , 19.02. 1981

TAVŞAN KAÇTIĞI İÇİN KORKAR*

"Yargılanmam" devam ettiği sırada, polisin ve savcılığın iddialarının aksine, 20 Kasım 1981'de değil, 9 Ağustos 1981'de yakalandığını altını çizerek belirtmiştim. Bunu doğrulayacak birçok delile de işaret etmiştim. Mahkeme heyetinin, söylediklerimin doğruluğunu saptayabilmesi için 9 Ağustos 1981–25 Kasım 1981 tarihleri arasında Gayrettepe işkencehanesinden gelip geçmiş olan binlerce yurtsever, ilerici ve devrimciden bazılarının tanıklığına başvurması yeterliydi. Bu tarihler arasında, İstanbul'da görülmekte olan davalardan bazılarında, Tahsin Alpşar ve Yakup Bıyık'ın (yani benim) Gayrettepe'de ölüm tehdidi ve işkence altında bulunduğuna dair suç duyurularında bulunulmuş olması da beni doğruluyordu. Öyle ya! 20 Kasım 1981'de yakalandığım doğru ise daha önceki tarihlerde bu tür suç duyuruları nasıl yapılabilmişti?

Yine polisin ve savcılığın iddiasına göre randevuda yakalanmıştım. Ama randevu en az iki kişi arasında olabileceğine göre, ortada bir kişinin daha bulunması gerekmez miydi? Duruşmalarda haklı olarak "Benimle randevusu olan kişi kimdi? O neden benimle birlikte yargılanmıyor?" sorularını sordum. Fakat mahkeme heyeti bu sorulara açıklık getirme ihtiyacı duymadı. Daha önemlisi, açıklık getiremezdi de. Çünkü bu soruların cevaplanması, faşist diktatörlüğün kendi yasalarını da çiğnediğini belgeleyecek; yasal gözaltında tutma süresinin 45 gün olduğu bir dönemde, bir seferinde aralıksız 136 gün olmak üzere toplam 156 gün "emniyet" binalarında işkence altında kaldığım gerçeğini açığa çıkarmış olacaktı.

Bu 156 gün içerisinde bugün her hatırlayışımda içimi ısıtan, çok tatlı anılara dönüşmüş olan olaylar yaşadım.

*TİKB davasından yargılananların, 12 Eylül sonrasındaki süreçte gördükleri işkenceler karşısında gösterdikleri direnişi deneyim ve birikim yaratmak amacıyla kaleme aldıkları Adressiz Sorgular isimli kitaptan. (1. Baskı, Haziran 1989, Yurt Yayınları, Derleyen: Yaşar Ayaşlı)

Vahşethaneden tatlı anılar? İlk bakışta çelişkili gibi gözükebilir. "En keskin acılardan geriye en tatlı anılar nasıl kalabilir?", "Canhıraş çığlıkların güzel anısı mı olur?", "Nefret edilecek şeyler hoş anılara dönüşebilir mi?" Ama bilindiği gibi, güzel anılar sadece romantik kır gezintilerinden geriye kalanlar değildir. En sarp zirvelerde, en zor geçitlerde yaşananlar da pekala en güzel anılar olarak ve hiç silinmemecesine insanın zihninde kalabiliyor. Yüksek idealler uğruna katlanılan büyük acılardan, bu ideallere sadık kalındığında, en tatlı anılar süzülüyor.

İşkence teknikleri, uygulamaları üzerine çok şeyler anlatıldı, yazıldı. Daha da yazılacak. Bu nedenle, çok bilinen şeylerin bir de tarafımdan anlatılmasını gereksiz buluyorum. Ben, sadece anlatmaya değer bulduğum bazı şeyleri, bu tür "serüven"leri yaşamamış olanların yararlanabileceğini de düşünerek anlatmaya çalışacağım.

Anlatacağım bazı şeyler abartılı gelebilir. Örneğin ileriki sayfalarda Tahsin Alpşar, Bektaş Karakaya, Hasan Akdoğan ile birlikte "seans"lar sırasında bırakın çığlık atmayı, tek bir "ah" bile demediğimizi anlatacağım. Bunun şaşırtıcı olabileceğini sanıyorum.

Bugüne kadar işkence üzerine, birinci ağızlardan birçok şey dinledim. Tüm duyduklarımda şu yön ortaktı; işkencede çığlık atılır, çığlık atmak yararlıdır. Yaşadıkları deneyleri anlatan hemen hemen herkes, işkence sırasında çığlık atmanın insanı rahatlattığını iddia ediyor. Şu ana kadar, bu görüşü savunanlarla, aksi fikirleri ileri sürerek tartışmaya girmedim. Çünkü "tezgah"ta o şekilde davranmış insanları aksine inandırmanın zorluğunu biliyorum. Genel olarak insanlar - tabii herkes değil- durumlarının teorisini yapmak gibi bir eğilime sahipler.

Belki beynin vücut üzerindeki kontrolünü yitirdiği bir anda veya ani bir durumda, insanın ağzından çığlık çıkabilir. Ama bunlar "seans"ların her anında olabilecek şeyler değildir. Emniyete düşen her insanın geçtiği tezgahlardan defalarca geçtim. Ama vücudumu rahatlatmak için bağırma ihtiyacını hiç duymadım.

İşkence sırasında bazıları için bağırmanın bir nedeni, (bilinçli veya bilinçsiz) işkencecilerin acıma duygusunu harekete geçirme isteği olabilir. Ama deneyler bunun hiç de yararlı ve doğru olmadığını göstermiştir.

Veya, "Acı hissedilince bağırılır" şeklinde bir şartlanmanın sonucu da olabilir. Fakat bu, işkencecinin gözünde bir zayıflık belirtisidir, zararlıdır. İşkenceciler, "Tamam, biraz daha yüklenirsek çözülecek" düşüncesiyle daha çok yüklenirler. Çığlık atma, çözülünmese bile "seans"ların uzamasına, daha fazla acıya yol açar. Onlara, genişletmeye çalışabilecekleri bir aralık (örneğin çığlık bu rolü oynayabilir) bırakılmamalıdır. İşkencede bağırmamak benim en büyük kozlarımdan biriydi. Çok yararını gördüm.

Tabii küçük beyinli işkenceci, "Ben seni bağırtacağım" diye iddiaya girişebilir. Ama bu iddia ancak birkaç "seans" devam eder.

Kötü Tesadüf

Güzel bir yaz günü daha başlıyordu. Günlerden 9 Ağustos 1981, Pazar. Sabah 08.00 sularıydı. Üzerimde kısa kollu, beyaz bir gömlek vardı. Topkapı tarafından Kadıköy yakasına gidecektim. "Mecidiyeköy üzerinden, Boğaz Köprüsü'nden otobüsle mi geçeyim, yoksa Karaköy üzerinden vapurla mı geçeyim?" diye bir an kararsızlık geçirdim. Ama ayaklarım beni Aksaray-Vezneciler'e giden dolmuşa götürdü. İçimde tuhaf bir his, bir sıkıntı vardı... Saraçhane geçidine yaklaşınca, "Vezneciler'de mi insem, yoksa İtfaiye durağında mı?" diye kısa bir ikircik daha geçirdim. Geçide daha yakın olduğu için Fatih İtfaiye durağında indim.

İner inmez, etraftaki sivil plakalı bazı araçlar dikkatimi çekti. İçimden, "Yine bir devrimciye karakol kurmuşlar. Bakalım bu sefer kimi avlayacaklar" dedim. Bir an evvel tehlike çemberinin dışına çıkmak için, Geçit'in üzerine yaklaşmıştım ki, aniden arkamda iki kişinin ayak seslerini duydum. Aynı zamanda sırtıma iki silah namlusunun dokunuşunu hissettim. Sivil giyimli iki kişiden, sonradan isminin Mehmet (komiser) olduğunu öğrendiğim -ki büyük olasılıkla kod ismi idi- uzun boylu olanı:

-Ellerini kaldır. Sakın kıpırdama, dedi. Ardından kimliğimi istedi. Çıkarıp verdim.

-Birine benzettiniz galiba! Benim polisle herhangi bir problemim yok, dedim. Bu arada içimdeki garip sıkıntı kaybolmuştu. Çok rahattım.

-Numara yapma. Biz senin kim olduğunu biliyoruz. Sen Sarı Halil'sin.

-Yanılıyorsunuz. Benim ismim Yakup Bıyık. Çankırı'lıyım, dedim. Komiser Mehmet kimliğimi inceledi. Bir an onun, "Doğru mu söylüyor acaba?" sorusunu aklından geçirdiğini hissettim.

Bir duvarın dibine götürdüler. Yere çöktürüp başıma bir sivil polis diktiler. Yaklaşık 5 dakika daha karakolu devam ettirdiler. Anladığım kadarıyla başka birisini bekliyorlardı. Tesadüfen ben yakalanmıştım.

Sonra beni mavi bir Mercedes'e bindirdiler. Fatih'in ara sokaklarında tur atmaya başladılar. 5 dakikalık bekleme süresinde bay ispiyondan hakkımda yeni bilgiler de toplanmış olacaklar ki, konuşmalarında "büyük bir av" yakaladıkları havası vardı.

-Sen TİKB'nin asker adamlarındansın. Şeflerdensin. Kod ismin Halil. Her şeyi biliyoruz. Bize zorluk çıkarmadan anlatmaya başla, dediler. Bu sırada kalbime silahlarını dayıyorlar, akıllarınca beni korkutmaya çalışıyorlardı.

1977'nin son aylarından beri aranmaktaydım. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca yayınlanan "arananlar" afişinde fotoğrafım vardı. Ama beni bu afişteki resme benzeterek yakalayamayacaklarını biliyordum. O zamana kadar, bu afişlerin altında defalarca kimlik kontrolünden geçmiştim. Bir alçağın ispiyonuyla yakalandığımı hissediyordum. Politika ile ilgisi olmayan birisi rolü oynayarak kurtulamayacağımı da anlamıştım. Artık yapılması gerekenler belli idi benim için. Zorlu bir sınava girecektim. Ona göre davranmalıydım. Onlara:

-Ben şef falan değilim. Ben komünistim. Emekçi halkımın kurtuluşu için uğraş vermiş bir sıra neferiyim. Bunun dışında sizlere söyleyecek hiçbir şey yok. Elinizden ne geliyorsa yapın. Hiçbir şeyden korkum yok, dedim. Moralim çok yüksekti.

Bu türden karşılıklı konuşmalarla geçen birkaç turdan sonra Londra Asfaltı'na çıktık. Önümüzde ve arkamızda başka sivil polis araçları da vardı. Beni Küçükçekmece taraflarına götüreceklerini, orada vuracaklarını, gazetelere de "kaçıyordu vurduk" şeklinde açıklama yapacaklarını anlattılar. Akıllarınca bir öldürme sahnesi düzenleyecekler, beni ölüm ile korkutacaklardı.

-Ta oralara kadar gitmemize gerek yok. Yolun şu kenarında bu işi yapabilirsiniz, dedim.

Komiser Mehmet bu senaryonun işe yaramayacağına ikna olmuş olacak ki, Yeşilköy Havaalanı yolu ayrımına yakın bir yerden geri döndüler. Kafama bir çuval geçirdiler. Bakırköy taraflarında bir yerde, bahçeli bir binaya soktular. Orada kısa bir süre kaldıktan sonra Gayrettepe'ye hareket ettiler. Beni şaşırtarak, gittiğimiz yeri anlamamı engellemek için çeşitli zikzaklar çiziyorlardı. Fakat geçtiğimiz bazı yerleri telsiz konuşmalarından, vapur düdüklerinden, trafik akışından vs. çıkarabiliyordum.

Gayrettepe'de

Merdiven ile girişten bir alt kata indik. Burası işkencelerin yapıldığı kat idi. Beni merdivene yakın bir odaya aldılar. Çuvalı başımdan çıkarıp, gözlerimi gözbağı ile bağladılar. Bir koltuğa oturttular. Kemerimi, saatimi, yüzüğümü ve 1300 liraya yakın paramı aldılar. Bu oda, sonraki günlerde komiser Mehmet'i zaman zaman götürdüğü ve gözbağım çözülmüş olarak "sohbet" ettiğimiz oda idi. Masa, koltuklar, sandalyeler, yanılmıyorsam bir de halıya benzer bir şey ile büro biçiminde döşenmişti.

Odada sorgu ekibinden polisler vardı. Onlarla daldan dala geçen konuşmalarımız oluyordu. Esas "sohbet" başlamamıştı. Bu sırada polislerden birisi (anlaşılan kimliğimi inceliyormuş), hayretle:

-Yahu bu kimlik hakiki be! Gerçek damga var, dedi.

-Ohoo, damga yapmak bunlar için çocuk oyuncağı. Bunların her işte uzman adamları vardır, diye yanıtladı bir diğeri.

Tam kestiremediğim bir süre sonra Komiser Mehmet, konuşmalarından daha yetkili olduğunu çıkardığım bir başkası ve bazı polisler geldiler. Bu bekleme süresi içerisinde, herhalde bay ispiyondan sorgu için gerekli ön bilgileri almışlar ve değerlendirme yapmışlardı.

Özet olarak bana, "Her şey bitti. Yenildiniz. Gereksiz yere bizi istemediğimiz şeyleri yapmaya zorlama. Bize evini göster. Gerçek ismini söyle. Birkaç silah ver. Randevularını söyle. Bir de ifade yaz. Efendi efendi çek git," dediler. Her şeyi bildiklerini, kod ismimin Halil olduğunu, asker adam olduğumu vs. söylediler.

Ben de, Fatih ara sokaklarındaki turlar sırasında söylediklerimi yineledim. İşkence ile benden ifade alamayacaklarını söyledim.

-Konuşarak boş yere vakit geçirmeyin. Diğer yönteme geçin, dedim.

-Diğer yöntem neymiş?

-İşkence.

-İşkence kalktı. Yakında demokrasiye geçilecek. Artık işkence yapılmıyor. Kural gereği ifade vermek zorundasın. Çay getirelim, bir sigara yak. Al eline kağıdı, kalemi, bir ifade yaz.

-Eğer söyledikleriniz doğru ise, batılı dostlarınızın yaptığı gibi yapın.

-Nasıl yani?

-Bir avukat tutayım. Onun yanında sorguya çekin. Ben de ifade vereyim.

-Şu anda bizim yasalara göre bu olamaz. Bak açıkça söylüyorum. İşkence kalktı. Sana işkence yapılmayacak. Bize bir ifade ver git.

Gerçekten de ben oraya vardım varalı tezgahlardan çığlık gelmiyordu.

-Bu sözlere kanacak kadar saf değilim. Boş yere uzatıyorsunuz. Esas yönteminize geçin, dedim.

Buraya kadar olanlar bir ilk "tanışma", tartma idi. Ve oldukça önemliydi. İşkencecilerin kafasında belirli bir fikir oluşturmaya başlamalıydım. Bunda başarılı olduğuma da inanıyordum. Ama esas konuşma bundan sonra gelecekti.

İlk Seans

"Sohbet"in ardından koridorda büro tipi döşenmiş oda ile aynı tarafta bulunan bir odaya aldılar beni. "Soyun!" dediler. Kendim soyundum. Üzerimde sadece donum kalmıştı.

Soyunmam doğru muydu? Şimdi bile tam cevap veremiyorum. Fakat ben, "onlara korkmadığımı göstermeliyim, hiçbir zaafımı hissettirmemeliyim," diye düşünüyordum. Ve bu tür davranışların çok yararını gördüm. Belki hiçbir çekingenlik belirtisi göstermeden, "Gelin kendiniz soyun," demek daha doğru olabilirdi!

Ensemden uzun, kalın, düzgün bir odun uzattılar. Kollarımı iki yana açıp bu oduna sıkıca bağladılar. Odanın tavanındaki bir zincire

astılar. Bir süre ne onlardan ne benden tek ses çıkmadan "çarmıh"ta asılı kaldım. Çıt çıkmıyordu. Ortalıkta tam bir sessizlik hakimdi.

Herhalde onlar dikkatle beni izliyorlardı. Oysa ben o sıra sevgili Metin'ciğimle baş başaydım. Metin'ciğimin hayali karşımdaydı. Ve ben ona, "Sen hiç tasalanma Metin'ciğim. Sana layık bir abi olduğumu göreceksin. Yanına geldiğimde benden dolayı utanç duymayacaksın," diyordum.

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, beni "çarmıh"tan indirdiler. Bir tabureye oturttular. Daha yetkili olduğunu sandığım kişi:

-Bak görüyorsun, kolay değil. Daha bu en basiti. Başka yöntemlerimiz de var. Saklanacak neyiniz kaldı ki? Her şey bitti. Yenildiniz artık. Senden fazla bir şey istemeyeceğiz. İsmini söyle. Evini göster. Bir de ifade ver. Bu iş burada bitsin. Kendine boş yere işkence yaptırma, dedi.

-Kimliğim elinizde. Söylenecekleri söyledim. Konuşmayı uzatmaya gerek yok. Yeni yöntemlerinizi deneyin, dedim.

Ben konuşmayı kısa kesmelerini isteyerek, onların kafasında yaratmaya başladığım imajı pekiştirmek istiyordum. Onlar ise konuşmayı uzatmak istiyorlardı sanki. Beni dinlendirmek için böyle yaptıklarını fark ettim. Öyle ya, sigortası atmış (bayılmış veya ölmüş) birisine işkence yapamazlardı. Acının, işkencenin dozunu, süresini iyi ayarlamalıydılar.

Yeniden "çarmıh"a astılar. Manyetonun bir kablosunu erkeklik organıma bağladılar. Diğerini de milim milim vücudumun her tarafında, özellikle de kafamın çevresinde dolaştırmaya başladılar. Elektrik vermeyi durduklarında, arada bir komiser Mehmet:

-Devam edelim mi? diyordu.

Ben de:

-Devam, diyordum.

Artık bundan sonra komiser Mehmet'in sorusu tek bir kelimeye inmişti.

-Devam mı?

Cevap da tek idi;

-Devam.

.....

-Devam mı?

-Devam.

İşkencecileri tek soruya hapsetmek benim için bir kazanımdı.

Askıda iken insan gerçekten azımsanamayacak bir acı duyuyor. Kollar kopacak gibi oluyor. Fakat elektrik verilmeye başlanınca bu acı ikinci plana itiliyor. Daha doğrusu, elektrik verildiği anda bütün kaslar geriliyor, kafa geriye fırlıyor, beyninde binlerce yıldız parlayıp sönüyor ve diğer acılar hissedilmiyor bile. Beynin bir şey düşünebilme olanağı olmuyor. Elektrik faslı kesilince diğer acılar yeniden, etkili bir şekilde kendisini hissettiriyor. Beyin de düşünebilme olanağına yeniden kavuşuyor.

Manyetoyu çevirmeyi durdukları anda, Osman Yaşar'ın, Metin'in ve sevdiğim diğer yüce insanların hayalleri ile konuşmaya başlıyordum. Sıra ile hepsine söz veriyordum. "İçiniz rahat olsun," diyordum. Onların hayalleri de bana güç veriyorlardı. "Senden bunu bekliyoruz," diyorlardı.

Tahmin edemediğim bir süre sonra işkencecilerden birisi:

-Yahu bunun boyu iyice uzadı, dedi.

Az sonra da yere indirdiler. Üzerime su döktüler. Ardından bir süre de falaka çektiler. Bütün bu zaman boyunca ağzımdan hiç sesçığlık çıkmaması ve hiç yol alamamış olmaları onları daha da kinle vurmaya kışkırtıyordu. Yenilgiyi kabullenmek istemiyorlardı. Yorulanın yerini diğeri alıyordu.

Falakanın ardından ayaklarımdan baş aşağı astılar. Bir süre de o haldeyken elektrik verdiler. Daha sonra yeniden falaka...

En sonunda vücut pelte gibi olmuş bir şekilde iken -ki bazı darbelere her hangi bir tepki göstermemeye başlamıştım- saçlarımdan tuttular, çırılçıplak sürüyerek tuvalete götürdüler. Yerde uzun süre tazyikli su ile ıslattılar. Sonra da "artık dirildi" diyerek işkence odasının karşısındaki bir odaya götürdüler. Tek bileğimden duvardaki zincire kelepçelediler.

İşkence odalarının karşısında yan yana iki oda vardı. Bu iki odadan tuvalete yakın olanda tam 109 gün kaldım. Diğer odada, benden 12 veya 13 gün sonra yakalanmış olan, yürekli insan Tahsin Alpşar kalıyordu. Yalnız bir gece tuvalet dönüşü yanlışlıkla beni de Tahsin'in kaldığı odaya zincirlediler. Sabaha kadar onunla baş başa tatlı tatlı sohbet

ettik. Sabah bizi aynı odada gören sorgu ekibinden polisler, "bunları kim bir araya koydu" diye bağırıp çağırarak, beni öbür odaya aldılar.

Beni odaya zincirlediklerinde mesai bitim saati idi herhalde. Çünkü biraz sonra polis kalabalığı azaldı. Kaldığım oda ile bitişik odanın ara duvarına zincirlenmiştim. Duvarın içinde küçük bir delik açmışlar, delikten geçirdikleri zincirin her iki ucuna da birer kelepçe takmışlardı. Zincirin öbür ucundaki arkadaş, polislerin azalmasını fırsat bilerek ağzını zincir deliğine yapıştırıp yavaş sesle kim olduğumu sordu.

-İsmim Yakup Bıyık. TİKB üyesi olduğum iddiası ile yakaladılar. Sen kimsin? dedim. İlk zamanlar, polisin tuzağı olabilir belki diye çok dikkatli, ölçülü konuşuyordum.

O, cezaevinden getirilmiş, Partizan taraftarı imiş. (İsmini söylemişti ama şimdi hatırlamıyorum.)

-Ben cezaevinde TİKB davalarında yargılanan arkadaşlardan bazılarını tanıyorum. Çok iyi, militan arkadaşlar. Onlarla çok iyi arkadaşız. Senin durumun nasıl, dedi.

Ben de moralimin çok yüksek olduğunu vs. anlattım.

Çok önemli bir karşılaşmadan üstün olarak ayrılmıştım. Yenilerine de hazırdım. Moralim gerçekten çok yüksekti. Coşku içindeydim.

Öldüğümü Duyuyorum, Seviniyorum

İkinci gün komiser Mehmet beni büro şeklinde döşenmiş odaya götürdü. Koltuğa oturdum. "Arkadaşça (!), delikanlıca sohbet" etmek istiyormuş! Diğer polisler çıkıp da odada ikimiz kalınca:

-Ben delikanlı, harbi adamım. Sizden korkmuyorum. Zaten sen buradan sağ çıkmayacaksın, diyerek gözbağımı çıkardı. Ayrıca yakalanışım sırasında gördüğüm için suratını gizlemesi gereksizdi. Komiser Mehmet uzun boylu, atletik yapılı, esmer, Kürt tipli birisiydi. Suratında siyah bir ben vardı.

Önce sigara (Malboro), çay "ikram" etmek istedi. Ben reddettim. Ben reddettikçe o da ısrarla kabul ettirmeye çalışıyordu.

-Ben faşistim, işkenceciyim diye kabul etmiyorsun değil mi?

-Evet.

-O zaman parasını kendi parandan ödeyelim, bir çay iç.

Yine itirazların devam etti. Ama o beni dinlemeyip çaycıyı ça-

ğırdı, iki demli çay istedi. Benim yüzük, saat ve paramın bulunduğu zarftan biraz para çıkardı, çaycıya verdi. Garip bir durumdu. Kontrpiyede kalmıştım. İçmek mi doğruydu, içmemek mi? Çayı önüme koydular. Tereddüt içerisinde içmeye başladım.

Bu kadar ısrar etmesinin nedenini çözememiştim. Belki de kafamda kendisine ilişkin, "mert adam," dediğini yapan adam imajı yaratmak istiyordu. Çünkü ilk günden itibaren bana sürekli olarak, kendilerine istedikleri ifadeyi vermezsem beni öldüreceklerini söyledi. Bu sözünün blöf olmadığına beni inandırmalıydı. Hatta konuşmalarından birinde Taner Arda ve üç arkadaşını da kendisinin vurduğunu söyledi.

Çayları içerken akraba çevresinde de solcular, devrimciler olduğunu, içlerinden birisinin 12 Eylül'e kadar militanlık yaptığın, ama şimdi altına bir Mercedes çekip bu işleri bıraktığını vs. anlattı. Sonra da:

-Artık yenildiniz, her şey bitti. Osman Yaşar'ı öldürdük. Fatih'i yakaladık. Kenan Güngör'ü yakaladık. Ali vuruldu. Dün de Boğaz'da bir evde silahlı çatışma çıktı. Sezai Ekinci'yi vurduk, öldü. 3-5 kişi dışında tüm kafa adamlarınızın işini bitirdik. Neyiniz kaldı? Daha neye güveniyorsunuz? Korunacak ne kaldı ki? Kendini boş yere ezdiriyorsun. İstersen sen de rahat bir hayata kavuşabilirsin. Sana her olanağı sağlarız. Ama istediğimiz bilgileri vermezsen seni vururuz. Çatışma çıktı, öldü deriz. Biz direkt MGK'ya bağlı çalışıyoruz. Ondan emir alıyoruz. Her istediğimizi yaparız. Bize kimse engel olamaz, dedi.

"Sezai Ekinci de öldü" deyince çok sevinmiştim. İçin için güldüğümü belli etmemeye çalışarak:

-Bu isimlerle ilgili söylediklerin doğru olabilir, ama ben hiçbirisini tanımıyorum, dedim.

Çeşitli nedenlerle bu tür sohbetler ileriki günlerde de tekrarlanacaktı.

İkinci gün bu "sohbet"in ardından zorlu bir seans daha düzenlendi, "çarmıh"a germeler, ayaklardan baş aşağı asmalar, falakalar, hayaları sıkmalar vs. ve yine pelte haline geldikten sonra sürüyerek tuvalete götürüp uzun uzun tazyikli su altında tutmalar...

İşkencecinin Sesinde Yenilgiyi Okuyorum

İlk hafta içinde mutlaka bir şeyler elde etmek istiyorlardı. Yenilgiyi kabullenmek istemiyorlardı. Bu nedenle kinle saldırıyorlardı. Bunun sonucunda ayaklarım yere basamayacak kadar şişti. Ayak başparmağımın tırnağı yerinden kalktı, kan akmaya başladı. Bir "doktor" getirip pansuman yaptırdılar. "Doktor" tırnağı yerine yerleştirdi. Sonradan birkaç defa daha kontrol ettirdiler.

Birinci haftanın Cumartesi günü yine bir "seans" düzenlenmişti. Bu da "devam mı?", "devam" soru ve cevaplarıyla başlayıp bitmişti. Beni yine güzel bir "banyo"dan sonra odaya zincirlediler.

Hafta boyunca bir taraftan da Adana ve Ankara Emniyetinden TİKB davalarından arananlara ilişkin bilgi sormuş olacaklar ki, cevap "seans" bitiminde ulaştı. Komiser Mehmet kaldığım odaya geldi. Vücudumdaki birkaç yara izini kontrol etti.

-Sen Sezai Ekinci'ymişsin ya lan!

-Bu isimde birini tanımıyorum. Ben Yakup Bıyık'ın. Hem Sezai Ekinci'yi öldürmemiş miydiniz?

Komiserin sesinde yenilgiyi, kabullenişi okumuştum. Bir şey diyemeden, bozulmuş bir şekilde gitti. İçim, kazanmış insanların rahatlığı ve sevinci ile doluydu.

* * *

İlk hafta içerisinde denedikleri hilelerden birisi de askıda, "çarmıh"ta bırakıp gitme numarası idi.

"Seans" iyice uzamıştı. Ben "çarmıh"ta asılı idim. İşkencecilerin bir kısmı, "bu sefer de sonuç alamayacağız" inancıyla odadan çıkıp gittiler. Birkaçı hala bunu kabullenmek istemiyordu. İnatla manyetoyu çevirip duruyorlardı.

En sonunda onlar da:

-Bırakıp gidelim. Bu burada böylece kalsın, diyerek odadan çıktılar. Birisi kapı dışından:

-Konuşmak istersen bizi çağır, diye seslendi.

Hiç ses çıkarmıyordum. Onların kapıdan beni izlediklerini hissediyordum.

Biraz daha vakit geçince birkaç tanesi geldi.

-Ulan sen ne inat adamsın. İnadın yüzünden geberip gideceksin, diyerek beni indirdiler.

Bu numarayı yarı çözülme durumunda olanlara da yapıyorlardı. Ve ne yazık ki çoğu kez de başarılı oluyorlardı.

* * *

Yine ilk hafta içerisindeydi. "Seans"ın, "çarmıh" kısmı bitmişti. İşkencecilerden birisi:

-İstiklal Marşı'nı söyle, dedi.

-Hayır, söylemem!

-O zaman Enternasyonal'i söyle!

-Hayır!

-Enternasyonal sizin marşınız değil mi? Onu niye söylemiyorsun?

-Evet bizim marşımız. Kendim isteyince söylerim. Ama siz istediğiniz için söylemem, dedim.

* * *

Birinci hafta içerisindeydi. Akşam vakti bir bayan arkadaşı "tezgah"a almışlardı. "Çarmıh"ta elektrik verdikleri anlaşılıyordu.

Bayan arkadaşa, birisini tanıyıp tanımadığını soruyorlardı. Daha doğrusu tanıdığını "itiraf" ettirmek istiyorlardı. Önce, benimle ilgili olarak işkence yaptıklarını anlayamamıştım. Çünkü ben tek başıma yakalanmıştım. Beni tanıyabilecek bir bayan yoktu. Biraz dikkat edince benden dolayı işkenceye çektiklerini anladım. Çok şaşırmıştım. O çığlık attıkça benim içim sızladı.

Meğer arkadaş Adanalı'ymış. TİKB üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınmış. Güya Sarı Halil (yani ben) de Adanalı'ymış. O halde hemşerisi olarak beni tanıma, gerçek ismimi bilme olasılığı vardı. Ve beni tanıdığı "itiraf" ettirilebilinir, gerçek ismim ondan öğrenilebilirdi. Bu "seans" kendim için düzenlenenlerden daha zor gelmişti.

Arkadaş devamlı olarak böyle birisini tanımadığını söylüyordu. Sonra onu yanıma getirdiler.

-İyi bak.

-Tanımıyorum.

Hızla gözbağımı çıkarıp geri taktılar.

-Şimdi tanıdın mı?

-Tanımıyorum.

Bunun üzerine ikna olmuş olacaklar ki işkenceyi uzatmadılar. Sonradan anladığıma göre zaten arkadaşın sorgusu önceden bitmişti, cezaevine gönderilmek üzereydi.

Çok ileriki günlerde de Metris Askeri Cezaevi'nden M. isimli bir arkadaşı getirmişlerdi. Bir gün M.'i kaldığım odaya getirdiler. Odada sorgu için bekleyen başkaları da vardı. Polislerin olmadığı bir sırada M. atıldı:

-Yakup Bıyık kim?

-Benim.

-Cezaevindeki herkes sevgi ve selamlarını iletiyor.

Teşekkür ettim. O sıcak, candan davranıyordu. Bense yeterince sıcak davranmamış, konuşmayı kısa kesmeye çalışmıştım. Konuşmaya isteksiz ve soğuk tavrıma sevgili arkadaş belki şaşırmış, anlam verememiştir.

Polisler, bazen, gözaltındakileri yalnız bırakıp pusuya yatıyorlardı. Kimin kiminle konuştuğunu izliyorlar, sonra da "ne konuşuyordunuz?" diyerek yeniden işkenceye çekiyorlardı. M., TİKB davasında yargılanıyordu. Benimle konuşurken görülmesi, beni tanıdığını "itiraf" ettirmek için işkenceye çekilmesine neden olabilirdi. Adanalı arkadaştan sonra, bir de M.'in benden dolayı işkenceye çekilmesi acısına katlanmak tehlikesini göze alamamıştım.

Hayatımda İçtiğim En Tatlı Süt

Sorgu ekibinde kendisine "Foto" diye hitap edilen bir polis vardı. Acıyı sürekli kılmak için geceleri de onu başımda nöbetçi bırakıyorlardı. "Foto" kafama, kollarıma, sırtıma, sopayla rastgele vurmalarının dışında (bunu diğer sorgu ekiplerinden işkenceciler de ara sıra yapıyorlardı) örneğin sağ veya sol tarafıma çömeliyor, diz kapağımla ayak bileklerimin arasına, ön taraftan kemiklerimi kırmayacak veya aşırı ölçüde zedelemeyecek bir tonda sürekli vuruyordu. Bu vuruşların ilk birkaç tanesi acı vermiyor. Ama aynı yere defalarca vurulunca kemik ile sopa darbeleri arasında kalan deri eziliyor, azımsanamayacak bir acı veriyordu. Sonradan kontrol ettiğimde diz kapağımdan alt

tarafının kıpkırınızı olduğunu görüyordum. Önceleri bacağımı geriye, sağa-sola çekmeye çalışıyordum. Ama sonuç değişmiyordu. Bunun üzerine kendimi bırakıyordum. Hiç tepki göstermemeye başlıyordum. O da usanana kadar vuruyor, sonra bırakıyordu.

Şu "Foto" denen ite öfkem ölçülemez derecedeydi. İçimden, "Ulan it! Seninle eşit koşullarda bir karşılaşmalıyız ki!" diye hayıflanıyordum. Senaryolar kuruyordum kafamda; bu alçağı tanıyormuşum. Bir gün sokakta, kalabalığın içinde onu görüyorum. Belimde silah var. Önümde normal adımlarla yürüyor. Hızla kendisine yaklaşıyorum. Arkasından omuzuna dokunuyorum. Geriye dönünce, beni görüp korkudan bayılıp düşüyor...

İğrenç, korkak bir mahlûktu. Tahsin ve ben geceleri çoğu kez odalarda yalnız kalıyorduk. "Foto" nöbetçi olduğu günlerde, ikimizi gece tuvalete götürürken silahını çekiyor ve ağzına mermi veriyordu. Özellikle Tahsin'den çok korkuyordu. Düşünün bir kez; ikimizde halsiz ve gözleri bağlı olarak (bazen tuvalete de kelepçeli götürülüyorduk) duvarlara tutunarak yürüyoruz, buna rağmen o silah çekiyor.

Bir gece yanındaki polislerden birisi sordu:

-Buna ne gerek var?

-Bunlardan her şey beklenir. Tedbir tedbirdir. Şu o.... çocuğunu (Tahsin'i kastediyor) yakalarken 7-8 kişi zor zapt ettik. Hepimizi aldı aldı savurdu.

İlk bir ay, ara sıra kendilerinin "seans" sonrasında verdiği çeyrek ekmek, peynir ve süt dışında -ki bunları kendimi toparlamam için veriyorlardı- yiyeceği yasaklamışlardı. Zaten boğazım berbat bir hal almıştı. Süt dışında bir şey alırken acı çekiyordum. Sanki lokmalar boğazımı yırtarak geçiyordu. Su içmemi de yasaklamışlardı, acıyı daha da dayanılmaz kılmak, içimin yanıp kavrulmasını sağlamak için 1,5–2 litrelik şişeler içerisinde hazırladıkları tuzlu suyu zorla içiriyorlardı.

Bir gün, akşam vakti (her halde ilk hafta içerisindeydi, ama tam emin değilim) tuvalete çıkmadan önceydi. Zincirin öbür odadaki ucunda, Dev-Sol üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınmış olan, Metin isimli bir arkadaş vardı. (Kağıthane tarafındandı.) Metin ve Partizan taraftarı arkadaşa yiyecek ve su serbest bırakılmıştı. Çok susuzdum, adeta kavruluyordum. Diğer odadaki arkadaşlarla şifre belirlemiştik.

Zinciri bir defa çekip bırakmak, "Dinle!" anlamına geliyordu. İki kere çekip bırakmak, "Tehlike var, susalım!" anlamına geliyordu.

Zinciri bir defa çekip bıraktım.

-Metin çok susadım. Tuvalete çıkınca süt kutusuyla su al, daha sonra ben isteyince bana içirirsin.

-Nasıl olacak?

-Kağıttan bir oluk yap. Uygun bir zamanda ben sana söyleyeceğim. Sen o zaman oluğu zincirin üzerinden sok. Ben ağzımı dayayacağım. Sen suyu boşaltırsın.

-Tamam.

Tuvalete gittik. Geri getirilip zincirlere bağlandık. Az sonra "Foto" yanında bir polisle geldi, zorla ağzıma bir büyük şişe tuzlu suyu boşalttı.

-İçin çürüyecek, organların mahvolacak. Yerlerde sürüneceksin. Buradan çıksan bile ömrün fazla olmayacak.

Onların seslerinden, çay demlemekle uğraştıklarını anladığım bir sırada, zinciri yavaşça çekip bıraktım.

-Haydi Metin!

Metin süt kutusundan alüminyum tarafı içe gelecek şekilde oluk yapmış. Onu delikten uzattı. Ağzımı dayadım. Ben su beklerken ağzıma tarif edilemeyecek kadar güzel bir sıvı boşaldı. Metin, yarım litrelik sütü bana içirmişti. Bu, hayatımda içtiğim en güzel süt idi. Hiçbir anne çocuğuna bu kadar güzel-tatlı süt emzirmemiştir.

Süt, tuzun midemdeki etkisini nötralize etmişti. Artık epeyce rahatlamıştım. "Foto" geri geldi. Kıvranıp durmamı beklerken, beni oldukça rahat görünce çok şaşırdı.

-Vay o... çocuğu. Şuna bak yahu, adam bana mısın demiyor. Nasıl dayanıyorsun? İstediğin kadar diren, bizim için fark etmez. Nasıl olsa seni öldüreceğiz...

Böyle Olacak İşte

Ben ona kin duyduğum gibi "Foto" da bana kin duyuyordu. Örneğin, gözüme üst üste iki bağı hem de çok sıkı biçimde bağlarken belli ediyordu bunu. Veya kelepçeyi bileğimi iyice sıkacak, kıpkırmızı edecek şekilde takıyordu. Birkaç defa, bir bileğimi kalorifer peteğinin su giriş

(üst) borusuna, bir bileğimle bir ayağımı da çıkış (alt) borusuna kelepçelemişti. Tek ayaküstünde yengeç gibi, garip bir pozisyonda duruyordum. Önceleri, "herhalde bir süre sonra bileklerim kırılır" diye düşünüyordum. Ama insan vücudu çok ilginç bir mekanizma. Dayanma gücü sanılandan çok çok fazla. Ve yeni şartlara kendisini adapte etme yeteneği umulandan çok yüksek.

Üçüncü veya dördüncü tuzlu su içirmeden sonra, bir gece yine "Foto" bir büyük şişe tuzlu suyu zorla içirmişti. Anında midem bulandı. Bütün tuzlu suyu kustum (yere bir avuç tuz yığılmıştı). Sanki midem beynimle dayanışma içerisinde hareket etmeye başlamıştı. Artık bundan sonra tuzlu su da kar etmeyecekti. Ayrıca midemin daha fazla tuzlu su kabul etmeyeceğini o da anlamıştı herhalde. O andan sonra bana tuzlu su vermeye hiç kalkışmadı.

Bir gece yine tek bileğimden zincire bağlı olarak ayakta duruyordum. "Foto" manyetoyu getirdi. Kablonun birini el parmağıma, diğerini ayak parmağıma bağladı. Hiç tepki göstermedim. Tepki göstersem, çekindiğimi sanarak daha fazla üzerime gelecekti. Manyetoyu ilk çevirişinde sert bir şekilde yere düştüm. "Foto" bayıldığımı veya başka bir şey olabileceğini sanarak endişelendi. Koşarak gitti, bir sürahi su getirdi. Saçlarımı yüzümü ıslattı... Bir taraftan da yüzüme vurarak "Kalk lan kalk!" diyordu. Ben doğrulmaya çalışırken rahatladı. Aceleyle manyetoyu toplayıp kaldırdı. Ortalığı temizledi.

Bu olaylardan birisi olurken (ama hangisi olduğundan emin değilim), kaldığım odada bir bayan arkadaş vardı. Dev-Sol üyesi olduğu iddia edilen öğretmen bir arkadaştı. Alibeyköy taraflarındandı.

"Foto" yanımızdan gittikten az sonra bir bardak çay ile geldi. Öğretmen arkadaşa uzattı;

-Al, çay iç.

-Sizin çayınızı içmem!

Çok sevinmiştim. Bu küçücük cümlenin çok zengin bir anlamı vardı benim için. O koşullarda bile dayanışmamızı kıramıyorlardı. İçimden, "Aferin. Böyle olacak işte," dedim. Eğer aksi bir davranış gösterseydi ona çok kızacaktım.

Bence "Foto", kompleksleri nedeniyle çay "ikram" etmeye kalkışmıştı. Onun bir kız arkadaşı olabileceğine ihtimal veremiyorum.

Hiyerarşi Nasıl Oluşmuş

İşkencecilerin ilk göze çarpan, en belirgin özellikleri lümpen, kompleksli, kafaları fazla işlemeyen kişiler olmalarıydı. Örneğin zavallıların o sırada sık sık tekrarladıkları tek bir espri vardı; "Karga kardeş, geçiyordum uğradım!" Kardeş gibi güzel bir kelimeyi onların pis ağzına hiç yakıştıramıyordum. Yeni espriler üretebilecek zekâdan yoksundular. Zaten yaptıkları "iş" zekâyı, işlek beyinli olmayı gerektirmiyordu. Aksine, eksik zekâlı olmak daha uygundu.

Aşırı lümpen, küfürbaz idiler. Ağızları çok bozuktu, sanki ikinci bir dışkı boşaltma organına dönüşmüştü. Kendi içlerindeki hiyerarşi, adeta küfretme yeteneklerine göre oluşmuştu. En yetkilileri en ağıza alınmaz, en "yeni" küfrü ediyor diğerleri de onun ağzından kapıyorlardı.

Bir gün, büyük şeflerden birisi, (ilk "sohbet"e katılan) alt "görevli"lerden birine kızmıştı. Ona, "dört bir tarafından s.... ulan" demişti. Sanki pek matah bir şey söylenmiş gibi, duyanlar duymayanlara bu küfrü anlatıyorlardı.

Daha da önemlisi küfür bilinçli olarak uygulanıyordu. Bir psikolojik baskı, aşağılama ve yıkma aracı olarak kullanılıyordu. Ne yazık ki küfürler insanlar üzerinde oldukça da etkili oluyordu.

Yukarıdaki küfrün sahibi olan şef, bir defasında, tezgaha aldıkları genç bir bayan arkadaşa, şu an yazmaktan bile utandığım ve o güne kadar hiç duymadığım çok çok adice bir hakarette bulunmuştu. O an aklımdan geçen ilk cümle "Vay alçak! Sanki etkili küfürler bulmak için insan biyolojisini incelemiş," olmuştu.

Bir gece komiser Mehmet geldi. Telefonu açarak ilişkide olduğu ama şu sıra yüz bulamadığı bir "hayat kadını" ile (ki bu konuşmasından çok açık bir şekilde anlaşılıyordu) uzun uzun ve bol küfürlü bir şekilde ağız kavgası yaptı. Sarhoş olduğu belliydi.

-Ulan o...! Beni Edirne'den Diyarbakır'a kadar herkes tanır. Kafamı bozma. Oraya varır karnını kurşunla doldururum. Oraya da 3-5 silah bırakır, gazetelere "anarşistlerle çatışma çıktı" derim. Dediğimi yapacağımı da bilirsin...

Kadını kendisine itaate zorlamaya çalıştı... Bence telefon konuşmasının bu birkaç cümlelik özeti bile bir işkencecinin karakterini an-

lamak için çok şey söylüyor. Ama işkenceciden sadece bir tür iğrenç koku yayıldığı sanılmamalıdır. O bir pislik torbası gibidir. Ondan iğrenç kokuların enva-i türü yayılır.

Emniyette kaldığım süre boyunca, benim için en ağır işkencelerden birisi de daha çocuk yaştaki kız arkadaşlara ve genç bayanlara yapılan hakaretleri ve işkencecilerin onlara dokunuşunu (daha ötesini hiç söylemiyorum) düşünmek oluyordu.

Başkalarına yapılan işkenceleri izlemek, hele de küçük çocukların ve bayanların çığlıklarını dinlemek başlı başına bir işkenceydi. Bir gün 13-14 yaşlarında kız ve erkek iki kardeş getirdiler. Çocukların ağabeyleri aranıyormuş. Onun hakkında bilgi alabilmek için çocuklara işkence yapıyorlardı. Erkek olan kız kardeşinin tezgahtan yükselen çığlıklarını duydukça, "KAYDEŞİM, KAYDEŞİM" diye ağlıyordu. Çocuk "R" harfini telaffuz edemiyordu. Çok tatlı bir dili vardı. Bu sahne beni öylesine etkilemişti ki, zihnimde taptaze duruyor.

Bu Adam Direnecek!

12'nci veya 13'üncü günün akşamüzeriydi. Gürültü-patırtılarla birisini getirdiler. Adama şiddetle yüklenmeye başladılar. Adamdan yavaş bir inilti dışında hiçbir ses çıkmıyordu. Sorulan sorulara korkuya kapılmamış birisinin ses tonuyla akıllıca cevaplar veriyordu. İnşaatlarda yatıp-kalktığını, üzerinde çıkan kimliğin esas kimliği olduğunu, herhangi bir örgütle ilişkisi olmadığını vs. söylüyordu.

Polislerden bazıları onu tanıdılar.

-Ulan sen daha önce de başka bir kimlikle gelmiştin, dediler. Ama adam her şeyi reddediyordu.

O güne kadar ki gözlemlerime dayanarak notumu verdim; bu adam sıkı adam. Bu adam direnecek.

"Seans"ın ardından adamı bitişik odaya aldılar. Orada kalorifer borularına kelepçelemişler. Bağlı olduğum zincirin öbür ucunda Metin veya Partizan taraftarı arkadaş vardı. (Şimdi hangisi olduğunu hatırlamıyorum.) Yeni gelen arkadaş hakkında bilgi istedim. TİKB üyesi olduğu iddiası ile yakalanmış. İşkenceciler esas isminin "Komando Tahsin" olduğunu söylüyorlarmış. Morali çok yüksekmiş vs.

-Arkadaşa söyleyin, "seans"ı izledim. Direnme gücü yüksek birisi olduğu belli. İsterse inlemeyi de kesebilir. Ağzından hiç ses çıkmasın. Benim de öyle yaptığımı söyleyin, dedim.

Bundan sonra düzenlenen "seans"larda ondan da hiçbir ses seda çıkmadı.

Tahsin örnek bir direnişçiydi. İşkenceciler öncelikle ismini kabul etmesini, nerede kaldığını söylemesini istiyorlardı. Üçüncü veya dördüncü gün bir "seans" sırasında Tahsin:

-Tabii benim de kaldığım bir evim var. Ama size söylemem. Söyleyeyim de çocuk yaşlı demeden evinde kaldığım, bana yardımcı olan insanları da işkencelerden geçirin değil mi? dedi.

Kozlarını açarak oynuyordu. İşkenceciler bir milim yol alamıyorlardı. Daha önceki yakalanışındaki direnişi de Tahsin'in önemli bir kozu idi. Bu durum taa baştan, işkencecilerin ondan bir şeyler elde edebilme umudunu kırmıştı.

Tahsin'e Tuzak

Tahsin'in yakalanışından bir hafta sonraydı. Orada kendisine "Albay Kemal" diye hitap edilen bir komiser vardı. Baş işkencecilerden birisiydi. (Aynı zamanda en tecrübelilerden birisi.) Ortalığın sessiz olduğu bir sırada "Albay Kemal", Adana Emniyet Müdürlüğü ile yapılan bir telefon konuşması mizanseni düzenledi;

-Aloo! Emniyet Müdürlüğü mü?.. Burası Siyasi Şube. Komando Tahsin isminde birisini yakaladık. İsmini kabul etmiyor.... (Konuşmasına biraz ara veriyor. Güya karşıdan verilen bilgileri dinliyor.) Evli mi? Çocuğu da mı var? İyi. Karısını, çocuğunu, kardeşini en kısa zamanda askeri uçakla buraya yollayın.

Rolünü fena oynamıyordu. Ama yine de mizansen olduğu anlaşılıyordu. Kendi kendime, "İnşallah Tahsin tuzağı anlamıştır," diyordum.

Bu tuzak telefon görüşmesinden sonra Tahsin'i yeniden tezgaha aldılar. Tahsin'in ağzından yine tek bir "ahh" çıkmıyordu. Fakat bir ara şöyle dediğini hatırlıyorum;

-İsmimin Tahsin olduğu doğru. Ama size ifade vermeyeceğim.

Neden böyle söylediğini anlamamıştım. Yoksa yanlış mı duymuştum? Kendisine de sormamıştım o zamanlar. Aklıma, "Kurulan tu-

zağa düştü mü yoksa?" sorusu takılmıştı. Belki de açık kart oynadığı için böyle yapmıştı.

Orada birlikte kaldığımız süre içerisinde o hep örnek bir tavır izledi. Hep flaş idi. Sarsılana destek oluyordu, düşeni kaldırmaya çalışıyordu.

Yemek İçmek Yasak

İlk yakalandığım andan itibaren birbirleriyle ilk defa orada karşılaşmış insanlar arasında çok anlamlı bir dayanışmaya şahit olmuştum.

Su ve yemeğin yasak olduğu günlerde, bitişik odadaki arkadaşların, duvardaki küçük zincir deliğinden yaptıkları yardımlar beni için çok önemliydi. Su ihtiyacının bir kısmını süt örneğinde olduğu biçimde karşılıyordum. Sevgili arkadaşlar yiyecekleri de benimle paylaşıyorlardı. Bisküvileri ve ekmeğin sert kısmını ince şerit biçiminde hazırlayıp zincirin üzerine koyuyorlardı. Zinciri çekince yiyecekler benden tarafa geliyordu. Bunların bir kısmını ağzıma atıyor, bir kısmını da koynuma vs saklıyordum. Bazen arkadaşlar ince dilim halinde kaşar peyniri de yolluyorlardı. Bu iletişim kanalımızın anlaşılmaması için çok titizlik gösteriyorduk. Bir seferinde su içerken polisin yaklaştığını hissettim. Acele tehlike işareti verdim. Arkadaş su oluğunu çekerken suyun bir kısmı yeri, duvarı, deliği ıslattı. Ben, işkencecilerin bu ıslaklığı görmesini engelleyecek biçimde durdum. Ama zaten onların aklına bu tür şeyler hiç gelmiyordu. Şüphelenmediler bile.

Bazen de sorgu için bekleyenler veya ifadesini yazmakta olanlar, kendileri için aldıkları yiyeceklerin bir kısmını bana veriyorlardı.

Hemşire bir arkadaş da bir dönem bulunduğum odada kaldı. Eşinin TKP-B üyesi olduğu iddia ediliyordu. Bayan arkadaş, bir "seans" sırasında rahatsızlanmış, hastaneye kaldırılmıştı. Dönüşte de benim kaldığım odaya bırakılmıştı. Bir gece ona, isterse meyve de sipariş verebileceğini söylediler. Üzüm sipariş etti. Üzüm gelince arkadaşa, bana vermemesini sıkı sıkı tembih ettiler. Kabul etti.

Polisler yanımızda iken yavaş yavaş yiyordu. Polisler odadan çıkınca (akşam vakti olduğu için sadece nöbetçiler vardı) üzümün birazını bana vermek istediğini söyledi. Ben de, bir gazete kağıdı parçasına üzümleri tek sıra dizip sarmasını rica ettim. Öyle yaptı. Bana

uzattı. Bitişik odadaki arkadaşlara kendilerine bir süprizim olduğunu söyledim. İnce paketi delikten sokmaya çalıştım. Ama bayan arkadaş elinden geldiğince fazla üzüm verebilmek için paketin içine gereğinden çok koymuştu. Sıra bozulduğu için de paket deliğe sığmıyordu. Paketi açtım. Üzümleri yeniden tek sıra halinde dizdim. Sonra da zincirin üzerine koydum. Arkadaşlar zinciri çekip üzümü aldılar.

Öbür tarafa 10-12 adet üzüm tanesi yollayabilmiştim. Ama bu bizim için çok önemli bir olaydı. Tüm engellemelere karşın vahşethanede üzümü dahi tatmıştık.

Tahsin ve ben Ağustos ayında yakalanmıştık. Üzerimizdeki giysiler ne yazık ki yazlık idi. Havalar soğumaya başladığı anda ikimizin de üzerinde çifter çifter kazak vardı. İşkenceciler bu duruma çok şaşırıyorlardı.

-Ulan siz bu giysileri, yiyecek paralarını nereden buluyorsunuz?

-Cezaevine sevk edilen arkadaşlar bıraktılar.

Sigara yasaktı. Ama Tahsin, ilk günler dışında, sigara elde edip içmenin yolunu bulmuştu. (Ben kullanmıyordum.) Yeni yakalananlar, eğer hemen tezgaha alınmazlarsa, önce ya benim veya Tahsin'in kaldığı odaya getiriliyor, orada üzerlerinde bulunan para, saat, kemer, sigara vs. gibi şeyleri alınıyordu. Tahsin bu arkadaşlara, kaşla göz arasında, "Sigaran varsa polisler elinden alır, hemen bana ver," deyip, sigara ve kibritleri alıyormuş. Sonra durumu bana da anlattı. Ben de sigara toplamaya başladım. Bir kısmını delikten, bir kısmını da tuvalette Tahsin'e veriyordum. Bazen ifade yazanlar da, kendileri için alınan sigaraların bir kısmını bize veriyorlardı.

Tahsin orada kaldığımız süre boyunca, sürekli kontrol altında bulundurulmamıza karşın ancak bir defa sigara içerken yakalandı.

Kurban Bayramı'nda, aşağı hücrelerdeki arkadaşlara "hediye" olarak sigara yolladığımızı da hatırlıyorum.

Para Yağıyor

Yemek ve su içmek serbest bırakıldığı andan itibaren (Eylül'ün ilk haftası) paramı iade ettiler. Yakalandığımda 1300 liraya yakın param vardı. Bana iade edilen 700 liradan azdı.

-Gerisi nerede?

-Senin masrafların çok oldu, dediler.

Masraf dedikleri de birkaç süt, birkaç da çeyrek ekmek içinde peynir idi. Bir de ikinci gün içtiğim çay. Bu para birkaç gün ancak yetebilirdi. Arayıp soranım da olmayacağına göre çok dikkatli harcama yapmak zorundaydım.

Ama Tahsin çok girişken, yırtıcı bir arkadaştı. Ekmeğini taştan çıkaranlardan. Gündüzleri, sorguları tamamlanmak için hücrelerden onun kaldığı odaya getirilen arkadaşlara (sorgu dışında hücrelerde kalıyorlardı) paraya ihtiyacımız olduğunu anlatmış. Yukarı çıkanlarla para yollamalarını istemiş. Artık odaya gelen her arkadaş, uygun bir anını yakalayıp, "Paraya ihtiyacın var mı?" diyerek önüme para atıyordu. O kadar çok para vermek isteyen oluyordu ki, çoğunu, "sonra alırım, şimdi yeterince var" diyerek geri çevirmek durumunda kalıyordum.

Tuvalete çıktığımızda Tahsin'in "sen niye az para alıyorsun", diyerek cebime para attığı da oluyordu. Ayrıca Tahsin sıkıca tembih etmiş olacak ki, hücrelerden gelen arkadaşlar itirazlarıma rağmen önüme para atıyorlardı. Odada kaldığımız süre içerisinde, hiç arayıp soranımız olmadığı halde, ne ben ne de Tahsin hiç para sıkıntısı çekmedik.

Tavşan Kaçtığı İçin Korkar

Tahsin ve ben, yeni yakalanıp getirilen insanların gözlerine ilk çarpan kişiler oluyorduk. Görünüşümüzden orada uzun süre kaldığımız hemen anlaşılıyordu. Saç-sakal, kir-pas içerisindeydik. Bu halimiz odaya gelenlere bir tür güven telkin ediyordu. Bizden destek bulmak istedikleri hissediliyordu.

Genellikle işkenceciler:

-Buraya gelip de çözülmeden giden yoktur. Sizin şeflerinizi bile bülbül gibi öttürdük, derler.

Bu şekilde, kişiyi psikolojik olarak yıkmaya çalışırlar. Ama bizim yanımızda iken, diğer arkadaşlara böyle diyemiyorlardı.

-Siz bunlara bakmayın. Bunlar nasıl olsa ölecek, diyorlardı.

Bu kadarcık ifade farklılığı bile çok önemli sonuçlar yaratıyordu. Örneğin bazı arkadaşların kafasında "Bu arkadaşlar direndiğine göre ben de direnebilirim," fikrinin oluşmasına yol açıyordu.

Zaten Tahsin ve ben, insanların moralini yükseltmek ve kafalarında bu fikri yaratmak için elimizden geleni yapıyorduk. 60'lı günlerde kaldığım odaya, bir örgütün merkez komitesi üyesi olduğu iddia edilen (daha önce Tahsin'in kaldığı odada kalıyordu) bir arkadaş zincirlenmişti. O, bir gece sohbet sırasında şöyle demişti;

-Tahsin'in bana çok yardımı oldu. Beni çizgiden kurtardı. Ona çok şey borçluyum.

Bizim özellikle yapmaya çalıştığımız, insanların yüreğindeki korkuyu silmek veya en azından azaltmaktı. Ürktüğü şeylere karşı durabilme cesaretini toplamalarına yardımcı olmaktı.

İnsan bir şeyden korkup kaçmaya başladı mı, tamamdır. Artık korku kendi kendini üretir. Kartopu gibi yuvarlandıkça büyür. "Tavşan korktuğu için kaçmaz, kaçtığı için korkar."

Oysa insan çekindiği, korktuğu şeylere karşı durabilme cesaretini gösterebilmelidir. Çoğu kez bu cesareti gösterdiğinde korkusunun ne kadar yersiz olduğunu görür. Karayılan, Karayılan olmazdan önce sıradan, korkak bir köylüydü. Ama ne zaman ki bir kayanın arkasındaki karayılanı kurşunun (ölümün) bulduğunu görmüştür, işte o zaman Karayılan Karayılan olmuştur.

O vahşet atmosferinde insanlar çok yönlü düşünebilme yeteneklerini çoğu kez kaybediyorlar. Sorunları hep kötü, hoş olmayan yönlerinden görüyor, karamsarlığa kapılıyorlar. Olumlu, iç rahatlatıcı yönleri gözden kaçırabiliyorlar. Tabii bu da insanların paniklemesine, korkuya kapılmasına yol açıyor.

İnsanlara, "korkmayın" diyerek korkuya kapılmasını önlemenin olanaksız olduğunu biliyordum. Aksine, bu pekala istemediğim şeye de neden olabilirdi. İnsanlar en çok bilmedikleri, tanımadıkları, daha önce görmedikleri şeylerden, karanlıktan ürkerler, korkarlar. Örneğin karanlık bir tünel (hatta karanlık bir ev) insanlara korku verir. Veya insanlar alışık olmadıkları bir yaşam sürecine girerlerken çekinirler. İlk milli maça çıkan futbolcunun çekingenlik, tutukluk gösterdiği bilinir.

Her şeyin insanları korkuya yönelttiği o atmosferde, bunu önlemenin tek yolu vardı: Çoğu ilk defa oraya düşmüş bu insanlara yaşayacakları acılı, zorlu süreci gerçeğe en yakın bir şekilde anlatmak; karşılaşacakları şeyleri kafalarında canlandırabilmek; insan vücudu-

nun bunlara dayanabilme yeteneğine işaret etmek. Böylece karşılaşacağı şeylerin şoke edici, panikletici etkilerini kırmak... Örneğin kendisi için kaç gün "seans" düzenlenebileceğini, işkencenin de bir sınırı olacağını bilmek insanların ayaklarını yere bastırıcı bir rol oynuyordu. Veya bir "seans" sırasında hangi işkence yöntemlerinin uygulanacağını ve bu yöntemlerin ne tür acılar vereceğini önceden bilmek paniklemeyi engelleyici bir etkide bulunuyordu. "Elektrik verilince bütün kasların gerilir, kafan geriye fırlar, beyninde binlerce yıldız parlayıp söner. Bunun ötesinde seni öldürecek dozda elektrik vermezler," şeklinde birkaç söz arkadaşlar üzerinde çok olumlu etkiler yaratıyordu.

Yani biz insanları tek yönlü (hep olumsuzlukları gören) düşüncelerden, karamsarlıktan kurtarmaya, kendi lehlerine olan şeyleri de görmelerini sağlamaya çalışıyorduk. Bu konuda elimizden geleni yapmaya çalışıyorduk. Ama "elimizden gelen"in çok sınırlı olduğu da bir gerçekti.*

Liseli Arkadaşım

Bize yiyecek almanın serbest bırakıldığı gün liseli bir arkadaş getirdiler. Öğle sonrasıydı. Tam o sırada benim sipariş verdiğim ekmek, peynir gelmişti. Liseli arkadaş, orada uzun süre kalmış olduğumu hemen fark etti.

-Abi beni yeni getirdiler. Ne yapacağımı bilmiyorum. Onlara ne diyeceğim? Bana yardım et, dedi.

Çok açtım, ekmek peynire aç kurtlar gibi saldırıyordum.

-Biraz müsaade et. Yemeğimi yiyeyim. (Yemeğimi yerken göz bağımı hafif alnıma doğru kaydırıyordum.) Sen de olayı anlat, dedim.

*Yukarıdaki anlatımdan "inanç" unsurunu gözardı ettiğim gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Aksine, işkenceye karşı direnişte temel inançtır. İnancı yüksek olan insan yıkılmaz insandır. Devrime inancı tükenmiş bir insanı hiçbir güç ayakta tutamaz. Ancak, moral-deneyim gibi unsurların inançla bağıntılı olduğu, işkenceye karşı direnmede önemli rol oynadıkları da bir gerçektir. Örneğin ne kadar inançlı olunursa olunsun, deneyimsizlik insanı çok zor anlara sokabilir, yanlış adımlar atmak durumunda bırakabilir.

Arkadaşın evinde bir silah yakalanmış. O da, "Ben bu silahı boş arsada buldum. Silaha meraklı olduğumdan aldım, evde sakladım," demiş.

O güne kadar ki deneylerden, kime ne kadar yüklenebilecekleri konusunda belli bir fikrim vardı. Ona:

-Senin durumun ağır değil. Sana üç-beş gün yüklenirler. Direnirsen fazla uzatmazlar. Ne pahasına olursa olsun evde verdiğin ifadeni değiştirme. İfadende en küçük bir değişiklik yaparsan daha çok işkence görürsün. Bak genç adamsın, dayanabilirsin. (Direnmek genç, güçlü, sağlıklı olmaya bağlı değildir. Ama o anda kendine güvenini sağlamak için böyle demiştim.) İnsan her acıya dayanabilir. Korkuyu aklından sil, seni öldüremezler. Öldürecek olsalar beni öldürürlerdi, dedim.

Nelerle karşılaşabileceğini, ne tür acılara katlanmak zorunda kalacağını kısaca anlattım. En son olarak da, kendisini arayıp soracak kimsesi olup olmadığını sordum. Tanıdıkları bir komiser olduğunu söyleyince de;

-Çok iyi. Bak benim arayıp soranım da yok. Yakında seni buradan ararlar, dedim.

Konuşurken amaçladığım şeylerden birisi de, benim durumumla da kıyaslayarak, kendi durumunun daha avantajlı olduğunu göstermek, böylece içini rahatlatmak idi.

Arkadaş deneyimsiz olmasına karşın, gerçekten çok iyi direniyordu. Sesinde korku, panikleme belirtisi yoktu. İşkenceciler onu korku girdabına sokamadılar. "Seans"tan sonra yanıma getirdiler:

-Abi dediğin gibi yaptım.

-Biliyorum. Aynı şekilde devam et.

İlk sınavındaki başarısından dolayı sevinçli olduğu belli idi. Sonraki günlerde de ilk ifadesinde direndi.

Kaç gün sonraydı, hatırlamıyorum, liseli arkadaşı kaldığım odaya yine getirdiler. Teşekkür etti.

_Abi beni cezaevine yollayacaklar. Sana para vermek istiyorum.

Sevincini azaltmaya hakkım yoktu.

-Peki, ver.

Daha önceden katlayıp hazır ettiği 150 lirayı önüme attı. Az sonra yeniden atıldı.

-Abi o parayı geri verir misin?

Ben parası yok da cezaevinde gerekli olur diye geri istiyor sandım. Parayı kendisine attım.

-Zaten benim ihtiyacım yoktu. Cezaevinde senin daha çok ihtiyacın olacak paraya.

Parayı aldı. Hemen ardından, "Al şunu," diyerek başka bir şey attı önüme. Baktım 500 lira idi. Liseli arkadaşımın gönlü, kendisi için fazla para ayırmaya razı olmamıştı. Duygulandım! Biz ne soylu bir aileydik!

Devrim, Sen Ne Yücesin

Bir başka gün, gece yarısı bir bayan arkadaş getirdiler. İddiaya göre bir örgüte yardım etmiş. Üniversite öğrencisiydi. Sabaha kadar elektrik verdiler, hakaret ettiler, alay ettiler. O gün benim için sabah olmak bilmedi.

Sonraki günlerde kızcağız, işkenceden kurtulabilmek için, işkencecilerle senli benli bir hava yaratmaya çalıştı. Tabii işkenceciler de bu durumdan yararlanmaya çalışıyorlardı. İlişki, bazı polislere telefon numarası verecek kadar gelişti.

Devrimci olan birisinin böylesi davranışlara girmesi çok zoruma gitmişti. Önceleri ona nefrete yakın bir kızgınlık duyuyordum. Kaldığım odaya getirildiği bir gün, bana eziklik içinde şöyle dedi:

-Paraya ihtiyacın var mı? Para vereyim.

-Hayır. İhtiyacım yok.

Kızgınlığım ses tonuma da yansıyordu. Sonraki günlerde de birkaç defa kaldığım odaya getirildi. Her gelişinde para vermek istedi. Ama ben hep reddettim.

Gözleri bağlı insanın diğer duyu organları daha güçlü işliyor. Kızcağızın bu kısacık cümlelerinden, sesinin tonundan onun ruh dünyasını okuyabiliyordum. Sanki bana şu mesajı vermek istiyordu; "Benden nefret etme, beni dışlama, ben yine sizlerden taraftayım."

Yufka yüreğim daha fazla dayanamadı. Bir gün yine geldi. Yine para vermek istediğini söyledi. Bu sefer, yeterince param olduğu halde, "Peki ver," dedim. O an içimden birkaç defa, "Devrim sen ne büyüksün!", "Devrim sen ne yücesin!" demiştim. Devrimimiz yenilmişti. Çok can ve kan kaybetmişti. Faşizm olanca zulmü, işkencesi,

terörüyle yükleniyordu. Bir yanda yenilmiş devrimimiz, bir yanda "kazanmış" faşizm vardı. Ama buna karşın, faşizmin mezbahasında bile DEVRİM'in RUH'u dolaşıyor, herkesi kuşbakışı yukardan izliyor, büyük otoritesini hissettiriyordu. Hiç de hoş olmayan bir duruma düşmüş birisi bile onun yüksek, güçlü manyetik alanının dışına çıkamıyordu.

Eğilen Baş

Bir akşamüzeri, bir soygun olayına katıldığı ve örgüt üyesi olduğu iddiasıyla genç birisini getirdiler. Yine iddiaya göre bir de kod ismi vardı. Hangi soygun olayı olduğunu ve polisin sık sık tekrarladığı kod ismini söylemeye gerek görmüyorum. İsmi Muammer'di diyelim.

Orada kaldığım süre içerisinde tüm "seans"ları dinleyerek izlemek zorunda olduğumdan; tezgahtakilerin seslerinden, çığlıklarından, konuşmalarından ne kadar direnebileceklerini yaklaşık olarak kestirebiliyordum.

Muammer'i hemen tezgaha aldılar, "çarmıh"a gerdiler. Polisler "örgüt evi"ni, silahları, parayı göstermesini vs. istiyorlardı. Muammer ta baştan çözülme belirtileri gösteriyordu. Korkuya kapılmıştı. Acıdan bir an evvel kurtulmak için, "Tamam indirin, göstereceğim," diyordu. Polisler yere indirince de, "Böyle bir ev yok," vs. diyordu.

İşkenceciler bu tür zaman kazanma manevralarını çok iyi tanırlar. Bu numaraları yapmaya kalkışanların çözülmek üzere olduğunu bilirler. Ve tabii biraz daha fazla yüklenerek sonuca ulaşmaya çalışırlar.

Muammer, bir-iki manevradan sonra, "örgüt evi"ni göstermeyi kabul etti. İşkenceciler, onu da yanlarına alarak topluca gittiler.

Kısa süre sonra geri geldiler. Anlaşılan, Muammer yolda, "Böyle bir ev yok. Acıdan kurtulmak için var dedim," demiş olacak ki; Muammer'e daha kızgınlıkla, daha şiddetle yüklenmeye başladılar. Az sonra Muammer'in işi bitmişti.

-İndirin evi göstereceğim, dedi.

-Eğer bu sefer de bizi kandırmaya kalkışırsan, seni bir daha buraya getirmeyiz. Götürür mezarlıkta öldürürüz, dediler.

İşkenceciler topluca çıkıp gittiler. Muammer çok kötü bir şey yapmıştı. Diğer şeyler bir yana, şimdi artık başkalarının da canı yanacaktı.

Gece yarısı döndüler. Muammer'i kaldığım odaya zincirlediler. Sırtı hafif bana dönük olarak duruyordu. Polisler odadan çıkınca;

-Hey buraya bak, dedim. Kızgındım.

Ne döndü ne de cevap verdi. Daha fazla sinirlendim. Yine seslendim:

-Polislerle konuşuyorsun da benimle neden konuşmuyorsun! Aslında ben de seninle konuşmaya meraklı değilim. Ama belki bundan sonrası için yardımcı olabilirim diye seslendim sana.

Hafifçe döndü. Başı öne eğilmişti. Yüzüme bakamıyordu.

-Ben sizi biliyorum. Daha önce gözaltına alınıp bırakılan bir bayan arkadaş sizi anlatmıştı. Utancımdan bakamıyorum.

Herhalde ağlıyordu. O, benden değil, DEVRİM'den utanıyordu. Bana bakamaması, sadece, devrimin oradaki bir neferi, bir temsilcisi rolünü benim üstlenmiş olmamdandı.

İşkencecilere "Abi" Denmeyecek

Gayrettepe'ye vardığım andan itibaren dikkatimi bir şey çekmişti. Herkes işkencecilere "abi" diyordu. Bence bu, işkencecilerde acıma duygusu yaratmak için söyleniyordu. "Eleman" demenin bir türü idi. Oysa işkenceciler acıma duyguları dumura uğramış vahşi yaratıklardır. Onlar birer makinadır. "Abi" demekle işkencenin dozu azaltılamaz. Esasen bu küçücük sözcük yenilgiye doğru atılan bir adımdır.

Polislere böyle hitap edilmesi beni ciddi olarak rahatsız ediyordu. Hele bayan arkadaşların ağzından bu sözcüğün çıktığını duymak benim için dayanılmazdı. Çok zoruma gidiyordu. Ben ki, kadınlarımızın aşağılanmaktan, hor görülmekten, itilip-kakılmaktan kurtulması için mücadele eden; ikili ilişkilerinde hep onları yüceltmeye çalışan birisiydim, onların işkencecilere "abi" diyerek, kendi aşağılanmalarına ortak olmalarına nasıl dayanırdım?

İşkencecilere bu şekilde hitap edilmesini durdurmak için Tahsin ile anlaştık. İkimiz de kaldığımız odalara gelenlere, işkencecilere bu biçimde hitap edilmemesi gerektiğini anlatmaya başladık. "Nasıl hitap edelim?" diye sorduklarında da, "Eğer illa bir hitap biçimi arıyorsanız 'polis' veya 'memur bey!' diyebilirsiniz," diyorduk. Sonra da bu söylediklerimizi hücrelerde kalan arkadaşlara da anlatmalarını istiyorduk.

Bu küçük "kampanya"mızı başlattığımız günlerde, çok genç bir arkadaşı, ifadesini tamamlamak üzere kaldığım odaya çıkardılar. Bu arkadaş ortaokul öğrencisi veya liseye yeni başlamış birisiydi. Daha 13-15 yaşlarındaydı. Ama uzun boyluydu. İnce dal gibiydi. Evlerinde TİKB Merkez Yayın Organı İhtilalci Komünist bulunduğu için gözaltına alınmıştı. Ona öz kardeşim gibi içim ısınmıştı. Bir abi gibi geleceğe ilişkin bazı öğütler vermiştim. Kendi durumunu Gayrettepe'ye ilk girdiği günlerde bana anlatmış, "Abi hiç tecrübem yok. Böyle bir yeri ilk defa görüyorum. Çok korkuyorum," demişti. Ben de onu cesaretlendirmeye, gözünü açmaya çalışmıştım.

"Kampanya"mızı başlattığımız günlerdeki gelişinde ona, işkencecilere, "abi" dememek gerektiğini anlatmaya başlamıştım ki o, "Abi biz aşağıda konuştuk. Bundan sonra 'abi' demeyeceğiz," dedi. İçimi bir sıcaklık ve sevinç kapladı. "Kampanya"mız iyi başlamıştı.

Birbirleriyle ilk defa orada karşılaşmış yüzlerce kişi olarak bizler, bozguna uğramış ama yeniden toparlanmaya çalışan bir orduyu andırıyorduk.

Bu konuda Tahsin'in inisiyatifliliği büyük bir itici güç idi.

Maestro

Yanılmıyorsam Ekim ayının bir Cumartesi günü idi. Sabah, en 'yetenekli" küfürbaz şef, tüm polisleri topladı. "Bugün kurban bayramı nedeniyle Kenan Evren buraya gelecek. Onun için karşılama töreni yapacağız. O arabadan inince, kurbanlar kesilecek ve hep birlikte 'Evren Paşa çok yaşa!' 'Evren Paşa çok yaşa!' diye bağıracaksınız," dedi.

Öğleden önce (herhalde 10-11 civarıydı), birkaç nöbetçi dışında topluca çıkıp gittiler. Ortalığı tam bir sessizlik kapladı. Çıt çıkmıyordu. Birkaç saat kafam dinlenecekti.

Öğleden sonra işkenceciler karınlarını doyurmuş, enerjilerini almış (!) bir şekilde bulunduğumuz bölüme doluştular. Sessizlik anında bozuldu. Sanki orkestra maestrodan işaretini almıştı. Sabahtan beri susmuş olan "çığlıklar" senfonisi yeniden başlamıştı. Burada üflemeli, telli, yaylı, vurmalı çalgıların seslerinin yerini çocuk, genç kız, delikanlı ve yaşlı insanların çığlıkları alıyordu.

Yasalar Çiğnenmek İçindir

Faşist diktatörlükler yasalar koyarlar. Ama ilk önce kendileri çiğnerler. Onlar için çiğnenmeyecek yasa yoktur.

Bilindiği üzere 12 Eylül sonrasında polisin 90 gün gözaltında bulundurabilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmıştı. Ama işkenceciler gerekli gördüklerinde gözaltında tutmayı süresiz kılıyorlardı.

Daha önce de belirttiğim gibi, ben 9 Ağustos 1981 de yakalanmıştım. Fakat gözaltına alındığıma dair herhangi bir işlem yapılmamıştı. Yani, resmi olarak polisin elinde değildim. (Bu yönden Tahsin de benim durumumdaydı.) Bu, işkencecilerin sıkça başvurdukları bir yöntemdi.

Böylece manevra alanlarını sınırlandırmamış oluyorlardı. Yani bu yolla, yakalanış tarihini istedikleri herhangi bir zamana kaydırabilme olanağını ellerinde tutmuş oluyorlardı. Veya gerekirse yakaladıkları kişiyi, hiç ellerine geçirmemiş olduklarını da ileri sürebiliyorlardı. Örneğin Süleyman Cihan isimli bir arkadaşın öldürüldüğünü, Gayrettepe'ye vardığımda duymuştum. Ama şu anda işkenceciler böyle bir şahsın hiçbir zaman ellerine geçmediğini iddia ediyorlar. Gazetelerde "Silahlı çatışma sonucu ölü olarak ele geçirildiği" duyurulan TİKB önderlerinden İsmail Cüneyt'in de yakalanıp kurşunlanarak öldürüldüğü, TİKB duruşmalarından birinde bir tanığın ifadelerinden anlaşıldı.

Gerçi şefler için "hastalıktan öldü", "pencereden düştü öldü", "kafasını duvara çarptı, öldü" türünden "küçük" yalanları uydurmanın hiçbir zorluğu yoktur. Bununla birlikte, gözaltındaki kişilerin ölümlerinin şüphe uyandırıcı olduğu da bir gerçektir. Eğer başka bir açıklama biçimi varsa, bu şüphe çekici yola ne gerek var!

Yakalandığım andan itibaren bana, "Şu anda resmi olarak bizim elimizde değilsin. İstediğimiz bilgiyi alamazsak, seni sağ bırakmayız. Götürüp bir yerde vururuz. 'Silahlı çatışma çıktı, öldü' deriz," anlamında çok sözler söylendi. Doğrudan MGK'ya bağlı olarak çalıştıkları, her istediklerini yapabilecekleri sürekli vurgulandı.

Bu tehditlerin ciddi olduğunu biliyorduk. Öyle ya! Bizler gibi "devlet düşmanları"nı "besleyecek" değillerdi ya! Bazılarımızı "yar-

gılayıp" asacaklar, bir kısmımızı da "yargılama" gibi dolambaçlı yollara başvurmadan "anında infaz" edeceklerdi. Ve o günlerde "anında infaz" çok yaygındı.

Tehdidin ciddiyetini bildiğimizden, Tahsin ve ben, cezaevine sevk olan bazı arkadaşlara işkence ve ölüm tehdidi altında bulunduğumuza dair suç duyurularında bulunmalarını rica etmiştik.

40-50. günlerden sonra, suç duyurularının yapılmış olacağı inancıyla, ölüm ihtimalinin birazcık azalmaya başladığını düşünmeye başlamıştım. Ama hala ciddi bir olasılık olarak görüyordum. Çünkü askeri faşist diktatörlüklerin ne kadar "işbitirici", ne kadar dizginsiz olduklarını biliyordum.

Yakalama Tutanağı düzenlenmemesinin önemli bir nedeni de, bunu psikolojik işkence aracı olarak kullanma ihtiyacıydı. "Bizde kaydın yok. İstediğimiz an öldürürüz seni," diyorlardı. İçime ölüm korkusunu düşürmek istiyorlardı.

Bazı konuşmalardan işkencecilerin -akıllarınca- benimle ilgili psikolojik "tahlil"ler de yaptıkları sonucunu çıkarmıştım. Örneğin Baby* diye çağırılan bir işkenceci (herhalde komiserdi, başka bir sorgu ekibinin başındaydı) arada sırada yanıma gelerek soru soruyordu.

-Bizden nefret ediyorsun, bize kin biliyorsun, değil mi?

-Evet.

-Uygun bir fırsat eline geçse bize ne yaparsın?

-O zaman gelince görürsünüz.

Bence bu sorular beni tartmak için soruluyordu. Örneğin, "Yoo, nefret etmiyorum" veya "Siz de insansınız. Elime fırsat geçse de size

* Baby başka bir ekibin başında olduğu halde, benimle de yakından ilgileniyordu. "Seans"lara katılıyordu. Ben askıda iken, kum torbasında antreman yapan bir boksör gibi, fazla hızlı olmayan bir tarzda karnıma vuruyordu. Odada zincirli olduğum sıralar, zaman zaman yanıma geliyor, kafamda silahının horozunu indiriyordu. Benimle konuşmaya-tartışmaya da çok meraklı idi. Bir gün İhtilalci Komünist'in Osman Yaşar Yoldaşcan için çıkarılan özel sayısını alıp geldi. "Vatan hainini delik deşik ettik. Siz de istediğiniz kadar onun için kitap yayınlayın. Bakalım geri getirebilecek misiniz?" filan gibi kışkırtıcı sözler söyledi. Ben de, "O büyük bir komünist, kahraman antifaşist savaşçı, kendisini tüm emekçi halkımızın kurtuluşu için feda etmiş bir önderdir. O gerçek yurtseverdir. Vatan haini, emperyalist uşağı sizlerseniz," gibi sözlerle gereken cevabı vermiştim. Baby "istikbal vadeden" bir işkenceci olarak dikkatimi çekmişti.

bir şey yapmam" türünden yılışıkça cevaplar hemen şu değerlendirmeye yol açabilirdi; "Tamam. Yumuşuyor."

Bir gece "Foto", yarım-aklıyla, benimle tartışmaya çalışıyordu. Söz arasında bana, "Sen aşırı derecede duygusal bir adamsın," demişti. Evet, bu tespit doğruydu. Ama bu tespiti yapma yeteneği ne "Foto"de ne de diğer işkencecilerde vardı. Bay ispiyon onlara suflörlük yapıyordu.

Bu söylediklerimden, belki, gereğinden fazla ince eleyip sık dokuduğum, polisi olduğundan daha yetenekli gösterdiğim gibi bir sonuç çıkabilir. Ama hayır. Onlar çok yetenekli değildir. Fark edilemeyecek kadar ince, hassas yöntemleri yoktur. Dikkatli birisi onların her numarasını kolayca anlayabilir, tuzaklara düşmeyebilir.

Psikolojik Yıpratma Çabaları

Sopayla kafaya, kollara, sırta rastgele vurmaların belli bir zamanı yoktu. Her hangi bir zamanda birisi geliyor, "Sen hala ölmedin mi?" deyip birkaç tane vurup gidiyordu.

Bir gece baskın ekiplerinden birisi elleri boş dönmüştü. Kızgınlıkla önce benim kaldığım odaya daldılar. O gece odalarda Tahsin ve benden başka insanlar da vardı. (Yeni yakalananlar, işkencecilerin istedikleri şeyleri kabul edene kadar bu odalarda kalıyor, daha sonra hücrelere indiriliyorlardı.) İşkenceciler, "Necisiniz lan?" diye sordular.

Ne yazık ki herkes "tarafsızım" veya "bir şey değilim", gibi hoş olmayan (hatta daha da kötü) cevaplar verdiler. Ben, "Komünistim" diye yanıt verdim. Hepsi birden adice hakaretlerle üzerime çullandılar.

Bir süre sonra bitişik odaya geçip aynı soruyu sordular. Orada da Tahsin "Komünistim," dedi. Hakaretler edip onun da üzerine çullandılar.

Sonra ki günlerde de zaman zaman gelip , "Burada komünist var mı lan?" diye sordular. Tahsin ve ben "Var!" diyorduk ve dayağı yiyorduk.

Yine odalarda ikimizin dışında insanların da bulunduğu bir sabah, herkese İstiklal Marşı'nı söyletmek istediler. Tahsin ve ben söylemedik. Ve tabii küfür savurarak üstümüze saldırdılar. Hırsları biraz dinince Tahsin'e neden söylemediğini sordular. O da, "Bu marş

faşizmin simgesidir. Onun için söylemiyorum," dedi. Aynı mizansen birkaç defa yinelendi daha sonraları.

Bazen bahsettiğim türden bahaneler yaratarak, bazen de hiçbir bahaneye gerek görmeden dayak atmalar ("seans"ların dışında) her zaman olabiliyordu. Ama ilk aydan sonra, psikolojik olarak yıpratma çabaları daha öne çıkmıştı. Sonu belirsiz bir yolda olduğumuz inancına kapılmamızı sağlamak, kurtuluş umudumuzu söndürmek, yüreğimize ölüm korkusunu düşürebilmek için ellerine geçen her fırsattan yararlanmaya çalışıyorlardı.

Eylül ayının ilk yarısında yeni gözaltına alınan bir arkadaştan, gözaltında tutmanın süresinin 45 güne indirildiğini duymuştum. Gözaltına alınışımın 46'ncı günü Komiser Mehmet geldi. "Gözaltında tutma süresinin 45 güne indiğini biliyor muydun? 45 güne indi. Bugün senin 46'ncı günün. Ama bizde kaydın yok. Cezaevine sevk olacağım diye boşuna bekleme," dedi.

60'ncı günlerden birinde komiser yine geldi. "Hazırlan! Seni ve Tahsin'i tıraş ettireceğiz. Sonra da götürüp bir yerde vuracağız. Yeter beklediğimiz artık," dedi.

O gün akşam beni Tahsin'in kaldığı odaya götürdüler. Bir "berber" elektrikli tıraş makinasıyla saçlarımı sıfır numara almaya başladı. Saçlarım yere düştükçe bitler sağa-sola kaçışıyorlardı. Biti ilk defa Gayrettepe'de tanıdım. Saçlarımın arasında, vücudumun her tarafında, elbiselerde bit kaynıyordu. Doğal olarak bit avlamakta uzmanlaşmıştım. Gerçi uzmanlaşmaya da gerek yoktu. Elimi nereye atsam bir bit yakalıyordum. Geceleri 75, 80, 85 bit öldürerek (yumurtaları saymıyorum) rekorlar kırıyordum. Bitler giysilerin dikiş yerlerindeki kıvrımlarda yumurtlayıp ürüyorlar. Vücudun en sıcak yerlerinde yoğunlaşıyorlar.

Tam o sırada Komiser Mehmet odaya girdi. Güya "berber"e kızarak, "Yahu niye sıfır numaraya vuruyorsun. Bunları normal traş edecektin. Neyse bunun sakalını da al, bıyık kalsın. Diğerinin de sakal ve bıyıklarını al, saçları kalsın," dedi.

Tıraştan sonra beni yeniden esas kaldığım odaya aldılar. "Nasıl olsa birazdan gideceğiz," diyerek kelepçeyi bile takmadılar. Bir-iki saat kelepçesiz kaldım.

Gerçi mizansen pek başarılı değildi. Ama bir ihtimal dediklerini yapabilirlerdi de. O gece yanımda Suat isimli bir arkadaş vardı. "Bak böyle daha iyi olmuş. Neydi o eski halin. Biraz da bıyıkları düzelttirseydin," gibi yarı şaka sözler söyledi. Gülümsüyordu. Ben, ölüm tehdidinin ciddi olabileceğini söyledim. O zaman gülümsemesi suratında dondu kaldı. "Yok canım! Yapamazlar" falan gibi sözlerle beni rahatlatmaya çalıştı.

Fakat buna gerek yoktu. Gerçekten çok rahattım. Hazırdım.

Yanılmıyorsam 70'inci gündü. "Baby" geldi.

-Sizin Cengiz'i de yakaladık.

-Bu isimde birisini tanımıyorum.

Bir-iki gün sonra "Baby" yine geldi.

-Yeterince dinlendin. Hazırlan! İlk günlerdeki seanslar yeniden başlayacak. Bundan sonra hep böyle olacak. Biraz dinlendireceğiz, biraz tezgaha alacağız. Sen yine direnmeye devam et. Can senin.

-Ben hazırım.

O günlerde Adana'dan Bektaş Karakaya ve Hasan Akdoğan isimli iki arkadaş getirilmişti. Onlar da TİKB üyesi oldukları iddialarıyla yakalanmışlardı. Dördümüzü peş peşe "çarmıh"ta elektrik verme, "soğuk su banyosu", çırılçıplak hava cereyanı olan soğuk yere bırakma gibi işkencelere tabii tuttular. Birbirimizle görüşmememize aşırı dikkat gösteriyorlardı. Bu "seans"larda birisi yüksek diğeri daha düşük voltajlı iki manyeto bağlanıyordu. Düşük voltajlı olandan uzun süreli, yüksek voltajlı olandan daha kısa süreli elektrik veriyorlardı. Hiçbirimizin ağzından tek "ahh" bile çıkmıyordu.

Bu "operasyon"lardan birinden sonra Komiser Mehmet, "Siz TİKB'liler işkencede direnerek örgütünüzü ayakta tutacağınızı sanıyorsunuz. Ama biz sizleri tek tek de olsa yakalayacağız. İşinizi bitireceğiz," demişti. İşkencecilerin kafasında TİKB militanlarına ilişkin oluşmuş belli bir fikir vardı.

Bir başka seferde de, "Bunlar Filistin'de eğitim görmüşler," dediklerini hatırlıyorum.

76'ncı veya 77'inci gün "Baby" geldi.

-Cengiz'in esas ismi Ataman İnce'ymiş, onu öldürdük. İfade vermezsen senin sonun da o olacak.

-Bu isimde birini tanımıyorum. Ama kahraman adammış.

Sonra Komiser Mehmet geldi. O da benzer şeyler söyledi. Ardından da, "Numune Hastanesi'nden de hastalıktan öldü, diye rapor aldık," dedi. Ertesi gün Komiser yine geldi. Beni büro tipi döşenmiş odaya götürdü. Göz bandımı çözdü. Bir kağıt çıkardı.

-İnanmıyorsan bak! İşte rapor.

-Bakmama gerek yok, sizden her şey beklenir.

Raporu getirdi gözümün önüne tuttu.

-Yine de bak sen.

Neler yapabileceklerini göstermek istiyordu. Ama ben onların ne alçaklıklar yapabileceklerini zaten biliyordum.

O günlerde Ataman'ın eşine de Ataman'ın daha önceden hastalık geçirdiği ve hastalıktan öldüğüne dair bir ifade imzalatmışlardı.

91'inci günde Komiser Mehmet geldi. "Bak 90'ıncı gün de geçti. Sen hala buradasın. Hala buradan sağ-salim cezaevine gitme umudun var mı?" dedi.

İlk günden son güne kadar, bu biçimde, hem maddi işkence hem psikolojik çökertme çabaları devam etti.

Direnmenin Yıldızı

24 Kasım 1981 günü, benim Gayrettepe'deki 108'inci günüm idi. O gün beni ve Tahsin'i Sirkeci 2'nci Şubeye götürdüler. Gayrettepe'den ayrılınca gözbağlarımızı çözmüşlerdi. Bizi götüren ekipte "Foto" da vardı. "Foto" hala kendisini bize göstermemeye, göz göze gelmemeye çalışıyordu. Onun zihnimde çağrıştırdığı ilk hayvan solucan olmuştu.

İstanbul'da, sabıka kayıt dosyaları Sirkeci 2'nci Şube'de tutuluyor. Orada benim esas kimliğim ile kaydım vardı. Tahsin'in de sahte bir kimlikle kaydı varmış. Önce eski parmak izlerimiz yenileri ile karşılaştırıldı. Bir komiser:

-Bak senin parmak izin Sezai Ekinci'ninki ile aynı. Niye ismini kabul etmiyorsun?

-Parmak izinden falan anlamam, benim ismim Yakup Bıyık.

Sonra ikimizi, fotoğraf çekmek, yeniden fişlemek için bir bölüme aldılar. Bizleri gören polisler merak edip başımıza toplanıyorlar. 1'inci Şube polislerine "Bunlar neci? Niye getirdiniz?" diye soruyorlardı.

"Foto":

-Bunlar isimlerini kabul etmiyorlar. Parmak izine getirdik, dedi.

2'nci Şube polislerinden birisi:

-Yahu bir Mehmet Fatih Öktülmüş vardı...

Tam burada "Foto" araya girip:

-Bunlar da onun örgütünden. Bunların örgütünün adamları isimleri kabul etmiyorlar.

Sonra 2'nci Şube polisi sözüne devam etti:

-Arkadaş, adam babasını tanımıyor. Kayınpederini tanımıyor. Kendi fotoğraflarını gösterdik. Ona da "Tanımıyorum," dedi. Buradayken tuvalete gitmek istedi. Biz de götürdük. Kendimiz dışarda kaldık. Arkasından da karısını içeri yolladık, bakalım ne yapacak, diye. Arkadaş! Adam dönüp de karısına bakınadı. Tek laf söylemedi.

Bunları büyük bir şaşkınlık ve hayretle anlatıyordu. Küçük beyni Fatih'in davranışlarına anlam veremiyordu. Gayrettepe'de tüm işkencecilerin ağzında "Fatih" ismi vardı. Beni ve Tahsin'i, ilk zamanlar birbirlerine tanıtırlarken "Bunlar Mehmet Fatih Öktülmüş'ün örgütünün adamları," diyorlardı. Orada Fatih ismi direnmenin simgesiydi.

Küçük Bir Dikkatsizlik ve Hata

Gayrettepe'deki son günümde (109'uncu gün) öğleden önce, beni yine büro tipi döşenmiş odaya götürdüler. Ellerimi, gözbağımı çözdüler.

-Şu kağıdı imzala.

-Nedir bu?

-Seni Ankara'ya yollayacağız. Bizdeki eşyalarını teslim aldığına dair bir kağıt.

Yarım dosya kağıdı büyüklüğündeydi. Yanlamasına iki veya üç satır daktilo ile yazılmış yazı vardı. Okumaya çalıştım. Ama gözlerim ışığa hemen alışamadığı için yazıları tam olarak okuyamıyordum. "Okunan lazım mı?" filan gibi laflarla beni acele ettirmeye çalışıyorlardı. Bu aceleciliğin sebebini o anda anlayamamıştım.

Okuyacağımı düşünerek göz göre göre hileye kalkışamazlar herhalde inancıyla okuyormuş gibi yaptım. Sonra kağıdın alt kısmına oldukça kötü bir biçimde "Y. Bıyık" yazdım. Hemen ardından:

-Bak! Bu imza sahte. Kendi imzan değil. Eğer kendi imzan ise aynısını bir de şuraya at bakalım diyerek, biraz önceki kağıdın büyüklüğünde boş bir kağıdı elimin altına uzattılar.

Daha neyin ne olduğunu anlayamadan, saf saf "Hayır kendi imzam" diyerek o kağıda da (Y. Biyık) diye yazdım. Yazar yazmaz da içime bir kurt düştü.

Sonra beni yeniden odaya zincirlediler. Düşünmeye başladım. Kendi kendime çok kızıyordum. "Ulan sen ne aptallık yaptın! Basit bir numarayı yuttun..." "Acaba boş kağıdı ne yapacaklar?" Bu soru beynimi kurcalayıp durdu. Kendimi "Nasıl olsa bu küçük kağıda fazla bir şey yazamazlar. Hem imza da kendi imzam değil!" diyerek teselli etmeye çalışıyordum.

Sorunun cevabını çok sonraları tahmin edebildim. Herhalde o yarım teksir kağıdı, 20 Kasım 1981'de gözaltına alındığını gösterir belgeye dönüştürülmüştü.

İnsan dikkatini bir yöne yoğunlaştırdıkça, bazı şeyleri gözden kaçırma olasılığı artıyor. Ayrıca uzun süre o koşullarda kalmak da beynin dinamizmini azaltıyor olabilir. Bu nedenle, her yeni durumda, "bunun arkasında ne var" sorusunu hatırlamanın yararlı olacağına inanıyorum.

Emniyet Sarayı'nda

İstanbul'dan Ankara'ya, başlarında 2'nci Şube müdürü olduğu söylenen bir adamın bulunduğu ekip tarafından getirildim. Yolda, ekip başı olan komiser:

-Yahu Sezai.... diye konuşmaya başlıyordu.

Ben hemen düzeltiyordum.

-Herhalde bana söylüyorsun. Ama benim adım Yakup.

-Yahu senin adının Sezai olduğunu biz de biliyoruz, sen de biliyorsun. Ne olacak sanki ismini kabul etsen. Şunun şurasında sohbet ediyoruz. Hem başka şeyleri kabul etme, ama ismini niye kabul etmiyorsun? İsmini kabul etmeyince seni bırakacak değiliz ya!

İsim tartışması Emniyet Sarayı'na gelince de tekrarlandı. Beni Sezai Ekinci ismiyle kaydetmek istediler. İtiraz ettim. Bunun üzerine beni yeniden 2'nci Şube Müdürü'nün odasına götürdüler. Durumu

anlattılar. Bazı tehditlere karşın, Yakup Bıyık isminde ısrar etmem üzerine kaydımı Yakup Bıyık olarak yaptılar. Parantez içerisinde de Sezai Ekinci diye yazdılar.

Ankara'ya geldiğimde, geride kalan 109 gün benim için büyük bir koz idi. İşkencecilere benden işkence ile ifade alamayacaklarını söyledim. Ve kısa süre sonra buna kendileri de "ikna" oldular.

Altıncı gece beni beşinci katta bulunan bir odaya götürdüler. Yaşlı anamı, babamı ve yeğenimi getirmişlerdi. Babam ve yeğenim üzgün ama soğukkanlıydılar. Anam ise adeta yıkılmış bir haldeydi. Üçüyle de kucaklaştım. Odada bulunan komiser muavini Satılmış Aksoy:

-Bundan sonra senin sorgunu ben yürüteceğim. Söz veriyorum, bundan sonra sana en ufak bir fiske bile vurulmayacak. Bir ifade var, seni cezaevine yollayalım artık.

-İsmimi kabul ederim, ifade veririm. Ama kabul edemeyeceğim şeyleri dayatmaya kalkışırsanız ifade vermem. Bunca acıya boş yere katlanmadım.

Şimdi düşünüyorum da, o zaman ifade vermeyi kabul ettiğim için üzülüyorum. "Emniyet macerası"nı başladığım güzellikte bitirmeliydim. Benim durumum ifade vermemeyi, ismimi kabul etmemeyi gerektiriyordu.

1977 yılı sonlarındaki bir haftalık kısa deneyi saymazsak ilk defa böyle zorlu bir sınava girmiştim. Gerçi o güne kadar yaşanmış direniş örnekleri benim için büyük bir hazineydi. Ama şu anda anlıyorum ki bazı şeyleri gözden kaçırmış, iyi anlayamamıştım.

Gerçi ifadede ne kendim, ne de bir başkasının aleyhine delil olabilecek bir şey yoktu. Ve güya, "Komünistler görüşlerini her platformda savunurlar" ilkesinden hareket etmiştim. Ama böylece esasında, ifade vermeyi reddederek işkenceyi ve işkencecileri protesto etme görevini eksik bırakmış oluyordum.

Gözaltında bulundurma süresinin yasal olarak 45 güne indirildiği günlerde, ben 27 gün de Ankara Emniyet Sarayı'nda kaldıktan sonra (toplam 136 gün) cezaevine gönderildim.

Cezaevine gönderilirken, Komiser Muavini Lütfü Güner:

-Sen bu ifadeyle en fazla 15 yıl alır kurtulursun. Ama seni bir ay sonra geri alacağım. Bizden bu kadar ucuz kurtulamayacaksın.

-Eğer dışarı çıkarsan ve karşılaşırsak, hemen silahını çek. Çünkü ben de çekeceğim. Hangimizin eli hızlıysa o sağ kalır. Ben sağken seni dışarda gezdirmem, diyerek kovboyvari tehditlerde bulundu.

İkinci Misafirlik

Gerçekten de, bir ay sonra yeniden Emniyet Sarayı'na götürüldüm. Ve (1982 Şubat ayı içerisinde) 20 gün daha orada "misafir" kaldım.

Bu ikinci seferde de işkenceciler ta baştan esrarlı bir hava yaratmak istediler. Önce, cezaevinde İç Emniyet Amiri'nin odasına çağırıldım. İç Emniyet Amiri yüzbaşı, gözlerimi en küçük bir ışık sızıntısı alamayacak biçimde, önceden hazırlanmış olan siyah bir bant ile bağladı. Sonra işkencecilere teslim edildim. İşkenceciler, nereye götürüldüğümü anlamamı önlemek için, şehir içinde turlar attılar. Ardından, bir binadan içeri girip asansöre bindik. O anda yumruklarla sağıma soluma vurmaya başladılar. Amaçları kaç kat yukarı çıktığımızı anlamama engel olmaktı. Yukarı çıkınca beni bir odaya aldılar. Ellerimi arkadan kelepçelediler. İçlerinden birisi:

-Burası neresi biliyor musun? dedi.

-Emniyet Sarayı 6. Kat, dedim. Çabaları boşa gitmişti.

İlk on gün, askıya alma, askıda ve "ameliyat masası"nda elektrik verme, aç-susuz-uykusuz ayakta bekletme, soğuk su altında tutma, soğuk yerde bırakma, çıplak ayaklarıma ayakkabılarının topuk kısmı ile basma, kaba dayak, vs. gibi hiç de yabancı olmadığım işkence yöntemleri uyguladılar. Ama işkenceler sırasında bana herhangi bir şey kabul ettiremeyecekleri fikrinin kafalarına yerleştiğini sezinliyordum. Seslerinden, boşa kürek çeker gibi bir halleri olduğu anlaşılıyordu.

-Polisle yaptığın silahlı çatışmaları anlat, soygunları anlat.

-Bu tür şeylerle herhangi bir ilişkim olmadı. Zarf atıyorsunuz.

-Sen istediğin kadar kabul etme. Biz birkaç teşhis tutanağı düzenleriz. Seni yine yakarız.

Faili meçhul iki olayın tanıklarını getirerek "tanık teşhis" tutanakları düzenlediler.

Olaylardan birisi, 1978'de yapılan gümrük soygunu idi. Olayın polis ve sivil memur tanıklarını getirdiler. Beni 5-6 kişi arasına koyup, "Soygunu yapan kişi bunların arasında var mı," diye tanıklara sordu-

lar. Tabii hiçbirisi hiçbir şey söylemedi. Sonra bizi (5-6 kişiyi) topluca 3-4 defa duvara çevirip geri döndürdüler, 1-2 defa da oda dışına çıkarıp geri içeri aldılar. En sonunda 1 polis ve 2 memura teşhis ettirdiler. Ama işkenceciler (bu olay için) benim dışımda "uygun" sanık bulamadılar. Oysa ifadelere göre olayı 3 kişi gerçekleştirmişti.

İkinci olay, Çankırı'da polislerle çatışmaya girmek ve polis otosunu gasp etmek idi. Çankırı polislerini getirip, "İşte sizin otoyu gasp eden bu," diye gösterdiler. Polisler, "Vaaayy bu muymuş," diyerek bakıp gittiler. Sonradan bu polislerden bir komiser, askeri savcılıkta ve mahkemede güya beni "teşhis" etti. Çankırı'lı U. isimli bir arkadaşa da olayı birlikte gerçekleştirdiğimize dair ifadeyi zorla imzalattılar. Arkadaşın bir kolu sakatlanmıştı. Ama işkenceciler bu olayda da "uygun" üçüncü kişiyi bulamadılar.

Bu "teşhis" yöntemi işkencecilerin sürekli başvurdukları bir yöntemdi. İşkenceciler o kadar pervasızdılar ki, bir olayın tanığını benim yanımda, beni teşhis etmesi için tehdit edip sıkıştırdılar. Bunda hiçbir sakınca görmediler.

Fiziki işkencenin durduğu günlerden bir gün, komiser muavini Lütfü:

-Babanla görüşmek ister misin, dedi.

-Tabii isterim!

-Ama onun yanında "işkence yapıyorlar" diye cazgırlık yapmayacaksın, bağırıp çağırmayacaksın. Yoksa görüştürmeyiz.

-Bağırıp çağırmama gerek yok. Zaten kendisi bilmiyor mu? Görünce anlamayacak mı işkence gördüğümü?

-İyi o zaman.

Beni bir odaya götürdü. Orada babamla kucaklaştık.

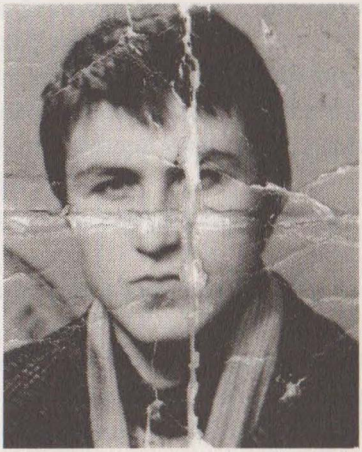
-Oğlum! Ben 72 yaşındayım. 4-5 milyonluk malım-mülküm var. Ben sağ kaldıkça her şeyimle arkandayım. Sen kafası çalışan bir insansın. Doğru bildiğin yolda yürü... Ölürsem, kardeşlerin ne yapar bilmem ama ben sağ kaldıkça arkanda olduğumu unutma.

Sonra odadaki işkencecilere:

-Sizlerden korkum yok! Şimdiden sonra bana ne yapabilirsiniz! Elinizden ne geliyorsa yapın. Bu adamı 150 gündür işkencelerden geçiriyorsunuz. İnsan olan bir insana bunu yapamaz. Bu yaptığınız

hiçbir kitaba sığmaz. Bırakın bir insanı, herhangi bir canlıya bile bu kadar acı çektirilmez. Eğer, "suçlu, ölmesi lazım" diyorsanız, kurşuna dizin, asın! Ama işkence yapmayın, gibi sözlerle saldırdı. Çok güzel bir konuşmaydı. İşkencecilerin bir kısmı odayı terk etti.

O anda içimi bir sevinç, gurur doldurmuştu. Bir devrimcinin babasına bu sözler yakışırdı.

Bir Militan Ölür, Biz Oturup...

"İnsanın özü, tek tek her bireyde varolan bir soyutlama değildir. Gerçekte, insanın özü toplumsal ilişkilerin toplamıdır."

Marx

Demek insanı anlamak, onu sarınalayan doğal ve toplumsal ilişkiler bütünü içindeki yerini doğru belirlemekle olasıdır. İşte o doğru yerde bireyle karşılaşıyoruz ve her birey toplumsal ilişkiler sarınalındaki yeriyle farklı şekillenen insandır. Soyut insan kavramında bireyi, bireyde genel ve özgün insani değerleri aramak öncelikle doğru bilimsel bir yöntem ve yeterli bilgi teorisiyle tümelde tekili bulabilmektir. İnsanın insan olma macerasında insanı aramak...

Aradığınız insan, insan olabilmenin ölçüsünü, devrimci insanda somutlamış biriyse, ayrıca devrimci bir militansa; onu teorik donanımı, politik çizgisi, yani ideolojik yapısı ve pratik edimlerinden soyutlayarak anlatmanız eksiklidir ve doğru bir anlatım olmayacaktır.

Devrimci Militan/Militan Devrimci, bilgisel donanımını, yaşamın pratiğinde içselleştirebilen insandır. Militanlığı, seçtiği mücadele yöntemleriyle diğerlerinden ayrı olmasını karakterize eder. Che'nin deyişiyle, 'zor olanı başarınak', başarabilmek, Militan Devrimciliğin püf noktası, olmazsa olmazıdır. Yaşam pratiğinde anlamına kavuşur.

Sezai, Sarı Sezai, bizim Sezai, sizin Sezai; Ankara Etlik'teki bir cezalandırma eylemi sonrasında yakalanır. Yoldaşlarıyla birlikte cezalandırdığı kişi, dönemin Cuntabaşı Kenan Evren'le televizyonlarda, gazetelerde yan yana görünecek konumda işkenceci bir polistir: Polis ve General yan yana...

1980 Ağustos, yer İstanbul Sultanahmet Cezaevi... Cezaevi yönetimi değişiyor. Binbaşı Adnan, bir kuşluk vakti cezaevi çatısında görünüyor. Yanında yeni cezaevi yönetimi... Cezaevi Müdürü Yüzbaşı Fikret, İmralı Adası'ndan geliyor. Yılmaz Güney'in arkadaşı olduğunu söyler. Yani devrimci olduğunu ima ediyor. Aynı günün akşam sayımı hücrelerde değişiklik yapılır. En dip hücredeyiz. Bir arkadaşımızı başka hücreye götürüp bize de Hasan'ı getirdiler; Hasan Şensoy. Ertesi kuşluk vakti, bir yaylım ateşi! Kendimizi kurşunların çarptığı duvarın karşısındaki duvar köşelerine zor atıyor, adeta duvarlara yapışıyoruz. Sekmelerden nasıl kurtulduğumuzu hala anlayabilmiş değilim. Anladığım, bir gün önceki çatı gezisinin, boşuna olmadığı. Zira çatıdan hedefe en müsait hücre bizim hücredir. Salvolar duruyor. Patlayan sloganlar: "*Kahrolsun faşizm, yaşasın devrimci onur!*" Meydan dayağı, yıkım... "*No Pasaran!*" Yüzbaşı Fikret çıldırıyor. Anıtkabir'e, Anıtkabir'e çivi çakanın anasına avradına selam gönderiyor! Sonra biz, Endonezya deneyimini tartışıyoruz... Bir gecede binlerce komünist... Adresi belirsiz...

27 ağustos, yer Ankara Mamak Cezaevi... Çatıda Cezaevi Müdürü Raci Tetik, B Blok 8. koğuşu tarıyor; kulelerden nöbetçiler rastgele ateş ediyorlar. 28 ağustos: A Blokta operasyon. Bahane, zemin 1., 2., 3., 4. koğuşlarda tünelle kaçma teşebbüsü!.. YIKIM gün boyu sürüyor. Dayak, dayak, dayak... Binlerce insan feryadını kimse duymuyor.!.. Hüseyingazi Dağı şahit. Mustafa Yalçın dövülerek öldürülüyor. Mamak teslim oluyor. Mamak: Artık adım adım, önce Türkiye cezaevleri, sonra Türkiye toplumunun vahşet ve dehşetle kimliğinin değiştirileceği, korku imparatorluğunun deneysel laboratuvarına dönüştürülüyor. Nefes almak, gözünü kırpmak kurallara, izne tabi; kuralsız her davranış ölümcül dayaklarla, yaptırımlarla karşılanıyor. Mamak'ın namı adım adım ülkenin en ücra kösesine kadar yayılıyor. Mamak şahsında Türkiye toplumu, korku imparatorluğunca esir alınıyor. Arkası Diyarbakır, Metris, İstanbul. Mazlum Doğan, Kemal Pir, Fatih Öktülmüş, Haydar Başbağ...

Mamak Bir Terim Olarak, Türkiye Siyasal Literatürüne Giriyor: 'MAMAKLILAŞTIRMA'

Sarı sezai, bizim Sezai, sizin Sezai'yle yollarımız işte bu Mamak'ta kesişiyor. Türkiye'nin en uzun ilk ölüm orucuna dönüşen açlık grevi, değişik siyasetlerden az sayıdaki katılımla 1981 Haziranında başlamış, peyderpey kopmalarla 47. gününde dört kişiyle sonlandırılmış, akabinde açık direnişe dönüştürülmüştür. 1982 Sonbaharındaki Diyarbakır Cezaevi Açlık Direnişinin, Kemal Pir ve üç yoldaşının ölümüyle sonuçlandığı haberini uzun süredir yasaklı olduğumuz bir avukat görüşmesinde alıyorum. Müthiş bir sarsıntı içindeyim, utancımla hücreme dönüyorum. Diyarbakır'daki yoldaş ölümlerden kendimi sorumlu tutuyor; ölememekle dört yoldaşın ölümüne sebep olduğum hissinin ezikliğine giriyorum.

Diyarbakır'ın da etkisiyle içinde bulunduğumuz açık direniş süreci, tüm siyasi yapıların katılımını sağlayacak ikinci uzun açlık grevinin örgütlenmesini hızlandırıyor; Tektip dayatmasıyla aynı döneme denk düşen ve 42. gününde farklı siyasal yaklaşımlar nedeniyle yenilgiyle sonuçlanarak amacına ulaşamayan bu ikinci deneye paralel -İstanbul'da çok kez tekrarlanan- kısa ve orta süreli açlık grevleri ve açık direniş uzun erimli ölüm orucuna dönüşüyor, Fatih Öktülmüş, Haydar Başbağ, Abdullah Meral ve Hasan Telci'nin ölümüyle sonuçlanırken, özellikle İstanbul cezaevlerindeki ölüm oruçları da süreklilik kazanarak yeni ölümlerle yıllarca devam ediyor. İşte benim sarı kardeşim, sınıflar mücadelesinin militan devrimcisi Sezai Ekinci'yle, ikinci Mamak zindan direnişinin zorlu günlerindeki uzun süreli siper yoldaşlığımızın başlangıç öyküsü...

Açlık grevi bitmiş, yaptırımlar ve dayatmalar yeniden, şiddetle uygulamaya konulmuştu. Bunun anlamı ya teslimiyeti seçecek, onursuzca kendine yabancılaşmanın utancında ezileceksin ya da direnecek, militan devrimci değerlerine sahip çıkacaksın!.. Canlı dünyayla iletişimin kesilecek, kimsenin duymadığı mahzenlerde günde kaç posta akıl almaz işkencelere tabi tutulacak, aç kalacak, üşüyeceksin. Biz dört kişi, tecrit ve tabutlukları tercih ettik: Sezai, Zafer, Muzaffer, Haydar.

Karşıdevrim güçleri, işkencecilerimiz dayak atmaktan bıktı, biz dayak yemeyi, dayak sonrası eğlencesine dönüştürdük. Süreç kendiliğinden bir konsensüsü birlikte getirdi. Eskisi kadar dokunmaz oldular. Dört kişilik can yoldaşı ve mutat günlük kontrol dışında dünyayla ilişki kesikliğimiz devam ediyor. Tecrit tabutluk, tabutluk tecrit, günler günleri kovalıyor. Tabutluk dönüşü bir gün, günün bir saatinde müzik yayını başlıyor. Yerimizden fırlıyor, sözleşmiş gibi, boydan boya parmaklık hücre kapısına kulaklarımızı yapıştırıyoruz. Türkü devam ediyor. Yandaki arkadaşlar tabutlukta. Hücreler asıl evimiz. Tabutluğu dönüşümlü kullanıyoruz. Ya aynı hücreye birlikte indiriyorlar ya hep birlikte indiriliyoruz. Çoğun hücrede ve tabutlukta mutlaka birilerimiz bulunuyor; tecrit içinde tecrit yani, olsun, memnunuz. Kendi irademizle davranıyoruz ya, bu her şeye değer. Tektipleri giymiyoruz; kendi elbisemizleyiz. Yine de arada bir yumuşakça yokluyorlar. "*Giyerseniz koğuşlara götürürüz. Sizin dünyadan haberiniz yok. Giyin götürelim gözlerinizle görün. Akılsızca davranışlarınız yüzünden bir sürü olanaktan yararlanamıyorsunuz. Boşuna eziyet çekiyorsunuz. dışarda aileleriniz üzülüyorlar...* " falan. Türkü devam ediyor. Kulaklarımız parmaklıkta: "*Dalgalandım da duruldum / Koştum ardından yoruldum / Nice güzeller gördüm / Gördüm/ Ben sana vuruldum*" Müzik kesiliyor. Hüzünle yerimize oturuyoruz. Kısa bir sessizlik. Ne dedi? '*Duruldum, durdum mu, yoruldum mu yorgunum mu?*' Bir tartışmadır başladı. Karganın alası mı çok karası mı misali! Allah Allah, ne Sezai ne ben, kimse inadından geri adım atmıyor. Kendiliğinden karşılıklı sustuk. Biraz küstük; konuşmadan sessizce oturuyoruz. Göz göze gelmemeye çalışıyoruz. Göz göze gelirsek büyü bozulacak. Nitekim öyle de oldu. Her zamanki o ışıklı, ılık gülüşüyle bakıştık. Benim yatağın üzerinde oturuyoruz. Sezai üst yatakta, ben alt ranzada yatıyorum. Zaten oturma yeri her zaman altta olan benim yatak. Kalktık birbirimize sarıldık ve bastık kahkahayı. Gülüyoruz, gülüyoruz. Tam bir gülme krizi!.. Neyse 'Durulduk!' Yine bir sessizlik. Yahu n'oluyor bize? Konuşmak zorundayız. Başladık konuşmaya. Beş metre karede iki kişilik dünya... Birikmiş ne çok da şey varmış. Neyse, konuşulacakları tükettik. Gerilimi kovduk. Neki "*Duruldum mu, yoruldum mu*" öylece kaldı. İki ay gibi -daha az veya

daha çok- bir zaman sonra, merkezi yayında yine aynı türkü çalmaya başlamaz mı? Biz yine kapıya yığılıyoruz, can kulağıyla dinliyoruz. Türkü bitti. Bakıştık ve başladık türküyü söylemeye: "*Dalgalandım da duruldum / Koştum ardından yoruldum...*" Ondan sonra türkü aramızda bir mizahi anlaşma parolasına dönüştü. O kadar sembolize ettik ve benimsedik ki türküyü; bazen figürlerle sessizce söyler hale geldik. Bir şey oldu mu ayağımızın birini biraz öne doğru uzatır, her iki ayağımızı hafif kırarak, az da öne doğru eğilip müziğin ritminde iki yana sallandık mı bilirdik ki türkü tekrar edilmiştir ve bir şifremiz olarak bu ritüeli ikimiz de sevdik.

Şüphesiz Sezai'yi tanımlamak, anlatmak salt yaşam pratiğiyle, militan tavrı içselleştiren, işkencede ve cezaevi direnişlerinde dik durmayı becerebilen ender devrimcilerden oluşuyla sınırlandırmak, onu tüm yönleriyle karakterize etmez. Sezai devrimci duruşun temsilcilerinden olduğu kadar dayanışmacı, donanımlı, çizgisinde kararlı, sıcak gülüşüyle insanı kucaklayan, insani yanlarını mütevazılığına sindirmiş, paylaşınacı ve de doğrucu bir Davut'tur. Özelimizi de konuştuğumuz günlerden birinde -sık olmasa da görüşlere çıkmaya başladığımız dönemdi- annemin rahatsızlığından bahsetmiştim. Bana hissettirmeden ailesiyle, özellikle Cemil Ağabey ve diğer hücre yoldaşlarımızın yakınlarıyla da temasla, annemin Ankara'ya getirilerek ameliyat ettirilmesini ve "*Oğlum, arkadaşların sayesinde seni daha iyi görür oldum,*" sözlerini kendisine annemin teşekkürü mahiyetinde aktardığımda, sevincimi yürekten paylaştığını nasıl da hissettirmeden becerebildiğini özellikle anmak isterim.

Bir gün iç emniyet amiri, yanında mangasıyla geldi ve "*Eşyalarınızı toplayın tektip kaldırıldı, koğuşa gideceksiniz,*" dedi. İşin içinde bir bit yeniği varsa bizi rahatsız etmemesini, yerimizden memnun olduğumuzu, gitmeyeceğimizi belirttik. Biraz da yılışık, durumu izah etti ve tecritlerin kapatılacağını da ekleyerek bizi iknaya çalıştı. Toparlandık, kuşkumuzu da yanımızda taşıyarak koğuşa geldik. Gerçekten dediği doğruydu, direniş kazanmıştı. Ancak iki saat kadar sonraki telaştan bir şeyler olacağını sezmeye başladık. Meğer tektip sonrası mevcut durumu görmek için Parlamento ve Genelkurmay'dan

bir heyet o gün cezaevine gelecekmiş. Tabii koğuşlar ayrılmamış, faşistlerle birlikte kalınıyor. Ziyaret koğuşu olarak geldiğimiz koğuş seçilmiş olacak ki, masalar kuruldu, kapılar açıldı ve beklenen ziyaret heyeti içeri girdi. Parlamento heyetinde değişik partilerden milletvekilleri var. Sormaya başladılar. Faşistler memnun olduklarını belirtir kısa bir konuşma yaptılar. Devrimciler adına Dev-Yol'cu bir arkadaş konuşacaktı; o da koşulların düzeldiğini, yönetimle herhangi bir problemin yaşanmadığını, işkence olmadığı üzerine, memnuniyet ifade edici bir imayla konuşmayı tamamladı.

Yine dayanamadık: Anlatılanların doğru olmadığını, anlatıcıların sizin gidişinizden sonra neler olabileceğinin kaygı ve korkusuyla asıl anlatmak istediklerini söyleyemediklerini, işkencenin bir devlet politikası olarak yukarıdan aşağıya sistemli bir şekilde uygulandığını, yoksa burada bulunan görevlilerin işkenceye cesaret edemeyeceklerini, işkencenin bir suç olduğunu ve burada bu suçun devlet tarafından özellikle Genelkurmay'ın bilgisi ve denetimi dahilinde yapıldığını anlatan ve diğer konulara değinen uzun bir konuşmayla, daha iki saat önce hücrelerden çıkarılarak getirildiğimizi, ziyaret sonrası neyle karşılaşacağımızın güvencesinin olmadığını, yazdığımız dilekçelerin ilgili makamlara iletilmediğini, yasadışı olarak burada rehin tutulduğumuzu, cezalarımız kesinleşmiş olmasına karşın özellikle alıkonulduğumuzu, Genelkurmay'ın bir açıklamasıyla destekleyerek, Genelkurmay'ın bu talimatının yine aynı makamlarca çiğnendiğinden bahisle, yasadışılıklara son verilmesini dile getirirken susturulmak istendik. MHP'li milletvekilleri aba altından sopa göstermeyi de ihmal etmeyerek, paramiliter görevlerini yapmaktan geri kalmadılar. Nihayet doğrudan Genelkurmay görevlisi paşaya, Genelkurmay'a hitaben en az beş adet dilekçemin olması gerektiğini bildirdim. Notlar alındı ve ziyaretçiler gittiler. Gerçekten bir yaptırımla karşılaşmadık. On beş gün kadar sonra Ankara Merkez Kapalı'ya sevk edildim. Sezai, Muzaffer ve Zafer'i orada bırakmanın üzüntüsüyle, belki de bir daha görüşemeyeceğimizin hüznüyle vedalaştık.

Hafif açılmış şakaklarının üstünden öne doğru dikine uzanmış saçları, kumral sarı ve yumuşak olmasına rağmen, ruhundaki baş edil-

mez isyancılığın bir aksesuarı olarak duruşuyla hatırlıyorum. Sanattan estetiğe, örgütçülükten devrim deneylerine her konuda kendimizce sohbetler geliştirir, insanların birbirlerini anlamaları için ille de cezaevi mekanlarını paylaşması mı gerekir diye hayıflanır, tamamen farklı çizgilerden gelmemize rağmen neden daha önce karşılaşamadığımıza içlenirdik. Bir özlemi dile getirdiği kadar bir gerçeğin dışavurumuydu bu. İdeolojik fanatizmin ne birlikte iş yapmaya ne de birlikte devrim yapmaya engel olduğunu görmenin; insanları ve örgütleri de birbirlerine yaklaştırabileceği kanaatimizden hareketle, bir türlü başaramadığımız devrimci bütünlüğü farklılıklarıyla birlikte kabullenebildiğimiz oranda gerçekleşebileceğine dair dışarda olup ortak iş yapmanın düşlerini kurardık. İkimiz de dışarı çıkmış olmamıza karşın karşılaşmamayı talihsizlik saymak durumundayım.

Sevgili mevzi arkadaşım! Sen de bilirsin ki, yeni bir dünya düşü gerçek olana dek bu kavga bitmeyecektir! Seni sevgiyle anıyor, örnek devrimci duruşunu selamlıyorum. Rahat uyu, sarı Sezai, bizim Sezai, sizin Sezai...

Haydar Yılmaz,
THKP-C Acilciler tutsağı
11 Nisan 2010

Sadece Satranç Arkadaşım Değildi Sezai...

1981 Aralık ayı (net hatırlamıyorum), Mamak D Blok 1.'in 3. koğuşu olabilir. Hangi gün olduğunu hatırlamam mümkün değil. Bana göre ufak tefek, saç sakal birbirine girmiş bir arkadaşımız (ondan öncekiler gibi) getirilip koğuş kapısının önüne bırakıldı. Tıraş olup yıkanıp, paklandıktan sonra ortaya her şeyi ile düzgün olduğu belli, kararlı, güleç yüzlü ama hiçbir şeyini paylaşmayan nur yüzlü bir adam, hem de adam gibi bir adam ortaya çıktı. Benimle olan ilişkisinin nasıl başladığını hatırlamıyorum. Ben Mamak'tan ayrıldıktan sonra neler yaptı, onu da bilmiyorum. Zaten orada da beraberliğimiz öyle çok uzun olmadı.

Çok sonraları aldığım duyumlar onun çetin bir devrimci olduğu, işkence sürecinde hiçbir şekilde taviz vermediği doğrultusundadır.

Sen nesin, ne değilsin muhabbetleri olmadan satranç oynamaya başladık. Benden başka da herhangi bir insanla ilişkide olduğunu hatırlamıyorum. İyi satranç oynadığını söyleyemem ama oynamak için çabalıyordu. Askerler koğuşları basıp satranç oynadığımız taşları yok ettiklerinde, ertesi gün beraber satranç taşları yapardık (bütün koğuş yapardı). Tespihlerimiz alınırdı. Zeytin çekirdeğinden yapardık, onu da beraber yaptığımızı hatırlıyorum. Ve bir gün tüm koğuş bir saz yapmaya karar verdik, yüz seksen kişiydik; otuz kırk kadar da faşist vardı. Sezai faşistlerin koğuşunda yatıyordu. Başka arkadaşımız da vardı o koğuşta. Yatak altlarındaki tahtalardan, kırılan cam parçaları ile sazı yaptık, dışarıdan tellerini getirdik, uzun çivilerden akort ayarları yapılan yeri de tamamladık. Herkesin olduğu gibi onun da emei vardı. 31 Ocak 1982'de sazı çaldık. Ve o sazı uzun sürede sakladığımızı hatırlıyorum.

Sezai'yi bir gün gelip aldılar. Tekrar geri geldi, daha sonra bir kez daha aldılar, gene geldi. Hiçbir zaman, hiçbir şekilde neden gidip geldiğini söylemedi.

Bir gün hangisi olduğunu hatırlamadığım bir anmada söz aldığında, kendisinin TİKB militanı olduğunu söyleyerek bir konuşma yaptı. O gün ne olduğunu öğrendik. O kadar...

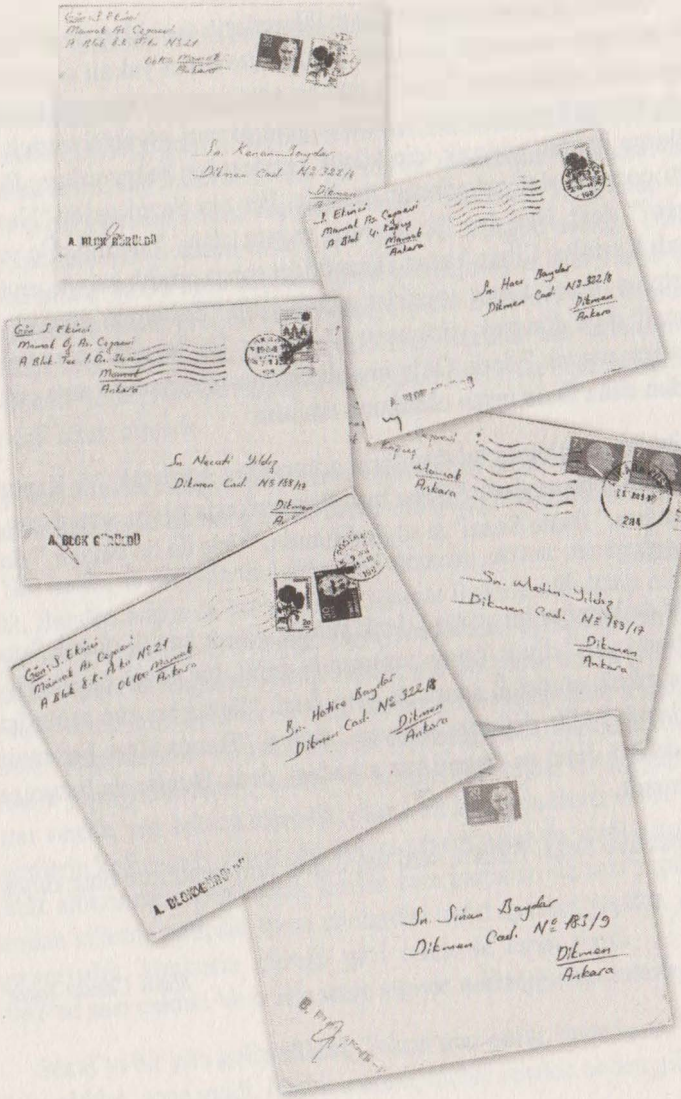
Mamak İdaresi (Raci Tefik) mahkumların çocukları ile görüşeceği bir görüşme olacağını söyledi. Birçok devrimci yakını o gün çocuğunu alıp geldi. Ama "kral" o gün bu görüşmenin olmayacağını söyledi. Bizim koğuştan görüşçülerin geldiği yeri görebiliyorduk. Ben oğlumu oradan görmek için küçük pencereden bakıyordum. Benim gibi çocuğu olan arkadaşlar da öyle. Bir ara Sezai geldi "Hangisi senin?" dedi. Ben de, "Şu, kırmızı montu olan..." dedim. Üç yaşındaydı Kurtuluş Cihan Yazar. Bir müddet sonra ortalık karıştı, en önde Kurtuluş olmak üzere çocuklar sıraya girip "Babamızı görmek istiyoruz!" diye dönerek yürümeye başladılar. Ve Sezai "Adına yakışır bir adam olacak," dedi. Oldu mu olmadı mı bilmiyorum ama çok insandan daha fazla insan olduğuna eminim.

O gün çocuklarla tel örgülerin arkasından görüştük. Ve Kurtuluş o yaşında şunu söyledi: "Baba bu telleri makasla kesip, seni dışarı çıkaracağım." Bunu Sezai'ye söylediğimde, "Ona da bu yakışır," dedi, gülüştük...

Bir de beraber bir görüşe denk geldik. Asker kasıtlı olarak "şunu yap, bunu yap" diyor. Onun umurunda değil, bir güzel dayak yiyip görüşe çıktık görüşten sonra da aynı fasıl. "Sezai bu gün senin için epey dayak yedik, dişlerim sızlıyor," dedim. "Bunca insan bedeninin arasında 3-5 dişin ne önemi var arkadaş" dedi. Bunlar da bizim şakalarımızdı.

Rahat uyu Sezai Ekinci, seni tanıdığım için kendimle onur duyuyorum.

Halil Cenap Yazar

Sevgili yeğenlerim Sinan, Kenan,
Yolladığınız mektuplarınızı aldım. Bundan sonra da mektuplarınızı bekliyorum.

Sinan ev işlerinde annene yardımcı olmana sevindim. Bundan sonra da hep yardımcı ol.

(...) Kenan, bundan sonra her mektubumda bir bilmece soracağım. Bu bilmecelere kendi kafanı zorlayarak, kendin bulamazsan annen, baban, abilerin, dayıların, amcalarından yardımcı olmalarını isteyerek cevap bulmaya çalış ve cevabı mektupla bana yaz. İlk sorum şu:

-Bir fabrikatör Avrupa'ya seyahate gitmek için hazırlıklarını yapar. Tam yolculuğa çıkacağı gün, fabrikasının gece bekçisi fabrikatörün yanına gelir ve "Aman patron, sen bu seyahatten vazgeç. Çünkü gece rüyamda senin bineceğin uçağın yarı yolda düştüğünü ve bütün yolcuların öldüğünü gördüm," der. Bunun üzerine patron seyahatten vazgeçer. Ve gerçekten de fabrikatörün bineceği uçak düşer, yolcuları ölür.

Ölümden kıl payı kurtulan patron gece bekçisini çağırır ona 50 bin TL verir ve der ki; "Bu parayı beni ölümden kurtardığın için veriyorum, ama sen benim işime yaramazsın. Onun için işine de son veriyorum." Acaba fabrikatör gece bekçisinin işine neden son vermiştir?

Mektubuma son verirken selam eder sizin gözlerinizden anne ve babanızın ellerinden öperim.

Dayınız
Mamak A Blok

Çok sevgili Kenan'cığım,

İki yıldan fazla süre oldu ki sarılıp yanaklarından öpmedim. Sen, Sinan, annen-babanla baş başa oturup konuşamadık, şakalaşamadık. Gerçi daha evvel de sizlerle çok az beraber olabiliyorduk. Fakat beraber olduğumuz saatler benim için doyumsuz saatlerdi. Beraber olduğumuz zamanların tadı, zevki aklımdan hiç çıkmıyor, çıkmaz da...

Acaba herkesin yeğenleri, kardeşleri, akrabaları kendisine bu kadar tatlı, sevimli, candan mıdır? Zannetmiyorum. Bizim akraba çevresi içindeki sıcaklık, sevgi, bağlılık her akraba çevresine nasip olmaz.

(...)

Kenan'cığım, annen geçen görüşte "derslerine yeterince çalışmıyor..." diye senden yakındı. Ben de öğrencilik yaptım, az-çok bilirim. Benim karnelerimde de zayıf olurdu. Ama karnede zayıfın olup-olmamasından daha önemli olan sorumluluk duyarak çalışmak, öğrenmek ve tabii sonunda sınıfını geçmek, çift dikiş yapmamaktır. Sen de derslerine biraz daha çok çalış, sınıfını direkt geç, hepimizi sevindir, sana güvenimizi sarsma.

(...)

Dayın Sezai Ekinci
MamakA Blok

Candan tatlı yeğenlerim,
(...)
Sevgili Kenancığım,
(...)

Bu arada şunu da belirteyim, yazın çok güzel, düzgün. Sinan'ın da yazısı bir ilkokul öğrencisi için oldukça iyi. İkinize de aferin.

Kenan'cığım, Sinan ile ilgili olarak anlattığın olay bana Fethi ağabeyinin ilkokulda okurken yaptığı bir şeyi hatırlattı. Coğrafya sınavında öğretmeni Fethi'ye 1 (bir) vermiş. O da kalkmış "İtiraz ediyorum, ben soruların hepsini tam cevaplandırdım, 5 (beş) bekliyorum," demiş. Tabii öğretmen de sınav kağıdını getirip bütün sınıfa göstermiş. Öğretmen sınavda İç Anadolu'nun şehirlerini sormuş. Fethi abin de Ankara'nın bütün ilçelerini ve önemli semtlerini (Çankaya, Kızılay, vs.) yazmış.

Sinan'cığım... Gölbaşı'na ağaçlar dikiyor musunuz? Bir ağaç da bana dikmişsiniz. Buna çok çok sevindim. Bundan sonra oraya her gidişinizde sanki bana su veriyormuşsun gibi git o ağacı sula. Selim'e, Salih'e kırdırtma. Sinan'cığım, Gölbaşı'na ne ağaçlar diktiniz? Bana diktiğiniz ağaç ne ağacı? Orada başka neler ektiniz? Neler yapıyorsunuz, bunları bana yaz.

Kenan'cığım sana bir soru sorayım, cevabını bulunca mektupta yaz.

-Elimde 9 adet bilye ve hassas bir terazi var. Bu bilyelerden 8 tanesi 10'ar gram, bir tanesi 11 gram (yani diğerlerinden ağır). Ağır olan bilyeyi iki tartışta nasıl bulabilirsin?
(...)
Sizleri çok çok seven dayınız

S. Ekinci
Mamak A Blok

Sezai dayıma;

Seni hiç tanıyamadım ben. Hiç göremedim yüzünü. Seninle birkaç saat geçiremedim belki. Fakat sanma ki anlamıyorum ben seni...

Büyüklerimin anlattıkları ve senin için söyledikleri, seni anlamaya yeter de artar bile. Her an tüm sevdiklerinin yani bizlerin kalbimizde, sesimizde ve de en önemlisi yaptıklarımızda yaşıyorsun sen.

Şu kötü dönemlerde, ülkemiz sana muhtaçken gitmesen çok güzel olurdu belki. Karanlıklar içinden bir ışık olurdun bizlere. Fakat bu tabii ki senin suçun değil... Kimsenin suçu yok bunda.

Ama elbet düzelecek bir gün. Elbet bir gün senin izinden gitmeye çalışan bizler düzelteceğiz bu dünyayı ve ülkemizi. Kurtaracağız bu emekçileri işçileri ezilenleri. Senin yanına sadece 29 Ekimlerde yani senin ölüm yıldönümlerinde gelebiliyorum ve her gelişimde orada benimle birlikte "Ekim Şehitleri Ölümsüzdür!" diye bağıranları gözlüyorum senin neden yaptığını her yıl biraz daha iyi anlıyorum daha doğrusu anlamaya çalışıyorum. SENİ ÇOK SEVİYORUM DAYICIĞIM...

Yeğenin

Ethem Tunal Hamzaoğlu
2010

24 Eylül 1984

Candan sevgili Ayla'cığım,

Mektubunu aldım. Çok sevindim. Özellikle de kısaca belirttiğin düşüncelerinden ve yazış tarzından dolayı mektubunu çok beğendim. Mektubunun bazı bölümlerini arkadaşlara da okudum.

(...) Geçen yüzyılda yaşamış büyük bir filozof "Evrende değişmeyen tek şey değişme (hareket) yasasıdır," demiş. Yani, her şey değişme (hareket) halindedir ve bu evrenin en temel yasasıdır, demek istemiş. Gerçekten de her şey gibi biz insanlar da sürekli (her an) şu veya bu şekilde bir değişme içindeyizdir. Bazen bu değişikliklerin farkına varmasak bile, değişiklikler uzun sürede kendisini daha açık olarak gösterir. Mektubunu sendeki değişmenin bir göstergesi olarak yorumladım.

Mektubunda benim çok değer verdiğim soylu duygular kendisini iyice hissettiriyor. İçeri düştüğüm zamandan sonraki kültürel gelişim de açıkça gözüküyor. Ve sorunlara daha bilimsel yaklaşabildiğini düşünüyorum. Kompozisyonunu da geliştirmişsin. Düşündüklerini güzel ve akıllıca cümlelerle ifade edebiliyorsun. Derli toplu ve bütünlüklü bir anlatımın var (şüphesiz daha da iyi olabilir). Örneğin, İsmail abileri bir paragraf içerisinde pek güzel tasvir etmişsin, hemen gözümün önüne getirebildim.

(...) Mükemmellikle ilgili sözlerini, "batan gemi" esprisini beğendim. İnsan zekası ve bilginin ulaştığı seviye, insanın değeri, insanlar ve sadece fizyolojik olarak insana benzeyenler üzerine yazdıkların da güzel.

Hepinize, tüm akrabalara ve tanıdıklara selamlarımı söyle.

Dayın

Sezai Ekinci
Mamak A Blok

Dayımın bana anlattığı ilk hikaye...

Bir anlatıya giriştiğimizde, sanırım hepimizi zorlayan şey, nereden başlama düşüncesidir. Ben de çok sevdiğim dayım Sezai Ekinci için bu yazıyı kaleme alırken duygularım öylesine coşarak yoğunlaştı ki, her şeyi birden yazmak istedim ama sanırım daima söylenmesi gerekenlerden başlayacağım.

Kimdi Sezai Ekinci? Nasıl yaşadı? Sevdi mi, sevildi mi? Ne bıraktı geriye? Bu sorular hak edene sorulursa dolu dolu gelecektir yanıtı. Boşuna geçirilmiş bir ömrün sığlığına düşmeden, zor olanı seçti hep. Zor olanı seçmek kolay değildir yaşamda... inançlı ve kararlı olmayı gerektirir.

Sömürüsüz, eşitlikçi, insan onuruna yaraşır, güzel bir dünya düzeni istedi hep ve bunun içindi tüm kavgası. Ona düzen ve düzenin savunucularıyla çatışan bir mücadele insanı demek daha doğru olur. Mücadele ederken zaman zaman düş kırıklıkları olsa bile umutsuzluğa kapılmamış, bir an bile mücadeleden kopmamıştır. Bunu işkence karşısındaki tutumunda görebiliriz. Sistem içinde en kötü, en çirkin davranışlardan biri işkencedir. En güzel ve en yetkin davranışlardan biri de işkenceye karşı direniştir. İşkenceye karşı direnişi bir sanat haline getirmiş olan bir güzel insandır. Böyle olabilmenin en temel özelliği o kişinin kişiliğidir. Kişilik, bireyi başka bireylerden ayıran özelliklerin toplamıdır. Oluşumunda genetik ve çevresel etkenler önemlidir ve belirleyicidir. Kişinin aile çevresi, yetişme ortamı ve örnek alabileceği insanların nitelikleri çevre etkenleri içinde yer alır. Sezai Ekinci gibi birinin varlığı özellikle ergenlik döneminde tüm yeğenlerinin kişilik gelişiminde çok büyük bir öneme sahip olmuştur. Onun değerleri hepimiz için yol gösterici nitelikte olmuştur. Bunu benim oğlum bile hiç karşılaşmadığı halde bu şekilde yaşamaktadır.

Dayımın bana anlattığı ilk hikaye şöyleydi: Akdeniz'de bir ülkede kartal bakışlı bir adam varmış, ada Spartaküs!.. Ben insanın insan için varolduğu bir dünya için savaşırım. Arkadaşlarımla ben, bizi köleleştirenlerle mücadele ederiz demiş. Ama bu iş burada bitmeyecek... insanlar bir gün Spartaküs olacak.

Daha sonra Galile'yi dinledim ondan. Engizisyon karşısında "Sizin dediğinizi kabul etsem bile, siz ne derseniz deyin dünya yuvarlak ve dönüyor," deme cüretiyle varolan Galile'yi. Dayatılana boyun eğmek yerine zorunluluğu kucaklayarak gerçekten ve onun gerekliliklerinden yana olabilen insanları dinledim ondan ve onu dinlerken hep şöyle düşünürdüm: Akılsızlar, bilgisizler, emek harcamadan yaşayanlar dışında normal bir insan, hele bir de okumuş ise nasıl olur da sosyalist olmaz.

Sosyalist kimlik bir anda ortaya çıkmaz şüphesiz. Öncelikle insani değerlere sahip olmak gerekir: Cesaret, dürüstlük, özveri, yardımseverlik, paylaşımcılık, doğruculuk, azim, sabır, kadirbilirlik, acıma duygusu, sorumluluk duygusu, incelik, duyarlılık, tutarlılık, sevme yetisi, alçakgönüllülük, verici olma, bilgiye, sanata, okumaya karşı ilgi, anlama ve anlatma yetisi, başkaldırıcılık, arkadaşlık, dostluk, titizlik, işini iyi yapma, benmerkezci olmama, çalışma disiplini, emeğe saygı, hak duygusu, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, mizah duygusu, vb. değerlere. Bunları taşıyan insanlar da iyi insanlardır.

Bir de sol değerler vardır. Sermayeye karşı emekten, bireyciliğe karşı toplumsallıktan, bencilliğe karşı paylaşımdan, ezene karşı ezilenden, özgürlükten, demokrasiden, insan haklarından yana olmak gibi.

Bu değerlerin bir kişide toplanması güç, sancılı, çelişkili bir süreçtir ve bu sürekliliği gerektirir. Bu az sayıda insana nasip olur, benim dayım Sezai Ekinci de bu insanlardan biridir.

Hayatının yaklaşık dörtte birini hapislerde geçirmiş, kavgayı omuzlayan bu güzel insanın bedeni yitip gitmiş olsa da değerleriyle yüreklerimizde yaşayacak ve mücadelenin, direnmenin simgesi olacaktır.

Dayıcığım, çalışma odamızda asılı bir fotoğrafın var; gelip geçerken nereden bakarsam bakayım hep göz göze geliyoruz. Gülüyorum, sen de gülüyorsun, selamlaşıyoruz. SENİ ÇOK SEVİYORUM...

Ağustos 2010
Yeğenin Ayla

Canım ablacığım,

Mide kanaması geçirdiğini öğrendim, çok üzüldüm. Ablacığım neye üzüldün, kafanı neye taktın? Seni sinirlendiren ne oldu da böylesine bir rahatsızlık geçirdin?

(...) 1980 yılında İstanbul'dayken bir gece garip bir rüya görmüştüm. Rüyamda üzücü bir şekilde Sinan'la karşılaşmıştım. Sabaha karşı 5 sıralarında ağlayarak uyandım. Rüyanın etkisiyle tam bir saat -gidip birkaç kere elimi yıkadığım halde- gözlerimin yaşını dindiremiştim (Şimdiye kadar hiç bahsetmediğim bu rüyamı belki ilerde anlatırım)...

İşte ablacığım, hepimizin ortak yönü olan bu özellik bizleri birbirimize çeken, sıkıca bağlayan unsurlardan birisi.

Babam, "Ablan mide kanaması geçirdi" deyince, içim sızladı; aynı rahatsızlık senin yerine bana gelseydi herhalde içim daha rahat olurdu.

Ablacığım ben oldukça iyiyim, merak edilecek bir şey yok. Artık ne de olsa ben acı patlıcan sayılırım, kolay kolay kırağı çalmaz. Saat 7-8 arası spor da yapıyorum.

(...) Ablacığım, geçmiş olsun dileklerimle hepinize selamlarımı ve sevgilerimi iletirim.

Kardeşin

Sezai Ekinci
Mamak A Blok

ÖZLEDİM SENİ

Özledim seni göremem artık seni
Çünkü görmeden seni rahmetli oldun
Keşke seni görseydim
Ama göremedim
Sen iyi kalpliymişsin
Babaannemden duydum
Görsem diyorum göremiyorum
30 Ekim Cuma günü 1992 yılında ölmüşsün
İşte böyle başka da bir şey bilmiyorum
Hee...
Bir de şu var
Adın: SEZAİ
Soyadın: Ekinci'ymiş

Sıla Baydar, 2010

Canım Sinan'cığım,

(...) Gece yatınca uzunca bir rüya gördüm.

(...) Sen eve telefon edersin. Telefonda alo dersin. Ben hemen sesini tanırım. "Efendim Sinan" derim. Senin niyetin beni işletmekmiş, önce şaşırıp bir-iki saniye susarsın. Sonra "Ben Sinan değilim, Sinan'ın arkadaşıyım," dersin. Ben, "Tanıdım, sen Sinan'sın," derim. Sen, "Değilim," dersin. Sonra ben sana "O zaman senin yanında kim var kim yok söyleyeyim mi?" diye sorarım. Sen de "Söyle" dersin. Sonra ben sana "Senin yanında Sezai dayın yok" derim. Sen de "Tabii yok, çünkü sen orada telefondasın," dersin. Hemen ardından da foyanın açığa çıktığını anlayıp gülmeye başlarsın, ben de gülmeye başlarım. Rüyada gülümsediğimi anlayınca hemen uyandım. Etrafa baktım, gülümsediğimi fark eden var mı diye... Çünkü burada kendi kendine gülene şaka yollu "Ne o, seni de mi kaybediyoruz?" derler. Uyanınca saate baktım, gece 02:30'du ve sana mektup yazmaya karar verdim. Sonra tekrar uykuya daldım ve yine hep bizimkileri, abimi, ablalarımı gördüm rüyamda... Bu ikinci rüya hafif dramatik bir Türk filmi gibiydi ve epey uzundu. Olduğu gibi anlatsam bu mektuba imkanı yok sığmaz.

(...)

Sizleri çok çok seven dayın

Sezai Ekinci
Mamak B Blok

Benim kahramanım...

Bilirsiniz ki her çocuğun bir kahramanı vardır. Dayım aklımın yetmediği zamanlarda benim kahramanımdı. Büyüdükçe onun nasıl bir kahraman olduğunu, nasıl özellikleri olduğunu öğrendim. Düşünceleri, ideolojisini, insanlar için feda ettiklerini, canını bile önemsemediğini gördükçe benim yüreğimdeki değeri çok yükseldi. Evet, dayımı tanıyamamıştım ama onu her anlatışlarında onunla ilgili bir anı veya yazıyı her okuduğumda gözlerim doluyor. Duygulanıyorum. Hayatımda düşeceğim her yanlıştan, birçok kez, 'Bu Sezai'nin yeğenine yakışmaz' diye geri durmuşumdur. Düşmemişimdir. Aklımın bir köşesinde her zaman Sezai Ekinci'nin yeğeni gibi olmak vardır.

Matbaa için verdiğim mücadeleyi hala bugün gibi hatırlıyorum. Salondaki koltuğa fırlatmıştım kendimi, parçalamıştım. "Bu matbaayı gerekirse tek başımıza açacağız!" demiştim babama çıkışarak... Hatta kendimi koymuştum. Gaziantep Cezaevi'ni hatırlıyorum bir de hayal meyal. Hayatımda ilk defa hücre görmüştüm orada. Taştan bir oda. "Dayımı buraya mı yatırıyorlar?" diye çok üzülmüştüm. Dayımı birisine ilk anlatışımda "İnsanların insanca yaşaması uğruna hayatını verdi," diye başlıyorum sözlerime. Bu çok yüce bir şey!..

Bugün herkes birbirini satarken, o insanları kurtarmak için biraz daha yaşamak istiyordu sadece. Keşke onun kadar yürekli olabilseydim. Bazen duygularımı onun evimdeki resmine bakarak paylaşıyorum. O hala var ve sanki beni dinliyor gibi bana akıl vermesini bekliyorum. Keşke daha çok dokunabilseydim ona. Daha çok konuşabilseydim onunla aklımın yettiği şu sıralar. Bir insan nasıl olur da her şeyi bu kadar bilebilir. Keşke okuyabilseydim onu kitap gibi. Bir zamanlar, "Doğru yolu bilip de onun için her şeyden vazgeçip mücadele etmek dururken, neden ben hiçbir şey yapamıyorum?" diye ikilemde kalmıştım. Esma yengem koştu imdadıma: "Amaç için her yerde, her alanda insana ihtiyaç vardır," dedi. Dayıcığım o kadar mutluyum ki şu an. Senin için bir şey daha yapıyoruz. Senin kitabını çıkarıyoruz. Ölümsüzlüğün yüreğimizde her zaman devam edecek.

Sinan Baydar, 2010

22 Şubat 1987

Sevgili Esma,

(...) Aysel'in rahatsızlığında hafif iyileşmeler olduğunu yazmışsın, buna pek çok sevindim. Onunki türünden rahatsızlıkları olanlar için Avrupa'da bedava tedavi merkezlerinin kurulduğunu herhalde gazetelerden okumuşsunuzdur. Onun için çok faydalı olacağını sanıyorum. Gönderilirse iyi olur. Her mektubunda onun durumundan bahset.

(...) Eskiden elektrik ışığında okurdum, o nedenle gözlerimden çok rahatsızlık çekiyordum. Yaklaşık bir yıldır pencere önünde günışığında okuyorum, epeyce rahatım. Eskisi gibi kanlanma, ağrı, vs. olmuyor; sağlığım iyi.

(...) Bir sonraki mektupta buluşmak üzere hoşçakal. Sevgilerimle...

Sezai Ekinci
Mamak B Blok

5 Nisan 1987

Sevgili Esma,

(...) Biliyorsun, biz haftada bir kez ve bir adet mektup yollayabiliyoruz. Bu nedenle sana en erken 2 hafta arayla, bazen de 3 hafta arayla yazabiliyorum. Bundan sonra hangi tarihli mektuplarımı aldığını bana bildir, ben de sana bildireyim.

Telgrafını da aldım. Tahmin edebileceğin gibi, bu birazcık "cimrilik" damarıma dokundu. "Ne gereği vardı, niye böylesine masraf?" dedim kendi kendime. Huylu huyundan vazgeçmiyor, diyeceksin. Doğru. Burada bazen arkadaşlar da "cimriliğimi" ima ederler.

Bugün Şereflikoçhisar'a, Dede abimlere mektup yazacaktım. Ama bu gece gördüğüm güzel bir rüyayı sana anlatmak için onlara yazmayı bir hafta erteledim. Rüyamda; Fatih ile birlikte İstanbul'daymışız. Akşam saat 10 civarı. Daha önce yağmur yağmış ve pis havayı temiz-

lemiş. Çok tatlı, ılık bir hava var. Haşim İşcan Geçidi'nden Aksaray'a doğru iniyoruz. O beni bir yere götürüyormuş. Ben ona "Açım, senin elin bana bir işkembe ısmarlar," diyorum. O da "Yoo, işkembe senin midene dokunur, hem video seyredeceğiz, oyalanmayalım," diyor. Çok sık rüya görüyorum. Bazıları da böyle çok güzel oluyor.

(...) Sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

17 Mayıs 1987

Sevgili Esma,

(...) Anneler Günü açık görüşüne bizimkiler yine kalabalık gelmişlerdi. O gün bana epeyce sevinçli haberler verdiler. Koray'ın tahliye olduğunu ilk o gün duydum (Anneler Günü'nden önceki Pazartesi günü serbest bırakılmış). Bize gitmiş. Babam, eniştemler, ablamlar, abim ve yeğenlerimle bol bol sohbet etmişler. Yeğenler Koray'ı bırakmak istemiyorlarmış. Sinan, "Hep bizde kal," diye yalvarıyormuş. Necati eniştem de "Panço çıktı, Don Kişot ne zaman çıkacak?" diye takılmış.

(...) Hoşçakalın...

S. Ekinci
Mamak A Blok

21 Haziran 1987

Kenan'cığım,

Merhaba! Nasılsın? Açık görüşlerde geliyorsun, görüşüyoruz. Ama "nasılsın", "iyiyim, sen nasılsın" gibi birkaç cümle dışında hiçbir şey konuşamıyoruz. Oysaki birbirimize anlatacak ne kadar çok şeyimiz vardır herhalde, değil mi?

Seni daha çok 8-10 yaşlarındaki halinle hatırlıyorum. Bugünkü haline alışamadım. O zamanlar ne kadar iyi anlaşıyorduk seninle.

Senin o zamanki halini sanki şimdi Sinan almış gibi geliyor bana.

Kenan'cığım. Son yıllarda gazetelerde, öğrenim çağındaki çocukların nasıl yarış atı gibi zorlandıkları, bunun sonucu olarak birçok öğrencinin bunalıma girdiği, hatta intihar ettiği haberleri oldukça bol yer aldı. Senin annen-baban daha anlayışlı insanlar. Sanırım seni, Sinan'ı böylesine baskı altına almıyorlardır.

(...) Fakat "her ne pahasına olursa olsun bir yüksekokul bitireceğim" düşüncesinde olmanı doğru bulmuyorum. Biliyorsun ben tıbbiye gibi bir okulu kendi isteğimle bırakmıştım. Ben sizlerden kültürlü insanlar olmanızı istiyorum.

(...) Sözün kısası, hem sen hem de Sinan mutlaka okuma alışkanlığı kazanın. Bol bol okuyun, yaz tatilinizi verimli bir şekilde değerlendirin.

Gözlerinden öperim.
Dayın

S. Ekinci

Canım Sinan'cığım,

Geçen hafta Haydar amcandan mektup aldım. A. Engin ile birlikte size geldiklerini, senin Salih'le evde top oynayışınızı, A. Engin'le güreşmenizi; ona senet imzalatışını, filan anlatmış. Mektubunda seni epeyce övmüş. Eğer size yine gelirler de top oynarsanız bana mektupla anlat. Onlara da selamımı söyle. Ama ben seni uyarayım; onlar çok iyi futbol oynarlar, sizi yenerler, ona göre...

Güzel bir yaz tatili geçirmeni diliyor, gözlerinden yanaklarından öpüyorum. Hoşçakal...

Dayın

S. Ekinci
Ankara Merkez Kapalı Cezaevi

12 Temmuz 1987

Sevgili Esma,

(...) 3-4 gün önce üst üste iki gün çok güzel rüyalar gördüm. Her ikisinde de Metin, Fethi, Aşır, Tevfik... Yani bizimkileri gördüm. Rüyalarımdan birinde, Metin bana "Abi, tiyatroya bilet aldık, hep beraber gidiyoruz, bizimle geleceksin," dedi. "Saat kaçta?" dedim; "9'da," dedi. Kendi kendime, 'vaktim var mı acaba?' diye söyleniyordum ki, o hemen müdahale etti: "Var, var itiraz etme," dedi. Her zamanki efendiliği, olgunluğu, sevimliliği üzerindeydi. Rüyalarım sırasında içimi büyük bir mutluluk kaplamıştı (Özellikle de Metin'i gördüğüm için) kendimi kuş kadar hafif hissediyordum.

Geçen hafta babana mektup yazdım (Sana küçük bir sırrımı söyleyeyim. Ama annene-babana söyleme.) Mektuba "Sevgili babacığım," hitabıyla başladım. Dışardayken ne babana "baba", ne annene "anne" dediğimi hatırlamıyorum. Babana hep "Mehmet abi" diyesim geliyordu. Her seferinde dilimin ucunda kalıyordu. Çünkü onu hem daha genç olarak görüyordum, hem de (biraz resmiyet olmakla birlikte) bir arkadaş gibi hissediyordum. Çeşitli konularda karşılıklı anlayış içerisinde sohbet edebiliyorduk... Annene de hep "abla" diyesim geliyordu. Kendi anama bile bir kez olsun "anne" demedim. Hep, "ana" dedim. Başkası dediğinde değil ama kendim "anne" dediğimde çok garipsiyorum (Tabii ki köylü kökenli olmanın etkileri.) Sen de yanlış anlama sakın. Söylediklerim sevip saymamaktan değil. Ben, herhalde abim ve ablamları müthiş sevdiğimden olacak, "abi" ve "abla" şeklinde hitabı daha çok seviyorum. Benim için bu kelimeler daha büyük sevgi ve saygı ifade ediyor. Eğer yanlış anlamayacaklarından emin olsam onlara "abla", "Mehmet abi" diye hitap ederdim...

(...) Zeki, Hüseyin ve ben hepinize selam ve sevgilerimizi iletiyoruz. Hoşçakalın...

S. Ekinci
Mamak A Blok

Not: Sana 3 hafta sonra mektup yazacağım.

20 Ekim 1987

Sevgili Esma,

(...) Aysel'in sağlığında çok az da olsa bir düzelme olmasına sevindim. Ayrıca babasının atılan iftirayla ilgili tavrını da sevdim. Anlattıklarını okurken hemen içimden bir "Aferin!" verdim. Böylesi dobra, mertçe davranışlar bende müthiş sempati yaratıyor. Babamı da bu yönüyle çok severim. Ben mahkemede savunma yaptığım gün, anam arkada "of", "puf" çekip duruyordu. Babam da duruşma çıkışından itibaren "Aferin!", "Böyle olacak işte!", "Benim oğlum böyle yapar!.." filan filan diye yağıp-gürlemiş. Bu durumu sonradan bir arkadaş mektupla bana anlatmıştı. Onun da çok hoşuna gitmiş. Emniyete ikinci götürülüşümde de emniyet sarayında polislere çok güzel-etkili bir söylev çekmiş, posta atmıştı. Tam romanlarda geçebilecek bir sahneydi. Oradaki tavrını da çok beğenmiştim.

Eskiden bir ara iki-üç arkadaşla birlikte tecritte kalırken, onlara babamın başından geçen olayları hikaye biçiminde anlatırdım. Onlar hikayeleri dinler, sonra da "Sen Yaşar Kemal'i okuyorsun, onun anlattığı olayları babamın başından geçenler diye anlatıyorsun," diye espri yaparlardı. Ama gerçekten de Y. Kemal'inkiler türünden romanı yazılabilecek bir adam. Neyse mektubu babamın övgünamesine çevirmeyeyim.

Okuma olanağınızı kıskanıyorum doğrusu. Bense istediğim düzenlilikte kitap okuyamamanın rahatsızlığını duyuyorum.

(...)

Sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

Sevgili Esma,

(...) Tezi yazıyorum; tan vakti karanlığı veya dolunaylı gece karanlığı+ (artı) sessizlik, düşüncenin verimliliğini artırıcı bir rol oynar.

Tezin uzantısını yazıyorum; tezin uzantısı.

Şaka bir yana, ama yukarıda söylediğimde gerçek payı yok mu? Geçenlerde hücre cezası için aşağı indiğimde, bunlar aklımdan geçmişti. Orada en fazla yaptığım şey düşünmek, anılar arasında dolaşmak ve geleceğe yönelik hayaller kurmaktı.

Vaktin önemlice bir kısmını alan bir başka şey de, arkadaşlarla birlikte şarkı-türkü montaj etmek ve söylemekti. Sıkılmayacağını umarak bu konuda bir şeyler anlatmak istiyorum;

Önceleri dördümüzün de şarkı-türkü repertuarı çok dardı (düşün ki, içlerinde en fazla bilen benim). "Haydi, sırayla şarkı-türkü söyleyelim," dediğimizde her birimiz birkaç parça ancak söyleyebiliyor, hemen tıkanıyorduk. Bunun üzerine montaja başladık. Herhangi bir parçanın birimiz başını, birimiz sonunu, birimiz müziğini hatırlamaya çalışıyor, giderek parçayı tamamlamaya çalışıyorduk. Tabii bazen de orijinaline hiç uymayan parçalar elde ediyorduk. Ama bu yolla repertuarımızı epeyce genişlettik.

Bir seferinde, bir arkadaşa "Haydi Zafer, açılışı sen yap!" diye seslendim. (Daha önceden şakayla karışık 'yukarı* çıkınca herkes yeni parçalar öğrensin' diye kararlaştırmıştık.) O bir-iki parça söyledi. "Benden bu kadar!.." dedi. Bunun üzerine, ben de "Ne bu hal Zafer, hiç çalışmamışsın, zayıf vereceğim sana," dedim. O da, "Gece elektrikler kesikti, çalışamadım hocam," dedi ve böylece kurtuldu. Sonra bir diğer arkadaşa, "Haydi Muzo (Muzaffer), sıra sende," dedim. O da paçayı kurtarmak umuduyla, "Ben de ikmale kalayım, gelecek

* "Yukarı" sözcüğüyle kastedilen koğuşlardır. Çünkü hücreler zemin katın altındadır. Zaten mektubun başındaki karanlık ve sessizlik tanımları da hücre ortamını anlatmaktadır.

sefer telafi ederim," dedi ama elimizden kurtulamadı. Sonrası sıra Haydar'a geldi (montajcılıkta en üretkenimiz o, müthiş atıyor). "Sen bir ayak ver de başlayayım," dedi. Ben, "Bir çift turna gördüm / gezer dağlarda..." dedim. Bizimki başladı; ilk kıtayı doğru olarak söyledi. İkinci kıtaya gelince, "Bir çift turna gördüm allı kınalı / avcı vurmuş kanatları yaralı" diye uydurmaya başladı. Ben gülerek "Yahu arkadaş, benim sana verdiğim turnalar sağlamdı, sen ne yaptın onlara?" dedim. O da, "Ne yapayım, ilk atışta kanatlarından yaraladım. Eğer durdurmasaydın, üçüncü kıtada da öldürüp göle düşürecektim," dedi.

Bir keresinde de, bizim dışımızda iki arkadaş daha vardı. Birinin repertuarı epeyce genişti, güzel de söylüyordu. Bildiği şarkı-türküleri söyleyip bitirince, Muzaffer, "Biraz da Ferdi'den, Gencebay'dan söyle," dedi. Arkadaş ciddi bir biçimde söylemeye başladı: "Her gecenin sabahında / Başım yine döner" Tam burada bıçakla kesilmiş gibi sustu, Muzaffer'e "Lan oğlum Muzo, burası ciddi bir müessesedir. Hücrelerin de bir ağırlığı vardır. Burada arabesk söylenir mi be!.." dedi. Çok güldük, hoş bir espriydi.

Neyse uzatmayayım, belki de basit ve kaba buldun anlattıklarımı. Ben de iyi anlatamamış olabilirim. Ama halimizi gözünde canlandırabilmene yetmiştir herhalde.

Nurten, Nevin, Ayhan, Leyla'ya, Mustafa bey* ve annesine selamlarımı söyle. Haydar, Zafer, Muzaffer de selamlarını iletiyorlar. Hepinize sevgilerimle...

Gelecek mektupta buluşmak üzere...

S. Ekinci
Mamak A Blok

* Mustafa Bey, Ermenek Cezaevi'ndeki bayan koğuşunda kalan 4 yaşında bir çocuk.

Sevgili Esma,

(...) Dün akşam A. Yücel'in "Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" ve "Soframda Kaval Sesleri" adlı şiir kitaplarını okudum. Çok beğendim, duygulandım. Özellikle de ilk kitabı beğendim. Okurken aklımdan şu geçti; "Bu adam bizim dünyamızı biliyor, tanıyor, seviyor." Ama eleştirilecek yönler de var. İlk bakışta gözüme çarpan zayıflatıcı yönler şunlar: 1) Şiir (genel olarak sanat da diyebiliriz) bir yönüyle kütlenin içinden cevheri çekip çıkarmaktır. Cevherin üzerinde toz-toprak, çapak bırakılmamalıdır. Şiir, üzerinde fazlalık olan kelimelerden, hecelerden arındırıldıkça güzelleşir, güçlenir. Tek bir fazlalık kelime (veya hece) şiirin sanatsal gücünü zayıflatmaya yeterlidir. Ayrıca kelimeler, çok dikkatli seçilmelidir. (Yazdıklarım ilk çağrışımlardır. Örnek vermek için yeniden kitaba bakmam gerekiyor. Ama zamanım sınırlı.) 2) İmge ve kelimelerin tekrarında çok dikkatli olunmalıdır. Özellikle de farklı şiirlerde aynı imge ifadeleri kullanmaktan kaçınılmalıdır. Örneğin, "Bağdaş kurup oturma" tümcesi ikinci kitapta birkaç yerde kullanılmış. Akla şunu getiriyor; ifade zorluğu çekiyor, kolaycılığa (kopya çekmeye) başvuruyor. 3) Bazı imgelemeleri de iyi bulmadım... Başka eleştirilecek yönler de bulunabilir. Veya benim yanıldığım yanlar da olabilir. Eleştirilerimde fazla iddialı değilim. Çünkü yukarda da ifade ettiğim gibi, o gözle okumadım. Bütün bunlara rağmen, insanda gelecek vadeden üretken bir şair kanısı yaratıyor.

Feroz Ahmet'in "İttihat ve Terakki" adlı kitabını ben de okumuştum. Ama senin gibi "oldukça iyi" şeklinde bir değerlendirmeye ulaşmamıştım. Belki de bu (konuya ilişkin yerli kaynakları az-çok biz de okuduğumuzdan) fazla yeni şeyler bulamadığımdan oldu. Ayrıca yerli literatürde çok yaygın olan bazı yanlış değerlendirmeleri de olduğu gibi almış (örneğin, Kurtuluş Savaşı ve Kemalizm üzerine değerlendirmeler). Eleştiri hızımı kesemiyorum, seni de eleştireyim bari...

(...) Bir eleştiri daha; geçen sene yolladığın kazaklara ilişkin (bunu kendin istedin). Rengini beğenmedim. Başka renk bulamadınız mı? Kazaklardan birinin ölçüleri çok iyiydi, hala giyiyorum. Ama diğeri

(hanginiz ördünüzse) garip bir şeydi. Özellikle de kolun omuza birleştiği kısım (üzülmeyesiniz diye eleştirimi iyice yumuşattığımı bilin). Düzeltsinler diye ablamlara yolladım, onlar da düzeltecek bir yol bulamamışlar. Şimdi evde eskimeye bırakıldı. O kadar göz nuru döktünüz, zaman ayırdınız, masraf ettiniz... yazık değil mi!

Hepinize sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

24 Kasım 1987

Sevgili Esma,

(...) Ben ve arkadaşlarım iyiyiz. Zaman zaman baş ağrısı, diş ağrısı, soğuk alma gibi küçük rahatsızlıklar oluyor (bende hiç olmadı). Haydar'ın da bir bacağından rahatsızlığı var, bunun dışında önemli bir rahatsızlık olmuyor. Ama bildiğin gibi epeydir günışığını özlüyoruz. Bu konuda Muzaffer ve Zafer daha şanslılar. Çünkü koridor penceresi onların kapısının karşısına denk düşüyor ve dışarıyı görebiliyorlar. Bizim hücredense çaprazdan çok az bir şey (o da dikkatli bakınca) görebiliyoruz. Eksikliğimizi zaman zaman onlardan "hava durum nakli" yapmalarını isteyerek kapatmaya çalışıyoruz. Onlar da "Şu anda hafif hafif yağmur yağıyor", "Karşı çatıya yağmurla birlikte güneş düşüyor ve güzel bir renk oluşturuyor", "Bulutlar güneşi kesti, yağmur hızlandı", "Tel örgülere kuşlar kondu" filan diyerek hava durum betimlemelerinde bulunuyorlar. Bazen de "iki DİDO (çikolata) almazsanız anlatmayız" diyerek bizden "rüşvet" koparıyorlar.

1 Kasım tarihli mektubumda hücre cezası için aşağı indiğimizde "şarkı-türkü montajcılığı" yaptığımızı anlatmıştım. Daha sonra işi geliştirdik. Kolektif senaristliğe başladık. "Nasıl" mı diyorsun?

Herhangi bir kişi mekan betimlemeleri yaparak, tipler çizerek bir olaylar serisiyle senaryonun girişini yapıyor. Sonra ikinci sıradaki "senaryo"yu kendi keyfine, hayal gücüne göre alıp geliştiriyor. Yeni

olaylar, yeni mekanlar, yeni tipler kazandırıyor. Sonra ikincisinin bıraktığı yerden üçüncü, üçüncünün bıraktığı yerden dördüncü, sonra yeniden birinci devreye giriyor. Bu böyle gidiyor. En son herhangi bir "senarist" kendi kafasına göre bitiriyor. (Eğer beğenmemişse, bir başkası da yeniden kendine göre bitirebilir.)

Tabii herkes birbirini iyi veya kötü roller vererek iğneliyor. Burada kural şu; kimse daha önceki anlatıma ters düşemez. Her sırası gelen önceki anlatıma uygun devam etmelidir. Örneğin ben Muzo'ya hırsız, cepçi rolü, kendime aydın bir kişi (örneğin, üniversite öğretim görevlisi) rolü vermişsem; sıra Muzo'ya geldiğinde o bu malzemelerle devam etmek zorunda. Ama o da "öcünü" almak için "hırsız" Muzo'yu bir-iki defa mahpusa düşürtebilir. Orada siyasi mahkumların arasında bilinç kazandırabilir, onu mahpustan hatalarını anlamış, ileri görüşlü, mert bir genç olarak çıkarırken; beni de 1402'den üniversiteden attırıp sonra da bir holdinge kapılandırabilir...

Anlayacağın, çok hoş "senaryo"lar çıkıyor. "N'ayır", "N'olamaz"lı filmlerden çok daha fazla sosyal içerikli, çok daha fazla ilginç, umulmaz, sürpriz şeylerle dolu oluyor [Mektupta "senaryo"lardan birinin kısa bir özetini yapacaktım. Ama çok fazla yer tuttuğu için vazgeçtim,* fakat herkes birbirini iğneleme dürtüsüyle hareket ettiğinden "senaryo"lar genellikle bir güldürü havasına sahip oluyor.

Neyse, saat gecenin bir buçuğu oldu. Yatma vaktim geçiyor, bana müsaade. Hoşçakalın...

S. Ekinci
Mamak A Blok

* Mamak'ta mektup A/4 kağıdın ancak bir yüzüne yazılabiliyordu.

Merhabalar!

(...) Fatih'in son mektubundan aktardığın bölümü okurken müthiş duygulandım. Birlikte kaldığım arkadaşa da sesli olarak okumak istedim. Ama kelimeler boğazımda düğümlendi. Yarı yerde bıraktım; "Al kendin oku," deyip kendisine verdim.

Bizim köye hiç gitmedin değil mi? Önce kısaca köyün şemasını çizeyim: İki tepenin ortasından bir dere akar. Derenin her iki yakasında tepelerin yarı yerine kadar evler vardır. Köyün alt tarafında harman yeri, harman yerinin bitiminde de diğer köylerden gelip kasabaya giden yol vardır. Köyün içinden gelen dere bu yolun üstüne kurulu köprünün altından geçer. Bizim ev (eskiden köyün en güzel eviydi) ile Fethigilin evi köyün üst tarafındadır. Biri bir yakada, diğeri öbür yakada. İki ev hafif çaprazdan karşı karşıya sayılabilir. Köyün ortasından inip kasaba yolu ile birleşen yolun dışında, onların evinin üst tarafından geçen küçük bir yol daha vardır. Bu yol, tepenin üzerinden dereye paralel olarak iner ve köyün altındaki köprüye yakın bir yerde kasaba yoluna ulaşır. (Gözünüzde birazcık canlandırabildiniz mi? O halde rüyaya geçebilirim.)

Fethi, Metin, ben köydeyiz. Yanımızda birkaç kişi daha var ama onlar silik gözüküyorlar. Köyün evleri sise gömülmüş. Bizler (sanki) sisin üzerinde bizim eve yakın bir yerde duruyoruz. Sis ayaklarımızın altında dümdüz beyaz bir örtü gibi uzanıyor. Evler birkaç metre aşağımızda, sadece bir yakada bizim ev, karşı yakada Fethigilin evi görünüyor. Bu iki evin üzerinde sis örtüsü yok. Diğer evlerin hiçbiri görünmüyor. Bizim bulunduğumuz yer (sis örtüsünün üzeri) apaydınlık. Bir sonbahar havası var. Vakit öğle sonrası. Akşama doğru saat 4 veya 5'te (bu konuda emin değilim) köyün altındaki köprüden bir araba geçecekmiş. Metin de bu araba ile gidecekmiş. Ve bir daha onu göremeyecekmişiz. Hepimiz onun gitme saatini bekliyoruz. Biraz sonra yanımızdaki arkadaşlar gidiyor. Metin, Fethi, ben kalıyoruz. Ben ayakta hiç kıpırdamadan duruyorum. Fethi sol tarafımda çömelmiş, elleri çenesinde. Metin yavaş yavaş etrafımızda geziniyor.

Üçümüzden de tek ses çıkmıyor. Metin'in gitmesini istemiyorum, ama gitmesi gerekliymiş. İçimde gittikçe kabaran tatlı bir hüzün var. Son 10-11 dakika kadar Fethi de ayrılık saati geldi düşüncesiyle yanımızdan ayrılıyor. Ben hala bir milim kıpırdamadan ayakta duruyor, göz ucuyla yavaş-yavaş etrafımda gezinen Metin'i izliyorum. O sessiz-sessiz bir sağıma bir soluma geçiyor. Vakit azaldıkça "Arabayı kaçıracak," diye biraz endişeleniyorum. O ise son dakikasını, son saniyesini de yanımda geçirmek ister gibi davranıyor. Nihayet arabanın geçiş saatine 7-8 dakika kala tek söz söylemeden, vedalaşmadan sis bulutunun üzerinde uzaklaşmaya başladı. Yürüyerek 3-5 adımda kendi evlerinin üst tarafından geçen yola ulaştı ve koşmaya başladı. Az ilerdeki çok hafif bir yokuşu da koşarak çıkıp tepenin üzerinde kayboldu. O zaman içimden "Tamam artık, mutlaka arabayı yakalar," dedim. İçimde hem hüzün hem sevinç var...

Bak aklıma geldi, sakın ablacıklar ve Mustafa bey kendilerine kart, mektup yazmıyorum diye alınmasınlar. Çünkü genellikle mektuplarımı hepinizle birden konuşuyormuşum gibi yazıyorum. Yani hepinize birden yazmış oluyorum... Hüsne'ye, tüm tanıdıklara, selam ve sevgilerimi iletin, biliyorsunuz benim olanağım yok. Hepinize sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

13 Aralık 1987

Merhabalar!

(...) Dede abiyi hatırlıyor musun (Aşır'ın abisi)? Ş. Koçhisar'da (Adana'ya giderken) evlerine uğramıştık. Dede abiyle uzun yıllar (ortaokuldan üniversiteye kadar her yaz) birlikte çiftçilik yapmıştık. Mustafa amcamgille ortak traktörümüz vardı. Babam işleri bana ve Dede abiye bırakmıştı. Onunla çok iyi anlaşırdık. Birbirimizi çok severdik. Nice zorluğu birlikte karşılamaya çalışmıştık. Zavallı, şimdi 60 yaş civarında "Artık ihtiyarladım," diyor. Bazı rahatsızlıkları da varmış. Dede abi askere gittiğinde ben daha ilkokula başlamamıştım.

Nazik bacıyla askere gitmeden önce evlenmişlerdi. Amcamgilden evini ayırmıştı. Bizim evlerden biraz uzakta bir evde kalıyorlardı. O askerdeyken Aşır ile ben geceleri Nazik bacının yanında "muhafız" olarak kalırdık. Ama ne muhafız! Nazik bacıdan evvel yatar, sabah hava iyice aydınlanınca kalkardık. Sabaha kadar deliksiz uyku çekerdik. Gece evi toptan götürseler haberimiz olmayacak! Ama yine de muhafızdık! O havalardaydık!

(...) Sana buranın sobalı olduğunu kim söyledi? "Koskoca" Mamak Askeri Cezaevi sobalı olur mu? Eskiden "C" "D" "E" "F"... bloklar vardı. Onlar sobalıydı. Bizim olduğumuz blok kaloriferli. Şu anda soğuktan pek şikayetçi değiliz. Ayrıca yaklaşık bir aydır hücrelere inmiyoruz. Hücreler çok soğuk oluyor (orada kalorifer filan yok).

(...) Cuma günü "7 Nolu Dehliz" adlı roman geldi. O gece sabaha kadar onu okudum. Güzel bir roman. Eğer okumadınızsa size yollayayım. (Bu kitabı Leyla hediye olarak alıp yolladı.)

Herkesi çok özlüyorum. Mektup yazdığın herkese benden de çok selam söyle. Hepinizi kucaklıyorum...

S. Ekinci
Mamak B Blok

19 Aralık 1987

Sevgili enişteciğim, ablacığım,
Yılbaşı için size kart yazmayı düşünüyordum ama biraz önce bir rüya gördüm. Onu size anlatmak için kart yerine mektup yazmaya karar verdim.

(...) Sizin ev, abimgilin ev İstanbul Fatih'teymiş. Ben yeni dışarı çıkmışım. Abimgilin evine varıyorum. İçeri giriyorum, kimse yok. Evde kitap arıyorum okumak için. Bulamıyorum. Sonra dışarı çıkıp ana caddeye geliyorum. Ayla'yla karşılaşıyorum. Elinde 4-5 kitap var. "Bunları dayım gönderdi. Vaktini değerlendirsin dedi," diyor (10-15 gün sonra sizin yanınızdan ayrılacakmışım). Bakıyorum, güzel ki-

taplar. Ama ben acilen, "Ölümün Koynunda Biter Açlığımız" adlı kitabı okumak istiyorum. Ayla'ya, "O kitap bunların arasında yok," diyorum. O da, "Dükkana gidelim, orada var," diyor. Birlikte Atikali'ye doğru yürüyoruz. Orada sizin bir dükkan varmış. Galiba manifatura türü şeyler satılıyor. Dükkanı ablam işletiyor. Babam da sandalyeye oturmuş, gazete okuyor. Ablama o kitabı soruyorum, o da "İşte orada, Metin oraya koydu," diyerek çatı arasını gösteriyor. Dükkanın bir tarafındaki çatı arası, yerden bir insan boyu yükseklikte. Oraya fazlalık malzemeler konuluyormuş. Orada üst üste duran birçok kitap var. Ayla'yla arıyoruz ama bulamıyoruz. Dükkanın bitişiğinde bir kitapçı dükkanı var. Oraya bakıyorum, orada da bulamıyorum. Sonra eve gitmek için uzun uzun merdivenler çıkıyorum.

(...) Yeni yılınızı kutluyor, hepinizi yanaklarınızdan öpüyorum.

S. Ekinci
Mamak A Blok

26 Aralık 1987

Merhabalar!.. 13 Aralık tarihli mektubunu ve sonraki kartını aldım. Kart çok güzeldi! Görünce "Ah canım," demekten kendimi alamadım.

Tahsin'le mektuplaşabilmenize çok sevindim. Ben gözaltına alındıktan 9 gün sonra onu da getirmişlerdi. Gayrettepe'de tam 100 gün birlikte kaldık, tabii ayrı ayrı odalarda. Sadece bir gece tuvalet dönüşü yanlışlıkla aynı odaya zincirlediler; ikimiz için de (o halimizle) çok güzel bir gece olmuştu. Tahsin orada tam bir harikaydı... İlk önce "Nerede kalıyorsun?" sorusuna "Evim yok, inşaatlarda geceliyorum," şeklinde cevap veriyordu. Daha sonra "Kaldığım ev var, ama size ev filan göstermem. Göstereyim de evinde kaldığım insanları da çoluk-çocuk, yaşlı işkenceden geçirin değil mi?" diyerek açık kart oynamaya başladı. (Seanslar karşımdaki odada yapıldığından konuşulanları takip edebiliyordum.) Böylesi tavırların işkencecileri yenilgiye götürdüğü açıkça hissediliyordu. İşkenceciler ondan çok çekiniyorlardı. Hatta bize en fazla acı çektirenlerden birisi gece nöbetine kaldığında, ikimizi tuvalete götürürken (gözlerimiz bağlı ve duvara tutunarak yürüdüğümüz halde)

silahı çekip ağzına mermi veriyordu. Yandaki polis "Yahu bir şey yapmazlar ne gerek var?" deyince de "Bunların ne yapacağı belli olmaz, bunlar her şeyi yapar. (Tahsin için de) Bu o... çocuğunu yakalarken 5-6 kişi zor zapt ettik. Hepimizi aldı aldı savurdu," şeklinde açıklama yapıyordu. Herhalde onun komando olması gözlerini korkutuyordu.

Tahsin, çok da girişken, eli avuca gelmez birisiydi. Nerdeyse oradaki tutukluları da o idare ediyordu diyebilirim. Herkes (saygı da duyduklarından) onun (ve tabii benim de) her dediğini yapıyorlardı. Morali bozulanlara moral veriyor, yıkılmak üzere olanları başarılı bir şekilde ayağa kaldırmaya çalışıyordu. İlk 30 günden sonra yiyecek almamız serbest bırakılmıştı. Ama paramız yoktu. Tahsin bu işi organize etti. Tüm gözaltındakiler kutsal bir görev yapar gibi düzenli olarak bize para ulaştırıyorlardı. Biliyorsun bu konularda çok çekingenimdir. Tahsin de bunu sezinlediğinden, hem tutuklulara bana daha fazla para vermelerini tembihliyor hem de tuvalette ara sıra cebime para bırakıyordu... Yakalandığımda yaz mevsimiydi, üzerimde kısa kollu gömlek vardı. Sonra kış yaklaşıp havalar soğumaya başlayınca giyecek ihtiyacı doğdu. Tahsin bunu da başarılı bir şekilde halletti. Hem beni hem kendisini "donattı". Polisler çok şaşırıyorlardı. "Siz yiyecek parasını, kazakları nereden buluyorsunuz?" diye soruyorlardı. Biz de, "Cezaevine sevk olanlar bırakıyorlar..." diyorduk. Tahsin'in örnek tavırlarını mektupla anlatmak zor. Ama gerçekten harikaydı. Mektup yazdığında benim de çok çok sevgilerimi ilet.

(...) Fatih'in son günlerine ilişkin anılardan nasıl etkilendiğimi tahmin etmişsindir.

(...) Dergilerden Nokta, Yeni Gündem, İkibine Doğru'yu alabiliyoruz. Hepinize sevgiler...

S. Ekinci
Mamak A Blok

Canım ablacığım,

(...)

Yılbaşı geceniz nasıl geçti? Bizim yılbaşı günümüzü Salih veya Selim'e anlatacaktım, "Bak bu yaşta ne çocukluklar yapıyoruz," diyecektim. Ama şimdi sırası gelmişken sana anlatayım.

Biliyorsun ben Haydar ile kalıyorum. Zafer ile Muzo (Muzaffer) da birlikte kalıyorlar. Kapılarımız arasında 1,5 metre bir mesafe var. Kapılar parmaklıklı olduğundan yan tarafla (birbirimizi görmesek de) rahatlıkla sohbet edebiliyoruz. Yılın son günü gündüz, diğer günlerden biraz daha fazla sohbet ettik. Karşılıklı şakalar yaptık...

Muzo, "Yahu bugün televizyonda Sibel Can varmış," dedi. Haydar da "Sen hiç üzülme, gece ben de size oryantal gösteri yaparım," dedi. Muzo, "Nasıl seyredeceğiz?" deyince, ben de "Sizin aynayla bizim aynayı koridorun karşı duvarına yan yana asarız; Haydar kapının önünde oynar, siz de seyredersiniz," dedim. O zaman Muzo, "Benim başka bir projem var, sen türkü söylersin, Zafer de komut vererek trafiği ayarlar. Ben de Haydar ile karşılıklı misket oynarım," dedi. (Gerçi ben pek anlamam ya, misket oynarken oyuncular karşılıklı biri bir tarafa giderken diğeri karşı yönde oynayarak gidiyormuş. Muzo'nun projesine göre, biri kapı ağzı diğeri de dip tarafa geçecek, birbirlerini göremedikleri için de Zafer'in verdiği işarete göre biri kapıya doğru oynayarak gelirken diğeri de dip tarafa gidecek; sonra yine işarete göre ters yönde gidecekler. Böylece karşılıklı misket oynamış olacaklar.) Tabii bu projeye de "olur" dedik. Nasıl olsa lafta kaldığından ben de hiçbir "proje"ye "hayır" demek yok. Bu projeyi sen nasıl buldun?

(...)

(Arkadaşların hepsi de çok olgun, şakadan alınmayan insanlar.) Örneğin bir keresinde tuvaletten bir fare çıkmıştı. Haydar fareyi bastonuyla kovalamıştı. (Haydar'ın bir bacağında rahatsızlığı var, baston kullanıyor.) Ben olayı yan tarafa şöyle anlatmıştım. "Sabah tuvaletten bir fare çıktı. Haydar'ı taa yanıma kadar kovaladı. Haydar, elindeki bastonunu da atıp 'İmdat' diyerek kendini ranzaya zor attı." Arkadaş-

lar da "Tamam, bu olayı mektupla dışarı anlatacağız," demişlerdi. Haydar, "Yahu arkadaşlar, ayıp olur, bari 'Haydar fareyle kahramanca mücadele etti' diye yazın," dedi. Ama diğerleri, "Hadi, hadi biz adamımızı da biliriz, ne yazacağımızı da biliriz," demişlerdi. Neyse, lafı fazla uzatmayayım, yılbaşı gününe döneyim. Biliyorsun bazı gazete ve dergilerde "Mektuplaşmak İster misiniz?" diye bir köşe var. Mektuplaşmak, konuşmak, hatta evlenmek isteyen bay ve bayanlar ilan veriyorlar. İşte o köşeye atıfta bulunarak "Bizim Haydar'ın küçük bir defteri var. 'Mektuplaşmak ister misiniz' köşesinden gizli gizli not alıyor. Geçen gün de onlardan birine gizlice mektup yazarken yakaladım," dedim. Zafer de "Muzo'nun da büyük bir defteri var. O da arşiv tutuyor," dedi. (Haydar ile Muzo bekar.) Bunun üzerine Muzo da "Ne yapalım kardeş, bizim işimiz artık mektuba kaldı. Mektupla evlendik evlendik, yoksa dışarı çıkınca bizi o yaşta kim alır? Evde kalırız!" dedi filan filan... İşte o gündüz bu tür sohbetlerle geçti, akşam da biraz şarkı türkü söyledik. Biraz çerez ile bir de sweps cola almıştık. Sweps kolayı şarap niyetine içtik.

Ablacığım, Aysel'in yurtdışında tedavisi için açılan yardım kampanyasına siz de katkıda bulunursanız çok sevinirim. Ablacığım, hepinize sevgilerimi iletiyorum, eniştemin ve senin ellerinizden, yanaklarınızdan öpüyorum.

Kardeşin
S. Ekinci
Mamak A Blok

17 Ocak 1988

(...) Aysel'in durumunun birazcık da olsa düzelmesine çok sevindim. Fakat onun için biriken paranın azlığı biraz üzücü bir durum... 400 bin Lira uçak bileti parasını bile karşılamaz.

Biraz önce, ranzada uzanmış bu konuyu düşünüyordum. Az-biraz sinirlendim. Bu kadar az bağış olmasında, (birkaç dergi dışında) gazetelerde filan haber olarak çıkmamasının da rolü var tabii. Pek sayın

gazeteciler, köşe yazarları "büyük" işlerle meşgul olduklarından bu gibi konulara eğilemiyorlar. Kalemlerine dolamışlar bir Haydar Kutlu. Varsa da yoksa da H. Kutlu. Vay efendim H. Kutlu'ya işkence yapılmış! Sakız gibi çiğniyorlar. Güya demokrasi kavgası veriyorlar! Oysa ki, en basit nedenlerle gözaltına alınanlara bile onlardan fazla işkence yapılıyor! Bu sümsüklere yapılan işkenceleri düşünüyorum da, Nasrettin Hoca hesabı "biraz biz işkence görelim" diyorum... Herhalde H. Kutlu efendiyi Mandela yapmak istiyorlar. Ama kolayca Mandela olunamayacağını, Mandela'nın Mandela olabilmek için 25 yıl dört duvar arasında kaldığını unutuyorlar... Tabii "sayın" gazetecileri de anlamak zor değil. Bizler devamlı ok yağmuru altında olan insanlarız. Bize el uzatmak kolay değildir. Elini uzatan bu oklardan nasibini alır.

Kır çiçeklerini çok seviyorum. Onların mazlum bir güzellikleri vardır. Hiç kimse onları sulamaz. Kimse toprağını kabartmaz. Kimse onlara gübre vermez. Onlar tabiat ananın koynunda kendi kendilerine boy verirler. Bazen de doluya tutulup sessizce ölürler. Veya bir tarafları incinir ve yine kendi kendilerine metanetle, yeniden sağlıklarına kavuşmaya çalışırlar. Aysel de bizim yaralı kır çiçeğimiz. (Ama gelecekte kır çiçekleri de insanların dikkatli, sevecen gözetimleri altında yetişecekler. Rastgele üzerlerine basılıp geçilmeyecek.)

Fakat yapılan bağışın azlığı pek sorun değil. Önemli olan pasaport işlemlerinin tamamlanması. Pasaport çıkartılırsa, babamgilin gerekli parayı sağlayabileceğini sanıyorum. Tahsin amcaya mektupla bildirin, bu yönden tasalanmasın.

(...) Hepinize sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

26 Ocak 1988

Çiğdem'ciğim,

(...)

Mektubumun başında normal yaşama henüz dönemediğimizi söylemiştim; bildiğin gibi bizler kendimizi yüce bir davaya feda etmiş insanlarız. Bir günümüz bile verimli geçmeyince rahatsız oluruz. Mahpushanede de günün verimli geçmesi disiplinli okuma anlamına geliyor (büyük ölçüde). Açlık grevi nedeniyle okuyamamak bile insanı üzüyor. (Ama açlık grevine bir zorunluluk nedeniyle başvuruyoruz. Aksi halde kazanılmış haklarımızı bir bir elimizden alırlar. Cezaevlerini yaşanmaz hale sokarlar.) Bugünlerde yeni yeni okumaya başladım. Tam programlı okumaya başladığım gün, normal yaşama dönmüş olacağım...

Sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

7 Şubat 1988

Sevgili Esma,

17 Ocak tarihli mektubunda ulusal sorun üzerine söylediklerine, probleme yaklaşım biçimine katılıyorum. Ben de birkaç nokta üzerinde (mektup çerçevesinde olabilecek ölçüde) durmak istiyorum. Senin anlatımından federatif devlet formülü konusunda hafif şüphe sezinliyorum. Yaklaşımına katılmakla birlikte, somut durumda bu endişeyi gereksiz buluyorum. Milli kurtuluşçu hareketlerin oldukça yaygın olduğu bir dünyada yaşıyoruz. İşçi sınıfı hareketleri ulusal kurtuluş mücadelelerini kendi önderliği altına almaya, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerini birleştirmeye çalışırken; sömürge ve yarı sömürge ülkelerin emperyalist uşağı olmayan burjuvazileri de müca-

deleyi kendi denetimleri altında tutmaya çaba gösteriyorlar. Ve birçok yerde başarılı da oluyorlar (en yakın örnekler Arafat, Barzani, vs.). Devlet örgütlenmesinin nasıl olacağı konusunda bu olgu da hesaba katılmalıdır. Çin, bir milletler, milliyetler mozaiği olmasına karşılık devrim sonrasında federal devlet oluşturma yoluna (hatta uluslara özerklik tanıma yoluna da) gidilmemiştir. Ve bu durum bir sorun yaratmamıştır. Böylesi bir sürecin izlenmesinde yüzyıllardır devam eden aynı imparatorluk çatısı altında yer alma geleneği; tüm ulusların taleplerinin tamamen çakışması vs. gibi özelliklerin yanında; çeşitli ulusların, ÇKP dışında ona alternatif olabilecek ilerici karakterli burjuva partilerinin olmamasının da önemli bir rolü olmuştur sanıyorum. [Bu cümle yanlış anlamaya müsait. Ulusların ortaya çıkışını kapitalizmin şafağından daha evvellere götürme gibi bir yanlışlığı çağrıştırıyor. Bu uyarının merceğinden bakarak oku.] Bu nokta senin söylediklerine ilaveten göz önünde bulundurulmalıdır sanıyorum.

Sömürge ve yarı sömürge kavramlarının belirli tanımları vardır. Fakat pratikte her bir grupta yer alan ülkeler, kendi içlerinde birbirlerinden oldukça farklı tonlara sahiptir. Ve bazı ülkeler esasen bir tanıma uygun düşerken, diğer tanıma da oldukça yaklaşık olabilir. Bu durumda, ülkenin tablosunun çiziminde çok daha dikkatli olunmalıdır. Bir ulusun devlet kurma hakkını gasp eden her devlet de alt emperyalist olarak nitelendirilmemelidir sanıyorum. Aksi halde bu tanıma girecek o kadar çok devlet var ki! (İran, Irak, Sri Lanka, Hindistan, vs. vs.) Daha da önemlisi, senin de belirttiğin gibi, sömürge tespiti otomatikman ayrı örgütlenme, ayrı devlet kurma, vs. gerektirmez. Dört devlet arasında paylaşılmış toprakları kurtarıp tek devlet kurma projesi, pratikte başarı kazanma şansı zayıf bir projedir. (Bu milliyetçi proje gerçekliğe dönüştürülse bile, iktidar Barzanilerin, Talabanilerin, yani burjuvazinin elinde kalır ve son derece sancılı, problemli yeni bir yola girilmiş olunur.) Dört devlete karşı hepsini halsiz bırakacak, iktidar boşlukları yaratacak bölgesel bir kriz anı yakalanarak zafer kazanabilirler mi? Veya tek tek parçalar düşürülerek amaca ulaşabilirler mi? Bunlar teorik planda kurgulanabilir ama pratikte gerçekleşme şansı sınırlıdır. İleride dört devletin ortak boğma

girişimiyle karşılaşmaları şaşırtıcı olmayacaktır. İran-Irak Savaşı'nın yarattığı elverişli koşullarda alınan yol ortadadır. Savaşın sona ermesi durumunda mevcut kazanımlardan da geri adım atılması olasılığı vardır (İran ve Irak'ta özerklik temelinde uzlaşmalar gündeme gelebilir). Söz konusu projenin en zayıf yönü, ülke sınırları içerisindeki proletaryanın gücünü, sosyal kurtuluş mücadelesini ve ülke genelindeki antiemperyalist mücadeleyi göz ardı etmesidir. Ortalığı sis bastığında birkaç adım ilerdeki tepe görülür de, biraz daha ilerdeki koskoca dağ görünmez. Çeşitli nedenlerle proletarya mücadelesinin zayıf düştüğü bir ortamda onun potansiyel gücünü görebilmek basiretli olmayı gerektiriyor. Bir süre sonra sis yavaş yavaş dağılacak, dağ bütün büyüklüğüyle gözler önüne çıkacaktır. (Örnekteki amacım vurgu yapmaktı; yoksa bir ulusun, ulusal mücadele potansiyelini küçümsemek değil. Pek iyi olmadı.)

Şu da akılda tutulmalıdır; Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Arap hakim sınıfları ve emperyalistlerin işbirliği ile Ortadoğu'da gerçekleştirdikleri türden devletler coğrafyası değişiklikleri söz konusu olabilir. Ama bu olasılık, son derece özgül koşulları gerektirir...

Kendimi irticalen konuşmuş gibi hissediyorum, inşallah yanlış anlamalar olmaz. Bu endişeyle bazı şeyleri de yazmadım. Söylediklerim üzerinde düşünmek, fikir jimnastiği yapma açısından yararlı olabilir umudundayım...

Biz (dördümüz) 50 bin lira biriktirdik. Bugünlerde Aysel'in hesap numarasına yatırmaya çalışacağız.

(..) Hepinize selamlar...

S. Ekinci
Mamak A Blok

9 Şubat 1988

Sevgili Kenan'cığım,
(...)
Arkadaşlarımdan Zafer senin gibi Fenerbahçeli, Muzaffer Beşiktaşlı, Haydar Galatasaraylı. Ben de, Muhammed abi (Esma'nın halası oğlu) kulübün başkanı olduğundan (birazcık) Adana Demirsporlu oldum. Dün gazetelerden Adana Demirspor'un Beşiktaş'ı (2-0) yendiğini öğrenince Muzo'ya "N'aber, n'oldu?" dedim. Ne demek istediğimi hemen anladı. "Zaten gamlıyım, üstüme gelme," dedi. Ben, bazen Haydar'la bir olup Muzo'yu, bazen de Muzo ile bir olup Haydar'ı kızdırmaya çalışıyorum (iki takım başa oynuyor ya!). Zafer'in takımı nal topladığı için o pek sesini çıkarmıyor (Hacı Abi de Beşiktaş'lıydı değil mi, ya Sinan?). Çok ilgili olduğumdan değil ya, işte laf olsun diye takım tutuyoruz. Arada sırada 3-5 dakikalık konuşma malzemesi oluyor.

Herkese çok çok selam ediyorum. Hacı abiyi, ablamı, Sinan'ı ve seni candan kucaklıyor, yanaklarından öpüyorum.

Dayın

S. Ekinci
Mamak A Blok

14 Şubat 1988

Sevgili Çiğdemciğim,
(...)

Önce küçük bir yanlışa işaret etmek istiyorum: Annenle olan çelişkilerinden bahsederken, "Bütün medeni insanlar gibi sen de 'seni korumaya çalışıyor' diyeceksin," diyorsun. Bu sözleri (biraz) iyice düşünmemekten, daha çok da nezaket gereği söylediğine inanıyorum. Hatta belki bu cümleyi yazdıktan sonra içine kuşku bile düşmüş olabilir; "Bunları nereden anladın?" mı diyorsun? Fala baktım! Falda

bunları okudum!.. İşin gerçeği, bunları senin yazdıkların söylüyor bana. (Haksız mıyım? Yanılıyorsam söyle.)

Her anne doğal olarak çocuğunu koruma duygusuyla hareket eder. İtirazım bu noktaya değil. Ama senin cümlenden sanki "medeni insanlar"ın anne-babaların "korumaya çalışma"larının her biçimini haklı bulması gerektiği gibi bir anlam çıkıyor. İşte burayı doğru bulmuyorum. Biliyorsun ben kendimi "korumaya çalışanlarım"ın korumalarından kurtulmak için uğraşmış, bunu başarmış bir insanım. Kendim böyle yaparken böylesi bir yaklaşıma sahip olmam çelişkili bir tutum olurdu. Çoğu kez anne-babalar çocuklarını korumaya çalışırken esasında onların daha fazla gelişmelerine engel oluyorlar. İnsanlar anne-babalarının sözlerinden hiç çıkmasalardı insanlık bugünlere gelebilir miydi? Kuşak farklılıkları sürekli gözlenen bir olgu olduğuna göre; anne-babalar tam (yüzde 100) istedikleri kalıpta çocuklar yetiştiremiyorlar, demektir (ve bu sevindirci bir durumdur, gelişme anlamına geliyor).

(...)

Bir de "anneme göre kız evladı bir ev kadınının bütün becerisini almalı" diyerek serzenişte bulunuyorsun. Bana kalırsa, büyüklerin her söylediğine kulakları kapamak da doğru olmaz. Bazı söyledikleri yılların tecrübesinin birikimidir ve gerçek payları vardır. Burada sana bir kopya vermek istiyorum; tembellik ve beceriksizlik, saygınlık ve sevgide erozyona yol açar. (Ne büyük söz değil mi? Ben neymişim?) Tersi de doğrudur... Yan gelip yatan insan saygınlık yaratmaz. Herhangi bir toplulukta (aile içinde, okulda, vs.), herhangi bir iş için "Tamam! Ben yapabilirim," diyerek ileri çıkabilmek, diğer insanlar üzerinde oldukça iyi izlenimler yaratacaktır. Kişiyi inisiyatifli kılacaktır. Aslında becerikli olmak, birçok şeyden anlamak çok zor da değildir. İnsan isteyince birçok beceriyi kolayca elde edebilir. Örneğin ev işlerini öğrenmek zor mu? Bence bunlar özel bir çabayı gerektirmiyor. Günlük yaşam içerisinde karşılaştıkça öğrenilebilecek şeyler.

Bak sana bir arkadaşının anlattığı bir olayı aktarayım; bay/ve bayan iki arkadaş birlikte kalıyorlarmış. Bir gün evlerine başka bir

arkadaş misafir gelmiş. Akşam sofra kurmuşlar, yemeğin tadına bakar bakmaz iki erkek arkadaş da birbirlerinin gözüne bakmaya başlamışlar. Aslında ev sahibi erkek arkadaş aşçı kadar güzel yemekler yapabiliyor, ama maalesef o gün yemeği bayan arkadaş yapmış. Yenecek gibi değil. Bayan arkadaşın kendisine söylemeye de utanıyorlar. Bunun üzerine bayan arkadaşı bir bahaneyle komşudan bir şey istemeye yolluyorlar. O gidip dönene kadar da kaplarındaki yemekleri tuvalete döküyorlar. Bayan arkadaş dönünce bakıyor tabaklar boş; herhalde yiyip bitirmişler düşüncesiyle "Biraz daha yemek koyayım mı?" diye soruyor. Diğerleri belli etmemeye çalışarak ve bıyık altından gülerek "Yok teşekkür ederiz, doyduk," deyip kenara çekiliyorlar (kıssadan hisse!).

İnşallah, "Abi sen de diğer büyükler gibi öğüt vermeye kalkıyorsun," demiyorsundur (yaşlı birisi olmaya hiç niyetim yok, hep 18-20 yaşlarında kalmak istiyorum!). Görüyorsun sayfa bitmek üzere. Finish hızlı çekim olacak. Sanatla ilgilenmen çok çok güzel. "Herkesten sakladığım," dediğin defterdekiler bana da kapalı mı? İlk denemelerini bana yazarsan, sana eleştirerek yardımcı olmaya çalışırım. Belki de böylece ilerde "Onun ilk sanat eleştirmeni bendim," diyerek övünme olanağını elde etmiş olurum.

Baydar ailesine selamlarımı iletiyorum.

Sevgilerimle...

S. Ekinci

17 Şubat 1988

Merhabalar!

(...) Dün görüş günüydü. Daha önce de anlatmış olduğum gibi 12-22 Şubat tarihleri arasında görüş yasağımıza ara verildi. Görüşebiliriz umuduyla abim, Hatice ablam gelmişler; ama elbise sorunu nedeniyle yine görüşemedik.

(...) Ben de Aysel'in problemiyle daha fazla ilgilenmeleri için Avukat Hüsnü beye hitaben İHD'yi hafif eleştiren bir mektup yazdım.

Biliyorsun Hüsnü Bey İHD Yönetim Kurulu üyesi, bu nedenle eleştirilerim aynı zamanda kendisine de yönelik olmuş oluyor.

"Hoşçakalın Dostlarım" şarkısını daha önce yazmamıştın. Hem sözlerini hem de melodisinin hangi şarkının melodisine benzediğini bana yaz. Sigarayı bırakanlara bir Yeşilaycı olarak kendilerini tüm kalbimle kutladığımı iletin. Sigara içmek giderek bana kaba bir şeymiş gibi gözükmeye başlıyor. Hiç hoşlanmıyorum. Sağolsun, Semra hanım bu konuda da hayırlı bir iş yapıyor. Onun sigara içerkenki pozlarını görenlerin ve sigaraya ilişkin demeçlerini okuyanların sigaraya düşmanlık duygularının kabaracağını sanıyorum.

"Semra hanım" dedim de aklıma geldi; dün Milliyet gazetesinde Bilge Erol'un oldukça uzun (yarım sayfa) bir demeci vardı. Epeyce kirli çamaşır ortaya dökmüş. Söylediğine göre Hiram Abbas'ın atanma işini Semra sultan halletmiş [öyle sözler söylemiş ki, duyan en büyük patronun kendisi (Semra sultan) olduğunu sanır; ülke de onun çiftliği...]. Bilge "hanım", onun ve Şenay Gürvit'in MİT mensubu olduğunu çağrıştıran ifadeler kullanmış. MİT'çilerin (Hiram Abbas ve Mehmet Eymür'ün) evlilik yaşamlarındaki rezaletleri de anlatmış. İkisi de eşlerinden boşanıp yeniden evlenmişler. İki nikah arasında Mehmet Eymür'ün eşi bir Amerikalı ile yaşamış. Bu durum teşkilat içinde epeyce dedikodu konusu olmuş, vs. vs. Aslında demeçte çok daha fazla şeyler var. Ve çok daha fazla şeyler çağrıştırıyor; aile boyu MİT'çilikler, CIA bağlantıları, vs. vs. Bilge Erol'un bu kadar kirli çamaşırı ortaya dökebilmesi de ilginç (bunları Milliyet gazetesi almadığınızı düşünerek yazdım).

Her mektubu yazarken tek tek hepinizin hal-hatırını sormak, ayrı ayrı selam etmek istiyorum ama o zaman mektuplar çok sıkıcı olur. Onun için yazmıyorum. Siz her mektubumu bunları da söylediğimi kabul ederek okuyun. Hepinize sevgilerimle.

S. Ekinci
Mamak A Blok

Sevgili Esma,

Burada 19 Şubat günü Tektip uygulamasının kaldırıldığı açıklanmıştı. Bizi 20 Şubat Salı günü koğuşlara verdiler. Çarşamba gününden itibaren de havalandırmaya çıkmaya başladık. Cumartesi ve Pazar günleri dışında 1 saat öğleden evvel, 1 saat öğleden sonra olmak üzere toplam 2 saat havalandırmada kalıyoruz. Bizim (dördümüzün) aile ziyareti yasağı dışındaki cezalandırmalar kaldırıldı. Görüş yasağımız 22 Mayıs'ta bitecek, ama o zamana kadar da çoktan sivile nakledilmiş olacağız herhalde.

Uzun bir aradan sonra ilk defa, 3 gün önce Avukat Kazım bey ile görüştüm. Benden Gayrettepe ve Emniyet Sarayı'ndaki (yani polisteki) gördüklerim, yaşadıklarım hakkında yazılı bir metin istedi. Biliyorsun poliste epece uzun bir süre (toplam 155 gün) kalmıştım. Ve doğal olarak kafamda bir romanlık malzeme var aslında. Ama ben bu konuda hiçbir şey yazmamayı kafama koymuştum. Belki yazmak isteyen birisine malzeme olması için verebilirdim. Fakat şu anda Kazım beyin isteğini yerine getirmemin doğru olacağını düşünüyorum. Onun çabası hoşuma gitti; bizim davalara ilişkin polis yaşantıları ve savunmaları içeren (oldukça hacimli) bir kitap yayınlamayı düşünüyormuş. Böyle bir çabaya yardımcı olmanın bir görev olduğuna inanarak önerisini kabul ettim.

Kazım beyin önerisini kabul ettim etmesine ama bu iş benim için kolay olmayacak. Çünkü elimde olmayarak da olsa, kişinin kendisini övüyormuş gibi bir duruma düşmesi hoş olmayan bir şey.

Diğer bir zorluk da, Nisan ayı başlarına kadar yetiştirmek zorunda olmam. Yani zaman darlığı. Bu nedenle bazı mektupları cevapsız da bırakabilirim. Unutmadan belirteyim; herhalde artık cezaevlerine de yazabileceğim. Ancak yukarıda söylediğim nedenle en az bir ay daha yaz(a)mam sanıyorum.

Adem'in elinin sakatlanmasına cidden üzüldüm. Bu adam ne yapıyor öyle? Söyleyin kendisine, o eller sadece kendisine ait değil;

biraz daha dikkatli olsun da, hiç olmazsa bu gibi kazalarla sevenlerini üzmesin.

Fethi'den (eğer gerek görürseniz) resim malzemesi isteyebilirsiniz... Aysel'in resmi daha güzel olabilirdi.

(...) Hepinizi candan kucaklıyorum. Hoşçakalın...

S. Ekinci
Mamak B Blok

12 Mart 1988

Merhabalar!

(...) Geçen Salı günü (8 Mart) top oynamamız serbest bırakıldı. Biz de hemen 5 top alıp Çarşamba gününden itibaren oynamaya başladık. İki günde 2 tanesini çatıya kaçırdık. Şimdi çocuklar gibi top peşinde koşuyoruz. Kondisyonumu yükseltmek için havalandırma saatlerini iyi değerlendirmeye çalışıyorum.

İlk gün bir-iki kısa koşu yaptım. Anında başım dönmeye, nefesim kesilmeye başladı. Hemen kenara çekildim. Perşembe, Cuma günleri de top oynadık. Şu anda bacaklarım kopacak gibi ağrıyor. Ama 12 Mart'ın bulutlu havasına, kara havasına inat bugün havalandırmaya çıkınca yine oynayacağım. Çivi çiviyi söker derler ya!..

Top oynamayı o kadar özlemişiz ki, kar-yağmur dinlemiyoruz. Dün top koştururken avukat görüşü okundu. Top oynadığım kıyafetimle, ayakkabılarım ıpıslak bir şekilde görüşe gittim. Hüsnü bey gelmişti. Bizim davaya katılan üç avukat daha vardı. (Tabii onlar başka müvekkilleriyle görüşmeye gelmişler.) Hepsiyle tokalaşıp hal hatır sorduk. Hepsinin ilk sözleri, "Burası çok modern olmuş," oldu. İki haftadır avukat görüşleri açık görüş şeklinde yapılıyor. Böylesi çok güzel, çok iyi. Sadece çayımız eksikti. Bu hafta avukatlarımıza çay ikram edebilme olanağının yaratılması için idareye başvuruda bulunacağım. Kabul edeceklerine sanıyorum. Hüsnü beyi gelecek hafta için "çay"a davet ettim!

Hüsnü beye Aysel ile ilgili eleştirilerimi hatırlattım. O da, herkesin kendi başına bir şeyler yapmaya çalışmasından, vs. yakındı. Fatma teyze için de hafif serzenişte bulundu.

(...) Sivile naklimiz yaklaştı. Arkadaşların oldukları yerlere gidebilmek için sabırsızlanıyorum. Herkesi çok özledim. Hepinize sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak B Blok

22 Mart 1988

Merhabalar!

(...) Avukat görüşü serbest bırakıldığı günden bu yana Avukat Kazım bey, Avukat Hüsnü bey, Avukat İbrahim beyle görüştüm. Ama hiçbiri bizim davanın Daireler Kurulu'nda ne zaman görüşüleceğine ilişkin bir şey söylemediler. Belli olsaydı söylerlerdi. Senin söylediğin tahminden öte bir şey değildir herhalde.

(...) Adnan Yücel'in şiirini çok beğendim. Onun kullandığı "senfoni" imgesini bir başka biçimde ben de kullanmıştım. Bakalım okuyunca beğenecek misiniz! Bu arada şu haberi de vereyim; savunmalar ile emniyet yaşantıları ve ifadeleri ayrı ayrı iki kitap olarak yayınlanacak. Ve bu ikincisi sanırım yabancı dile de çevrilecek.

Gerçi sizin AWACS'lar iyi çalışıyor. Mektup gelmeden önce bu haberi de almış olabilirsiniz.

Bugünlük bu kadarlık mektubu kabul edin. Daha birkaç yazacağım var.

Hepinize sevgiler...

S. Ekinci
Mamak A Blok

Çiğdem'ciğim,

(...) Anlaşabildiğimizi görmek güzel. İltifatların için de teşekkür ederim.

(...) Bence tıp nasıl kıymetli bir faaliyet alanıysa, herhangi bir sanat kolu da o denli kıymetlidir. Bu nedenle tıp nasıl yoğun bir çalışmayı gerektiriyorsa, herhangi bir sanat dalı da o denli yoğun bir çalışmayı gerektirir. Şunu söylemek istiyorum; hiçbir aceleciliğe düşmeden uzun erimli sıkı bir çalışmayı göze almalısın eğer gerçek anlamda bir sanatçı olmak istiyorsan. Sanatçılığın kolayca elde edilebilecek bir sıfat olmadığını aklına öncelikle yazmalısın.

Sanat, gerçekliğin imgelerle yeniden yaratılması olduğuna göre sanatçı olmak gerçekliğin (şeylerin) özünü, bağlantılarını, dolaylı bağlantılarının süreç içerisindeki değişimini bilmeyi, yani derinlemesine bilgiyle donanmış olmayı gerektiriyor. Sadece bu kadarcığı bile sanatçının bir bilim adamı titizliğiyle çalışması zorunluluğunu gösterir.

Bunları gözünü korkutmak için söylemiyorum, aksine gerçekçi olmanın bu işin gerektirdiği zorluklara kendini hazırlayabilmen, başarısız adımlarında hayal kırıklığına uğrayıp kolayca pes etmemen için hatırlatıyorum.

(Anacığım bu söylediklerimi akıl vermeye kalkışmak biçiminde yorumlamamanı rica ediyorum. İşte sözün gereği konuşup sohbet ediyoruz. Hem bunu sen istedin, katlanacaksın!!)

Şimdi geleyim yazdığın şiirlere; senin de itiraf ettiğin gibi, ne bu karamsarlık Allah aşkına? Üstelik de hayatının baharında... Böylesi bir ruh dünyasına sahip olabilecek kadar sıkı bir cendere içerisinde misin?

Ne denli baskı altında bulunursan bulun, karamsar olmanı istemiyorum, doğru bulmuyorum. İnsanların gençken hayalleriyle, yaşlanınca da anılarıyla yaşadığı söylenir. Sen bugün güzel hayaller kurma çağındasın..Kaldı ki, ben insanların yaşlandığında da genç kalabilmesinden, ileri yaşlarda da güzel gelecek hayalleri kurabilmesinden, anılarıyla avunur hale gelmemesinden yanayım. (Gençlik ve yaşlılık salt

biyolojik bir şey değildir. İnsan 60-70 yaşlarına gelince de 20-25 yaşlarında bir genç olarak kalabilir, kalmalıdır.)

Örneğin, neden "hayata sabretmek" "zor" olsun? "Açlık, ölüm" her zaman "zor" mudur? vs. "Zor" göreceli bir kavramdır; birisi için zor olan bir diğeri için pekala kolay olabilir. Örneğin bazıları derviş kesilir ve onun için "hayata sabretmek" hiç de "zor" değildir.

Veya "açlık"ı ele alalım. Geçtiğimiz dönemde binlerce insan birkaç öğün değil, birkaç gün değil, 70 günleri bulan "açlık"lar yaşadılar. "Açlık"ı "kolay" ettiler (bir anlamda).

Ya "ölüm"? "Ölümün Koynunda Biter Açlığımız" adlı kitabı okudun mu? Gerçi ben okumadım ama içeriği hakkında bilgim var. Orada insanların "ölüm"ü "kolay" yaptığını göreceksin. Bırakalım ölümün o yüce kolaylaştırılmasını, günümüz Türkiye'sinde her gün en az üç-dört kişinin ölümü bir kurtuluş yolu olarak seçtiklerini günlük gazetelerden izliyoruz.

(...)

Ayrıca neden "bugünlere hasret bırakan anlar yaşamak isterim" diyorsun? Yani o gelecek günler bugüne hasret bırakacak denli kötü olacak! Neden?

Şunu söylemek istiyorum, şiirde bütün yük sözcükler, dizeler üzerindedir. Her sözcük, her dize son derece yoğun anlam yüklüdür. Bu anlamda her birisi iyice düşünülerek, kuyumcu terazisiyle çok çok hassas bir şekilde tartılarak seçilmeli, her biri üzerinde uzun uzun düşünülmelidir.

Bir de sanat ürünü, insanlara ulaşılması gereken hedefler, güzellikler (hayatın güzellikleri), vs. sunabilmelidir. Bu konuda en bol malzemeyi bizim dünyamızda bulabilirsin. Bizim dünyamızı daha da yakından izleyip incelemeni öneririm. Gerçek bir sanatçı, istikbalini burada aramalıdır. Neyse sözü fazla uzatmayayım, görüyorsun hocamı aştık.

Sevgilerimle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

14 Nisan 1988

Merhabalar,

Bugün benim için çok güzel bir gündü. Bunun şerefine hepinizi candan kucaklayıp yanaklarınızdan öperek başlamak istiyorum mektuba.

Sabah bir arkadaşın "Kahvaltı geldi, kalkalım arkadaşlar!" sesiyle uyandım. Keşke uyandırmasaydı. Çok güzel bir rüya görüyordum. Tam orta yerinden kesti.

Rüyamda, birbirine bitişik 8-10 apartmandan oluşan bir blok vardı. Ben gizli gizli bazı evlere girip çıkıyordum. Sonra girdiğim evlerden birisi cezaevine dönüştü. Demir kapılar, demir parmaklıklar vardı. Biz içerde koridor gibi bir yerde volta atarken, kapıya bir reo geldi. İçinden bir grup mahkum indi. İçlerinde Remzi'yle Kenan da vardı. Gülerek onları karşıladım. Remzi tanımamış gibi bana bakıyordu. Ben, "Bak beni tanımadı," filan diyerek şaka yollu alay etmeye başladım. O zaman o da "Bak gördün mü, seni nasıl işlettim!" diye gülmeye başladı. İçime bir kuşku düştü. Görünüşü kurtarmak için mi böyle demişti, yoksa gerçekten beni aldatmak için mi böyle yapmıştı? İkincisi doğruysa hakikaten çok başarılı bir rol yapmıştı. O andan itibaren cezaevinin eski mahkumları her ikisinin de etrafını sardı, sohbetler başladı. Sohbetler uzadıkça uzuyordu. Ben de şu sohbetler bitse de baş başa kalsak diye sabırsızlanıp duruyordum. Rüyamın tam burasında uyandırıldım. Bazı bazı rüyalarımın orta yerinde uyandığım ve uykuya yeniden daldığımda rüyanın devamını da gördüğüm olurdu. Bu sabah da belki rüyanın devamını görürüm diye kahvaltıya kalkmadım, uyumaya çalıştım. Ama ne fayda... bir türlü uyuyamadım. Bununla birlikte o kısa "rüya görüşmesi" yetti. Doping almış gibi oldum. Öğleden sonra da topluca 5 mektup aldım. Yaşar'dan, Derviş'ten, yeğenim Kenan'dan, hepsi ayrı bir sevinç verdi bana...

Derviş kart yollamış, kartı nerdeyse "Sevgili kardeşim", "Canım dostum" gibi sözlerle dolduracakmış. Her kelimesinden özlem damlıyordu. Çok güzel bir de benzetme yapmış.

Biliyorsun ben onu çok fazla severdim (şimdi de öyle). Hep bizde kalırdı. Sanki bizim çocuğumuz gibiydi. Bazen bana "Yahu, oldu olacak beni kendi kütüğüne yazdır bari," derdi.

Onunla ilk tanıştığımızda, mahalle kabadayısıydı. Lümpen dünyanın içindeydi... Çok mert dobra-dobur bir insandı.

İyice ahbap olduğumuz bir sırada onu giyim-kuşam nedeniyle eleştirmiştim. Gösterişli giyimi değil mütevazı, sade giyimi tercih etmeliyiz, diye anlatmıştım. Sonra nereden elime geçtiyse, Avrupa (orijinal) bir kot pantolon elime geçti. Giyinip sokağa çıktım. Derviş o kıyafetle beni sokakta görünce, geldi yakama yapıştı; beni zorla eve götürdü, "Bana sade giyin filan diye öğüt verirsin, sonra da kendin kot giyersin. Çıkar bakayım şu pantolonu, bundan sonra onu ben giyeceğim," dedi. Açıklama yapmama bile fırsat bırakmadan elimden aldı. Sonradan bu olayı yakın tanıdıklara anlatıp anlatıp gülüyordu.

(...) Geçen Cumartesi günü de Fatma teyzeden mektup aldım, Aysel'in bir fotoğrafını da yollamış. Ben de Pazar günü ona yazdım. Fotoğraf çektirme olanağımız hala yok. Hepinize sevgilerle...

S. Ekinci
Mamak A Blok

24 Nisan 1988

Merhabalar,
(...) Mektup yazmak gerçekten çok vaktimi alıyor (yolladığım mektuplardan fark etmişsindir herhalde) çünkü mektup yazmayı ciddiye alıyorum. Bunu aynı zamanda mektup yazdığım kişilere sevgi ve saygının gereği olarak görüyorum. Selamla başlayıp selamla biten baştan savma mektuplar yazma yerine hiç yazmamayı yeğliyorum. Ayrıca, bildiğin gibi fazla konuşkan değilimdir ve bu da mektup yazmamın çok vakit almasına yol açıcı oluyor.

(...) Dün TV'de 23 Nisan Çocuk Şenliği'ni izledim, hoşuma gitti. Daha önceden de "Türk çocukları"na yaptırılan bazı konuşmalar ya-

yınlandı. O konuşmalar sırasında kitap okuyordum, tam izleyemedim. Ama yine de çok rahatsızlık duydum. Zavallı güzelim çocukların kötü emellere alet edilmesi ne kadar tiksinti verici bir şey!

Bak! Dün bir de ne oldu? Görüş için arkadaşlar elden geldikçe güzel, temiz elbiseler, ayakkabılar giyiyorlardı (benim ayakkabı da fena değil hani!). Bir arkadaş geldi, "Senin ayakkabıları alıyorum, kiraya vereceğim," dedi. Sonra ayakkabıları eline alıp kaldırdı; "Bir sigaraya kiralık ayakkabı var," diyerek duyuru yaptı. Anında da (şakadan) birisine "kira"ya verdi. İnsanoğlunun aklına neler geliyor, diye güldüm kendi kendime. Bu arkadaş ticaret hayatına atılmış olsaydı (bence) büyük olasılıkla çok başarılı olurdu.

(...) Hepinize sevgilerimle, iyi günler...

S. Ekinci
Mamak A Blok

26 Nisan 1988

Canım Kenancığım,

(...) Mektubunda bu sene bir fakülteyi kazanmak "zorunda" olduğunu söylemişsin. Bu konuda düşüncelerimi daha önceden de yazmıştım; tabii üniversiteye girmen çok iyi olur. Kazanırsan ben de sevinirim. Ama kendini böylesine şartlandırmanı da doğru bulmuyorum.

Üniversitelerin kültürel gelişim açısından daha uygun bir ortam olduğunu kabul ediyorum. Zaten en çok da bu nedenle üniversiteye girmeni istiyorum. Fakat yüksek kültürlü bir insan olmak için illa bir yüksekokul bitirmek gerekmiyor. (Kaldı ki, fakülte mezunu kültürsüzlerin sayısı da az değildir.) Biliyorsun Metin abin ilkokul mezunuydu. Başta esas mesleği terzilik olmak üzere, birçok işte çalıştı. İlkokul sonrası tüm yaşamını çalışarak geçirdi. Buna karşılık o, kendisini yetiştirdi. Kültürlü, aydınlık beyinli bir insan oldu. O, vaktinin dar, kısıtlı olmasına karşın çok iyi bir kitap okuyucusuydu. Yutacakmış gibi okurdu kitapları. Senin de işte onun gibi iyi bir okuyucu olmanı isterim.

Mutlaka sen de ders kitapları dışında şeyler okuyorsundur. Ama insan hiçbir zaman okuduğunu yeterli bulmamalı; hep daha çok, hep daha çok okumaya çalışmalıdır. Örneğin, ben ne kadar okursam okuyayım, hiç tatmin olamıyorum. Hep az buluyorum. Kitap okumanın önemini keşke çocukluğumda kavrasaydım, diye hayıflanıyorum. Senin de bir gün kitap okumanın önemini, benim duyduğum hissi duyacak kadar kavramanı, tüm vaktini buna göre planlamanı çok isterim.

Kötü insanın eline bilimi vermek, eşkıyanın eline kılıç vermeye benzer. Bugün emperyalistlerin, gericilerin elinde bilimin, bilimin son ürünlerinin nasıl insanlık düşmanı emellere alet haline geldiğini hep birlikte görüyoruz. Ama iyilerin de en az onlar kadar bilime sarılmaları gerekiyor. Yoksa güzel günleri nasıl getireceğiz... Sen temiz bir insansın. Bu güzel yanını yüksek kültürle, yüksek bilgiyle tamamlamalısın.

(...) Kenancığım! Şu sıralar haftada 2-3 gün 40'ar dakika top oynuyorum. İlk zamanlar, top oynayınca bacaklarım, eklem yerlerim çok fazla ağrıyordu. Şimdi ağrı filan kalmadı, çok iyiyim. Sağlığım, moralim yerinde. Bir de kendi davamızda yargılanan arkadaşların olduğu cezaevlerinden birisine sevk olursam keyfime diyecek olmayacak.

Ablamın, Hacı abimin, Sinancığımın, senin hepinizin yanaklarından öpüyorum.

S. Ekinci / Ankara Merkez Kapalı Cezaevi

1 Mayıs 1988

Merhabalar,
Bugün 1 Mayıs, güzel bir günün sabahı şu an.

Sabah kalktım, tıraş oldum, kimseye bir şey söylemeden etrafı izlemeye başladım. Herkes her günkü (açık görüş günleri hariç) monoton davranışları içerisinde. Hiç kimsede farklı küçücük bir davranış göremiyorum. Ve tabii hiç şaşırmıyorum.

Bugün size güzel bir haber vermek istiyorum. Ama haberden önce sizin davadaki cezaların onaylanması nedeniyle üzüntülerimi belirt-

meliyim. Perşembe günü gazetelerde, "Bazı küçük cezalar ve bir müebbet dışında" tüm idam, müebbet ve diğer cezaların onaylandığını okudum. Size daha önce söylememiştim, ama bunun böyle olacağını daha önceden güçlü bir olasılık olarak görüyordum. Taa sizlerin Adana davasıyla birleştiğinizi duyduğum zaman huylanmıştım. Adana davasında İlbey-Gülbey'in* diyetini ödetecek birileri gerekiyordu!

(...) "Demokrat Arkadaş" dergisini okumadım. Bizim koğuşa gelmedi. Ama bahsettiğin yazıyı aşağı yukarı biliyor sayılırım. O görüşlerin savunucuları aklıma hep kurnaz köylü particilerini getiriyor. Seviyesiz ve pragmatistler. Vakti zamanında konuya ilişkin bazı espriler oluyordu. Ve bazıları bundan çok alınıyorlardı. Birkaç defa "Söyleyin arkadaşlarınıza böyle-böyle demesinler," filan diye şikayette de bulunmuşlardı.

(...) Yakında görüşebilmek umuduyla hoşçakalın...

S. Ekinci
Ankara Merkez Kapalı Cezaevi

* Adana İli Yüreğir İlçesi, Anadolu Mahallesi'nde 26 Şubat 1980 tarihinde çıkan çatışmada hayatını kaybeden jandarma erler İlbey GÜNEŞ ile Gülbey KARATAŞ. Çatışmada hayatını kaybeden bu iki jandarma eri, başta cunta şefi Kenan Evren olmak üzere ırkçı-şoven ve faşist propagandada her fırsatta kullanıldı. Adana'da hala isimleriyle anılan ilköğretim okulları bulunmaktadır.

13 Ağustos 1989

Sevgili Esma,

(...) Tahmin edebileceğiniz üzere bugünlerde üzüntü içerisindeyim. Bugün Aydın'daki arkadaşların süresiz açlık grevi eyleminin 45. günü. Onların şu anki durumlarını göz önüne getirdikçe hayıflanıp duruyorum.

Adressiz Sorgular'ı bazı aksiliklerden sonra geçen hafta içerisinde aldım. Biçim, teknik, vb. yönden eleştirilebilecek yönler olmakla birlikte (siz okuyabildiniz mi) güzel olmuş. Örneğin ben söz konusu içerikle 350 sayfalık bir kitabın sıkıcı olabileceği, tekrarlamalarla karşılaşılabileceği gibi bir endişe içerisindeydim. Gördüm ki, hiç de öyle olmamış. Akıcılık fena değil. Babam da okuyormuş, çok beğenmiş. Görüş günü kitaptan bahsederken gözleri buğulandı, heyecanlandı. Dikkatimi çeken bazı kusurları da şöyle sıralayabilirim: Mizanpaj daha güzel olabilirdi. Esas olan özdür tabii, ama sayfa düzenlemesi de gözü okşayıcı, estetik olmalı. Sayfadan (kağıttan) tasarruf amacıyla yazıların sayfa sınırlarına yaklaşmasını saymasak bile; başlık, ara başlık puntoları, yazı puntosu ile daha uyumlu olabilirdi. Ara başlık puntosu başlık puntosundan daha küçük olmalıydı. Ara yıldızları çok büyük olmuş. Bir yazı içerisindeki birbirinden ayrı küçük küçük "hikayeler" arasına satır boşluğu konulabilirdi. Redaksiyon yanlışları da yer yer akıcılığı azaltmış, pürüz yaratmış. Bu iki tür olmuş; ya cümleler, satırlar düşmüş ya da kelimeler yanlış yazılmış. Cümle, satır düşmesi iki yerde olmuş. İkisi de benimkinde, şans bu ya!..

Kelime yanlışları da en çok (diğer kısımların hepsinin toplamından daha fazla) benimkinde olmuş. "Bir" yerine "hep" yazılmış, "hep" yerine "bir" yazılmış. "Kaydeşim, kaydeşim.." yerine "Kardeşim" yazılmış, vs. Yaşar yanımda olsaydı, ona şöyle derdim: "Ne bu hal, yazarlığıma halel getiriyorsun, seni mahkemeye vereceğim." O da herhalde "Diğerlerinin yanında sönük kalıyor diye başkasına kabahat buluyorsun," der, gülerdi. Şaka bir yana (küçük kusurlar da bir yana), ben beğendim. (...) Sonlarken hepinizi öpüyorum.

S. Ekinci, Mamak A Blok

Kıymetli babacığım,

(...)
Gerek mahkeme başında gerekse mütalaanın okunmasından sonra seni çok serinkanlı ve metin gördüm. Sizleri görebilmenin yanında, senin böylesine sakin olmana da çok sevindim. Zaten senin en çok sevdiğim yönlerinden birisi de bu özelliğin. Abim, ablalarım, amca larımın çocukları benim için dünyanın en iyi kardeşleri. Akraba çev remizin iyiliği, birbirine bağlılığı beni pekçok sevindiriyor.

Abim, ablam, Zübeyir, Kezban'ı gördüğüme çok sevindim. Ben biraz daha kalabalık geleceğinizi zannediyordum. Bütün akrabaları göre sim geliyor. Herhalde iş-güçten gelemiyorlar. Savunmanın olduğu gün herkesi bekliyorum.

Babacığım. Ben avukatla haber yollamıştım. Ama yine de yazıyorum. Dilek'e çıkınca "Doğruca bize git!" demiştim, herhalde gelmiştir. Ona kendi çocuğunuzmuş gibi davranın. Kendisine söyle; "Kızım, bu evi kendi evin bil, istediğin gibi gelip kalabilirsin" de. Giyecek, yiyecek, para gibi şeyleri kendisinden esirgemeyin. Bu söylediklerimi abime, ablalarıma da söyle. Bunu özellikle rica ediyorum. Abim benim adıma ona bir hediye alacaktı, onu alsın. Bir de Zehra'ya alıp yollasın.
(...)

Oğlun Sezai Ekinci
Mamak A Blok

“Her zaman yanında olduk...”

Köyde aydın bir aileydik

Babam köydeyken, evimizde radyo vardı. Koçhisar'da kayıtlı olan bir numaralı radyo kaymakamın radyosu, iki numaralı kayıtlı radyo babamın radyosuydu. Ve babama o günlerde, –1945-1947'lerde– düzenli olarak Ulus gazetesi gelirdi, devamlı... Gazetesiz olmaz.

Babamın köylülerle toplandığı, köy odası gibi kullandığı odasının duvarında dünya haritası vardı – günümüzde kimin evinde dünya haritası var... Ve o dünya haritasının üzerinde bütün ülkelerin ekonomik zenginlikleri teker teker yazılı olurdu. Şu ülkede demir madeni var, bu ülkede bakır madeni var, şu ülkede kömür madeni var, şu ülkede şöyle zenginlikleri var, şu ülkenin başkenti şurası, şu ülkenin zenginlikleri şu kadar, sınırları şu kadar gibi...

Ulus gazetesiydi, dünya haritasıydı, köy yerinde bunlar kolay şeyler değil. Tabii bunlar Sezai'yi hem gerçekleri görmesi hem de gerçeklere yaklaşım açısından etkilemiş olmalı. Olaylar karşısında tutumu ve doğru tavır koyma yönünde de bunlar etkili olmuştur. Gerçekleri olduğu kadar haksızlıkları da görüyor ve neyi savunması gerektiğini de biliyor. Herhalde daha o zamanlarda bu mücadelenin tohumları ekilmişti Sezai için. Sonunda filiz verecek tabii...

Anam okuyanları çok desteklerdi. Sezai çok fedakar bir çocuktu; Aşur evimizde kalıyor ya, sabahları kalkar kalkmaz o uyanmadan gider zeytini getirirdi, fırından ekmek alır gelirdi. Aşur, kalkarsam ben gideceğim diye özellikle kalkmazdı, kerata. O giderdi, anam kahvaltısını hazırlardı güzelce. Ve Aşur etkilenmesin, doysun diye, çekinmesin diye Sezai özellikle geç başlardı kahvaltıya. Aşur o yönlerini pek düşünmezdi ama Sezai bunları da düşünürdü.

Çocukluğunda çok hareketliydi. Ufacık bir şeydi bu... Bir de saman rengi, boz renkte tarlalarda falan gezerken, hiç belli olmazdı. Boz renkteydi gerçekten. Ama yıldırım gibi hareket ederdi. Koşturup

dururdu, hindileri güderdi, inekleri güderdi. Bir gün, Haziran ayına doğru, korkunç bir yağmur yağdı, nasıl şiddetli bir yağmur. Sezai ortalarda yok. "Yahu," dedik "bu çocuk ne yaptı?" Her tarafı sel aldı, gidip bakamadık tabi o yağmur içinde... Biraz sonra aşağı indik, bir de baktık kupkuru; "Oğlum," dedik "ıslanmadın mı?" Meğer öküzün altına girmiş, orayı barınak olarak kullanmış. Sezai hayvanları sever, hayvanlar da onu severdi. Yoksa çiftelerlerdi... 10-11 yaşlarındayken, bizim bir traktörümüz vardı. İlkokul 5'te bile değil, traktörün koltuğuna oturunca ayağı mümkün değil yetişmezdi. Ne yapsın, babam da oturtmazdı. Ama o traktörün her şeyinden anlar, her şeyini yapar ayakları yetişmediğinden ayağa kalkar, traktörü öyle de olsa kullanırdı...

Abisi, Cemil Ekinci

İnsanlık ve fedakarlık ondaydı...

Sezai'nin bambaşka yönleri vardı. Lise sona giderken bir gün okuldan geliyor, tam da caddeye bakıyordu evleri, camın önünde yaşlı bir amca görüyor. Amca bekliyor orada. Derse çalışacak, çalışamıyor, kafası ona takılıyor çünkü. Amca heybesi sırtında, onu bekliyor, görüyor. Yemek saati, yemeğini de yemeden Sezai aşağı iniyor, "Amca sen niye bekliyorsun burada?" diyor. "Dikmen'e geldim köyden, şu adresi bulamadım oğlum," diyor. "Gel amca," diyor Sezai, sırtlıyor heybeyi. Amcanın adresi ta Keklik'teymiş. Köyden gelmiş amcanın, o yaşlı amcanın heybesini sırtlayıp da götürüyor ta Keklik'e kadar yerine yerleştiriyor. Yeni yetişen bir çocuk bunu yapar mı? Kimse yapmaz bunu Sezai'den başka. Böyle bir karaktere sahipti. O zaman tabii Dikmen'de dolmuş molmuş pek yoktu, ancak otobüs geçerdi...

Sezai gelirdi bana. Geldi de mi ilkin benim zili çalardı, ondan sonra Metin'in zilini... İki çocuğun birini sırtına alırdı. Ataman'ı omuzuna alırdı; birini de elinden tutar, gülerek bir daha çalardı. "Abla hadi bakalım, işte yine getirdim," diyerek içerde onlarla oynardı. Biri omuzuna çıkardı, yatarlardı, kucaklaşırlardı, oynarlardı birbirleriyle. "Kaç dayın var?" demişler. "İki dayım var," demiş; "Biri Sezai, biri Cemil". Halbuki 4 dayısı var... Kendi dayılarını demiyor da, "İki dayım var; biri Sezai, biri Cemil," diyordu.

İşte böyle bir yapısı vardı, çocukları çok seven bir insandı. "Abla bunların kalbini kırma, olsun abla, hep burada olsunlar," derdi. "Ama hayatım hep niye burada olsunlar, biraz da evlerinde olsunlar," derdim. "Yeter, akşama kadar buradalar" derdim. Anlatılmaz, bambaşka bir insandı Sezai...

Aşur'u ekmeğe göndermezdi, kendi giderdi. Sabah erken o ekmekleri yiyecekler ki okula gidecekler. "Yok, ben yine giderim, ben giderim," derdi. Anam da "her gün o, her gün o..." diye söylenirdi.

Babamların eviyle bizimkinin arasında bir bina yeri kadar mesafe var. Orada bol bol top oynarlardı bunlar: Sezai ile Aşur; Cemil pek katılmazdı. Okuldan geldiler mi hemen... Ama Sezai daha çok dersine otururdu, bizimkiler oynardı. "Dayı, dayı gel!" diyerek çağırınca, onları da kıramazdı.

Nereye gönderdilerse oraya gittik...

Sezai'nin politik yöne atılması babamdan kalma. Babam öyle bir insandı çünkü. Ama çok çalışkan olması da annemden. Ama onun değeri yok ya... Herkese iyilik yapardı. O kasaba, bizim kasaba inledi... Sezai'yi duyan... Akın ettiler, inledi, inledi. "O ne kadar iyi bir insandı," diye kimse ağzından düşürmezdi. Bambaşka bir yapısı vardı. Nasıl köyden geldiler böyle, kasabadan... Eş dost, duyan, duyan... Çok kalabalıktı. Acayip bir kalabalığı oldu Sezai'nin. Çünkü çok sevilen bir insandı, bambaşka bir insandı. Canım benim, canım... Nereye attılarsa oraya gittik, nereye gönderdilerse oraya gittik.

Aydın'dayken, "Abla bana çocukları getir, Deniz'i, Eren'i, Selim'i getir bana," dedi. "Tamam, Sezai getireceğim," dedim ben de, Aydın'a götürdük çocukların hepsini. Fakat görüş yapamadılar. Sezai'ler içerde herhalde bir grev yapmışlar, elbise giymemek için. O çocuklar... Aydın'ın sıcağında, gölge bulamadık. Aydın'ın çok kötü bir sıcağı var, süründük orada. Görürlermiş bizi, Sezai görmüş herhalde. Ona çok üzülmüş. Sonradan hep anlatırdı. Çocuklar geldi de, oralarda görüş olmadı, göstermediler diye çok üzülürdü. O zaman görüş yaptırmadılar, dalların altında öyle baktık. Hava kararıncaya kadar gitmedik biz

de. Sonradan bir kez daha götürdük, o zaman gördü. Hatta resimlerimiz vardı. O zaman doya doya kucaklamıştı çocukları Aydın'da...

Çok üzüldüğü olaylardan biri de Ankara'da oldu. Sezai, eli kolu bağlı, tek ayak üzerinde duruyormuş, şubedeymiş. "Yeğenini de getirdik," demişler, Fethi'yi karşısında görünce Sezai mahvolmuş. Onu hep söylerdi, "Yıkıldım," derdi. "İşkence vız geldi bana," derdi. İşkence yapmış etmişler, onlar bir şey değil de, Fethi'yi karşısında gördüğü zaman mahvolmuş işte. Mamak'ta onu da yaklaşık 40 gün tuttular. Sonradan Fethi "Dayımdı, beni götürdü falanca yere," diye konuştu da öyle çıkabildi... Tabii avukat tutuldu, bir sürü hadiseler oldu.

Sezai aile benim yüzümden içeri girdi diye çok üzüldü gerçekten. Hem Abdullah'ı aldılar, hem Fethi'yi aldılar. Bizim evi yedi-sekiz tane şube müdürü, sivil polisler, gece yarısı 02:00'de bastılar. Fethi'nin oğlu Selim daha 7 aylıktı o zaman, annesiyle bizdeydi, Cemil o zaman Almanya'daydı, yine de gelip aradılar evi. Bu sefer hanımı da götürdüler, neyse ki şubede ifadesini aldılar, bıraktılar. İşte o zamanlar Sezai'yi yıktı bu hadiseler, hem Fethi hem de eşi için çok üzüldü. Adı batasıca, ilk tutulan yerin adı neydi, Emniyet! Emniyetin adı batsın! Abdurrahman ağabey, "O yana bakmazdım, şöyle giderdim, nefret ediyorum ben o yandan," derdi. Aileyi perişan etti kahrolasıcalar. Yeri bellediğini beller gibi, belledi bizim evi: Gece demiyorlar, gündüz demiyorlar, sürekli girip çıkıyorlardı... Dükkana da gittiler haraç yemeye. Her şeyden geçtik, aileyi rahatsız etmesinler, çocukların psikolojisini bozmasınlar yeter...

Meliha Yıldız

Hatice ablası Sezai'yi anlatıyor

Hatice Baydar: Sezai hep çocukların okumalarını tavsiye ederdi; üniversiteyi bitirmeleri şart değil, ama sürekli okumalarına vurgu yapardı.

Esmahan Ekinci: 9 Şubat 1988 tarihli mektupta anlattıklarıyla ilgili neler hatırlıyorsun?

H. B: Mamak Cezaevi'nde TTE'yi (Tek Tip Elbise) giymeyi herkesin kabul etmişti. Bu uygulamaya direnen ve bu yüzden hücrede kaldıkları dört arkadaşından bahsediyor: Zafer, Muzo dediği Muzaffer, Haydar, bir de kendisi.

E.E: 2 Temmuz 1989 tarihli mektupta sizin İstanbul'a geldiğinizden, sizin Aysel'i gördüğünüzden bahsediyordu...

H. B: '89 17 Haziran'da İstanbul'da Mehmet Fatih'in mezar başında anması vardı, o anmaya katılmak için Gülderen'le geldik. Gerçekten güzeldi, coşkuluydu, kalabalıktı.

Ondan sonra da Aysel'i görmeye gittik, daha önce hiç görmemiştim. Gittiğimizde biraz konuştuk, tabii kendi aramızda da konuşuyoruz, annesiyle de konuşuyoruz, o dinliyor. Tabii konuşurken üzdüğümüzün önce farkına varmadık, sonradan tedbirimizi aldık ama kız üzüldü. Ondan sonra suratını astı, bir daha hiç konuşmadı. Sanırım tedavisiyle ilgili konuştuk. Hasta muamelesi gördüğü içindi üzüldü, rahatsız oldu. Bir daha da konuşmadı. Halbuki gittiğimizde gayet iyiydi, birlikte oturuyorduk. Sonra anladık ama iş işten geçmişti, Sezai'ye de gittiğimizde anlattık. Doğruydu ve haklıydı tavrında.

E.E: Sezai'nin ölümünden sonra bu fikir oluştu: Onu tekrar yaşatmak, insanlara değer bırakmak... Onu yaşatabilmek bizler açısından çok önemliydi ve asıl idealleriyle yaşayabilirdi Sezai. Onun son süreçte en çok istediği şey, hayali; düzenli olarak yayın çıkması ve yayınların geniş kesimlere ulaşması. O yüzden önce onun anılarından önce ideallerini yaşatalım dedik. O dönem gerçekten ailenin çok büyük fedakârlıklarıyla, hepsinin kendi birikimlerini tümüyle seferber etmesiyle kurduk *Sezai Ekinci Matbaası*'nı. O matbaanın belli bir süreçte yayınların çoğunun çıkmasında, geniş kesimlere ulaşmasında gerçekten çok büyük katkısı oldu. O anlamıyla bir değer taşıdı ve onun emeklerinin devamı oldu. Onun ideallerinin devam ettiği düşüncesi, onunlaymışçasına mutlu etti bizi. Fakat sonrasında matbaanın iflas etmesi bizi epey üzdü. Çünkü onun ideallerini yaşatmak istiyorduk.

H.B: Sezai'yi kaybetmenin acısı çok ağırdı, çok çok ağırdı. Bir türlü kabullenemedim orada yatmasını... Çünkü kendisinin içi elvermezdi. İçi içine sığmazdı. 5 dakikasını, zamanını boşa harcamayan bir insan gidip yatacak, var mı böyle bir şey? Gerçekten hiç kabullenemedim, çünkü kendisi de kabullenemezdi. Hatta gidip geldiğimde mezarına, kendisiyle de konuşuyordum: "Sen bunu nasıl kabullendin, nasıl yatabiliyorsun?" diye...

Onu yeni kaybettiğimiz dönemlerde; yaşamalı, bir şekilde, bir yerlerde yaşamalı diye çabalıyordum, bir arayış içerisindeydim. Bu olayın ayrıntılarını ve "'Keşke bizim de bir matbaamız olsaydı," diye yumru-

ğunu masaya vurduğunu öğrenince, hemen harekete geçtim. Çünkü telaşla evden çıkıyor, "Dergi gecikti, zamanında çıkamadı, onu ayarlamam gerekir," diyor. Derginin zamanında çıkmasını istiyor ve onu ayarlamak üzere çalışıyor o gün zaten. Para temin ediyor, hatta ailesinden de bir miktar destek istiyor bu konuda, matbaaya veriyor. Daha sonra da o günün telaşında karşıdan karşıya geçerken, o yoğunlukta o olayla karşılaşıyor...

"Acaba küçük bir matbaa kurabilir miyiz?" diye geçti kafamdan bunlar üzerine, yoğunlaşmaya başladım. Sonuçta matbaayı kurduk ve açılışına gittik. Çok mutluydum, gazetenin ilk sayısı da orada basıldı. Çok istediği bir şeydi, o da orada basıldı. Tabii onları gördükçe o mutluluk yetti bana. "Bak yaşıyorsun Sezai, devam ediyorsun, yatmıyorsun orada," diye mırıldandım içimden.

Ankara'da gezerken Kızılay'da, Sıhhiye'de, köprü altlarında büyük büyük afişler görüyordum, Sezai Ekinci Matbaası yazıyor altında. Onları gördükçe bir taraftan burukluk, bir taraftan mutluluk yaşıyordum. "Bak Sezai sen devam ediyorsun, durmadın, hiç merak etme devam edeceksin," diye kendi kendime konuşuyordum. O matbaanın kuruluşu, o dönem için beni çok rahatlatmıştı. Çünkü Sezai'ye bir katkıda bulunduğumuzu düşünüyorduk ailece.

Sezai için ne yapsak azdı. Çünkü her şeyi hak ediyordu. 35-36 yaşında gitmek, onun için o kadar erkendi ki... Yapacağı o kadar çok şey vardı ki. Hiçbir zaman kabullenemedim. Zaten hep bizimle birlikte, her gezdiğimizde, yediğimizde, içtiğimizde, sohbetlerimizde hep bizimle birlikte. Sezai hiçbir zaman bizden ayrılmadı, ben hep öyle görüyorum.

Daha sonraki süreçte "ne yapalım" diye düşünmeye başladık, "yeniden bir şey yapmalıyız" dedik. Bir Sezai vardı, bir yaşam vardı yani... Değer vardı, o değeri yaşatmak gerekiyordu. O bunu yapamadığına göre onu bizim yapmamız gerekiyordu. Topluma, gençliğe, insanlara faydalı olabilecek bir birikiminin olduğunu da biliyorduk. O birikimi bir yerde toplayıp belgeli şekilde bırakalım istedik ailesi olarak, yoldaşı olarak, eşi olarak. Onun için böyle bir kitaba da başlamış olduk. Savunmasıyla mektuplarıyla kendisini anlatan bir kitap...

E.E: Bu kitaba başladığımızda, "bu kitabı nasıl yazacağız" diye düşünüyorduk. Çünkü benim unutkanlıklarım çok fazlaydı, geçmişe dönük birçok şeyi yanlış hatırlamaktan kaygı duyuyordum ama yapmayı da kafamıza koyduk. Bir şekilde belgeleriyle her şeyiyle Sezai'yi tarihe bırakmak istiyorduk. O noktada aslında bizim imdadımıza yine Sezai yetişti. Neler var elimizde dedik, toparladık, Sezai'nin mektuplarını, savunmasını, *Adressiz Sorgular*'daki işkence anlatımını, dergide çıkan yazılarını, yoldaşlarının ve başka siyasetlerden devrimcilerin anlatılarını, ailesinin unutmadığı anılarını ve onun özelliklerini toparlayınca şunu gördük: Özellikle yazılı belge anlamında Sezai bize çok şey bırakmıştı, Savunması, yazıları, mektupları...

H.B: Derleyip toparlayıp bırakmak, bütün yaptığımız bu. Yine Sezai kendini hazırlamıştı. Hazır olan bir şeyi belgeleyelim, belgesel bir duruma sokalım diye uğraştık ve şu anda da onu yapmaya çalışıyoruz. Sezai bize bu şekilde de yardımcı oldu.

E.E: Kişiliğine de uygun bir şeydi bu. Çünkü Sezai'nin yaşamı boyunca, boşlukları doldurmak, boşluk bırakmamak, eksikleri tamamlamak gibi doğal bir refleksi vardı. Burada da boşlukları yine Sezai doldurdu ve kitabın eksenini yine Sezai belirledi.

H. B: Bir keresinde duruşmaya gittik. Tek yargılanıyordu o davada. Biz yine kalabalık bir aile olarak, yirmi beş otuz kişi gittik. Sezai ise yine yalnız. Bizi salona aldılar, mahkeme heyeti geldi, ondan sonra da Sezai ve avukatı geldi. Ama avukata sandalye koymamışlar. Sezai gayet rahat kalktı, dinleyiciler arasında boş bir sandalye vardı, onu aldı, oturması için avukatına verdi. Aslında yasaktı, müdahale de edebilirlerdi ama hiç kimse müdahale etmedi, hepsi sustu kaldı.

Duruşmaya ara verildi, Sezai de dahil hepimiz dışarı çıktık. Tekrar salona girdik, heyet de geldi oturdu ve Başkan bize, "Biz neyi düşündük biliyor musunuz, bu çocuğa daha önce sahip çıksaydı ailesi, bak bu kadar kalabalık bir aile, belki böyle olmazdı," dedi. Sezai'nin davranışlardan etkilendiğini düşünüyorum mahkeme heyetinin. Zaten idamla yargılanırken müebbete çevirme gerekçesi de, "hal ve davra-

nışlarından" diye başlıyordu. Herkes idam beklerken müebbete çevirmelerinin sebebini de ben bu konuşmaya bağlıyorum.

Sezai mektubunda babamdan bahsediyor fazla açmamış konuyu. Babam 12 Eylül döneminde telgraf çekiyor sürekli, "Çocuğumu işkenceye alıyorsunuz, işkenceleriniz devam ediyor," diye. Onlar da "Hayır, yok böyle bir şey," diye yanıt veriyorlar. O kadar rahatsız oluyor ki emniyet, gelip babamı alıp götürdüler. "Amca sen çocuğuna para verir miydin?" gibilerden lakırdılara giriyorlar. Direkt "Bizi niye şikayet ediyorsun?" demiyorlar. O da, "Tabii verirdim. Ben çocuğuma istediği şekilde, istediği kadar yardımcı olurum," diyor. O zaman babama, "Sen niye bizi şikayet edip duruyorsun?" diyorlar. Ve babamı hücreye götürüyorlar. Sezai'yi orada bekletiyorlarmış; tek ayak üzerinde, gözleri bağlı, başında polis bekliyor... Babam görünce: "Sezai oğlum, ben senin arkandayım, bak bunlar 'işkence yapmıyoruz' diyorlar ama sen işkencedesin, ben senin arkandayım. Çıktığım an yine dilekçeme devam edeceğim, telgraf çekeceğim. Gözlerimle gördüm diye telgraf çekeceğim bu sefer de!.." diyor. Sonra baktılar baş edemiyorlar babamla "Tamam amca, biz seni göndereceğiz," diyorlar, araba istiyorlar, gece oluyor bu olay tabii. Babam, "Hayır, ben sizin arabanıza binmem, ben çocuklarıma telefon ederim, onlar gelip götürürler," diyor. Sezai bu olayı biliyor, hatta babama "Ben böyle davranacağından emindim" de diyor, fakat orada açmamış.

* * *

'87 dönemi, TTE dönemiydi. O dönemde hücreye sürekli alınıyorlardı. Mahkeme süreci bittikten sonra, Nazilli'de kalmak istemediğini biliyorduk. Gaziantep'te yoldaşlarının olduğunu biliyor, oraya gitmek istiyordu. Kabul etmedikleri için Nazilli'de talimatla ifadeyi reddetti, bu yolla gitmeyi düşündü. Mecburen Merkez Kapalı'ya, Ulacanlar'a geri getirdiler. Orada bir süre kalıp ifade verdikten sonra tekrar Gaziantep için istekte bulundu, kabul edildi.
Giderken Toroslar'da yemek yemişler, ondan bahsetmişti. "Kaç sene sonra ilk defa dışarıda bir yemek yedik, çok güzeldi abla," dedi. Hatta Adana Cezaevi'ne de uğramışlar, birkaç yoldaşını da görmüştü. Ga-

ziantep'teyken yoldaşlarıyla birlikteydiler. Dünya onun olmuştu. Orada mutluydu. Gidip geliyorduk görüşüne. En son da almak için gittik, '91'de. Çok mutluyuz tabii. Ağabeyim, ben ve bir yoldaşı daha vardı. "Toroslar'da bu sefer mangal yapalım abi," dedi, yaptık. Gece yolculuk yapıyorduk, tabii abim çok heyecanlı, bir an önce Ankara'ya ulaşalım diye hız yapıyor. "Ağabeyciğim, lütfen birazcık yavaş gider miyiz, ölmek istemiyorum, yapacak çok iş var," diye şaka yaptı, güldü... Onu hiç unutmuyorum. Çok mutluyduk, çok güzeldi. Sabah 06:00 gibi bir geldik ki, kapının önü dolmuş, uzaktan akrabalarımız bile orada, bekliyorlar bizi...

Cezaevinden çıktıktan sonra bir çocuk gibi hafifti, içi içine sığmazdı. "Yapacak o kadar çok şey var ki..." diyordu heyecan dolu. "Hemen bir şeylere başlayacağız, iş çok, yarım kalmış her şey..."diyordu. O sırada eşim "Sezai bir tatil yapacağız. Bir tarafa gitmeyeceksin, tatil yapacağız, tamam mı?" dedi. O da "Ağabey tamam, söz veriyorum, bir gideyim, ne var ne yok bir bakayım, ben sana ne zaman tatil yaparız onu söylerim," dedi. 10 sene sonra bir hafta bile olsa hep birlikte tatil yapalım diyorduk kendi kendimize. Hatta eşim "Sezai devrimini bir hafta ertele ne olur. Bak ablaların çok özledi seni, çok seviyoruz biliyorsun. Bize haksızlık etme..." dedi, bunu hiç unutmuyorum. 1 ay sonra geldi, hep birlikte 1 hafta tatil yapmıştık.

E.E: Çocuklara düşkünlüğü, yeğenleri...

H.B: Oğlum Sinan ilkokul 2. sınıfa giderken, arkadaşıyla teneffüste koşuyorlar, şımarıyorlar, birbirlerini kovalıyorlar. Koşarken arkadaşının cebinden bir kart düşüyor. Sinan hemen alıyor yerden kartı, arkadaşına "Kimin kartı bu?" diyor. O da "Babamın," deyince, "Baban ne iş yapıyor?" diye soruyor. "Babam hakim," demiş çocuk, Sinan da "Benim dayımı kurtarır mı senin baban?" demiş. O mutlulukla eve geldi, çantası bir tarafta, yakası önlüğü bir tarafta... Koşarak gelmiş... O dönemde Sezai idamla yargılanıyor, biz çok sıkıntılıyız, evde sürekli konuşuluyor, telaşlıyız. "Nasıl yapalım da müebbete çevirelim'" diye sıkıntıdayız... "Anne, ben dayımı kurtaracak bir torpil buldum," dedi Sinan, "arkadaşımın babası hakimmiş çünkü."

Çocuklar dayılarına çok düşkünler. Dayıları burada anlatıyor, "Benim yeğenlerim gerçekten çok tatlı. Herkesinki bu kadar tatlı mı," diyor. Çok haklı orada. Yeğenleri de ona çok düşkünler, hepsi de çok severler. Ortamın havasından etkilenmiş, o da bir taraftan torpil arıyor! Demek ki o davranışlarıyla, yeğenleriyle yahut akrabalarıyla ilişkilerini o duruma getirmiş. Çok kolay değildir sevgi. O sevgiyi vermiş çocuklara.

E.E: 1984'te yazdığı mektuptaki rüya...

H. B: Evet, Sinan'a yazdığı rüya. Anlatamadı maalesef o rüyayı. Sinan 1976 doğumlu, dayısı '77'den itibaren, üniversite döneminden sonra evden ayrılmıştı. Sinan bir yaşındayken, bir iki kere gelmişti. Ondan sonra Sinan, arada bir geldiğinde görmüştür dayısını. Ama tabii ailenin o özlemi, o sevgisi, çocukları zaten kendiliğinden oluşturuyor. Geldiğinde de dayısını bulduğunda bırakmıyordu, "Gitme," derdi, kapının arkasına saklanıp, "Gitme dayıcığım," derdi. Çünkü zor buluyor, gelmiyor, görüşemiyor, geldiğinde de bırakmıyor doğal olarak.

Yargılandığı süreçte Gölbaşı'nın bir köyündeyiz, Sezai'yi idamdan kurtardığımızı da düşünerek çok mutluyuz. Oraya bir bahçe yaptık, ağaçlar dikiyoruz. "Amcamın," diyor ağabeyimin çocukları, bizimkiler "Dayımın," diyor, getirip ağaç dikiyorlar. Bir taraftan onla uğraşıyorlar ve sürüyorlar. "Önce dayımın ağacını sürüyeceğim," diyor Sinan. Önümüze geçiyor, bize sıra vermiyor. Birbirleriyle şakalaşarak sürüyorlar, "Büyüteceğiz," diyorlar, onu dayısına yazmış. Tabii dayısı da çok mutlu, "Orada başka neler yaptınız, onları da anlatın," diye yazıyor. Orada yaptıklarını mektuplarla paylaşıyorlar. sanki dayıları da yanlarındaymış gibi. Onu sularken de sanki dayısına su veriyor...

E.E: 22 Haziran 1988 tarihli mektupta açlık grevi yaparak desteğinizden Sezai teşekkür ediyor size...

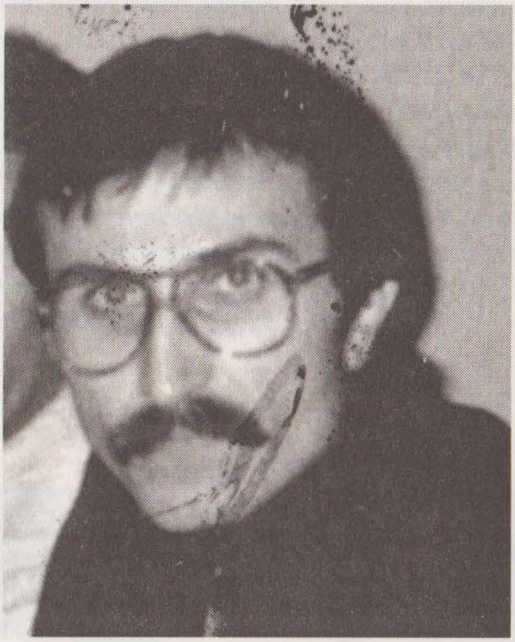
H. B: Birlikte olmanın zevkini, Sezai'nin ve diğer yoldaşlarının yaşadıkları ortamı yaşamayı denedik biz de dışarıdaki aileler olarak. Gerçekten çok güzeldi, rahatladığını hissediyorsun, çok mutlu oluyorsun. Her bakımdan destek , bir de bilfiil onlar gibi aç kalarak destek olmaya çalıştık. O ayrı bir duygu, güzel bir şey.

E.E: 22 Haziran 1988'de açlık grevinden sonra yazdığı mektupta is tekleri var...

H.B: Onu dışarı çıkaramıyoruz ya, elimizden gelse dışarıdaki her şeyi oraya vereceğiz, onun/onların mutlu olabilmesi için... Yani Sezai'nin ihtiyacı olmazsa, diğer yoldaşlarının, diğer arkadaşlarının ihtiyaçları olur diye mümkün olduğu kadar ne varsa içeri taşımaya çalışıyoruz. Yani rahat ettireceğini düşünüyorsun, öyle mutlu olacağını düşünü yorsun. Tabii biz fazlasıyla yaptığımız için Sezai koyacak yer bula mıyor. Rahatsız oluyor. Giysiler fazla, yiyecekler fazla. "Buralarda koyacak yerimiz kalmıyor abla, gönderme artık, almayın artık," diyor. Biz de tabii götürdükçe daha mutlu oluyoruz, daha rahat ediyoruz, daha huzurlu oluyoruz. O "Getirme," diyor biz götürüyoruz, o "Gel-me," diyor biz gidiyoruz. Bize kıyamadığından Sinan'a "Annene söyle gelmesin," diyor. Ben dinlemiyorum tabii, kışta kıyamette Gaziantep'e gidiyoruz. "Çok istiyorsa gelsin, anneni bilirim, dinlemez ama kışta kıyamette yorulmasın, üzülmesin, ona da kıyamam," diyor.

Karanlık Çağın Filizi

SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
1 NOLU ASKERİ MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

Daha önce yargılandığım TİKB davasında yapmış olduğum savunmada, "komünizm propagandası yapmak", "askeri faşist diktatörlük" ve "cunta" sıfatlarını kullanarak yönetime "hakarette bulunmak" "suçlarını" işlediğim iddia olunmakta; "hakarette bulunmam" nedeniyle yeniden cezalandırılmam istenmektedir.

TİKB davasında, komünist olmak ve mevcut iktidarı yıkmaya teşebbüs etmek iddiası ile yargılanmıştık ve esasında bizlerin şahsında yargılanmak istenen komünizm ve devrimci mücadele idi. Bu durumdan hareketle ben, savunmamda komünizmin ve devrim mücadelesinin her gün suçlu ilan edilse de tarih önünde haklı çıkacağını açık- lamaya çalıştım. Ülkemizdeki ekonomik ve politik dönemi, içinde yaşadığımız coğrafyanın bir parçası olarak ve tarihsel gelişim süreci içerisinde ele almış; bu iğrenç sömürü ve zulüm düzenini proleter sınıf bakış açısıyla eleştirerek, sosyalizm ve sınıfsız toplum yolunda nasıl bir sürecin yaşanacağına işaret etmeye çalıştım. Bazı ana noktalara değinerek, 12 Eylül'den itibaren askeri bir biçim alan işbirlikçi tekelci burjuvazi ve toprak ağalarının faşist diktatörlüğünü yıkmak ve yerine işçi-köylü diktatörlüğünü (Demokratik Halk Cumhuriyeti) kurmak için yürütülen devrimci mücadelenin ancak emperyalizm ve işbirlikçi hakim sınıflar açısından suç olarak görüleceğini, emekçi sınıflar ve tarih açısından ise bir zorunluluk, bir görev olduğunu ve tamamen haklı olduğunu göstermeye çalışmıştım.

Söz konusu savunmamda bilimsel bir yaklaşım içerisinde olmaya azami dikkat göstermiştim. Sorunları bilimsel olarak ele alışta ceza tehditleri, korku veya benzeri herhangi bir endişe ile hareket etmeye yer yoktur. Bilimsel yaklaşımda tek kaygı, gerçeğin en net röntgenini sunmaktır. Savunmamda böylesi bir yaklaşım içerisinde kalarak, gerçeği en tam ve iyi bir şekilde açıklayabilmek için, suç unsuru olarak gösterilen sıfatları da kullandım. Çünkü biraz sonra da açıklayacağım

üzere, "askeri faşist diktatörlük" ve "cunta" isimlendirmeleri, 12 Eylül sonrası devletin aldığı biçime ve yönetim heyetine tam olarak denk düşmektedir. Eğer gerçeği açıkça ifade etmek, "hakarette bulunmak" ve "suç işlemek" olarak değerlendirilebilirse, evet suç işlediğimi kabul ediyorum!!

Ağıza alınmalarının suç olarak görülüp cezalandırılmam, sıfatların doğruluğunu zerre kadar sarsmayacaktır. Bu yolla gerçeğin önüne geçilemez. Faşizm acımasızdır. Ama bilimin ve gerçeğin yasaları çok daha sert ve acımasızdır. Önüne dikilmek isteyenleri er-geç diz çöktürür, ezer geçer. Aradan 635 yıl geçtikten ve onca ayak diremeden sonra, geçen yıllarda, batı emperyalizminin kulelerinden Kilise'nin, Galileo davasında 'yanıldığını" itiraf etmesi herkesi düşündürmeli. Güneş balçıkla sıvanmaz!

Diğer yandan savunma sırasında kullanılan sözlerin tekrardan cezai işleme tabi tutulmasının, savunma hakkını yok etmeye yönelik saldırıların bir parçası olarak görüyorum;

Herkes burjuva, küçük-burjuva veya proleter; sığ veya derin bir dünya görüşüne sahiptir. Ve hiç kimse sahip olduğu dünya görüşünden ayrı olarak düşünülemez, değerlendirilemez. Ben de, savunmamı sahip olduğum dünya görüşüne sadık kalarak yapmıştım. Ve bundan daha doğal bir şey de düşünemiyorum. Bir komünist olarak kendimi, yani ideallerimi ve bir parçası olduğum devrim mücadelemizi başka nasıl savunabilirdim? Siyasi kimliğimi, inançlarımı reddederek mi? Yoksa siyasi görüşlerimin bir kısmını gizlemeye kalkışarak mı?

Bir demokrat bile, kendisini savunmak adına inançlarını inkara kalkışırsa, demokratlık sınavından sınıfta kalmış olur. Oysa biz komünistler soylu ve yüce ideallerimizi, siyasi fikirlerimizi en zor koşullar altında dahi savunmaktan onur duyarız. Görüşlerimizin, savunmaktan çekineceğimiz hiçbir yönü yoktur. Biz komünistler, siyasi görüşlerimizin bir kısmını bile olsun gizlemeyi kendimize yakıştıramayız.

Şüphesiz, kişinin kendini savunması adına seçebileceği başka bir yol da vardır. Ancak bu, namus ve onuru, olmasa da farketmeyecek bir aksesuar olarak görenlerin görebileceği bir yoldur, yani "itirafçılık"; salt kendini "kurtarmak" için, bir zamanlar doğru olduğuna inan-

dığı ideallere küfürler yağdırmak, dün ekmeğini paylaştığı dostlarını asılsız ifadelerle arkadan hançerlemek...

Askeri faşist diktatörlük gündeme getirdiği "pişmanlık yasası" ile de açıktan açığa bu yolu döşüyor, teşvik ediyor. Böylece devrim mücadelesine daha fazla zayiat verdireceğini hesaplıyor. Oysa bizim endişemiz yok! Devrim güçlüdür. Her acıya katlanır, her yükün altından kalkar. Ancak faşist diktatörlükle "itirafçıların" kucaklaşması ilginçtir; Acımasız, zalim, demagog, her gözeneğinden irin ve pislik saçan bir iktidar ve hiçbir insani değer tanımayan, her renge her kılığa kolayca giriveren pis canı için yapmayacağı alçaklık, ihanet olmayan bir karakter (veya karaktersizlik) numunesi! Tam birbirine uygun.

Savunma sırasında kullanılan sözlerin cezai işleme tabi tutulması diğer koşullarla birlikte kişiyi bu "savunma" yoluna itici niteliktedir. Veya en azından, kişiyi fikirlerini gizleyip yalan ifadede bulunmaya zorlayıcıdır. Düşüncelerinin bir kısmını bile olsa gizlemek durumuna itilen kişinin -diğer koşullar tam olarak sağlansa dahi- savunma hakkını serbestçe kullanmasından bahsedilemez.

Şimdi de en özel bir şekilde, suç unsuru olarak gösterilen terimler üzerinde durmak istiyorum; 12 Eylül'le birlikte oluşturulan iktidara, yönetimi ellerinde bulunduranlar da dahil olmak üzere, hiç kimse demokratik bir iktidar dememiştir, diyememiştir. Peki, o halde bu nasıl bir iktidardır? Terminoloji- deki adı nedir?

Sorunu daha anlaşılır kılmak için devlet ve faşizmin ne olduğunu kısaca açıklamayı gerekli görüyorum.

Devlet bütünsel bir yaklaşımla, anlaşılması hiç de zor olmamasına karşılık, bugüne kadar, bütün dünyada, sömürücü sınıfların en fazla karışıklık yaratmaya çalıştıkları bir konudur. Hakim sınıflar iktidarlarının ömrünü uzatmak için, sürekli olarak, devletin gerçek özünü gizlemeye, onu sınıflar üstü bir kurum olarak göstermeye çalışmışlardır.

Oysa devlet, bir sınıfın diğer bir sınıf üzerinde baskı ve tahakküm aracıdır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, devlet sınıflı topluma geçişle birlikte ortaya çıkmış bir kurumdur. İlkel komünal toplumlarda devlet yoktu, devlete gerek de yoktu. Çünkü üretici güçlerin çok geri

ve ilkel bir seviyede olduğu bu toplumlarda, üretim, doğa güçleri karşısında birlikte davranmak zorunda olan toplum üyelerinin ölmeden yaşayabilmelerini sağlayabilecek seviyede idi. Toplumun bir kısım üyelerinin diğerleri aleyhine el koyabileceği bir üretim fazlası yoktu. Yani üretici güçlerin seviyesi ne sınıfların oluşmasına, ne de bir sınıfın diğer bir sınıfı baskı altında tutması için gerekli bir mekanizmanın oluşmasına elvermiyordu.

Tarihte ilk sınıfların ortaya çıkması ile birlikte mahpushaneleri, mahkemeleri, memurları, kolluk güçleri ve ordularıyla bir baskı aygıtı da örgütlenmeye başlamıştı. Ve bu toplumlar ilerledikçe bu aygıt da yetkinleştirildi.

Köleci toplumda köle sahiplerinin köleler üzerindeki, feodal toplumda senyörlerin serfler üzerindeki, kapitalist toplumda burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki baskı aracı olan devlet, sosyalist toplumda, daha önceki devletlerin aksine, ilk defa çoğunluğun azınlık üzerindeki (proletaryanın burjuvazi üzerindeki) baskı aracıdır.

Sosyalist toplumdan komünist topluma doğru yol alırken, sınıfların giderek yok olması sürecine bağlı olarak devletin organları da dumura uğrayacak, giderek devlet sönecektir. Ve komünist topluma ulaşıldığında devlet aygıtı da yok olacaktır. İlkel komünal toplumda üretici güçlerin çok geri düzeyi devlet aygıtının oluşmasına elvermezken; komünist toplumda, gürül gürül üretimi sağlayan, üretici güçlerin yüksek gelişmişlik düzeyi, devletin gerekliliğine ihtiyaç bırakmayacaktır.

Gerek köleci, gerek feodal, gerekse kapitalist toplumların her birinde sınıfsal özleri aynı olmakla birlikte farklı devlet biçimlerine rastlanılmıştır. Köleci toplumlarda köleci demokrasi veya krallık, feodal toplumlarda mutlakıyet veya meşrutiyet, kapitalist toplumlarda burjuva demokrasisi veya faşist diktatörlükler gibi. Örneğin köleci toplumlarda köleci demokrasi ve krallıklar arasında fark, köle sahipleri arasındaki ilişkinin farklılığından ileri geliyordu. Kölelerin durumu her iki devlet biçiminde de aynı idi; efendilerince alınıp satılabilen, istenildiğinde de öldürülebilen, sahibinin üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunma hakkının olduğu birer mal durumundaydılar. Köleci demokrasi, diğer köleci devlet biçiminden farklı olarak, efendiler için demokrasinin olduğu bir devlet biçimi idi.

Yukarıdaki kısa açıklamadan da anlaşılacağı üzere her devletin bir sınıf temeli vardır. "Sınıflar üstü devlet", "hakem devlet", "devlet baba" gibi açıklamalar sorunu karmaşıklaştırmayı ve gerçeği gizlemeyi amaçlamaktadır.

Peki, faşizm nedir? Faşist diktatörlük nasıl bir devlet biçimidir?

Faşizm olgusu ortaya çıktığında, faşizm için küçük burjuvazinin veya orta tabakaların ölçüsüz, başıbozuk terörcülüğü olduğu vs. gibi tanımlamalar yapılmıştır. Fakat kısa sürede bu tür görüşler mahkum edilmiş; Dimitrov ve Komüntern tarafından bilimsel açıklaması ve tanımlanması yapılmıştır.

Faşizm emperyalizm çağında ortaya çıkmış bir olgudur. Bununla birlikte, rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizme geçişle beraber hemen ortaya çıkmamıştır. Faşizm, 1917 Sosyalist Ekim Devrimi'nin ardından sosyalist sistemin emperyalist sistem karşısına somut bir alternatif olarak dikilmesi üzerine, proleter devrimleri "tehlikesi"ne karşı ortaya çıkmıştır.

Rekabetçi kapitalizmin sonlarına doğru, sistemin işleyişinin doğal sonucu olarak, sanayi ve bankacılıkta tekelcilik olgusu ortaya çıktı ve yoğunlaştı. 1900 yıllarından itibaren, banka ve sanayi alanındaki tekellerin kendi aralarında birleşerek üst düzeyde tekelleşmesi ile oluşan mali sermaye (finans kapital) ekonomik ve politik alanda tamamen hakim hale geldi. Kapitalizmin birinci aşamasında birbiriyle rekabet halindeki burjuvaların olan devlet, emperyalizm çağına girildiğinde emperyalist burjuvazinin, finans-kapitalin oligarşik diktatörlüğüne dönüştü. İşte emperyalizm çağında devlet aygıtını elinde bulunduran bu sınıf, faşizmin sınıfsal temelini de oluşturmuştur.

Feodalizmi yıkıp, kapitalist topluma geçiş süreci başladığında devrimci bir rol oynayan burjuvazi, iktidarı ele geçirdikten sonra, kendisini proletarya ile karşı karşıya buldu. Proletarya, burjuvazinin feodalizme karşı savaşırken kullandığı sloganlara sahip çıkarken, üzerinde kendi öz taleplerinin yazılı olduğu sınıf bayrağını da yükseltti. Böylece girişilen uzun ve zorlu mücadeleler sonucu, kan ve can pahasına, demokratik, sendikal, akademik alanlarda önemli hak ve kazanımlar elde edildi. Kapitalizmin bu ilk aşamasına denk düşen burjuva devletin biçimi, burjuva demokrasisi idi.

Süreç içerisinde burjuvazi giderek gericileşti. Ve emperyalizm çağına girilirken devrimci barutunu tamamen bitirdi. Emperyalizm çağına geçişle birlikte devletin oligarşik karakter kazanması ve emperyalist burjuvazinin eğiliminin siyasi gericilik olması, kazanılmış hak ve özgürlüklerin otomatik olarak sona ermesi anlamına gelmiyordu. Çünkü bu hak ve özgürlükleri yok etmek emperyalist burjuvazinin kendi elinde değildi. Nice zorlu mücadeleler sonucu elde edilen bu kazanımlar kitleler tarafından savunuluyordu. Ve ancak devrimci mücadelenin geriletilmesi veya yenilgiye uğratılmasıyla sınırlandırılabilir veya yok edilebilirdi.

1917 Ekim Devrimi'nin ardından, sosyalizmin somut bir alternatif halini alması ile birlikte; hem devrim mücadelelerini boğmak, hem de emperyalizmin bunalımının yükünü kitlelerin üzerine yüklemek amacıyla; finans-kapitalin en gerici, en bağnaz, en şoven kesimleri faşist akımı örgütlemeye başladılar ve faşizmi iktidara getirmek için çabalarını yoğunlaştırdılar.

Devrimci mücadelelerin geriletildiği ülkelerde burjuva demokratik kazanımlar sınırlandırıldı. Faşizme karşı direnişin yenildiği ülkelerde faşist diktatörlükler kuruldu. Direnişin daha güçlü olduğu ülkelerde ise faşizmin iktidara gelişi önlendi. Yani faşizmin iktidara gelişi basit bir hükümet değişikliği değildir. Devrim karşı-devrim çatışmasında devrimci mücadelenin yenilgiye uğratılmasıyla devlete farklı bir biçim verilmesidir.

Faşist diktatörlük açık terörcü diktatörlüktür. Köleci devletlerde, feodal devletler de terörcü idi. Ama o dönemlerde faşizmden bahsedilemez. Faşizm, burjuva devrimleri sonrası kazanılan en temel hak ve özgürlüklerin açıktan açığa ve terör yoluyla feshedilmesidir. Faşist diktatörlük, herhangi bir sınıfa değil, finans-kapital (ve sömürge, yarısömürge ülkelerde işbirlikçi hakim sınıflarlar) sınıf temeline dayanan açık terörcü diktatörlüktür. Faşizmin bazı durumlarda küçük burjuvazi, lümpen proletarya, köylülük hatta proletarya saflarından da taraftar bulabilmesi bu gerçeği değiştirmez.

Faşizm işçi sınıfına, köylülüğe, küçük burjuvaziye, aydınlara, gençliğe kısacası kendisinden olmayan herkese düşmanlıktır. Azgın

terörcülüktür. Irkçılıktır. Koyu bağnazlık, gericiliktir. Din ve duygu sömürücülüğüdür. Bizim gibi emperyalizme bağımlı ülkelerde pervasız bir emperyalizm uşaklığıdır. Demagoji ve provokasyon faşizmin elden düşürmediği iğrenç, kirli silahlarıdır.

Faşizm, emperyalist ülkeler ile sömürge, yarı-sömürge ülkeler arasında -farklı süreçler yaşamaları, farklı yapı ve konumlarda bulunmaları nedeniyle- bazı farklılıklar gösterir. Batı Avrupa ülkeleri rekabetçi kapitalizm aşamasına ulaştıklarında, sonradan emperyalizmin sömürgesi veya yarı-sömürgesi durumuna düşecek olan ülkelerde hala kapitalizm öncesi toplum biçimi egemendir. Ve bu ülkeler, emperyalizm çağına girildiğinde, feodal üretim ilişkileri tasfiye edilmeden emperyalist zincirin birer halkaları haline geldiler. Bu ülkelerde emperyalist ülkelerdeki gibi finans-kapital oluşmamıştır. İktidar emperyalizmle işbirliği halinde olan komprador burjuvazi (veya işbirlikçi tekelci burjuvazi) ve toprak ağalarının elindedir. Ve faşizmin sınıfsal temelini de bu sınıflar oluşturur. Yine önemli bir farklılık olarak; emperyalist ülkelerde faşizm, iktidara, kitle tabanı tutturarak, aşağıdan yukarı doğru gelebilirken, sömürge, yarı-sömürge ülkelerde yukarıdan aşağı gelişmektedir.

Ayrıca faşizm ve faşist diktatörlükler esas özellikleri değişmemekle birlikte, farklı ülkelerde, sınıf mücadelesinin durumuna ülkenin ekonomik, ulusal, tarihsel vs. özelliklerine göre farklı görüngüler, farklı biçimler alabilir. Bir ülkede faşist diktatörlüğe parlamento giysisi giydirilirken (parlamenter faşizm), bir diğerinde tamamen askeri bir biçim alabilir. Aynı ülkede süreç içerisinde bir biçimden diğerine geçilebilir. Veya sınıf mücadelesinin gelişimine bağlı olarak faşizm geriletilebilir, faşist diktatörlükte gedikler açılabilir.

Özetlemeye çalıştığım özelliklerinden hareketle iktidardaki faşizmi (faşist diktatörlüğü), finans-kapitalin (sömürge, sömürge ülkelerde işbirlikçi hakim sınıfların) en gerici, en bağnaz, en şoven kesimlerinin açık terörcü diktatörlüğüdür şeklinde tanımlayabiliriz.*

* Çok kapsamlı olan bu konuyu daha fazla dağıtmamak için sosyal-faşizm olgusu; faşizmde birleşen kesimlerin artma veya daralması ve bunun bunalımla ilgisi; reformizm ve reformizmin bunalım koşullarında oynayacağı rol; faşizmin yıkılışı vs. gibi yönlerine değinmeyi gereksiz görüyorum.

Bu özet çerçevesinde yaklaşıldığında, 12 Eylül sonrası iktidara verilecek ad nedir? Daha önceki savunmamda da değindiğim gibi, Kurtuluş Savaşı'nın ardından iktidar, hızla kompradorlaşan Türk ticaret burjuvazisi ve toprak ağalarının eline geçmişti. O günden bugüne, kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması ile bağıntılı olarak, bu sınıfların güç dengelerindeki değişikliğe göre iktidardaki payları değişim göstermekle birlikte, iktidar bu iki emperyalist işbirlikçisi sınıfın elinde kaldı.

Kurtuluş Savaşı'nın zayıf anti-emperyalist ve ilerici havası, savaşın kazanılması ile sona erdi. Komprador burjuvazi ve toprak ağaları, emperyalizmle ilişkilerini geliştirdikçe ve iktidarlarını sağlamlaştırdıkça kitlelere karşı saldırılarını adım adım yoğunlaştırdılar. 1925'e kadar yapılan 1 Mayıs kutlamaları yasaklandı. 1925'de çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası ile her türlü muhalefetin boğulması amaçlandı. 1928 yılında ayakta kalan son işçi sendikaları da kapatılıp, onun yerine faşist korporasyonlar örnek alınarak, işçi-işveren ortak sendikalarının örgütlenmesine girişildi. Grevler, gösteriler en kanlı şekillerde bastırılır oldu. Köylüler ve Kürt ulusu üzerinde, bazı gerici ayaklanmalar da bahane edilerek tam bir terör rüzgarı estirilmeye başlandı. Böylece emperyalist sistem 1929 büyük bunalımına girerken ve birçok ülkede faşist akımlar güçlendirilip, iktidara yöneltilirken; bu gelişmelerle de bağıntılı olarak bizim ülkemizde de komprador burjuvazi ve toprak ağaları faşist diktatörlüklerini kurdular. Sınıf mücadelesindeki gelişimle ve uluslararası durumla bağıntılı olarak, bazen parlamenter, bazen yarı-askeri, bazen askeri biçimler alan, bazen geriletilip duvarlarında gedikler açılan faşist diktatörlük, kurulduğu 1930'lardan bugüne kadar ne yazık ki yıkılamamıştır. Ve 12 Eylül ile tamamen askeri bir biçim almıştır.

12 Eylül 1980 darbesiyle Cumhuriyet tarihimizin en karanlık dönemlerinden birisi açılmış oldu. Kürt, Türk tüm Türkiye işçi sınıfının, köylülüğün, gençliğin devrimci mücadelesini boğmayı, emperyalist bunalımın da yansımasıyla iyice katmerleşen ekonomik krizin yükünü tamamen emekçi kitlelere yüklemeyi amaçlayan darbe ile ülkemizde işkence, zulüm, devlet terörü ayyuka çıktı. İşkence tezgahla-

rında, darağaçlarında, sokaklarda, kuşatılan evlerde, kırda yüzlerce komünist, devrimci yurtsever katledildi. İşkence tezgahları geceli gündüzlü, hiç durmaksızın işletildi. Yaşlı-çocuk, kadın-erkek demeden yüzbinlerce işçi, köylü, memur, genç, aydın işkenceden geçirildi. Cezaevleri tıklım tıklım dolduruldu. Bütün yurt bir toplama kampına dönüştürüldü. Polis gözetimine alınmayla başlayan işkence cezaevlerinde devam ettirildi. İşçi sınıfımızın, tüm emekçi halkımızın nice mücadeleler sonucu kazandığı demokratik, sendikal, akademik haklar gasp edildi, her türlü örgütlenmesi dağıtıldı. Pervasız bir bilim düşmanlığı yapıldı. Bilim yuvaları olması gereken üniversiteler kışla düzenine sokuldu.

Emperyalizme bağımlılık hiç kimsenin inkar edemeyeceği derecede ileri boyutlara ulaştırıldı. Bir hükümet bakanının Yıldızlar Savaşı projesi ile ilgili açıklamasında takındığı emperyalistlerden daha emperyalist tavır bile, tek başına, emperyalizm uşaklığının seviyesini göstermesi açısından oldukça çarpıcıdır... Böylece mazlum Türkiye emekçileri suskunluk, korku, boynu bükülük ve gözyaşından oluşan bir yaşam tarzına mahkum edilmek istendi.

İşçiye, köylüye, memura, küçük burjuvaziye, aydına, gençliğe, kısacası kendisinden olmayan herkese düşman olan; demagoji, provokasyon ve terörü başlıca silah ve yöntem olarak gören; 3-5 kişinin bir araya gelip bir dilekçe yazmalarına bile tahammül edemeyen; pervasız bir emperyalizm uşaklığı yapan; halk kitlelerinin devrimci mücadelesini ezmede parlamentoyu bile ayak bağı olarak gören, böyle bir iktidara askeri faşist diktatörlük dışında bir ad verilemez.

12 Eylül darbesi ile oluşan yönetim heyetinin cunta olarak adlandırılması da tamamen doğrudur. Cunta İspanyolca bir kelimedir. Ve sözlük anlamı, "yönetime el koyan kişilerden oluşan kurul"dur. Yönetimi gasp edenlerin ille asker olması gerekmez. Sivil Cunta'lar da oluşabilir. Bununla birlikte yönetime, genellikle askerlerce el konulduğundan cunta ve askeri cunta sözleri aynı anlamda kullanılır olmuştur.

Basında yer yer "sağ cunta", "sol cunta" gibi ayrımlarla da karşılaşılmaktadır. Böylece darbecilik, cuntacılık gibi yöntemler devrime

de bulaştırılmak istenmektedir. Oysa darbeciliğin, cuntacılığın devrimle alakası, ilgisi yoktur. Devrim var olan iktidara yukarıdan aşağı el koymayı değil; sömürücü sınıfların devletini parçalayıp, yerine proletarya diktatörlüğünü ve bunun özgül bir biçim olan işçi-köylü iktidarı kurmayı amaçlar.

12 Mart faşizminin son başbakanı, yapılan MGK toplantılarından birinde cunta sözünü açıkça kullanarak, "cuntanın da sorunlara çare olamayacağı" anlamında sözler sarf etmiştir. Başbakan bu sözleriyle, ordunun yönetime el koyması ile faşist yönetim heyetinin cunta olacağını ifade etmiş olmaktadır. Toplantıda bulunan cumhurbaşkanı, G.K Başkanı, kuvvet komutanları ve diğer yetkililer de bu sıfata itiraz etmemekle, sıfatın doğruluğunu kabul etmişlerdir. Gerçekten de ister general, ister albay, hangi rütbeden olursa olsun askeri darbe ile yönetime el koyan heyetin sıfatı askeri cuntadır. Şili cuntasının, Alfonsin öncesi Arjantin cuntalarının, Yunanistan'da albaylar cuntasının, Polonya'daki Jaruzelski cuntasının ortak paydası yönetime askerlerce el konulmasıdır. 12 Eylül darbesi ile yönetime el koyan generaller heyetine cunta dememek için de ileri sürülebilecek tutarlı hiçbir gerekçe yoktur.

Bugün belki, cezai tedbirlerle bu sıfatların kullanımı bir parça engellenebilir. Ama bu yolla gerçekler değiştirilemez. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın! Geleceğin, 12 Eylül iktidarı ve yönetim heyeti için kullanacağı sıfat askeri faşist diktatörlük ve cunta olacaktır.

Kahrolsun Askeri Faşist Diktatörlük!
Yaşasın Devrimci Mücadelemiz!

Özel As. Ceza ve Tutukevi
6.6.1985
B. Blok. 5. Koğuş
Sezai Ekinci
Mamak/Ankara

Kurucu önderlik ve Sezai Ekinci yoldaş

Şehitlerimizi mücadelemizle yaşatırız. Fakat onları birebir tanıyorsak her an onlarla birlikte yaşarız. "*O olsaydı ne yapardı*" sorusunu sorar ve çoğul düşünürüz. Madem uzun yıllar mücadele içerisin- deyiz ve yaşıyoruz, şehit düşenlerimiz adına da yaşarız. Onlar her anımızda yanımızdadırlar.

Sadece öne çıkan komünist özellikleri ile değil, bireysel zevkleri, kızdıkları, sevdikleri şeylerle bizimledirler. Sezai yoldaşı şahsen tanıyanlar olarak, sigara dumanından ortalığı gaz odasına çevirdiğimizde, "*Sezai yoldaş olsaydı, bir yandan bu kül tablalarını toplar bir yandan hepimize ne biçim kızardı,*" deriz. Ya da bir su kenarında çay içerken, o burada olsaydı ne kadar keyif alırdı... Sallapati bir organizasyon yaptığımızda veya ortak bir çalışmadan sonra ortalığı hallaç pamuğuna çevirdikten sonra toparlarken, Sezai yoldaşın disiplini, titizliğini dökülüverir dudaklarımızdan, "*Sezai yoldaş hiç tahammül edemezdi dağınıklığa, sallapati işlere.*"

Sezai yoldaşla Aydın Cezaevi'nde tanıştım. Tabii tanışma göreceli bir kavram. Onun TİKB'nin önder, kurucu kadrolarından olduğunu, faşist cuntanın işkencehanelerinde üç ay direndiğini, gözaltında yok edilmek istenirken ailesinin ve dışarının baskısıyla cuntanın cellatlarının elinden çekilip alındığını biliyordum. O esnada ise Mamak Cezaevi'nde tek tip elbise direnişinden dolayı, dört devrimci ile birlikte üç aydır hücrelerdeydi. Devlet "*Artık demokrasiye geçiyoruz,*" manipülasyonları eşliğinde askeri cezaevlerini boşaltınca, Sezai yoldaş sevkini Aydın Cezaevi'ne istemişti.

Ben de Bartın Cezaevi boşaltılınca, TİKB davasından tutuklu tek bayan tutsak olarak Aydın Cezaevi'ne gitmek için dilekçe vermiştim. Orada haftada bir de olsa erkek yoldaşlarımla görüşme fırsatı yakalayacaktım. Üstelik 1980'lerden beri cuntanın cezaevlerinde ML klasikler

ve araştırma kitapları okuyamamıştık. Bunlara kavuşacaktık. İsteğim Adalet Bakanlığı'nca kabul edildi ve Aydın Cezaevi'ne sevk edildim.

Kısa bir süre sonra Sezai yoldaş da geldi. Açık görüşlerde, görüşçülerimizle birlikte erkek yoldaşların koğuşlarına gitme hakkımız vardı. Fakat açık görüşe daha çok vardı. Kapalı görüşte, orta boylu, kumral, titizliği kıyafetlerine dahi yansıyan, sakin, ağırbaşlı birisi daha erkek yoldaşlarla geldi. Böyle tanıştık Sezai yoldaşla. Üç ay Mamak Cezaevi hücrelerinde ailesi ve avukatları ile görüşememişti. Temiz hava ve güneş yüzü de görmemişti. O koşullardan sonra yoldaşlarının arasında olmaktan epey mutluydu. Bunu da hiç gizlemiyor, konuştukça durmadan gülümsüyordu.

O cezaevinde kaldığımız sürece de, her hafta sonu, o ortası cam, yanları tel örgülü kapalı görüş kabinleri; okuduklarımızı tartışmanın, karşılıklı geliştiriciliğin envai çeşidine tanıklık yaptı. Kabinlerin dinlendiğini ya da dinlenebileceğini biliyorduk. Orada konuşmak istemediklerimizi önceden yazıyor, kabinlerin kenarındaki telleri yırtarak açtığımız küçük bir delikten birbirimize iletiyorduk. Çoğu kez de mahpusluğun diliyle; sessizce bakışarak ya da işaretlerle hemen anlaşıyorduk. Giderek bu deliği meşrulaştırdık ve büyüttük. Cezaevi idaresine de kapattırmadık. Sadece illegal işlerimiz için değil, karşılıklı çay servisi de dahil her hizmetimize amade oldu. Sezai yoldaşa "Çaysız, sigarasız mahpusluk mu olur?" takılmalarımıza rağmen çay da sigara da içiremiyorduk. İkisini de sevmiyordu. O kabinlere çayı, o delikten bana ikram etmek için alır gelirdi.

"Amade" diye eski Türkçe kelime kullanınca yine gülümseyerek Sezai yoldaşı hatırladım. O dönem örgütümüz, işkencede direnişi örgüt tavrı düzeyine yükseltmemizi gelecek kuşaklara belge olarak da aktarma kararı almıştı. *Adressiz Sorgular* geleneğini anlatan bir kitap çıkaracaktık. Sezai yoldaşla ilk mesaimiz bu oldu hatırladığım kadarıyla. O da, ben de işkencede yaşadıklarımızı kitap için taslak olarak hazırladık. Yine o delikten eleştirilmek üzere birbirimize uzatarak ayrıldık. Ben yoldaşın hazırladığını gerçekten beğenmiştim. "Tavşan korktuğu için kaçmaz, kaçtığı için korkar" diyordu Sezai yoldaş. Benim yazdıklarını ise yine söylene söylene düzeltmişti. Eh, birbirimizin huyuna

suyuna alışmıştık yavaş yavaş. O'nun eleştiri yöntemi de buydu. "Beni gören de elli yaşında sanırmış", "Gencecik bir insan niye bu kadar Osmanlıca eski Türkçe kelime kullanırmış". Eski kelimelerin hepsini ayıkladı düzeltti. Onun eleştirilerine (tabii eleştirirken epeyce de bir söylenmelerine) ne biz yoldaşları ne de diğer devrimci örgütlerden insanlar alınır kırılırdık. İçindeki samimiyeti, yapmacıksızlığını hissederdik çünkü. O söylenme gibi gözükenlerin içinde kendine özgü kuruculuk vardı. Bu O'nun öne çıkan özelliklerinden biriydi. Dev-Sol davasından oğullarının yerine tutuklanan yaşlı bir Kürt ana kendi diliyle "*Bakmayın sessizliğine, az konuştuğuna: Koç Sezai koç!*" derdi. Bu kelimelerle, hayat tecrübesinin de verdiği insan değerlendirme yetisiyle "*Oturmuş, içselleştirilmiş, özümsenmiş bir devrimcilik var onda*"yı anlatmak isterdi.

Bir süre sonra PKK'li tutsakların kazdığı bir tünel açığa çıktı, mahpus diliyle patladı. Birçok devrimci tutsağı özgürlüğüne kavuşturacak bir olanağın kaybolmasına hepimiz kahrolduk tabii ki. Devlet özel timlerle cezaevini bastı. Erkek koğuşlarında sloganlar, bağırışlar gırla gidiyordu. Sonra sıra, biz bayan koğuşlarına geldi. Kısa süreli bir arbede yaşandı. Bütün eşyalarımızı tarumar edip gittiler. Erkek arkadaşlardan haber alamıyorduk. Eski haklarımızın geri verilmesi, erkek arkadaşların hücrelerden çıkartılması gibi taleplerle dönemin en uzun süren açlık grevlerinden birine başladık. Bir kısım arkadaşın başka cezaevlerine sürgün yollandığını biliyorduk. Görüşlere izin verilmiyordu. Sezai yoldaş sürgüne yollananlar içinde değildi. Fakat birbirimizden hiç haber alamaz olmuştuk. Avukatlarımızla da görüşemiyorduk. Başka çözüm kalmayınca, en sonunda avukatlarımız cübbelerini giyip, bu kez de bizi göremezlerse kapıda eylem yapma kararıyla gelmişlerdi. Her birimizin vekaletini on-on beş avukat almıştı. Nihayet İbrahim amca (İbrahim Açan), Kazım Bayraktar, Hüsnü Öndül ve Ege barolarından avukat arkadaşlarla görüşebilmiştik.

Aydın Cezaevi'ni olduğu gibi yeni yaptıkları Nazilli Cezaevi'ne taşıdılar. Aydın Cezaevi'nde tünel çıktığı için tamirat yapacaklarmış. Bir kez daha görüşebildik Sezai yoldaşla. Tünelin ayrıntısını dinledik önce. Tünel, cezaevi duvarının yanına çıkacaktı. O esnada oradan geçecek ka-

labalık bir düğün alayı planlanmıştı. Tünelden çıkan düğün alayına karışacaktı. "Sağlık olsun," diyorduk birbirimize, "Oynaya oynaya firar edecektik, artık bir dahaki sefere..."

Diğer arkadaşlardan, gizli saklı notlardan operasyonu da dinlemiştim. Eh, epeyce büyük bir operasyon ve direniş yaşandığı sonucu çıkıyordu. Sezai yoldaşla görüşmemizde, sağlıklarından sonra operasyonu sordum. Açlık grevinden dolayı epeyce zayıflamıştı yoldaş. Elinin beş parmağını açarak işaret etti, gülüyordu: "Beş dakika sürdü altı üstü," dedi tanıdık soğukkanlılığı ile. Gülüştük. Sonra yine farklı cezaevlerine gittik. 1991 yılında çıkartılan şartlı tahliye yasasıyla cezaevlerinden çıktıktan sonra bir kez daha, bu kez dışarda bolca sohbet etme olanağı bulduk. Ardından farklı görevlerle farklı alanlardaydık. Yine koptuk.

Son olarak parti okullarında bir daha karşılaştık. Seminercilerdendi yoldaş. Anlatım, sorular, yoldaşlarla ilgilenmesi vs. derken öyle uzun boylu sohbette edemedik. Fakat karşıdan karşıya, tıpkı Aydın Cezaevi'nde kapalı görüş kabinindeki gibi kısa cümlelere sohbet ettik aslında. Epeyce bir şey sığdırdık.

Acının doruğa çıktığı anlardı Sezai yoldaşı kaybettiğimizde. Üç şehit arka arkaya... Remzi Basalak, Şaban Budak, Sezai yoldaş. Ölümünü kabullenemedim, kabullenemedik. Böyle bir ölüm olamazdı! Böyle bir ölüm gerekçesi olamazdı. O kadar badirelerden sonra trafik kazası!

Ayrıldı mı aramızdan? Kesinlikle ayrılmadı. Yine her eski Türkçe kelime kullandığımda, devrik cümleler kurduğumda, sağı solu dağıttığımızda "Sezai yoldaş olsaydı," diyorum yine. Daha yakından tanıyan yoldaşlar başka başka özelliklerini anlatıyorlar. Yeniden kuruculuğa ihtiyacımız olduğu, içinden geçtiğimiz süreçte, en fazla kurucu özelliklerinle önümüzdesin yoldaş. Sallapati, ağır aksak, tuttuğunu koparmayan işler yapmamamız için o "*söylenmek*" gibi gözüken eleştirelliğin ile önümüzde yürüyorsun.

Hüsne Davran
20 Mart 2010

22 Haziran 1988

Merhabalar!

(...) Gazetelerden de okudunuz, açlık grevimiz 19 Haziran gecesi bitti. O gün Babalar Günü açık görüşü vardı, fakat istediğimiz gibi bir açık görüş (yani eskiden olduğu biçimiyle) idarece kabul edilmediğinden; açık görüş yapmayı kabul etmedik. O gün gece cezaevine milletvekilleri geldiler, idareyle aramızdaki problemlerin giderilmesi için çaba sarf ettiler. En sonunda idarece normal yaşama dönüleceği sözü verildi ve anlaşma sağlandı. Eylem o gece, yani Pazar'ı Pazartesi'ye bağlayan gecenin 01:00'inde sona erdi. Milletvekilleri anlaşma sonrası tüm koğuşları gezerek "geçmiş olsun" dileklerini bildirdiler.

(...) Şimdilik mektubu burada bitiriyorum, hepinize Veyis, İsmail, Dursun, Hüseyin ve ben sevgilerimizi yolluyoruz... Hoşçakalın...

S. Ekinci
Aydın E Tipi Cezaevi

22 Haziran 1988

Canım ablacığım,

Bildiğiniz gibi açlık grevimiz 19 Haziran'da (Babalar Günü) sona erdi.

(...)

Ablacığım! Sorunların çözümünde tüm ailecek seferber olduğunuz için beni çok çok sevindirdiniz. Hepinize çok teşekkür ediyorum. Destek açlık grevine katıldığın için tabii sana ayrıca teşekkür ediyorum. Senin sağlık durumun nasıl? Bak gördün mü, sonunda sana da açlık grevi yaptırdık. Çok zorlandın mı? Yanlış hatırlamıyorsam, senin midende gastrit vardı. Biliyor musun, açlık grevi gastrite iyi geliyor. Bunu şaka olsun diye söylemiyorum, ciddiyim. Beşir abi ve Tevfik beye de teşekkürlerimi iletirsen iyi olur.

Ablacığım, kitap, kırtasiye, giysi, kap-kacak, yiyecek gibi eşyalarımızı Pazartesi gününden itibaren almaya başladık. Hepsinde kayıp-

larımız var. Askerler, nevresim, çarşaf gibi şeylerin çoğunu yırtınışlar veya bilinçli yaptıkları belli olacak biçimde postallarıyla çiğnemişler. Pirinç, patates, peynir, çay, şeker, yağ, vs. gibi yiyecek maddelerimizin çoğu kayıp. Defter, kitap, kap-kacakta da kayıplarımız var. Anlayacağın, tam bir talan yapmışlar. Bu gidişle temizlik, yerleşim, vs. gibi işler en az bir hafta veya on beş gün alacağa benziyor.

Ablacığım, burada giysi, çarşaf gibi eşyalardan zaten çokça var. Önümüzdeki günlerde de iki arkadaş tahliye olacak. Onların eşyalarından bize gerekli olanları da alıkoyacağız. Hatta bazı fazlalıkları eve yollayacağız. Bu nedenle özellikle hatırlatıyorum, bana bu tür eşya kesinlikle getirmeyin. Getirirseniz kızarım, çöpe atarım! Onun yerine peynir, reçel, vs. gibi uzun süre dayanabilecek yiyeceklerden getirin. Daha fazla ikrama geçer. Kesinlikle giysi, vs. gibi şeyler getirmeyin! Buradan yollayacağım fazlalık eşyaları da yıkayıp kaldırın. İlerde gerekli olursa isterim. (...)

Sevgilerimle... Hoşçakalın...

Kardeşin
S. Ekinci
Aydın E Tipi Cezaevi

18 Temmuz 1988

Canım abiciğim,

Ablam görüşe geldiğinde, açlık grevi sırasında, sorunlarımızın çözümü için senin gösterdiğin çabalardan da bahsetti. Ayrıca, bu çabalarına karşılık bir teşekkür bile etmediğim için bana serzenişte bulunduğunu söyledi. Abiciğim, gerçekten de sorunlarımızın çözümü karşısında sizlerin, yani tutuklu ailelerinin çabaları çok önemli bir rol oynuyor. Her şey bir yana (sorunlarımızın çözülmesini sağlamasa bile) ailelerimizi kendimizle dayanışma içerisinde görmek, bizlere büyük bir moral güç veriyor.

Açlık grevleri sırasında insanın bedeni kendisinin karşısına geçer. Hep yiyecek, içecek bir şeyler isteyerek insan iradesi ve bilincini sü-

rekli baskı altında tutar. İnsanı rahat bırakmaz. Açlık grevindeki insan inancıyla-iradesiyle bedenine karşı savaş halindedir. Bilinçle beden arasındaki bu kavgada sevinçli her haber iradeye büyük bir destek verir. Örneğin, açlık grevcilerinin açlıktan kıvrandıkları, halsiz-sessiz bir anlarında küçük sevindirici bir haber gelir. İnsanlar doping almış gibi olur; açlık unutulur, sessizlik yırtılır, insanlar yeniden canlanır. Sevinçli sesler, türküler, şarkılar yükselmeye başlar. Son açlık grevi sırasında da aynı şeyler oldu. Sizlerden gelen her destek haberi coşkumuzu artırdı. Bizlerin gücüne yeniden-yeniden güç verdi. Bu nedenle bizlerin sorunlarına sahip çıkanlara ne kadar teşekkür etsek azdır. Kendim ve arkadaşlarım adına sana da çok çok teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Bu arada şunu da belirtmeliyim; tahmin edebileceğiniz üzere sizlerin çabalarınızı tam olarak öğrenme olanağımız olmuyor. Bazı şeyleri sonradan öğrenebiliyoruz. Örneğin senin şahsi çabalarını da ancak ablamdan (ve çok sonraları) öğrenebildim.

Abiciğim, işaret etmek istediğim bir nokta daha var; şu anda sorunlarımız çözümlenmiş değil. İdareciler açlık grevini bitirdiğimiz gün verdikleri sözlerin bir kısmını çiğnemeye başladılar. Örneğin, açık görüş ile ilgili olarak eski kazanılmış haklarımız (verilen sözlere karşın) gasp edilmek isteniyor. Bu ve benzeri haklarımızın gaspına yönelik çabalar nedeniyle burada tansiyon yüksek. Eğer idare haklarımızı gasp etmekten vazgeçmezse (örneğin, açık görüş hakkımızı sınırlamakta direnirse), bu mektup eline ulaştığında biz de pekala yeni bir eylem içerisinde olabiliriz. Ve tabii o zaman yeniden yardımlarınızı bekleyeceğiz.

Abiciğim, sana sevgi ve saygımı söz ile belirtmeme gerek yok değil mi! İnsanlar bazen tek söz söylemeden de birbirlerinin duygularını, hislerini tam olarak anlayabilirler...

Tüm Ekinci'lere, Baydar'lara, Yıldız'lara sonsuz sevgilerimi iletiyor, herkesi candan kucaklıyorum. Rebiş teyzeye ayrıca selamlarımı söyle, ellerinden öpüyorum.

S. Ekinci,
Aydın E Tipi Cezaevi

14 Ağustos 1988

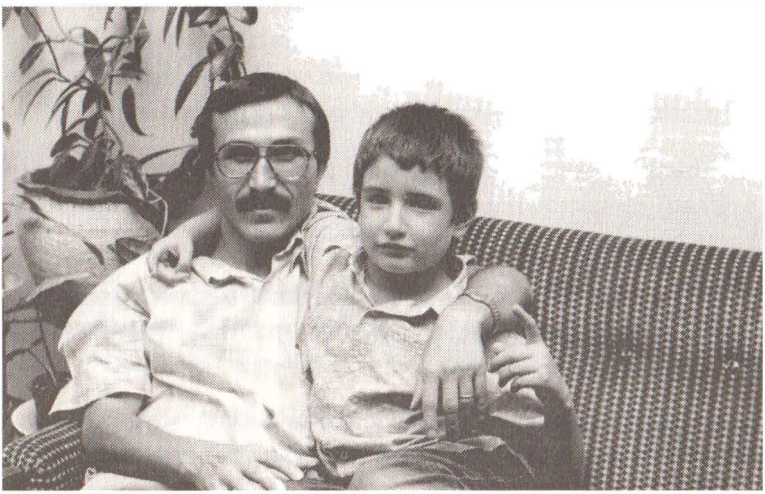
Sevgili Esma,

(...) Dün bizimkiler altı-yedi kişi ziyarete geldiler. Onlara buradaki durumları anlattım. Sorunlarımızın çözümü yolunda girişimlerde bulunmaları, bizlere yardımcı olmaları için kendilerini uyardım. Gerekli şeyleri yapacaklarına inanıyorum. (Geçen açlık grevi sırasında da epeyce çalışmışlardı, tecrübeli sayılırlar.)

Bugünlerde bütün cezaevleri aşağı-yukarı burası kadar hoşnutsuzluk içerisindedir. Tansiyon yükselmektedir. Bakanlığın talimatları yürürlüğe konulduğu anda, tüm cezaevlerini bir eylem dalgasının sarma olasılığı çok yüksek. Aslında fena da olmaz! Ailelerimiz ile sıkı bir dayanışma içerisinde cezaevleri tüzüğünden Tektip elbise uygulamasının tamamen çıkarılmasını pekala sağlayabiliriz!

(...) Arkadaşların hepinize selamı var. Tabii ben de selamlarımı iletiyorum...

S. Ekinci
Aydın E Tipi Cezaevi

20 Ağustos 1988

Sevgili Sinancığım,

Merhabalar! Görüşmeyeli nasılsın?

(...) Sinancığım, bugün günlerden Cumartesi, saat 13:00 sıraları. Yani, öğlenin yakıcı sıcak saatleri. Bu mektubu havalandırmada sizlerle birlikte oturduğumuz gölgelik köşede yazıyorum. Bugün Dursun abinin cezaevindeki son günü. Yarın saat 10:00 civarında onu dışarıya yollayacağız. Bugün son günü olduğu için akşama bir eğlence düzenleyeceğiz. Akşam için tatlı ve limonata gibi şeyler yapılacak, kantinden de çerez alınacak; akşam burası düğün evi gibi olacak. Sazlar çalınacak, türküler-şarkılar söylenecek, oyunlar oynanacak. Cezaevi türkü, saz, alkış sesleriyle inleyecek. (Burada olsanız sizler de bizim eğlenceyi çok beğenirdiniz.) Burada tahliye olan her arkadaş için eğlence düzenlemek bir gelenek. Diğer koğuşlar bizim sesleri duyunca hemen anlayacaklar; 4. Koğuş coştu, demek tahliyeleri var diyecekler.

(...) Hepinizi özlüyorum, yanaklarınızdan öpüyorum, hoşçakalın...

Dayın
S. Ekinci
Aydın E Tipi Cezaevi

18 Eylül 1988

Sevgili Çiğdem'ciğim,

24 Ağustos tarihli mektubunu aldım. Zaferler dilediğin için teşekkür ederim. Ama ben hep birlikte kazanacağımız zaferleri özlüyor, bekliyor, bekliyorum. Bunlar da olacak değil mi?

Çiğdem'ciğim, mahpus denince insanın aklına hemen yüksek duvarlar, demir kapı ve parmaklıklar, asık suratlı insanlar, dertler, acılar... velhasıl karanlık bir tablo geliyor genellikle. Şüphesiz bu yargı kısmen doğru ama gerçeğin tamamı değil bu tablo. Bunların hemen yanında eşsiz güzellikler de vardır. (Tabii görmek isteyen gözler için.) Nasıl olmasın ki! Burada her dalda o kadar yetenekli, zeki insanlar var ki...

Buranın güzelliklerini sana uzun uzun anlatmayacağım. Neme lazım. Belki de anlattıklarıma kendini kaptırır, illa ben de mahpusa

gireceğim dersin! Ayrıca bunlar bir mektup sayfası içerisinde tamamen anlatılabilecek gibi de değil. Buranın güzellikleri hakkında küçük bir fikir edinebilmen için geçen ay 4 yaşına giren küçük "mahkum" arkadaşımdan bahsedeceğim.

Bu arkadaşımın babası benim koğuşumda kalıyor. Annesi de burada, bayanlar koğuşunda. İsmi Engin. Engin bazen bizim koğuşta, bazen annesigilin koğuşunda kalıyor. Her geçen gün de bizim koğuşta kalma isteği artıyor. Kelime haznesi de süratle artıyor. Neler neler biliyor bir bilsen!

Eee tabii bu da çok normal (çünkü herkesten bir şeyler öğreniyor). Bayan koğuşunda bizim davadan da bir bayan arkadaş var. İsmi Hüsne (belki Nihal anlatmıştır). Hüsne, Engin'e öğretmiş "Hangi örgüttensin?" diye sorduğumuzda "tibakeliyim" diyor (henüz tikabe-TİKB diyemiyor).

Dün Engin yanıma geldi, "Haydi güreşelim," dedi. (Ona güreşi ve bilek güreşini öğrettim. Hemen hemen her yemekten sonra güreş teklif eder.) Güreşe başladık. O gün TV'de karateli bir film seyretmişti. Oradan esinlenerek karate numaraları yapmaya, vurmaya filan da başladı. Ben "Yapma, dur!" filan dedikçe o efeliği iyice ele aldı. Bağırıp çağırmaya, yumruk-tekme savurmaya devam etti. "Bana vurursan Hüsne seni örgütten atar," dedim! O daha da celallendi. Sesi tüm koğuşu dolduruyor; "Atamaz!" "Nasıl atacakmış?" "Ben onu keserim!" "Ben ondan büyüğüm..." vs. Daha sonra iyice zıvanadan çıktı: "Ben faşistim!" "Ben alçağım!" diye bağırmaya başladı. Biz de "Defol lan koğuşumuzdan, biz koğuşumuza alçakları, faşistleri almayız!" diye ona bağırdık. O zaman biraz yumuşadı; "Ben devrimciyim," demeye başladı.

Tam bu sırada yanımızda bir arkadaş (o da bizim davadan) dergi okuyordu. Vardı yanına, "Hüseyin amca, bana dergiyi okusana," dedi. Hüseyin okumaya başladı; "Dün Aydın E Tipi Cezaevi'nde Engin Gümüşel isimli bir tutuklu baskıları protesto etmek için açlık grevine başladı. Annesi Ayten Gümüşel de şekerli su ile Engin'e destek verdi..." Bizimki kasılarak dinliyor. Hüseyin "Bitti," deyince hemen

öbür sayfayı çeviriyor, "Burayı oku," diyor. "Engin Gümüşel, geçen gün koğuşlarını basan askerlere, postasını attı. Hepsini koğuştan dışarı attı..." Sonra yeni bir sayfa çeviriyor. Baktı olacak gibi değil. Hüseyin de dergide yazılan gerçek yazıları okumaya başladı. Bunun üzerine Engin sıkıldı, onun da yanından uzaklaştı.

Bugün öğleden sonra yine geldi (kitap okuyordum), "Haydi güreşelim," deyip üzerime saldırdı. Biraz güreştik, bu defa yine tekmeyumruk savurmaya (karate numaralarına) başladı. O zaman "Dur sana boks öğreteyim," dedim. İki elini de boks eldiveninin yerini tutacak şekilde havlu, eşofman gibi şeylerle sardım. Kendi ellerimi de sardım, epeyce bir maç yaptık. Arada bir sahici boksör gibi amcalarına masaj yaptırıp geliyor. Dur-durak bilmiyor. Onun keyfine kalsa 24 saat boğuşmak istiyor. "Artık yoruldum, bırakalım," diyorum, bizimki hala durmuyor. Üzerime basıp ranzaya çıkıyor, ranzadan üzerime atlıyor, vs. vs. Bir arkadaşa "Ali usta, bir boks eldiveni yap da şu Engin'i iyice bir döveyim," diyorum. Hemen o da atlıyor, "Ali usta bana da yap!" (Ali usta Engin'in ustası, Engin'e çeşitli işler öğretiyor). En sonunda Ali ustası "Sıcak su akıyor, seni bir yıkayalım," diyerek aldı götürdü de beni tatlı beladan kurtardı.

Tahliyemiz olduğu günün akşamları Engin efendi bir ayrı coşar. Çıkar ping pong masasının üzerine hem türkü söyler hem oynar. Bu arada alkış çalıp çalmayanları da kontrol eder. Alkışlamayan varsa hemen "Veyis, Rıfat, Sezia" (benim adımı tam telaffuz edemiyor da) vs. diyerek uyarır.

Daha neler neler... Anlattıklarımı gözünde canlandırabiliyor musun? Belki ben iyi anlatamamışımdır ama kendin gözlerinle görseydin bu anlattığım manzaraları çok çok severdin.

Bizler her şeye rağmen çok iyiyiz. "Keyifler keka". Bir sonraki mektupta buluşmak umuduyla Hoşçakal...

S. Ekinci,
Aydın E Tipi Cezaevi

Sevgili Esma,

(...) Gerçi siz de biliyorsunuzdur, ama ben yine de son durumumuzu kısaca özetlemek istiyorum; en önemli sorun taa Ekim ayında el konulan kitaplarımızın büyük bir çoğunluğunun "sakıncalı" oldukları gerekçesiyle verilmemesi ve dışarıdan getirilenlerin büyük ölçüde engellenmesi. (Ne düşünceli idarecilerimiz var! Adamcağızlar o tehlikeli kitaplardan biz masumları korumak için çırpınıp duruyorlar! Allah eksikliklerini duyurmasın!) Bir diğer önemli sorun, bayan arkadaşlarla ve diğer koğuşlarla görüşememiz. Bayan koğuşu ile aramızdaki uzaklık 70-80 metre kadar, ama sanki sizin kadar uzaktalarmış gibi geliyor bize. Bir diğeri yiyecek sorunu. Hem verdikleri yemekler (çoğunlukla) yenecek türden olmuyor hem dışardan yiyecek getirtmemiz engelleniyor (diyetlilere bile). Kış neredeyse bitmek üzere, doğru dürüst kalorifer yakılmadı, vb. Bu anlattıklarımızdan durumumuzu yaklaşık olarak çıkarabilirsiniz.

Ayhan ve Hüsne ile mektup yasağımız bittiğinden bu yana düzenli olarak mektuplaşıyoruz. Her mektuplarında sizlere selamlarını iletmemi istiyorlar. Özellikle Ayhan sizleri çok özlüyor, "burnumda tütüyorlar" diyor. Mektuplarında morallerinin, sağlıklarının çok iyi olduğu anlaşılıyor. Sadece görüşemediğimiz için kızgınlar. Ayhan resim çalışmalarına yavaş yavaş başlamış ama koşullar çok elverişsiz tabii. Çalışmak için yer talebine idareciler "Havalandırmada çalış!" diye cevap vermişler (Ciddiyet diye buna derim işte!) (Dilimin ucuna çok güzel bir laf geliyor ama söyleyemiyorum.)

(...) Bu gece rüyamda İbrahim amcayı, Perihan teyzeyi, Selim'i ve Oya'yı gördüm. Onlardaymışız, İbrahim amca cezaevinden çıkıp geldi. Akşam yemeğini onlarla birlikte yedik. Hepimiz çok neşeliydik.

Amasya'yı, cezaevinin çevresini, Ferhat'ın açtığı su kanalını vs. biliyorum; bir zamanlar gezmiştim oraları.

Veyis ve ben hepinizi ayrı ayrı özlemle kucaklıyoruz.

S. Ekinci
Nazilli E Tipi Cezaevi

14 Mayıs 1989

Sevgili Esma,

(...) Mamak'a Cuma günü sabahı geldim, yani iki gün önce. Nazilli'deki açlık grevimizin 18. günü sabahı kalabalık bir gardiyan grubu kalmakta olduğumuz müşadiye hücrelerine gelerek bana "Hazırlan, seni revire alacağız!" dediler. Beni Ankara'ya yollamak için almak istediklerini hemen anladım, zaten bekliyordum.

(...) Ama elimden gelirse orada kalmayı kafaya koymuştum. Gardiyanlara durumu açıkladım; "Gidin müdürünüze söyleyin, duruşmaya çıkmak istemiyorum. Dilekçe yazayım, mahkemeye dilekçemi iletin. Sağlığım yolculuğa elverişli değil," vs. gibi şeyler söyledim. Gidip geldiler. Beni biraz da zor kullanarak revire götürdüler. Aynı gün akşam saat 10:00 civarında jandarmaların gözetimi altında şehirlerarası otobüsle Ankara'ya yolladılar.

(...) Geldiğim gün Mamak'ta Anneler Günü nedeniyle açık görüş vardı. Bizimkilerin de haberi olmuş, öğleden sonra son ziyaretçi grubu olarak geldiler. Bir saat görüştük, doğal olarak sevinçliydiler. Ama ben geride kalan otuz arkadaşıma haksızlık yapmış gibi üzüntülüydüm.

(...) Hepinize sevgilerimi iletiyorum...

Sezai Ekinci
Mamak A Blok

28 Mayıs 1989

Sevgili Esma,

(...) 16 Mayıs'ta duruşmaya çıktım. Mahkeme çok kısa sürdü. 13 Haziran'a atıldı. Duruşmaya bizimkiler büyük bir kalabalık halinde geldiler. Yirmi kişiden fazlaydılar. Kasabadan iki dayım gelmişti. Zavallılar 3-5 dakika görmek için taa Koçhisar'dan geldiler. Duruşma sonrası salon kapısı önünde ayaküstü birkaç dakika görüşüp-konuşabilirim umuduyla astsubaya ricada bulundum, kabul etmedi. Üstelik de beni uzaklaştırana kadar dinleyicileri salondan çıkarmadılar. Sonra genç olanlar ben araca binmeden evvel koşarak geldiler, uzaktan el

salladılar. Onlarla konuşamadığıma çok üzüldüm. Çoğunu 7-8 yıldır görmemiştim. (Şu anda kafamdan saymaya çalıştım; yirmi beşe kadar saydım. Herhalde yirmi beşten fazla idiler.)

Geçen hafta ziyaretime dört yeğenim gelmişti; Metin, Ayla, Kenan, Nihal. 40 dakika görüştük, hepsini de çok özlemiştim, birazcık hasret giderdik...

Hepinize ayrı ayrı sevgilerimi iletiyorum, hoşçakalın...

S. Ekinci
Mamak A Blok

18 Haziran 1989

Sevgili Esma,

(...) 13 Haziran günü ikinci duruşmaya çıktım. Geçen duruşma günü olduğu gibi yine epeyce kalabalık bir izleyici grubu vardı. Gerçekten (salonda) güzel bir manzara oluşuyor. Heyetin karşısına arkamda epeyce bir kalabalık ile çıkmak anlamlı geliyor bana. Bu duruşmada kasabadan gelen teyzem ile kucaklaşmak, öpüşmek olanağını da yakaladım. O gün görüş günümüzdü. Duruşmadan sonra kalabalık bir şekilde (tabii akrabalık belgesi olanlar) ziyaretime de geldiler. Osman amca bana "Sen çıkınca birlikte ticaret yapalım," önerisinde bulundu. Hasan Hüseyin abi de "Onu boşver, çıkınca birlikte iş yaparız," dedi. Görüyorsun dışarı çıkarsam işsiz kalmayacağım!

(...) Hepinizi sevgiyle, hasretle kucaklıyor, öpüyorum.

S. Ekinci
Mamak A Blok

2 Temmuz 1989

Sevgili Esma,

(...) Geçen mektupta ablamların (Hatice ablam, yengem, Sinan) İstanbul'a Fatih'i ziyarete gideceklerini yazmıştım. Gidip geldiler. Geçen hafta ablam ziyarete geldiğinde ziyaretin çok güzel geçtiğini

anlattı. Çok kalabalıklarmış. Ziyaret sonrası Veyisgillerle birlikte Aysel ve Fatma teyzeyi görmeye gitmişler. Önce Aysel bizimkileri çok iyi karşılamış, fakat daha sonra Aysel'in rahatsızlığından ve Avrupa'da tedavisinden söz edilmeye başlanınca tavrı birden değişmiş; hem Fatma teyze uyarmadığı hem de ablamlar durumu fark edemedikleri için bu konuda konuşma biraz daha uzamış. Durumu anlayınca hatayı gidermek istemişler, özür dilemişler, vs. ama Aysel'in gönlünü bir türlü alamamışlar. Orada kaldıkları sürece hep surat asmış.

(...) Ablam bu tür tepkiler göstermesini olumlu yorumladı. İyileşme olasılığından vs. bahsetti. Veyis de Hüsne'lere yazdığı mektupta, "Onu o şekilde görmeye dayanamıyorum," demiş. Mektubuma hepinizi kucaklayarak son veriyorum...

S. Ekinci
Mamak A Blok

1 Ekim 1989

Sevgili Esma,

(...) Kapitalist restorasyonla ilgili söylediklerimden yanlış anlam çıkardığınızı gördüm. "Bugünlerde kapitalist restorasyon üzerinde yoğunlaştığını okuyunca..." diyorsun. Ben öyle bir şey demedim ki!.. Ne söylediğimi çok iyi biliyorum. Siz dikkatsizlikle öyle yorumluyorsunuz. Doğrudan kapitalist restorasyonla ilgili materyal toplayıp incelemek ayrı bir şey, okurken bu konuyu göz önünde bulundurmak ayrı şey. Benim söylediğim ikincisiydi. Esas olarak klasikleri okuyorum. Ve okurken de söz konusu sorunu göz önünde sürekli bulunduruyorum. Kafadaki sorulara cevap bulmak üzere okumak çok verimli bir yol. Ve böyle okumak gerekir, bence. Ustalar, ekonomik, siyasal, toplumsal kategorileri, olguları o denli zengin, derin bir biçimde çözümlemişler ki, kapitalist restorasyon da dahil günümüzün bütün ana sorunlarını çözüm anahtarları oralarda bulunabiliyor. Örneğin, meta, değer, sermaye, para vs. gibi ekonomik kategorilerin derin çözümlemeleri bugün kapitalist restorasyonun açıklanması için gerekli aydınlığı sunuyor. Bu söylediklerime rağmen o konu üzerinde yoğunlaştığım söylenemez. Bir de bu yoğunlaşma sözü sık sık yersiz kullanıldığından olacak, kulağımı tır-

malıyor. Örneğin bazıları, bir konu üzerine iki-üç kitap okumakla, bu konu üzerinde yoğunlaştığını sanıyor, söylüyor. Böylece bu iş de değer erozyonuna yol açıyor... Belki de benimki "bağcı dövmeye" benzedi! Esas söyleyeceğim şuydu; okumama ilişkin abartılı bir fikre varmayın.

Özgürlük Dünyası'ndaki yazıyla ilgili sizin söylediklerniz ("görünüşü kurtarmak" "kötülükleri" başkasına tahvil etmek, suçlarını yumuşatmak) doğru. Bence bunlardan da vahim olan şeyler var; örgütsel inşa ile siyasal inşanın birbirinden koparıldığı, örgütsel kendiliğindenciliğe düşüldüğü itiraf ediliyor. (Ki bilindiği üzere, 10 yıl önce bunu teori düzeyine getirip savunuyorlardı. Bunun literatürdeki adı Menşevizmdir. Bu başlı başına mahkumiyetleri için yeterlidir.) Yer yer "tasfiyeciliğe", "bürokratizme" düşüldüğü itiraf ediliyor. Daha önceki bir sayıda da, sağcılığa düştüklerine dair özeleştirimsi şeyler söylediler. Menşevizm, tasfiyecilik, bürokratizm, sağcılık vs... Şimdi bunlar birbiriyle ilgisiz, birbirinden kopuk şeyler olabilir mi? Eğer felsefede eklektizm illeti içerisinde debelenip durulursa böyle düşünülebilir. Ve böylece bu kelimeler örtüştürülebilir, oysa bunlar aynı ideoloji ağacının ürünü; aynı kan dolaşım sisteminden beslenen, birbirleriyle sıkıca bağlantılı kanlı canlı olgulardır (olumsuz da olsa). Eğer bir ideoloji, örgütsel planda Menşevizmi üretiyorsa, siyasal mücadele planında da sağcılığı üreteceğini anlamak zor değildir. Diğer olgular için de benzer şeyler söylenebilir. Bu olgular, bir yemişin kabuğu, çekirdeği, etli kısmı, vs. gibi tamamen bir bütün oluştururlar; birbirinden kopuk, ilişkisiz düşünülemezler. Yani, baylar 10 yıl önce söylenenlerden (kendilerine söylenenlerden) kırık dökük bir şeyler almanın dışında, bırakıldıkları yerde duruyorlar.

(...) Sevgilerimi ileterek kucaklıyorum...

S. Ekinci

12 Aralık 1989

Sevgili Esma,

(...) Dün akşam saat 24:00'e yaklaşırken, elimdeki kitabın bitmesine 10 sayfa kalmış olmasına rağmen bitirmeden uyumak üzere yatağa uzandım. Fakat uyumak ne mümkün? Her zaman kolayca uyuyabilen ben, uyumak için boş yere çabalayıp durdum. Metin ile başlayan anılara

seyahat dur durak bilmedi. Bazen hüzünlenerek bazen gülümseyerek geçmişte dolanıp durdum. Saat 02:00'den sonra yorgun düşmüş olacağım ki, uyuyup kaldım. Bu sefer de gezintim rüyamda devam etti.

(...) En son Felsefe Defterleri'ni okudum. Epeyce yararlandım. Dün akşam TV'de 20:00 haberleri verilirken kitap elimdeydi. TV, Polonya'da gerici bir güruhun Lenin'in heykeline saldırılarının görüntülerini veriyordu. Ben onun keskin zekası, derin bilgi birikimi karşısında hayranlık duyarken, bazıları kendi geleceklerine, özgürlüklerine saldırıyordu. Gerçi geniş yığınların birbirleriyle yarışırcasına kendi ayaklarına kendilerinin pranga takmaları (veya prangalarını kırmaya çalışanlara gözü dönmüşçesine karşı koymaları) az rastlanan bir durum değildir. (Eroinmanların uyuşturucuya koşturuşlarını da çağrıştırıyor insana.) Ayrıca, Doğu Bloku'ndaki gelişmelerin bu noktaya (ve daha ilerilere) gideceği de bizim için sır değildi! Ama yine de insana dokunuyor.

(...) Hepinizi sevgiyle kucaklıyorum...

S. Ekinci
Mamak B Blok

24 Aralık 1989

Sevgili Esma,

(...) Doğu Bloku'ndaki gelişmeler, tüm Batılı emperyalistleri sevince boğdu. Yerlilerimiz de sevinçten paylarını alıyorlar. Ama bir başka açıdan da bizim işimize yarayacak. Sosyal emperyalistlerin maskelerini çıkarıp atmaları, sorunun çözümünü kolaylaştırdı (problemi açık hale getirdi); ekonomik reformlar adı altında kapitalist karakterdeki ekonomik yapılarına tamamıyla Batı (klasik) tipi kapitalizm biçimini vermeyi gündeme getirdiler. (Örneğin, Gorbaçov'un ekonomik danışmanlarından Abalkin'in adıyla anılan "ABALKİN TAKVİMİ"ne göre 1995 yılına kadarki reform tedbirlerinden bazıları şunlar; 1993 yılına kadar devlet kuruluşlarının yüzde 25-30'u kiraya verilecek, 1995 yılına kadar çiftliklerin yüzde 50'si kiralama ve karma mülkiyete geçecek, 1992-1995 arasında 4 yıl içerisinde esnek faiz düzenine geçiş gerçekleşecek, 1995'e kadar toptan fiyatların taleple uyumlu hale getirilmesi gerçekleşecek, 1995'e kadar yabancı sermaye yatırımları üzerindeki kısıtlamaların kal-

dırılması, serbest ticaret/üretim bölgeleri oluşturulması gerçekleşecek, vs. vs. ve bunlar sadece bazıları.) 1957'lerdekine benzer darbelerle yeni ekonomik yapılarına daha uygun siyasal biçimlenmeleri gerçekleştiriyorlar. (Ama 1957'lerdekiyle temelden farklı bir durum da var. O zaman Stalinistlere karşı karşıdevrimler gerçekleşmişti, yani proletarya diktatörlükleri yıkılmıştı. Şimdi sadece burjuva revizyonist diktatörlüklerine yeni bir biçim veriyorlar.). Kapitalizmin, emperyalizmin karakter değiştirmesi, "barışçı" emperyalizm, vs. gibi demagojik propaganda bombardımanıyla emperyalist hegemonyacılığın önündeki engelleri temizlemeye, halkları teslim olmaya "ikna" etmeye çalışıyorlar. (Malta Zirvesi'nin ardından, ABD emperyalistlerinin gerçekleştirdiği terörist Panama müdahalesinde Rus emperyalistlerinin payının olmadığı düşünülebilir mi?) Sizin de bildiğiniz gibi, bu söylediklerim sadece birkaç başlık olabilir. Yani, revizyonizmin suratındaki tül inmiş, onun kapitalist-emperyalist bir cadı olduğunu (görmek isteyen) tüm gözlerin görebileceği bir durum oluşmuştur. Saflar netleşmiştir. Yakın zamana kadar, revizyonizmin sosyalizmin biraz kötüce bir çeşidi olduğu kanısı çok yaygındı. Yeni durum bu inanç için çok sarsıcı olacak.

(...) Üçünüzü de sevgiyle kucaklıyor, öpüyorum...

S. Ekinci
Mamak B Blok

28 Mart 1990

Sevgili Esma,

Öncelikle sana yazmayı geciktirdiğim için beni hoş görmeni istiyorum. Sevk meselesinin bunda rolü oldu biraz.

(...) Duydunuz mu bilmem, Adressiz Sorgular beraat etti. Şimdi yeni baskısı düşünülüyor. Ancak ilk baskıda birçok eleştirilecek yan vardı. Yeni baskı bu kusurlarından arındırılmış olarak çıkarılacak. Yani, bir başucu kitabı olması hedefleniyor. Her şeyden önce gereksiz fazlalıkların atılması, yazıların elden geldikçe kısaltılıp özleştirilmesi gerekiyor. Tabii bu her yazı için aynı derecede geçerli değil. Bazı yazılarda çok fazlalık var. Bazılarında az bazılarında da hiç yok. İkinci olarak iyi ifade edilememiş yerlerin de yeni baştan yazılıp düzeltil-

mesi gerekiyor. Tabii burada da öncelikle yazıyı kaleme alanların kendilerinin yeni baştan yazılar üzerinde düşünmesi gerekiyor ('Daha güzel nasıl olabilir' diye). Anlaşılacağı üzere, Nevin ve senin de yeniden kolları sıvamanız gerekiyor. Esasen sizlere daha somut öneriler iletmek istiyordum. Ancak, kitabın yeni baştan okunup incelenmesi zaman alacağından ve mektubu daha fazla geciktirmek istemediğimden en genel yaklaşımı belirtmekle yetiniyorum. İlk gözden geçirmemize göre sizin yazılarda fazla kısaltılacak şey yok. Nevin'in birkaç yerde kısaltma yapması iyi olur. Sizin daha çok "daha güzel nasıl ifade edilebilir"i düşünmeniz gerekiyor. Konuya ilişkin ileriki mektuplarda daha somut öneriler, düşünceler iletebilirim. Tabii sizin de düşüncelerinizi iletmenizi bekliyoruz.

Selim, Nevin'e yazacaktı, ancak şu sıralar çok meşgul olduğundan yazamıyor. Selam ve sevgileriyle birlikte bunu iletmemi benden istedi. Buraya geleli 3 haftayı buldu. Bu aralar "Hoşgeldin" ziyaretleriyle ve karşı ziyaretlerle dolu geçti, adet böyle.

(...) Buraya gelirken gece molasını Ceyhan'da geçirdik. Orada Tahsin ile birkaç saat görüşme olanağı buldum. Zavallının saçları, sakalları ağarmaya başlamış. Belki uykudan uyanıp geldiği içindir ama yıpranmış gördüm. Sizin ikinize de çokça selamlarını iletmemi söylemişti bana, üzerimde kalmasın.

Sağlığımız yerinde, merak edilecek bir durum yok. Sevgilerimizi iletiyoruz...

S. Ekinci
Gaziantep Özel Tip Cezaevi

Dışarısı-İçerisi

'80'lerin sonu ya da '90'ların başı. Gaziantep Cezaevi. Bahar eylemlilikleri, işçi ve halk hareketinin parçalı da olsa adım adım toparlanışı, 12 Eylül faşizmine karşı hak alma mücadelesinin yükselişe geçtiği yıllar. Oksijensiz ortama bir parça soluk, karanlığın az da olsa kapıyı aydınlığa araladığı dönemler.

Çoğu kişi cezaeviyle dışarısı arasında hiçbir bağlantının olmadığını düşünür. Aradaki tel örgüler, parmaklık ve yüksek duvarların birbiriyle hiçbir bağlantısı olmayan iki farklı dünyayı ayırdığını sanırlar. Oysa dışarıdaki mücadelenin düzeyi içerideki yaşam koşullarının belirleyenidir. İçerideki devrimci direnişin düzeyi de dışarıdaki yaşam koşullarını etkiler. İçerisiyle dışarısı etle tırnak gibi birbirini etkiler, tamamlar. Yaşam sarmalının aynı kulvardaki çift yönlü güzergâhıdır içerisiyle dışarısı.

Dışarıdaki devrimci, mücadelenin koşuşturması içinde içerisini de düşünür, içerideki yoldaşlarını, koşullarını... İçerideki devrimci de sürekli dışarıyı düşünür. Dışarıdaki mücadele koşullarını, mücadelenin ivmelenmesi için yapılması gerekenleri, yoldaşlarını, işçi ve emekçileri, yerdeki yaprağı, akmayan suyu, verilmeyen mesai parasını, grevdeki işçiyi, hastalanan bebeği... İçerideki devrimci dışarıdaki yaşamı tüm diriliği ve bütünselliğiyle düşünür, duyumsar, solur. Bu nedenle hiçbir yönetim biçimi tam olarak tutsak edemez içerideki özgürlük savaşçısını.

Bir parça oksijen, biraz aydınlık o günlerde Antep Cezaevi'nin diğer adı. Havalandırma, görüş, mektup, kantin, koğuşlararası ziyaret serbest. '80'lerin başındaki Metris'le kıyaslandığında, '90'ların Antep Cezaevi bir özgürlük vahası.

İşçi ve emekçilerdeki kıpırdanma, toplum üzerine serpilen cunta toprağı, sindirilen gençlik hareketleri yavaş yavaş silkiniyor; ağır da

olsa dizlerinin üzerinde doğrulmaya çalışıyordu. Bayram görüşlerine hiç tanımadığımız üniversite öğrencileri geliyordu. Geçmişte zihnimizden geçiremeyeceğimiz bir şeydi bu. Bizi hiç tanımayan ve hiç tanımadığımız gençler ziyaretimize geliyor, üstelik açık görüşe, inanılır gibi değil! Sınıf mücadelesine ilgi duyan gençler adeta bir anlamda soluğu Antep Cezaevinde alıyor. "*Devrimciliğe ilgi duyuyoruz, Türkiye sınıf mücadelesi tarihini öğrenmek, hangi siyasi örgütlülükte yer alacağımızı belirlemek için araştırıp irdelemek istiyoruz. Tüm merak ettiklerimizi sormak, sizlerle tanışmak istiyoruz,*" sözleriyle başlıyorlardı konuşmalarına. Şu şu şu siyasi hareketlerle görüşmüşler, şunlarla da görüşeceğiz diyorlardı. Türkiye devrimci hareketlerine taze kan geliyordu; meraklı, sorgulayan, araştıran. Yeni jenerasyon adım adım köklerini arıyor, cezaevinde de olsa ulaşıp can suyunu alıyor, ağır ama sağlıklı besleniyordu. 12 Eylül'le başlayan gençliğe yönelik faşizan manipülasyon Özal Hükümeti döneminde de oylumlanarak sürmüş; o dönem gençliği sosyolojik literatüre 12 Eylül gençliği olarak geçmişti. Ama işte her şeye karşın dışarının genç filizi, içerideki köklerine ulaşmanın yöntemlerini yaratıyordu.

Sezai Antep Cezaevi'ne getiriliyor. Uzun yılların ardından ilk kez bir bayram görüşünde görüyorum Sezai'yi.

Yüzümüz yaşadıklarımızın aynasıdır. Orada her bir anı, her duygu; acısı tatlısıyla yaşamın tüm detayları usulca yer açar kendine. Ve fısıldarlar durmaksızın, yaşanan tanıklıkları karşısındakine. Yıllar çok değiştirmemiş Sezai'yi. Yine tertip düzen, itina, yine ışıldıyor gözleri. Ama yüzünde kıvrılan, buruk, hüzünlü bir demet çizgi, Sezai'nin Mamak Cezaevi günlerinden bir şeyler anlatıyor.

Ailesi, yeğenleri gelmiş görüşüne, keyfi yerinde. Yeğenlerinin satranç maceralarıyla ilgili bir şeyler anlatıyor, kahkahaları çınlıyor ama yüzündeki o hüzünlü bir demet çizgi, inatla gülmemekte direniyor. Zamanla yeni hedef ve sorumluluklar, tümüyle silemese de bu buruk çizgileri, hayli derinlere gömülmesini sağlıyor.

Bir başka bayram görüşü. Bu kez eski Sezai karşımızdaki. Özgüven, kararlılık, zihin berraklığı onu, günlük sohbetlerden bile yeni bir

iş konusu çıkarma düzlemine taşımış. Görüşte, hem yoldaşlar hem diğer siyasetlerden dostları şıklığından söz ediyor. O, görünümün önemiyle illegalite arasında bağ kuruyor ve dışarıda kaç kez aramalara takıldıklarını soruyor çevresindekilere. Sohbet dışarıda takıldıkları aramalarla ilgili anılara kayıyor.

Sıkıyönetim döneminde başlayan, 12 Eylül faşizmiyle yaşamın her an ve alanını dolduran aramalar... Kepçe yöntemiyle bir bulvarı, bir caddeyi boydan boya tank, kariyer, cemse ya da bir miktar ağır silahlı askerle kesiyorlar, o an orda bulunan herkesi kontrolden geçiriyorlardı. Tipi, giyimi bozuk olanlar, ellerindeki arananlar listesindeki bir fotoğrafa benzeyenler, yanında kimliği bulunmayanlar, Tuncelili olanlar, üstünde illegal yayın, silah vb. olanlar, ters bakanlar... Uzayıp gidiyordu gözaltına alınabilme ihtimalini içeren liste. Bu nedenle sürekli dikkatli olmak, giyim kuşamına özen göstermek ve giderek bu aramalarda silikleşmek, dikkat çekmemek önemliydi. Bu kitapta sık sık Sezai'nin giyim kuşamına özen gösterdiğini okuyacaksınız, onu tanıyan yoldaşlarının anlatımlarında. Bu özen onun giyim kuşam düşkünlüğünden değil, yukarıda değindiğimiz, görünümle illegalite arasındaki dolayımsız ilişkiye titizlikle bağlı olmasından kaynaklanıyordu.

Yoldaşlarının aramalara takılma anılarına karşılık Sezai hiçbir aramaya takılmadığını aktardı. Her aramada beni bir ofis çalışanı olarak algılardı onlar, dedikten sonra sohbeti görünümle illegalite arasındaki ilişkiden, takipte nasıl davranılması gerektiğine kaydırdı. Geniş katılımlı bir sohbetin içeriği oldu bu konu. Sorunun iki boyutu var, diyordu. Takip konusunda duyarsız olmak tehlikelidir ama aynı zamanda, takip edildiği paranoyası da... Görüşlerini içeriklendiriyor, her iki yönüne ilişkin de örnekler veriyordu. Dikkat edilmesi gerekenler vb. uzayıp gitti sohbet ve o görüş gününün eksenine bu konu oturdu. O gün ziyaretimize gelmiş ve böylelikle tanıştığımız üniversiteli gençler için son derece ilginç ve besleyici bir ziyaret olmuştu bu görüş.

Bir süre sonra bu sohbetin sistematize edilip kaleme alınmış hali, illegal yayın organında bir makale halinde çıkmıştı. İçerisi dışarıdan beslenirken aynı zamanda dışarıyı da besliyordu.

Cunta döneminin uzun ve karanlık günlerinden sonra işçi sınıfının Bahar Eylemleri, dışarda olduğu gibi cezaevinde de taze bir soluk olmuştu. Sezai, her gün adeta işçilerle yürüyor, üretimi nasıl durduracaklarının planlarını yapıyor, komiteleşme ve yeni güçleri kazanma yöntemleri üzerine kafa yoruyordu. Doğuma gebe böylesi üretim süreçlerinde sık tekrarladığı jestlerinden biriyle; sağ elini yumruk yapıp sol elinin avuç içine çarparak "müthiş, müthiş..." diye mırıldanıyor, sonra da hareketi büyütüp geliştirmenin yol ve yöntemlerini heyecanla dile getirip çevresindekilerle tartışıyordu. *İşyeri Komite ve Meclisleri* makalesi, böylesi bir sürecin sonunda, üstelik 4-5 gün gibi kısa bir sürede ortaya çıktı. Önceleri koğuşumuza ziyaret amacıyla gelip giden Aydın Çubukçu ve Garbis Altınoğlu'yla yapılan sohbetlerde şekillendi kafasındaki ilk taslak plan. Sonra yoldaşlarıyla konuşup tartışarak olgunlaştırdı. Bu arada hızlı bir literatür taramasına yöneldi. Zaten bir konuda yazı yazmaya soyunduğu zaman ilk yaptığı işlerden biri de o konuya ilişkin Marksist literatürü alıcı bir gözle yeniden okumak olurdu. Taban örgütlülükleri, işyeri komite ve meclisleri konusunda da bunu yaptı. Yazının ilk taslağını hızla kağıda döktü. Yoldaşlarının görüş ve önerilerini de aldıktan sonra kendi zihninde beliren yeni açılımlarla bir kez daha elden geçirip son halini verdi. Yazıyı hemen dışarıya ilettik. Konuya ilişkin daha önce, cunta yıllarında OÇ'de yayınlanmış başka yazıların da eklenmesiyle broşür haline getirilip yayınlandı. İşçi eylemlerinin sürdüğü, partiyle sınıfın taban örgütleri arasındaki ilişkinin tasfiyeci ya da devrimci yorumları arasındaki ideolojik farklılık ve çatışmaların yoğunlaştığı bir kesitte, adeta "ilaç gibi" gelmişti.

Sadece kendi kadrolarımız ve taraftarlarımız arasında değil, dışımızdaki devrimci güçler ve öncü işçiler arasında da büyük bir ilgiyle karşılanıp merakla okunduğunu öğrendik.

İŞYERİ
KOMİTE VE
MECLİSLERİ
M.DOĞAN
Devrimci Proletarya

İŞYERİ KOMİTE MECLİSLERİ
Ve Diğer Sınıf Örgütlenmeleri İle İlişkileri

'89 Bahar Eylemleri sırasında oynadığı rolle, *işyeri komiteleri,* herkesin hakkında bir şeyler söyleme gereksinimi duyduğu önemli bir tartışma konusu halini aldı.

Onu, öncü kurmayın rolünü verebilecek kadar abartanından, yarının ayaklanma ve iktidar organları olan sovyetlerin nüveleri olarak görenine; "*sınıf ve kitle sendikalarının temel taşı*", "*nüvesi*" olarak göreninden, dönemsel, gelip-geçici bir olgu şeklinde değerlendirenine kadar birçok farklı düşünceye yol açtı. Öte yandan bazılarının da, onu ehlileştirerek mevcut sendikaların bir eklentisine dönüştürmek üzere kollarını sıvamalarına neden oldu.

Hakkında bu kadar farklı şeyler söylenebilen işyeri komite ve meclisleri nedir? Hangi görevlerle yüklüdür, bugün üstlendiği görevler nelerdir? Sınıfın diğer örgütlenmeleri ile ilişkileri nelerdir?

Bilindiği gibi ordular, savaşın alabileceği çeşitli biçimleri göz önünde bulundurarak, kasatura ve tabancadan uçak ve füzelere kadar, her biri belirli kullanım alanına sahip olan çok çeşitli silahlarla donanırlar. Proletarya ordusunun da, sıkıca sarılması gereken kendine has silahları vardır. Bunlar, çeşitli proleter örgütlenme biçimleridir. Proletaryanın silahlanmışlık düzeyi, onun örgütlenmişlik düzeyi ile ölçülür -tabanca, tüfek ancak bir tamamlayıcıdır. Onun, parti, sendika, kadın ve gençlik örgütlenmeleri, grev komiteleri, vb. gibi, her biri belirli bir fonksiyonla yüklü çeşitli örgütlenmeleri vardır. Bu örgütlenme çeşitliliği, sınıf savaşının çok farklı aşamalardan, biçimlerden geçmesinin; proletaryanın örgütlenmemiş bir kesimini bırakmama ve örgütlenmenin nispeten kolay ve hızlı geliştirilebilmesi gereksiniminin sonucudur.

İşyeri komite ve meclisleri örgütlenmeleri de sınıf savaşımının dayatması sonucu yaşama girmişlerdir. Ve 1920'li yıllarda Komintern, daha önceki mücadele deneyimlerinden hareketle, işyeri meclisleri örgütlenmelerini kurma ve geliştirmeyi -sendika örgütlerinin tamamla-

yıcısı olması düşüncesiyle- görev olarak belirlemiştir. Komünist partilerin, sınıf sendikalarının, grev fonlarının, kooperatiflerinin, vb. örgütlenmelerin varlığı koşullarında dahi, bu örgütlenmelerin dolduramadığı bir boşluk görmüş ve bu boşluğu söz konusu örgütlenmelerle doldurmak istemiştir.

Proletaryanın belirli bir donanıma sahip olduğu; diğer örgütlenmelerinin yaratılmış bulunduğu koşullarda bile gerekliliği duyulan işyeri komite ve meclisler;

Öncü ile karşılıklı etkileşim içerisinde -diğer örgütlenmelerini yararına-, sınıfa Marksist-Leninist bilinç taşımada, sınıfın örgütlenme düzeyini, mücadele kapasitesini yükseltmede bir araç olmak;

Sınıf sendikaları çatısı altında örgütlenmiş işçilerle diğer sendikalarda örgütlenmiş işçilerin ve sendikasız yığınların tabandaki mücadele birliğini sağlamak;

Partinin yönlendiriciliğinden uzaktaki sendikaların üzerinde tabanın baskısını yaratmak; giderek tabanın hain yöneticilerden kopması yönündeki etkide bulunmak;

Sınıf sendikalarında ortaya çıkabilecek bürokratik yozlaşma, sendikalizm, vb. deformasyonların önüne geçmede partinin elinde "aşağıdan denetim"in araçlarından biri olmak;

Çeşitli nedenlerle örgütlenememiş yığınlar için doğal, temel birleşme noktaları olmak;

Kitlelerin hazır sözcüleri olarak, işyerlerinde gündeme gelen her türden talebi dile getirmek; gündemdeki tüm sorunların tabanda tartışılmasına, parti ve sınıf sendikaları ile etkileşim içerisinde çözümlerin üretilmesine kitlelerin aktif katılımını sağlamak; yine parti ve sınıf sendikaları ile karşılıklı etkileşim içerisinde kararlar almak, uygulamak; toplusözleşme ve yasalardan doğan hakların takipçisi olmak, denetlemek; bu yolla tabanı sınıf mücadelesinin her yönden aktif elemanı haline getirmek... gibi görevlerle yüklüdür.

Yani o, partinin, sınıf mücadelesini yükseltmede, etkinliğini daha geniş bir alana yaymada yararlanacağı kaldıraçlardan, bağlantı kayışlarından birisidir.

Ancak anlaşılacağı üzere, bu görevleri yerine getirebilme yetenekleri, hangi ölçüde partinin yönlendiriciliği altında oldukları olgusu

ile doğrudan bağlantılıdır. Partinin etkinliğinden uzak veya çeşitli oportünist akımların yoğun etkisi altında oldukları durumlarda bu örgütlenmelerin potansiyellerinden çok az yararlanılmış olacak, hatta bazı yönlerden zararlı olabileceklerdir.

Örneğin İspanyol revizyonistleri (İ"K"P) işyeri meclislerini -"*işletme komisyonları*"nı- "*ekonomik demokrasi*", işçilerin "*işletme yönetimine katılması*" masallarının araçları olarak gördüler. Ve böylece, bu mücadele silahlarını, işçileri ekonomik ve siyasal mücadeleden uzaklaştırmaya ve yatıştırma politikasının aleti haline getirmek iste yebildiler. Veya Yugoslavya ve Polonya gibi revizyonist diktatörlük altındaki ülkelerde, kapitalizmi, kapitalist restorasyonu gizlemenin araçlarından birisi haline getirebildiler.

Öbür yandan, her ülkede sınıf mücadelesinin kendisine özgü yanlar taşıyan bir süreç izlediği; belirli bir zamanda proletarya ordusunun donanım haritasının her ülkede farklı farklı olduğu; bu durumun bir yönü olarak, işyeri komite ve meclisleri bazı ülkelerde bir silah olarak ele alınmışken, diğerlerinde henüz yaşama girmemiş olabileceği; yaşama girdiği ülkelerde de genel donanım düzeyleri ile bağıntılı olarak birbirinden nispeten farklı görevler üstlenebileceği, hatta aynı ülke içerisinde de örgütlenme düzeyinin farklı gelişmiş aşamalarında görev listesinin farklılık gösterebileceği açıktır.

Dünya proletaryasının mücadele tarihinde de görüldüğü üzere, işyeri komite ve meclisleri kimi durumlarda sınıf sendikalarının ve diğer örgütlenmelerin tamamlayıcısı bir silah olarak ele alınmışken, kimi yerlerde de -1950'lerden sonra İspanya ve Portekiz'de olduğu gibi- proletaryanın tamamen silahsızlandırılmış olduğu durumlarda gündeme gelebilmiştir.

Ve bu ikinci durumda işyeri komite ve meclislerinin üstleneceği görevlerin bileşeninin farklılık göstermesi; sendika olmadıkları halde, sendikaların üstlenmesi gereken görevleri de doğrudan üstlenmeye çalışmaları tabii bir durumdur. İkinci Dünya Savaşı'nda Kızıl Ordu'nun, Alman panzer birlikleri karşısında, tanksavar silahlarının yetersizliğini bir insan bedenini gizleyebilen çukurlar ve el bombaları ile doldurmaya çalışması gibi.

Bugün işçi sınıfımız hemen hemen silahsızlandırılmış bir ordudur. Son derece cılız bir örgütlenme düzeyine sahiptir; henüz partisi kurulmamıştır. Kendisinin olan, kendi taleplerinin kararlı savunucusu olan sendikalardan yoksundur. Diğer örgütlenmelerin sözü bile edilmemektedir. İşte böylesi bir dönemdeyken o, sendikal alanla ilgili çatışmalara sendikasız girişmekte -Türk-İş'in hali malumdur- ve sendikal boşluğu, en kolay ulaşabileceği ve etkili de olabilen bir silaha, işyeri komiteleri ve onun etrafında oluşturduğu birliğe sarılarak doldurmak istemektedir.

Bu durum, yani işyeri meclislerinin, sendikal örgütlenmenin bir tamamlayıcısı, partinin daha geniş kitlelere etkinliğini yayabilmesinin aracı olarak değil de; sınıfın hemen hemen tamamen örgütsüzlüğü ortamında, kendiliğinden mücadelenin ürünü olarak yaşama girmesi ve etkili bir rol oynayabilmesi, girişte sözünü ettiğimiz görüşler için de yol açıcı olmuştur. Onun sınıf mücadelesinde oynayabileceği gerçek rolünün irdelenmesi yerine, ilk göze çarpanlar teorileştirilmiştir. Kendiliğindenliğin teorileştirilmesi, birbirine zıt iki eğilimin ortak paydası olmuştur. Bir yandan kendisinden hiç beklenmeyen dalgalanmaların aracı olması nedeniyle, ona abartılı roller yüklenmiş; öte yandan da kendiliğinden mücadelenin yükseliş ve düşüşüne bağlı olarak sahnede boy gösterip sonra da çekilmesi nedeniyle, gelip geçici, önemsiz, hatta zararlı olabilecek bir olgu olarak görülmüştür. Bu olgunun öncü kurmayın diline çevrilmesi gereği unutulmuş; öncünün dilinde hangi anlama geleceği üzerinde yeterince durulmamıştır.

Evet, bugün henüz parti kurulmamıştır. Ve bu durum işyeri komite ve meclislerinin ta baştan sakatlanması; devrimci mücadele organları olmak yerine sınıf uzlaşmacılığının, reformizmin, boş hayaller yaymanın, işi sınıfının kavgacılığının gelişmesini önlemenin organları haline getirilmesi tehlikesini doğurmaktadır. Fakat öte yandan işçi sınıfının mücadele araçlarına acil gereksinimi vardır. Bu yönüyle de mevcut koşullar, bu örgütlenmelerin, devrimci mücadele araçları olarak pekiştirilebilmeleri açısından elverişlidir. Bu durum komünistlerin önüne, bugünün avantajlarını da değerlendirerek işyeri komite ve meclislerini mücadele organları olmaktan çıkarmaya yönelik her tür-

den girişimle savaşmak; onların sağlıklı gelişimlerine yardımcı olmak gibi bir görev koymaktadır.

Birinci olarak, bugün işyeri komite ve meclisleri toplu sözleşmeler, iş kazaları, işten atmalar vb. gibi dönemlerde, kendiliğinden mücadelenin yükselişi ile birlikte canlılık kazanan; mücadelenin yatışması ile uykuya çekilen, canlılığını kaybeden örgütlenmelerdir. Fakat bilinçli bir müdahale ile daha istikrarlı bir duruma getirilmeleri gerçekleşebilir. Hedeflenmesi gereken de budur.

İkinci olarak, partinin yokluğu nedeniyle, kitleleri partiye bağlayan bağlantı kayışlarından birisi olmaları bugün için söz konusu edilemez. Ama komünistlerin bu örgütlenmeler içerisindeki faaliyetleri bu yönden yarının embriyonu olabilir, olmalıdır da. Aynı şekilde bu örgütlenmeler öncünün gücü ile bağıntılı olarak, giderek daha geniş ölçülerde, kitlelere Marksist-Leninist bilinci taşımanın araçlarından biri haline getirilmelidir.

Üçüncü olarak, proletaryanın bugünkü cılız örgütlülük -daha doğrusu örgütsüzlük- düzeyinde, bu örgütlenmelerden proletaryanın tabandaki en geniş mücadele birliğini sağlamasını bekleyemeyiz. Ama o, mütevazı ölçüler içerisinde de olsa, bugünden, bir dereceye kadar bu birliği sağlayabilmektedir. Ve genel örgütlülük düzeyinin yükselmesi -partinin, sınıf sendikalarının yaratılması vs.- ile birlikte, bu yeteneğinin artacağı ve bu potansiyelden yararlanılması gerektiği açıktır.

Dördüncü olarak işyerlerindeki örgütsüz yığınların doğal birleşme noktaları olabilirler; kitlelerin hazır sözcülüğünü üstlenip, özel ve genel her tür taleplerini dile getirebilirler; işyerinde gündemde olan tüm sorunlara ilişkin tartışmalar düzenleme, çözümler üretme, kararlar alıp uygulama, uygulamaları denetleme görevlerini üstelenebilirler; toplusözleşme ve yasalardan doğan hakların takipçisi olabilirler vb.

Yani bugün, işyeri komite ve meclisleri, sınıf sendikalarının, devrimci sendikaların olmamaları nedeniyle, esas olarak onların görevlerini üstlenmeye çalışan, ilkel sendikal örgüt görünümündeki örgütlenmelerdir. Gerçek sınıf sendikaları ve devrimci sendikalar yaratılana kadar da onların görevlerini -üstlenilebildiği ölçüde- üstlenmeye adaydır. Ancak bu üstleniş el bombalarının tanksavarların rolünü üstlenebilmesi türünden bir üstleniştir. El bombalarının tank-

savar olmamaları gibi, işyeri komite ve meclisleri de sınıf sendikaları veya alternatif sendikalar değildir.

İşçi sınıfımız sadece işyeri komite ve meclisleri örgütlenmeleri ile yetinmez. Onun daha gelişkin bir silahlanmaya; sınıf sendikaları ve diğer örgütlenmelerle donanmaya ihtiyacı vardır. Ve bu da ancak bugünkü olanakların, araçların en verimli bir şekilde değerlendirilmelerini gerektirir.

Her organizma gibi sendikalar da, tarihsel olarak, ön, ilkel, basit biçimlerden en gelişkin biçimlerine -sınıf sendikalarına- doğru bir gelişim süreci izlemiştir. İlk biçimleri yerel ve ekonomik mücadele amaçlı ilkel birliklerdi. Giderek işkolu ve ülke düzeyinde örgütlü birlikler ve ekonomik-siyasal mücadele araçları haline geldiler. Fakat gerçek sınıf sendikaları haline gelebilmeleri kendiliğinden mücadele içerisinde gerçekleşemezdi. Ona nitel dönüşümü sağlayacak bir mayanın katılması gerekiyordu. Bilimsel sosyalizme ulaşılması ve bu bilimle donanmış öncülerin, mevcut sendikaları salt düzen sınırları içinde kalan mücadelelerin yürütücüsü olmaktan çıkarıp, kapitalist sistemi yıkmanın örgütlü teşvik araçları haline getirmeleri gerekiyordu. Marksist mayanın tabanı yönlendirebilecek derecede tutması -tüm tabanın Marksizme kazanılması değildir bu- ufkun genişlemesi, mekanizmaların da ona uygun olarak güçlendirilmesi gerekiyordu.

İşyeri komite ve meclisleri de, bir yönden, tabanın doğal birleşme noktaları olabilmeleri ve sendikal görevleri üstlenebilmeleri nedeniyle; bağrında sınıf sendikalarının yaratıldığı örgütlenmeler olarak değerlendirilebilirler.

Bu örgütlenmeler bugün, sınıfta zaman zaman dalgalanmalar yaratabilen tek kitle örgütlenmeleridir. Mücadelenin gelişiminde etkin bir yer tutma potansiyeline sahiptirler. Mücadele geliştikçe de otoritelerinin güçlenmesi, fiili yasallıklarının artması olanağı doğacaktır. Komünistlerin etkin müdahalesi ile de birleşen bu süreç, hem tabanda sınıf sendikacılığı bilincinin yayıldığı, sınıf sendikalarının öncülerinin hazırlandığı bir süreç olarak, hem de sendikal alanla ilgili -ve genel- yasal sınırların zorlanıp genişletilmesi ile yeni mevzilerin elde edilmesini sağlayacaktır. Sendikal bürokrasi ile taban arasındaki kopuşu da hızlandıracak olan böylesi bir gelişim; sendikaların tabanında, iş-

yeri meclisleri içerisinde, komünistlerin yönlendirdiği devrimci sendikal birlik fraksiyonlarını güçlendirecek; kimi gerici sendikaların şubelerinin, hatta merkezlerinin ele geçirilmesini, gerici merkezlerin zorlanmasını, işyeri meclisleri örgütlenmeleri içerisinden yeni sendikaların yaratılmasını vb. gelişmeleri beraberinde getirebilecektir.

Ancak, işyeri komite ve meclisleri içerisinden yeni sendikaların doğması veya merkezileşip gelişmelerinin ardından, mekanizmanın öncü işçilerden oluşan esas yönlendirici kesiminin, yani omurgasının olduğu gibi sendikalara dönüştürülmesi halinde de bu örgütlenmelerin gerekliliği ortadan kalkmayacaktır. Hemen yeniden oluşturulmaları ve asıl görevlerine dönmüş olarak varlıklarını devam ettirmeleri gerekecektir.

Burada önemli olan, perspektifi kaybetmemek, bugünkü durumu teorileştirmemektir. İşyeri komite ve meclislerini ta bugünden, baş tarafta maddeleştirerek özetlediğimiz görevleri üstlenmeye talip örgütlenmeler olarak tasarlayabilmektir.

Yarınları bugünün içinde şekillenmeye başlar. Yarının donanım planı genel olarak kafamızda oluşursa ve hedeflenirse, kendiliğindencilikten kurtulunabilir. İşyeri komite ve meclisleri hedeflenene ulaşmada etkili bir kaldıraç, ustanın elindeki anahtar olabilir.

Bir noktada yanlış yaklaşımlarla sınır çekebilmek, konumuzun daha da anlaşılır olmasını sağlamak açısından, işyeri komite ve meclislerinin sınıfın diğer organizasyonları ile ilişkilerine değinmek gereğini duyuyoruz.

-II-

Bir ordu, şu veya bu silaha sahip olmadan da varolabilir. Ama genelkurmaysız, kumandasız olamaz. Proletarya da öncü kurmaysız, partisiz, gerçek bir ordu olamaz.

Proletarya, komünizme kadar uzanan büyük bir tarihsel kesit boyunca, sınıf mücadelesinin araçları olarak, bazıları dönemsel, çeşitli örgütlenme biçimlerine sarılmak zorundadır. Bu örgütlenmeler içerisinde en hayati, en temel, en belirleyici ve apayrı öneme sahip olan partidir. Sınıfın en yoğunlaşmış ifadesi; sınıfın Marksist-Leninist bilinç ile donanmış en ileri, en savaşkan unsurlarının komünizm men-

zilli birliği olarak parti, bu uzun yürüyüşün olmazsa olmaz silahıdır. O fenerdir, yol göstericidir. O sinir ve kas sistemine kendine has bir tarzda kumanda eden beyindir. Onsuz bir proleter devrim düşünülemez. Ve onun fonksiyonu bir başka organizasyona devredilemez.

İşyeri komite ve meclisleri ile ilgili tartışmada en tehlikeli yaklaşım, partinin fonksiyonunun şu veya bu ölçüde işyeri komitelerine ihale edilmesidir. Veya işyeri komiteleri üzerine, parti sorununu gizleyecek, gölgeleyecek derecede vurgu yapılmasıdır.

Örneğin *İşçilerin Sesi*'nde olduğu gibi partinin rolüne hiç işaret etmeden, "Bir işyerindeki devrimci, demokrat sınıfın varlığını kabul eden dürüst, tutarlı, siyasi tercihli veya tercihsiz nitelikli unsurlar tarafından oluşturulan" -düşünün ki içlerinde komünistler bile yok- "işyeri komite ve konsey örgütlülükleri işçilere kendi sınıf kişiliğini, kendisi için sınıf olma bilincini kazandırır", "sınıf bilincini işçilere taşıyan örgütlülüktür" şeklinde bir yaklaşım sergilenebilmektedir.

Marksizm-Leninizm ile biraz tanışıklığı olan birisi için, "sınıf bilinci"nin, sınıfın kendiliğinden mücadelesi içerisinde ortaya çıkan örgütlerce, partinin yönlendiriciliği olmadan, sınıfa taşınamayacağı sır değildir. ML bilinç kendiliğinden mücadele içerisinde ulaşılabilecek bir bilinç değildir. Kendiliğinden mücadele içerisinde ulaşılan örgütlenmenin kendiliğinden bu bilince ulaşabileceğini ve sınıfa taşıyabileceğini sanmak en hafif niteleme ile konuyu bilmemektir. Bu sadece partinin omuzlayabileceği bir görevdir.

Ancak yukarıda söylenilenlerden, işyeri komite ve meclislerinin -ve diğer kitle örgütlenmelerinin- partinin yönlendiriciliği altında, kitlelere ML bilinci taşımada bir araç halini alabileceği ve alması gerektiği düşüncesini reddederek, görememek gibi, *Devrimin Sesi*'nin düştüğü ikinci bir yanlışa da düşülmemelidir.

Parti, sınıfın dışında durarak, bilinç taşıma görevini yerine getiremez. Bu görevini yerine getirebilmesi için işçi sınıfının tüm çıkarlarının tavizsiz savunucusu olarak kavganın en önünde yer almasının yanında, sınıfın içinde kök salması, kollarını sınıfın diğer örgütlenmeleri içerisine uzatması, o örgütlenmeleri devrimcileştirmesi, giderek kendine yaklaştırmaya çalışması gerekir. Bu yolla parti dışındaki sınıf örgütlenmeleri parti tarafından kazanıldığı, partiye yakınlaştığı

ölçüde ML bilinci taşımada bir araca dönüşebilirler. Fakat partinin uzağında, ondan bağımsız "sınıf bilinci" taşıyan organizmalar olmaları beklenemez. Parti, elektrik dağıtım ağı da olan jeneratördür. İşyeri komite ve meclisleri ise, dağıtım ağının bir kesimi olarak düşünülmelidir, jeneratörün kendisi olarak değil.

O halde devrim ve sosyalizm yürüyüşünde sıkıca sarılınacak birinci halka partidir. Partinin yokluğunda ise birinci görev onu kurmaktır. Parti çalışması, tüm diğer faaliyetlerin tabi kılınması gereken çalışmadır.

Ancak buradan, önce partinin kurulması, ardından da diğer kitle örgütlerinde çalışılması gerektiği gibi bir mekanikliğe ulaşılmamalıdır. Proletaryanın gelişkin örgütlülük düzeyinde parti ile kitle örgütleri arasında güneş ile gezegenler arasındaki ilişkiyi hatırlatan bir ilişki vardır. Kitle örgütleri partiyi sarıp sarmalayan, onun yörüngesindeki örgütlerdir. Parti ve kitle örgütlerinin böylesine sıkı ilişki içerisindeki bütünlüğü bir sistem oluşturur. Ve ancak bu bütünlük içerisinde sağlıklı, etkili olurlar. Bu sistem, partiyi bir tarafta, kitle örgütlerinden uzakta kurup sonra da birbirlerine monte etmeye çalışarak elde edilemez. Eğer beyin ve diğer organlar yönünden özürlü bir yaratık elde etmek istemiyorsak, ulaşmak istediğimiz sisteme uygun modeli ta baştan oluşturmaya çalışmalıyız. Tabii ki, en başından itibaren her uzvu birbiriyle uyumlu çalışan bir mekanizma kurmayabiliriz. Ancak böyle bir yaklaşım içerisinde olunursa iyi işlemeyen, aksayan organların düzeltilmesi olanağı varolur. Yani, en başından itibaren parti çalışması yapmak, aynı zamanda, bir yönüyle de kitle örgütlenmeleri için çalışmaktır. Parti, kitle örgütlenmeleri içerisindeki çalışması ile kitle örgütlenmelerini geliştirirken, aynı zamanda kendisini de güçlendirmiş olur. Burada önemli olan, kitle örgütlenmelerini geliştirmeye çalışırken de odak noktasına partiyi koyabilmektir.

Bu yaklaşım, diğer örgütlenmelerin ve mücadelelerin sağlıklı gelişiminin anahtarıdır. Öncünün bu perspektif içerisinde işyeri komite ve meclisleri ile karşılıklı etkileşim içerisine girmesi; onlar üzerinde etkinliğini arttırmaya, onları kendine yakınlaştırmaya ve kalıcılaştırmaya çalışması; işyeri komite ve meclislerini, proletaryanın bilinç ve örgütlülük düzeyinin yükseltilmesinde etkili araçlar halini alabilmelerinin de yoludur.

-III-

12 Eylül öncesinde, Yeraltı Maden-İş'in üstelik de işveren ve işçi temsilcilerinin eşit sayıda katılımı ile oluşan "işyeri komiteleri", işçilerin "yönetim alışkanlığı" kazanacağı bileşimler, yarının iktidar organlarının nüveleri olarak görülebilmiştir. "Emekçilerin geleceğinin iktidar organları, devlet mekanizmasının dışında, ona ve kapitalist toplum düzenine alternatif olarak filizlenip gelişir." (TİB Bülteni, Emperyalizm ve Türkiye, Seçme Yazılar, Sayı: 50, sf. 159) şeklinde düşünceler ileri sürülebilmişti.

Benzer görüşler bugün de ileri sürülebilmekte; işyeri komite ve meclisleri ile yarının iktidar organları olan sovyetler arasındaki yersiz benzerlikler, bağıntılar kurulabilmekte; birincilerin gelişerek ikincilere dönüşeceği, onların nüveleri olduğu söylenebilmektedir.

Şüphesiz proletaryanın farklı örgütlenmeleri kimi yönleriyle benzerlikler gösterirler. Bazı durumlarda, birinin yokluğunda diğerlerinin onun kimi fonksiyonlarını üstlenmesi veya yine bazı durumlarda, birinin diğerine dönüşmesi söz konusu olabilir. Ama bunlardan hareketle, birinin diğeri ile aynı olduğu veya birinin diğerinin çekirdeği olduğu şeklinde sonuçlar çıkarılamaz. Her örgütlenmenin oynayacağı belirli roller vardır ve bu rollerle kimlik kazanırlar.

Sovyetler, iktidar için dolaysız kavganın, sıcak sınıf savaşının, ayaklanmanın yaşandığı günlerde kurulan ayaklanma organlarıdır. Zaferle birlikte, yönetim (iktidar) organlarına dönüşürler. Sovyetlerin yaşama girmesi için, Komintemce de vurgulanan üç koşulun birlikte varolması gerekir;

"İşçi, asker ve bütün emekçi halkın geniş tabakalarını kucaklayan devrimci bir kitle hareketinin yükselişi;

Ekonomik ve siyasal bunalımın, iktidar gücünün eski hükümetin elinden kaymasına yol açacak biçimde kesinleşmesi;

Önemli işçi tabakalarının saflarında ve daha önemlisi, komünist parti saflarında, kararlı, sistemli ve planlı bir iktidar mücadelesini yürütme konusunda ciddi bir hazırlığın bulunması." (*III. Enternasyonal Belgeleri,* sf. 36)

1920 yılı öncesinde ve sonrası bir-iki yıl içerisinde İtalya, Fransa, İngiltere ve diğer bazı ülkelerde olduğu gibi, bu koşullardan biri veya diğeri yeterince olgunlaşmadan girişilen sovyetler kurma denemeleri, "*gerçek bir sovyet devrimi için gerekli ön çalışmalara zarar vermekten başka bir şeye yara(maz).*"

İşlevsiz kalan bir organın dumura uğraması bilinen bir şeydir. Aynı durum toplumsal olaylarda da geçerlidir. Bu nedenle zamansız sovyetler kurma girişimleri, yararı bir yana zararlıdır. Geniş halk yığınlarının gözünde sovyet fikrini küçük düşürür.

İşyeri komite ve meclislerini yarının sovyetlerinin nüveleri olarak gören anlayış, zamansız sovyetler kurma girişimciliğinin günümüzde alabileceği bir biçimdir.

Her tohumun bir filizlenme süresi vardır. Bunu aşan bir süre tohum olarak toprakta kalamayacağı açıktır. Ya filizlenmek ya da çürüyüp yok olmak alternatifleri ile karşı karşıyadır.

İktidar sovyetlerinin nüvesi ayaklanma sovyetleridir – bugünün işyeri komite ve konseyleri değil. Sovyetler yönetim organlarıdır. O, iktidarsız yaşayamaz. Buna rağmen, sovyetlerin tohumlarını atıp, onu belirsiz bir süre boyunca nüve olarak toprakta tutmaya kalkışmak onu çürütmek, sovyet fikrini öldürmektir.

Bununla birlikte, sovyetlerin tanrı buyruğu ile olmuş gibi hiçbir neden olmaksızın yaşama girmesinin söz konusu edilemeyeceği açıktır. Koşullar oluştuğunda onun doğmasına yol açacak bazı öğeler daha önceden hazırlanmış olmalıdır; sovyet fikrinin ısrarlı propagandası yapılmalı; kitlelerin sınıf bilinci, örgütlenme ve mücadele bilinç ve pratiği geliştirilmeye çalışılmalıdır. Bu anlamda, sınıfın bütün örgütlenmeleri gibi işyeri komite ve meclisleri de aynı zamanda yarının sovyetlerinin öğelerini hazırlamanın araçlarıdırlar.

Fakat burada söylenilenlerden eylem komiteleri, işyeri komiteleri vb. örgütlenmenin sovyetlere dönüşmesi olasılığının hiçbir zaman bulunmadığı şeklinde bir sonuç da çıkarılmamalıdır. Örneğin 1905 Devrimi'nde, grev komitelerinin dönüşmeleri yoluyla sovyetlerin kurulması gibi bir deney yaşanmıştır.

Rusya'da Kanlı Pazar'ın (9 Ocak 1905) ardından, hızla bütün işçi merkezlerine ve büyük kentlere yayılan grevler, fiilen devrimi baş-

latmıştı. Bunun üzerine toplanan Bolşeviklerin 3. Kongresi (Londra, Nisan 1905) durumu değerlendirdi ve taktiklerini belirledi. Ve Bolşevik taktikler, "*kentlerde devrim komitelerini, kırlarda da devrimci köylü komitelerini doğurdu ki bunlardan ilki sonradan İşçi Delegeleri Sovyetler'ine, ikincisi Köylü Delegeleri Sovyetleri'ne dönüştü.*" (SBKP-B Tarihi, sf. 97)

Evet, Ekim 1905'ten itibaren ortaya çıkan sovyetler, daha önceki grev komiteleri ve köylü komitelerinin dönüşmesi ile yaratılmışlardı. Ama burada da "nüve teorisi"ni doğrulayan bir şey yoktur.

Her şeyden önce, dönüşen grev ve köylü komiteleri herhangi bir zamanda değil, devrim günlerinde ve siyasal mücadele organları olarak kurulmuş örgütlenmelerdi. Devrim günleri dışında, ne kadar beklenirse beklensin, bilinçli olarak ne kadar zorlanırsa zorlansın, grev komitelerinden sovyetler yaratılamazdı.

İkinci olarak da, her dönüşüm, tohumun meyveye dönüşmesi şeklinde bir değişim değildir. Dönüşümden dönüşüme fark vardır. Tohumun yeşermesi de dönüşümdür, aşılama ile de dönüşüm sağlanabilir; marangozun odundan mobilya elde etmesinde de bir dönüşüm vardır. Ancak her biri ayrı bir öze sahip olan dönüşümlerdir Dönüşüm görülen her yere "nüve teorisi" sokulmamalıdır. İşyeri komiteleri ile sovyetler arasındaki ilişki, nüve ile meyvesi arasındaki ilişki değildir.

Peki, "yönetim alışkanlığı" kazandırma ile kastedilen nedir? Neyi yönetmenin alışkanlığı? Diğer sınıf örgütlenmelerinden farklı olarak, işyeri komitelerinin kazandıracağı "yönetim alışkanlığı" nedir?

Burada esas düşünce, İspanyol ve diğer ülkeler revizyonistlerine benzer bir tarzda, işyeri komitelerini "alternatif yönetim kurumları", işyerinin yönetimine katılım organları olarak görmektir. Oysa ki, kapitalist sistemde -devrim günleri gibi bazı özel haller dışında- kapitalistler kendi idareciliklerini gölgeleyecek denli bir "yönetime katılım"ı kabul etmezler. Neyi, nerede, nasıl, ne kadar üreteceklerini, işletmenin yönetim yöntem ve mekanizmasını kendileri tayin ederler. Fakat bununla birlikte "yönetime katılma" hileleri ile gözleri boyama çabasından da geri durmazlar. İşte tam bu noktada, bu hilelerine alet etmek üzere reformistleri, revizyonistleri hazır bulurlar.

İşyeri komite ve meclisleri, toplusözleşmelerden ve yasalardan doğan hakları takip ederler, denetlerler; çalışma koşulları, sağlık koşulları, gıda, giyim, yakacak, kültür-eğitim, iş disiplini, dinlenme, izin günleri gibi konularda sözcülük yaparlar, kararlar alırlar, uygularlar, denetlerler. Ama burada yönetime katılmak gibi büyük sözler söylemeye gerek yoktur. Bunları ve ek olarak bazı bürokratik işlemleri yapmayı geleceğin iktidarı için yönetim alışkanlığı kazanmanın yolu olarak sunmak, işçileri aldatmak, reformizmi yaymaktır.

Gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde işyeri komite ve meclislerinin reformizme ve revizyonizme alet edilmeye çalışılmış olduğu, bundan sonra da çalışılacağı açıktır. Fakat buradan hareketle, bu örgütlenmelerin artık kirlenmiş olduğu gibi bir sonuca ulaşılamaz. *Özgürlük Dünyası*'nda (Sayı 5, sf. 39) olduğu gibi, işyeri meclisleri ile "işçi sınıfının ekonomik ve siyasal grevler ve mücadelesi" birbirleriyle çelişen şeylermiş gibi görülemez.

-IV-

Sendikal örgüt boşluğunun olduğu bir dönemde, ekonomik-sendikal talepler uğruna yürütülen mücadele içerisinde ortaya çıkmış olması nedeniyle, işyeri komite ve meclisleri ile ilgili tartışma, en çok sendikal örgütlenme ve mücadele alanı etrafında dönmektedir. Bir yandan, örneğin *İşçilerin Sesi*'nde olduğu gibi "Sınıf ve kitle sendikalarının temel taşı", "Devrimci sendikal yapıyı yaratmak için, sınıfın işyeri temelindeki örgütlenmesinin nüvesi, beyni," vb. olarak görülmektedir. Öte yandan da, sarı sendikacıların "İşyeri komitelerinde örgütlenen işçileri tecrit etmek, etki alanlarını zayıflatmak için demagojik propagandanın etkili olmasına yol açıyor", "Sendikalarda, temsilcilerin doğrudan işçiler tarafından seçilmesi, bunun için gerekli tüzük değişikliği yapıldığında" bu komitelere yüklenen "pek çok işlev, temsilciler tarafından yerine getirilecektir" (*Devrimin Sesi*) denilerek soğuk bir yaklaşıma konu olabilmektedir.

Peki ama nedir sınıf sendikaları? İşyeri komiteleri sınıf sendikalarının nüveleri midir? Yoksa sendikal örgütlenme açısından sakıncalı örgütlenmeler midir?

Özet olarak sınıf sendikaları, sekterliğe düşmemeye, kitlelerden kopmamaya ve sendikalizme, reformizme kapılmamaya özel dikkat göstererek, somut ekonomik taleplere genel talepleri, ekonomik ve siyasal mücadeleyi birleştirebilen sendikalardır. Onun politik mücadelesi kendiliğinden siyasal mücadele ile sınırlı değildir. O, "proletaryanın komünizm okulu"dur. ML bilinci proletaryaya taşıyan, proletaryayı devrime ve sosyalizme hazırlayan bir okul, "bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kaldırılmasının örgütlü teşvik araçları"dır (Marx). Fakat bu rolü oynayabilmeleri için komünist partinin yönetimi, ideolojik-siyasi önderliği altında olmaları gerekir.

Sendikalar parti etkinliğinden uzakta, salt kendiliğinden mücadele içerisinde kalarak ML bilince ulaşamazlar ve kendiliğinden ulaşamayacakları bu bilinci sınıfa taşımaları da söz konusu olamaz. Onlar, ancak parti tarafından kazanıldıklarında, sendikal cihazın en gelişkin biçimi olan kızıl sınıf sendikaları haline gelirler, gerçek komünizm okulları olabilirler.

O halde sınıf sendikalarını yaratabilmek açısından da sıkıca sarılınacak temel halka partidir. Partisiz "sınıf" sendikacılığı veya partiyi temel halka olarak görmeyen "sınıf" sendikacılığı anlayışı, açıkça bir aldatmacadır. Partinin yokluğunda, partinin kuruluşunu birinci ödev olarak görmeden "sınıf sendikaları"nın "çekirdek"lerini veya "temel taşları"nı yaratma iddiaları da aynı şekilde aldatmacadır. Sınıf sendikacılığının çekirdeklerini yaratma iddiası, ancak partinin kuruluşu faaliyetleri ile birlikte yürütüldüğünde ve ona bağımlı kılındığında anlamlı olur.

Stalin'in de belirttiği gibi, doğaları gereği sendikalar, görünüşte bağımsızdırlar. Kendi kasaları, kendi yönetim organları vardır, kendi kongrelerini kendileri yaparlar, kararlarını kendi mekanizmaları içinde alırlar ve şeklen siyasal partilerin kararlarına uymakla yükümlü değildirler. Fakat bunun ötesinde şu veya bu siyasal partiye ideolojik olarak bağımlıdırlar. Belirli bir politik perspektife (proleter veya burjuva) göre faaliyet yürütürler. Örneğin "biz partiler üstüyüz", "siyaset dışıyız" vb. diyenler de belirli bir politika (burjuva politikası) izlemektedirler.

Yani işçiler, şu veya bu sendika çatısı altında yer almakla, bilinçli veya bilinçsiz, hatta kendilerine hiç sorulmamış olsa bile bir seçim yapmış olmaktadırlar. Fakat tabii ki onların sınıf çıkarları, kendi özgür ira-

deleri ile kendi öz partilerinin ideolojik-siyasi önderliğini benimsemelerinde; sendikalarını herhangi bir partinin kuyruğu olmaktan çıkarıp komünist öncünün kararlı takipçileri haline getirmelerindedir.

Ancak bu seçimin yapılmasında da esas rol öncüye düşer. Öncünün bu örgütleri sihirli bir sopa ile dokunmuşçasına bir çırpıda kendi yönetimi altına alamayacağı, gerçek sınıf sendikaları haline getiremeyeceği açıktır. Veya mevcut kitle sendikalarının dışında, doğrudan kendi yönlendiriciliğinde küçük "kızıl" sendikacıklar kurarak güçlü bir çekim merkezi yaratmayı ve bu çekirdek etrafında işçi sınıfının önemli bir kesimin sendikal birliğini sağlamayı başaramayacağı açıktır. Bu iş, öncünün her türden burjuva akımın sendikal mücadelenin içini boşaltma ve etkisizleştirme çabalarıyla, bizzat devletin kendisi ile de kıran kırana, zorlu, zahmetli, sabırlı bir kavgaya girişmesini, sınıfın tüm çıkarlarının yiğit, kararlı savunucusu olduğunu göstermesini gerektirir.

Şüphesiz ki her ülkede sınıf sendikalarının yaratılması süreci kendine has bir yol izler. Kimi ülkelerde sendikaların dönüştürülmesiyle yaratılır. Kimi ülkelerde gerici sendikaların bağrında yürütülen zorlu bir çaba ile yaratılan azımsanamayacak, çekim merkezi olabilecek bir güç ile o sendikalardan kopularak gerçekleştirilebilir. Kimi ülkelerde işçi sınıfının diğer örgütlenmelerinin dönüştürülmesi ile yaratılmak durumunda kalınabilir. Veya bu olasılıkların çeşitli biçimlerde iç içe geçmesi söz konusu olabilir. Bu olasılıklar, her ülkenin ekonomik-siyasal gelişim süreci ile komünist hareketin gelişmişliği ve söz konusu alana müdahale seyri ile ve ülkenin tarihsel özellikleri ile bağıntılı bir durumdur.

Bugün ülkemizde, devlet, sınıf sendikacılığının gelişimi önüne yasalarla ve gerici-faşist sendikal bürokrasi ile iyice "pekiştirilmiş" hemen yanı başında da revizyonist emniyet havuzu bulunan bir baraj örmüş durumdadır. Ve bu baraj, kitlelerin bilinçsiz ve örgütsüzlüğü nedeni ile güçlü görünmektedir. Fakat kitlelerin bilinçsiz ve örgütsüzlüğü üzerine kurulmuş olması, aynı zamanda onun en zayıf noktasıdır. '89 Bahar Eylemleri sırasında bu zayıflık açıkça görülmüş, faşist sendikacılık işçi sınıfından yediği tokatla az da olsa sarsılmıştır. Ama gerici-faşist barajın birkaç sarsıntı ile yıkılamayacağı da açıktır.

Gerici-faşist sendikacılığı en zayıf yerinden vurabilmek için öncünün, üretim birimlerine yönelik çalışmaya daha da özel bir ağırlık vererek, oradaki örgütlenmesini güçlendirip etkinliğini artırması; sendikalar içinde, tabanda devrimci mücadele fraksiyonları (DSB'ler) oluşturması ve geliştirmesi; ayrıldığında güçlü bir çekim merkezi oluşturabilecek bir güce ulaşıldığında -somut duruma göre- ayrı, gerçek sınıf sendikaları kurmayı akılda tutarak, sabırla faaliyetlerini devam ettirmesi gerekir.

Bu süreçte, işyeri komite ve meclisleri, sınıf sendikalarının nüveleri olan devrimci mücadele fraksiyonlarının geliştirilmesi açısından elverişli bir zemin olarak değerlendirilebilir. Nispeten kolay ulaşılabilen bu örgütlenmeler içerisinde hem gerçek sınıf sendikalarının yaratılması gerekliliği bilinci yayılabilir, hem yarının sınıf sendikalarının öncü işçileri hazırlanabilir; hem de sınıf sendikalarının legal kurulabilmeleri açısından yasal sınırların zorlanması, genişletilmesi mücadelesinde de bu örgütlenmelerden yararlanılabilir.

Bu perspektifle yürütülen faaliyet bizlere, kimi gerici sendikaların şubelerinin ele geçirilmesi, merkezlerin zorlanması ve işyeri meclisleri içerisinden yeni sendikaların kurulması gibi olanakları sağlayabilecektir.

DSB'ler, öncünün yönlendirdiği ve sınıf sendikalarının yaratılmasını hedefleyen örgütlenmelerdir. Mevcut reformist, revizyonist, faşist sendikaların içinde, tabanda örgütlenen devrimci sendikal mücadele fraksiyonlarıdır. Doğal olarak işyeri komite ve meclisleri içerisinde de örgütlenirler. Başlangıçta örgütlenmenin cılızlığı nedeniyle yer yer işyeri komitelerinin DSB'lilerden oluşması gündeme gelebilir ama her iki örgütlenme de sendikal alanla ilgili olduğundan faaliyetleri çakışıyormuş gibi görünebilir, yani iki örgütlenme arasındaki farklılıklar silikleşebilir. Fakat buna rağmen bu iki örgütlenme farklı farklı örgütlenmelerdir. DSB'ler nispeten daha darken (bunu hedeflemek anlamında değil) işyeri komite ve meclisleri daha geniş bir kitleyi kucaklarlar. DSB'ler sınıf sendikalarının nüveleriyken, işyeri komite ve meclisleri içinde sınıf sendikacılığının yeşerebileceği topraktır; sınıf sendikalarının nüveleri veya bizzat kendileri değil. Hatta işyeri komite ve meclislerinin sınıf sendikalarına dönüştürülmesi olasılığı bile, ilkinin diğerinin nüvesi olduğunu göstermez.

Örneğin, herhangi bir sendikanın kızıl sendikalara dönüşmesi durumunda da ilkine ikincisinin nüvesi diyemeyiz. Bu dönüşüm bir mayayı gerektirir. Mayanın o sendikayı kendisinin karakterini alacak şekilde değiştirmesi gerekir. Burada gerekli olan maya, sendika içerisinde parti yönlendiriciliğinde oluşturulan devrimci sendikal mücadele fraksiyonudur. Bu mayanın tutması ile yeni oluşturulan fraksiyonun gelişmesi ve giderek sendika içinde yönlendirici bir duruma gelmesi ile sınıf sendikasına ulaşılmış olunur.

Yani sınıf sendikalarının yaratılması için gerekli bazı öğeler öncellerinde vardır. Ama dönüşümü sağlayacak maya devreye girmedikçe, öncülleri kendiliğinden dönüşerek sınıf sendikaları halini alamazlar. Bu anlamda da sınıf sendikalarının tohumları olarak nitelendirilemezler.

Benzer biçimde işyeri komite ve meclisleri içerisinden sınıf sendikalarının doğabilmesi de bu örgütlenmelerin sınıf sendikalarının nüveleri, çekirdekleri olduğu anlamına gelmez.

Diğer yandan, bugün yüzbinlerce işçi gerici-faşist sendikaların çatısı altındadır. Sadece bu olgu bile, bu sendikalarda çalışmanın zorunluluğunu anlatmaya yeterlidir. "İşyeri komiteleri" sloganı ile gözlerin kararması ve gerici sendikalarda çalışmanın göz ardı edilmesi mücadeleyi zaafa uğratacak; işyeri komitelerinin tecrit edilmesi ve boğulması çabasında burjuvazinin, sendikal bürokrasinin işini kolaylaştıracaktır.

Fakat öte yandan da, gerici sendikalarda çalışmanın gerekliliğini vurgularken, buradan "işyeri komitelerinde örgütlenen işçileri tecrit etmek, etki alanlarını zayıflatmak için demagojik propagandanın etkili olmasına yol açıyor", "sendikalarda temsilcilerin doğrudan işçiler tarafından seçilmesi, bunun için gerekli tüzük değişikliği yapıldığında" bu komitelere yüklenen "pek çok işlev, temsilciler tarafından yerine getirilecektir" şeklinde düşüncelere ulaşmak da aynı şekilde mücadeleyi zaafa uğratacaktır. Bu ikisi birbiriyle çelişmez.

Şüphesiz burjuvazi, sendikal bürokrasi işyeri komite ve meclislerini boğmak isteyecektir. Bu tür örgütlenmeler içinde yer alan işçileri "tecrit etmek, etki alanlarını zayıflatmak için" demagojik propaganda yapacaktır. Daha başka yöntemlere de -işten atma, polis baskısı vs.- baş-

vuracaktır. Fakat bunlar bu örgütlenmelerin sakıncalı, elverişsiz olduğu anlamına gelmez. İşçi sınıfının her ileri atılımı, burjuvazinin benzer engelleme çabaları ile karşılaşacaktır. Örneğin, işçiler tarafından seçilmiş sendika temsilcileri de benzer baskılar altında olacaklar, ehlileştirilmek isteneceklerdir. Hem demagojik propagandaları boşa çıkarmanın hem de işyeri komite ve meclislerinin tecrit edilip etkisizleştirilmesini önleyebilmenin yolu -bu örgütlenmelerden vazgeçmek değil- sınıfın geniş kesimlerinin bu silaha sarılmalarını sağlamaya çalışmaktan geçer.

"Sendikalarda temsilcilerin doğrudan işçiler tarafından seçilmesi ve bunun için gerekli tüzük değişikliği"nin yapılması, sendikal bürokrasi kastını yıkmak açısından önemli bir mevzi kazanmaktır. Ancak sendikal bürokrasinin parçalanması demek değildir. Ayrıca bizim gibi sendikal alanın iyice darlaştırıldığı -birçok işçinin memur statüsüne sokularak örgütsüzlüğe hapsedildiği, grevlerin göstermelik bir hak durumuna getirildiği, sözleşmeli personel uygulamasının yaygınlaştırıldığı vs.- bir ülkede yasal sınırların dışına çıkılması bir zorunluluktur. Ve bu da salt temsilcilerin üstesinden gelebileceği bir iş değildir. İşyeri komite ve meclisleri bu yönü ile de gerekliliktir.

Öte yandan, "sendikalarda temsilcilerin doğrudan işçiler tarafından seçilmesi ve bunun için gerekli tüzük değişikliği"nin yapılması mücadelesinde, sözü edilen örgütlenmeler neden kaldıraç olarak kullanılmasınlar!

İşyeri komite ve meclislerini sakıncalı ve gereksiz bulan yaklaşım, bu örgütlenmelerin sendikalardan farklı fonksiyonlara sahip olduğunu, sendikalar varken de bu örgütlenmelere gereksinim olacağını görmemekten kaynaklanmaktadır. Bu noktada işyeri komite ve meclislerini sınıf sendikalarının nüvesi olarak gören anlayışla birleşmekte, onun ters yüzü olduğu açığa çıkmaktadır.

Son olarak şu noktanın vurgulanmasında yarar var: Sınıf mücadelesinin ve proleter örgütlenme biçimlerinin gelişim seyri, bugünden tam olarak ince ayrıntılarıyla birlikte belirlenemez. Bazı temel kuralların yanında kimi olasılıklara, potansiyellere işaret edilebilir ama ayrıntılı projeler çıkarılamaz.

Çeşitli örgütlenmeler, mücadelenin gelişimi içerisinde, mücadelenin gereksinimlerine göre şekillenip gelişeceklerdir. Burada öncüye düşen görev, "*mücadelenin yöntem ve araçlarını oluşturma sürecine aktif olarak katılmak*"tır (Lenin). Yaşamın dayattığı örgütlenmelerin sağlıklı gelişimine yardımcı olmak, onun etkisizleştirilmesi yolundaki girişimlerle mücadele etmektir.

Ağustos-Eylül, 1990

Gelip gitmeyen mektuplar

'91'de önce ben, sonra Sezai tahliye olduk. Böylece aradan 10 yıl geçtikten sonra birbirimizi gördük. Zaten mektuplarından Sezai'nin geliştiğini, teorik birikiminin oldukça arttığını hissedebiliyordum. Ama çıkınca bunu daha fazla hissettim. Gerçekten 10 yılını çok iyi değerlendirmiş, çok iyi bir birikim sağlamıştı. 10 yıl sonra gördüğümde bunu çok yakından hissedebildim. Büyük bir sabırsızlıkla, sanki bir an önce bu birikimini yazıya dökmek istiyordu, bu konuda öylesine bir çaba içindeydi ki... Onunla Antalya Kemer'e gitmiştik. Sezai yüzmeyi çok sever. Yüzerken bir yandan da, "Yapacağım çok iş var, yapılacak çok iş var, yapılacak çok iş var..." diye sürekli kendi kendini yiyip bitiriyordu. Bir hafta bile bitmeden, "Artık dönelim," dedi, çünkü zamanını boşa harcamak istemiyordu. Deniz kıyısında tatil yaparken dahi arada not defterini çıkarıp bir şeyler yazıyordu. Bir saniyesini bile kaybetmek istemiyordu.

Daha sonra İstanbul'a geldik, önce Adana'da kaldık bir süre, birlikte bir ev tuttuk. Ama Adana'da çok kısır bir çalışmanın içine girdi. Eski tanıdıklarımızı da geziyorduk, buna rağmen Adana ona dar geliyordu. Zaten yoldaşlar da, örgütün yazı kurulunda ona ihtiyaç olduğu haberini ilettiler. Bunun üzerine İstanbul'a geçtik. İstanbul'da yazıya daha fazla yöneldi. Gece gündüz sürekli okuyup yazıyordu. Kafasının içindeki şeyleri bir an önce kağıda dökmek ister gibiydi. 1 yıl boyunca '91'den '92'ye kadar bir yıl boyunca, onun yaşamı sadece yazmakla geçti; sabah kahvaltı eder, yazardı. Öğlen bir şeyler yer, yazardı,.. sıkıldığı zamanlarda ev işi yapardı. Sanki cezaevinde yaşıyor gibiydi. Özellikle dışarıya dolaşmaya çıktığımız zamanlarda da kafasında hep yazmak vardı. Şu konuda "yazmalıyım" derdi. Ben de cezaevinden yeni çıkmıştım, benim de dışarıya uyum sorunlarım vardı. O sanki hiç dışarıya çıkmamışçasına, tüm yaşamını yazmaya veriyordu. Çünkü özellikle '91 Perestroyka dönemi, sosyalizmin sorunları üzerine çok yoğunlaşıyor, çok okuyordu. Özellikle dergileri okuyordu. O zaman internet gibi şeyler olmadığı için haftada bir gün dışarı çıkardı, görüşeceği yoldaşlarla görüşüp tekrar eve gelirdi. Gelirken de eve dergileri getirirdi. Sosyalist basın olarak adlandırdığımız dergileri alıp gelirdi.

Onları incelerdi, çıkan yeni kitapları hemen alır incelerdi. Ama onun dışındaki şeyler ilgisini çekmiyordu. Çünkü kendisini tümüyle sürecin sorunlarına vermişti. Başka bir boyutta yaşar gibiydi...

1992 yılında örgütün temel kadrolarının eğitimi amacıyla Parti Okulları açıldı. Değişik bölge ve çalışma alanlarından kadrolar, örgüt içi legalleşmeye de meydan vermemeyi gözeterek tatil yörelerinde tutulan evlerde bir araya getirildiler. Kamp görünümünde 15-20 gün süren bu eğitim süreçlerinde o konuya önceden hazırlanmış seminercilerin yaptıkaları sunumun arkasından sorularla devam eden tartışma toplantılarıydı bunlar. 1992'deki 1. Parti Okulları döneminde Sezai de "Emperyalizm" konusunu anlatan seminercilerden biriydi.

Şafağın Türküsü

Gözlerimiz denizin kıpırtısında bir yoldaşın söylediği şafak marşını dinliyoruz. Bakışlarımıza denizi kulaçlayan insanlar giriyor. Sonra teknelerde bağıran balık satıcıları, sörfçüler eşlik ediyor hüzünlü marşa.

...Mademki biz partizanız
Zincirin ilk halkasıyız
Erken öleceğiz seninle biz
Şafaktan önce öleceğiz...

Şafaktan önce ölmeyi göze alan yoldaşlarım olduğu sürece, diye geçiriyorum içimden.

Bir kadın yoldaş yaklaşıyor, gülümseyerek, "Emperyalizm seminerini verecek yoldaş geldi," diyor. Hepimiz kalkıp eve doğru yürüyoruz.

Daha önce görmediğim, karşılaşmadığım bir yoldaş Sezai. Ama yıllardır birlikte çalışmış gibi kendime yakın duyumsuyorum. Kuşkusuz bu onun yoldaşlığı bu denli içselleştirmesinden kaynaklanıyor. Kısa bir tanışmadan sonra başlayan haberlere odaklanıyoruz.

Balkanlarla başlıyor haberler. Emperyalizmin kara bulutları kapatmış Yugoslavya semalarını. Sezai, televizyonun ekranını delecek denli keskin bakıyor. Yanımdaki yoldaş bana dönüyor: "Bununla düşman olmayacaksın," diyor.

"Neden?" diye soruyorum.

"Çok güçlü, kinli bakıyor," diyor. Sezai'nin sesi diyalogumuzu bozuyor:

"Balkanları kana bulayacaklar. Halkları birbirine düşman edecekler..." diyor. Öyle oldu. Balkanlar kana bulandı. Yugoslavya küçük düşman devletçiklere bölündü.

Kapitalizmin, emperyalizmin ekonomik işleyiş yasalarını anlatacak Sezai. Basit ve genişletilmiş yeniden üretimle başlıyor:

"Kapitalizm genişletilmiş yeniden üretimle kendinden önceki üretim tarzlarından ayrılır. Her çevirim aşamasından sürekli büyüyerek varlığını koruyabilmek... Yazgısı sürekli büyümek olan sermaye... Karla yetinmeyip azami karla yaşamını sürdürebilen emperyalist tekeller. Rakiplerine karşı varolmanın tek koşulu, bir önceki süreçten daha fazla büyüyerek üretimi tamamlamak olunca sömürü de yoğunlaşır. İşçilerden daha fazla artı-değer elde etmek, geri kapitalist ülkeleri boyunduruk altına almak... Derken varlık-yokluk rekabeti. Rekabet genişleyerek ülkeler arası rekabete, olmadı savaşlara yol açıyor..."

Sezai bu noktada duruyor. Bakışları öfkeli, bakışları yürünecek uzun yola dikili...

"Yazgımızmış gibi gösterilen düzensizlik, yoksulluk, yoksunluk, düşmanlıklar ve savaşlarla beslenen bu dünya değişmeli yoldaşlar! Emeğin özgürleştirici dünyası kurulmalı. Ama bu noktada, bugün, sıradan kadrolarla bu işin altından kalkamayız. Bu anlamda işimiz her zamankinden daha zor."

Yanıt arayan bakışlarımızı inceleyip devam ediyor:

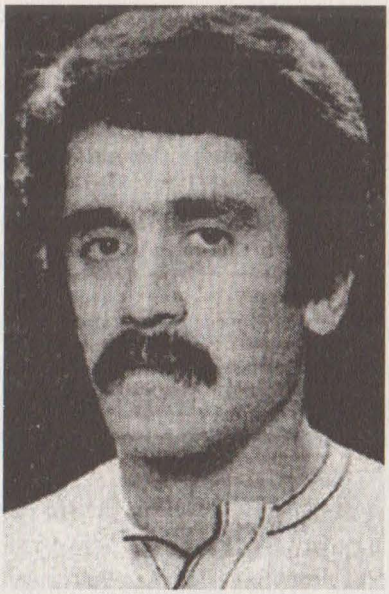
"İçinden geçtiğimiz tarihsel kesitin gözünüzde canlanması için şöyle basit bir örnek vereyim: Sürekli yokuş aşağı geri geri giden bir araç düşünün. Biz bu aracı durdurup sonra da yokuş yukarı sürmeye çalışacağız. Bugün Marksizm'in durumu böyle yoldaşlar... Bunun için işçi sınıfının içinden çıkan bilinçli öncü kadrolara ihtiyacı var. İşçi sınıfının içinden böylesi kadrolar çıkarabilirsek yokuş aşağı giden aracı durdurabilir... İleriye... İşçi sınıfının öncü kadroları... Parti..."

Plehanov'u anımsıyorum. Tarihte bireyin rolü üzerinde durmuştu. Tarihsel süreçte komünist bireylerin rolü ve sorumlulukları artıyor, büyüyor... Yeni Sezai'lere olan ihtiyacımız yakıcılaşıyor.

Seminere ara veriyoruz. Yemeğimizi yiyip denize gidiyoruz.

Bir yoldaş denizin dalgalarına seslenir gibi Mamak Türküsü'nü mırıldanıyor...

İdris Yiğit

BİRİCİK SEVGİLİ OĞLUMUZ
VE KARDEŞİMİZ ATİLLA

Devrimin Mütevazı İşçileri...

Atilla Acartürk ile Sezai aynı kuşağa mensuptular. İkisi de devrimcilikle ve TİKB öncesi grup yapısıyla 1975–1976 yıllarında tanışmışlardı. İkisini de birbirine çeken özelliklerin başında sosyalizme ve devrime sınırsız bağlılıkla adanmış bir militanlık geliyordu. "Taş yerinde ağırdır" sözüne uygun olarak ikisi de yalın ve sade birer devrim işçisiydiler.

Farklı okullarda öğrenciydiler. Atilla'nın okuduğu Fen Fakültesi Beşevler bölgesindeydi, Sezai'ninki ise Hacettepe'de. Fakat ADYÖD içinde, Ankara'nın neresinde bir çatışma varsa oraya koşturma sırasında sık sık bir araya gelip omuz omuza çatışmışlardı. Pratik eylemlerdeki bu beraberliği örgüt evlerinde ve SBF Yurdu'nun kantin ve koridorlarındaki sohbetler tamamlardı. Genellikle ağız dolusu kahkahaların eşlik ettiği bu sohbet fasılları çoğu kez ya afişleme ya da MHP'li faşistlere karşı bir baskın eylemiyle sonuçlanırdı.

Bir yoldaşını kaybeden her devrimcinin ciğeri yanar. Fakat bazı ölümler vardır ki, daha bir başka oturur insanın içine... Atilla'yı kaybettiğimizi duyduğumuz zaman Sezai'nin yaşadığı gibi...

En sevdiği insanları kaybetmiş; onlara doyamamanın ve bir şeylerin hep eksik kalmasının acısını yaşayanlardan birinin, Atilla Acartürk'ün kız kardeşi Tülay'ın yazdığı bu şiir; Sezai'yle Atilla arasındaki yoldaşlığın simgesi olarak, onların ortak çizgilerinin altını bir kez daha çizen bir ruh taşıyor.

Sadece kemiklerinin taşıdığı vücudun,
O halde, o halde iken... Dimdik duruşun...
Göz göze gelişin babanla
Soğuk taş duvarlar arasında
Senden sonra da, resminin karşısında
Hep göz göze

Güzel bakan gözlerinle
Gururla, senin özleminle
Yiğitliğini, mertliğini, cesaretini
Sevgini acını
Yüreğinde taşıyan annen
Senin öldüğün yerde
Senin öldüğün saatte
Kapadı gözlerini
Mutluydu, sevinçliydi anne yüreği
Kollarını açmış bekliyordu oğlu Sezai

Cellatların kini, öfkesi, tekmeleri, sopaları
Senin gözlerinde yok oldu
Silemediler yüreğindeki devrim sevdasını
Akılları ermezdi ki
Onların alın yazısı, kader dediği
Pis geçmişleriydi
Kazıdın beyinlerine kaderlerini
Senin alınterinde yazılı olduğunu
Uğruna ölmeye değer mücadelenin

Yıllardır, çok acıdı yüreğimiz
Hazır değildik sizleri kaybetmeye
Biliyor olsak bile
Yüreğimiz hep tetikte
Geçmiş, silinmeyecek kadar derin acılarla doldu.

Karakolda;
Adın? ... Soyadın? ...
ATİLLA ACARTÜRK
Mesleğin? ...
PROFESYONEL DEVRİMCİ
Diyen yoldaşının kardeşiyim.
Hani Atilla'nın ailesini ziyaret edin demişsin ya
Sevgili kardeşim
İçimde sıcaklığını duydum.

Kardeşlerin kardeşlerim olsun.
Unutmadım bizi birleştiren mücadelemizi
Sakın söyleme ağabeyime
Hep kirpiklerimin ucunda damlalar
Gittiniz ya, kalbim kırık, yıkık
Geçmek bilmiyor zaman
Hep erteleniyor, sizlere kavuşmam
Çocukluğumuz, gençliğimiz
O kadar kısa, o kadar uzun, hep mutlu...
Ya sonrası... 8 Şubat akşamüstü
Yıl 1978
Ölüm kokan hava
Namlulardan çıkan kurşunlar
Sorma... Sormayın...
Nasıl bekliyorum, parmağım tetikte
O faşistleri...

Bazen gözleriniz yaşlanır
Damlalar düşerken
biri dudağınıza takılır.
Hafif, ıslak, azıcık da tuz tadı kalır...
Bizim... Bizim yıllardır,
Gözlerimizden akmak istemeyen
Kimseler görmesin diye
Sakladığımız o damlalar
Aktığında,
Biri dudağımıza takıldığında
KAN tadı kalır.
Yüzlerce, binlerce devrimcinin
Uğrunda emek harcanmaya değer
Mücadele bırakanlar için
Alınyazılarını kendileri yazanlar için...

Onlar, güvenli, güven veren disiplinli
Yürekli... Zeki...
Yarınlar için düşünen...

Ezilenin, emekçinin yanında
Uyumlu, teorik ve pratik her konuda
Her alanda örgütlü
Yoldaşlarını ele vermeyen
Halkların kardeşliği uğruna
Faşizme boyun eğmeyen
KOMÜNİSTLERDİR...

Onlar, Türkiye'nin bağımsızlığı, kurtuluşu
Yolunda ölen yoldaşlarına matem tutmadılar
Vakitleri yoktu
Onlar ülkelerini sevdiler...
Halklarını sevdiler...
Bunun için de
Canlarını devrime adadılar.

Devrim ve sosyalizm yolunda
Teslim olmayan faşistlere
Adlarınız gezinirken gönlümüzde
Soluğunuz dağ çiçeklerine karıştı.
Çıktığınız tepelerde
O güzel, mahzun, ışıltılı, sevgi dolu gözleriniz
Gezinirken semalarda
Yoldaşlarının yüreğinde can buldu...

Karartmasın yüreğinizi sevgili gençler
Günlük olaylar
İnadına, inadına
Yılmadan yıkılmadan
Çığlıklarımızı, sloganları, kulaklarına yapıştırın tokatı

Cellatların günlerce süren işkencelerinde
söylemeyişin adını gibi faşistlerin
Şerefsizliklerini yüzlerine haykırın
Engel koydurmayın yolunuza
Öleceksek, öldüreceksek de bu yolda
Bırakın geride boş yaşantı bırakanlar

Ölsünler
Evlerinde...

Direnişin simgesi sevgili kardeşim Fevzi
Vurdular bizi de,
Bazen yağlı ilmik boğazımızda,
Kurşunlarla öğle vakti
Hain pusularda akşamüstü
Pis cellatların işkencelerinde
Yol verip, sır vermeyen güzelim dağlarda
Barikatlarda, yollarda,
Ölüm oruçlarında,
Okul kapılarında,
Meydanlarda...

Sezai,
Bizim Sezai
Sizin Sezai
Yoldaşlarıyla
Yoldaşları
Uğruna...
Bizimle beraber,
Bizden sonra gelen kuşaklara..

Mahzenler mi?... Boşuna
İşkence mi?... Boyun borcu
Filistin askısı... hoş geldi
Üşümek... Gönül sıcaklığı
Tecrit- tabutluk, tabutluk- tecrit
Yol çok kısa... zaman uzun
Palaskalar, elektrik, coplar
Güneşe dönmeden yüzün...
Dağlanmasın acı hatıralarla yüreğiniz
Artık tenimiz değmesinde başka tene
İğrenseniz de cinsellikten, konuşamasanız da
Küllenmeyen acınızı
Tecavüzler kendi suçlarınız değil ki

Yaşadıklarımız ortak olmasa da,
Yaralarımız ortak
Asla unutmayacağız
Onuruna, haklarına, özgürlüğüne, emeğine
Sahip çıkan kadınları
Yaşamlarının baharını, özlemlerini,
Hayata geçiremediler
Ölümü olduğu yerde beklediler
Hiçbir şey olmamış gibi
Akıp geçmedi, gitmeyecek zaman

Bilin ki;
Güzelliğin simgesi olan siz sevgili yoldaşlar
Beyaz giysilerinizle,
Gözlerinizde,
Dünyanın tüm çiçekleriyle taçlanıp
Ulaşılamazlar arasında yer aldınız
Işıl-ışıl, yıldız-yıldız
Güneşe dönemeseniz de yüzünüzü

Unutmadık unutturmayacağız
İnsanlıktan çıkan işkenceci faşistlere direnişinizi...

Namlular, palaskalar, elektrik, cop, duvarlar
Kıramadı halkların kardeşliğine özleminizi

Güzel yüreğinize düşmüştü sıcaklığı,
"Devrim ve Sosyalizm"
soğutmadınız.

Sizlerle tekrarladık,
Hiçbir şey olmamışçasına akıp giden
Yaşam görüntüleri içinde
Direnişin dilinin
Dünyanın her ülkesinde aynı
Olduğunu...

Hayatta kaldık. Daha ne...?

Sezai Ekinci için bir şeyler yazmak küllerimi deşip alttaki koru açığa çıkarmak olacak belki ama yazmak istedim.

Dürüst olmak gerekirse ben ve benim gibiler için en kolayı gidenlerin ardından dünyada kalmış olmanın ağırlığını yazmaktır. Varolmanın dayanılmaz ağırlığını diyebiliriz. Bir yandan hayatı sürdürürken ve hayata tutunurken için için bırakıp gidenlerin yerinde veya yanlarında olmayı istemek nasıldır iyi bilirim ben. Yıllardır hep yarım gülerim. Bir türlü tam olarak olduğum yerde değilim mesela. Ne orada ne burada sanki "arafta kalmış" biraz donuk, biraz uzak bir ömürdür sürüp gidiyor. İçimiz içimizde gömülü yaşıyoruz. Çığlıklarımızı yutmaya, gözyaşlarımızı saklamaya, kimselere derdimizi söylememeye alıştık. Bunları en kolay, bunları uzun uzun, acı acı, hatta ağıt ağıt anlatabilirim ben ama bencillik ve haksızlık olur. Ne de olsa yaşıyoruz. Hayattayız. Hayatta kaldık. Daha ne...?

Sezai Ekinci benim hayatımdaki en önemli kilometre taşlarından biridir. Bildiğim kadarıyla birlikte yol yürüdüğümüz küçük birimimizde (adına komite veya hücre de diyebilirsiniz) çalışan her arkadaş için de öyledir. Biraz daha ileri giderek onu tanıyan herkes için Sezai ile tanışmanın önemli ve ayırt edici olduğunu da söyleyebilirim. İz yapan-iz bırakan bir kişiliktir Sezai Ekinci.

Ben ve bizler için pek çok sıfatı vardır onun. Bir kere büyüğümüzdü, abi diyorduk ona. Sonra üstümüzdü, sorumlumuzdu. Ama arkadaşımızdı ve yoldaşımızdı. Abartı yoktur bu sıfatlarda ve her biri Sezai söz konusu olduğunda tam da yerli yerine oturur ve yakışır.

Sezai'den bende kalanlara "anı" diyemem. Yukarıda da söylemeye çalıştığım gibi onunla tanışan ve yaşayan herkese ondan bir şeyler geçer-bulaşır ve kalıcı olur. Dileğim böyle kalmasıdır.

Sezai'yi ilk gördüğüm gün "periyodik" bir toplantı günüdür. Periyodik; günü, saati, gündemi, yedek günü önceden saptanmış rutin komite toplantılarının kısaltılmış adıydı bizde. Katılımcıları bu toplantılara, ana hatlarıyla öğretilen ve herkesin de kendince eklemeler veya çıkarmalar yaparak uyarladığı birtakım önlemler alarak giderlerdi. Takipten kaçınacaksın, dikkat çekmeyeceksin, adrese varmadan süzgeçler koyacaksın vb. Kısaltılmış adı da "emniyet"tir. Gerçekten çok faydası var mıydı o önlemlerin? O günlerin gerçekliğinde muhakkak olduğuna inanıyorum. Titizlikle uyardık elimizden geldiğince. Toplantıya gittim, gelmesi gerekenler de geldiler ancak fazladan bir kişi vardı. İlk gördüğüm, gülen ve ayrıca güzel bir yüzdü. Gülen, canlı ve dost bakan gözler de gördüm. Kendimiz de dahil etrafımızdaki birçok kişinin aksine bakımlı ve güzel kesilmiş saçlar ve özenli-temiz spor bir kıyafet var üzerinde. Bir başka ayrıntı: Adam biraz ufak tefek ama yay gibi...

Tanıştırdılar ve şöyle dediler: Halil. Yeni sorumlunuz...

O zamanlar biz aynı komitelerde yer aldığımız insanlara göre daha genciz. Bir mücadele içindeyiz. Mücadele içinde yol aldıkça belli ki daha iç çepere doğru ilerliyoruz. Ama genciz. Ne olursa olsun insanda bir sıkılganlık oluyor, biraz mahcubiyet, biraz çekingenlik. Ortamda hafiften sınav havası oluyor, öyle bir hissiyata kapılıyor insan. İşte yeni biri diyorsun; muhtemel yeni bilinemezlerin, yeni dönemeçlerin, yeni sorumlulukların, geçilmesi gereken yeni kapıların habercisi yeni biri, yeni sınavlar. Biz öyle düşünürüz ve hissederiz, gelenler de çok farklı olmazlardı aslında. Daha sorgulayıcı olurlardı. Soran ölçen tartan bakışları hissederdiniz.

Ama Sezai'de ilk görüş ve izlenim de dahil hiç böyle olmadı. Bu nokta anlattıklarım içinde belki de en ayırt edici saptamadır. Ben Sezai'yi gördüğümde hiç rahatsız olmadım. Gülen, dost gözler. Gülen, güzel yüz. Ve rahatlık. Hiçbir yeni karşılaşmada, bu türden hiçbir yeni tanışmada olmadığım kadar rahatım.

Ve hep rahat oldum. Rahattım çünkü güven veriyordu. Rahattım çünkü arkadaş gibiydi. Rahattım çünkü yol gösteriyordu. Rahattım

çünkü hep önden gidiyor veya önden gitmeye çalışıyordu. Küçük-büyük, sıradan veya çok tehlikeli ne yaparsak yapalım görüyor ve anlıyordunuz ki kendini zor olanın tam göbeğine zarifçe yerleştirirdi. Konusu açıldı konuştuk zaman zaman. Gördüğümüzü anladığımızı söyledik. Zaman zaman itiraz da ettik ama aldığımız karşılık hep bir gülümsemedir. Güler geçiştirirdi. "Komutanlar önden gider," der ve gülerdi.

Uzun yıllar geçti ve muhasebe yapmak için çok zamanım oldu benim. İnsanların içini ve kendi içimi görmek için çok çabaladım. Görünen yüzün ötesidir her zaman asıl görülmesi gereken. Biz öyle öğrendik ve en büyük donanımlarımızdan biri oldu sorgulamak. Niye oldu? Neden olmadı? Eksik neydi? Fazla niye hiç olmadı?

Benden mümkün olan en kısa ifadeyle Sezai için bir şey söylemem istenirse hiç zorlanmam. İki kelimecik yeterli olur ve derim ki; O İYİYDİ.

Çünkü o gerçekten "iyiydi". Bunca yılı geride bırakmış, yeterince görmüş, yeterince gözlemlemiş, sevinmiş, üzülmüş, utanmış ve artık kendince anlamış bir insan olarak söylerim: O İYİYDİ.

Ve benim gibi, bizler gibi beyazdan uzak, griden öteye geçmiş ama şükürler olsun ki siyahtan da uzak konumlarda gezinenler için birine "o iyiydi" diyebilmek aslında o kadar zordur ki. Bizler zor beğenmeyi marifet bellemiş insanlarız bir yanımızla. Biz kendi içimizde kendi düğümlerimizi sürekli üretme ve yenileme yeteneğine sahip insanlarız. Zordur yani.

Benim yaklaşık 2 yılım çok yakın geçti onunla. Ne yaptınız derseniz "sıkı çalıştık" diyebilirim. Sezai'nin çıtası yüksekti. Önce kendine acımadan, esirgemeden ve en çok da kendisini zorlayarak kesintisiz ve yalın bir şekilde çalışırdı Sezai. Yükünüzü de alırdı ama hissettirmemeye çalışarak.

Sıkı çalıştık. Ağır zamanların ağır işlerini yapmaya çalıştık. Yalnızca biz de değildik, belki binlerce benzerimiz vardı. Fark neydi? Fark: güle oynaya çalışmamız desem yeridir. Sezai gülmeyi aşılardı etrafına. Yapmacıksız, doğal, bulaşıcı bir gülüş. Tehlike çıkardı aklı-

nızdan. Ölümdür, yaralanmadır, yakalanmadır bunlara kilitlenmezdiniz. Ve tedbir yerinde kalırdı her zaman. Biz gençtik. Kıyamadığı belliydi bizlere. Çaktırmamaya çalışarak kollardı bizi.

Zamanı, mekanı, koşulları zorlayarak çalıştık. Mütevazıydı, hep aramızda ve bir gözü hep üzerimizdeydi. Yüksünmezdi hiçbir şeyden. Şikayet etmezdi. Şikayet etmezdiniz veya edemezdiniz.

Cüretkardı. Olmazı bilmeyen, yenilgiyle hiç işi olmayan bir çalışma şekli vardı. Cüreti artardı insanların. "Olmaz" hissi silikleşirdi.

Yiğitti. Her şeyinde olduğu gibi yalın, doğal ve abartısız bir yiğitliği vardı. Bela diyeyim adına ve ister aramış olalım ister bizi bulmuş olsun, yiğit doğru anda doğru şekilde yürür üzerine gelenin. Yürürdü tereddütsüz ve gerektiği şekilde. Yürümeye çalışırdık.

Ve ilginç gelebilir, inanmayanlar olabilir ama çok önemlidir: Gerçekçiydi Sezai. Hayal satmazdı. Ajitasyona fazla prim verdiğini görmedik. Ajitatif konuşmaları da yoktur. İçinden gelen bir coşkusu vardı, o kadar. Biz, uğrunda didindiğimiz her şeyin çok uzakta olduğunu ve çok yol yürümemiz gerektiğini bilerek yürüdük onunla. Koştuk bile denilir. Duvarı görerek koştuk.

Ve temizdi. Ve temiz kaldı. Kişi için bu yollarda sakınmadan, ölümüne yürürken temiz kalmak erdemdir. Artık çok iyi biliyorum ki erdemdir.

Ve yoldaştı Sezai. Yukarıdan aşağıya saymaya çalıştığım özelliklerinin sonucu ve bütünü olarak yoldaştı. Yoldaşlık kavramının içi çok boşaldı, belki de içi hiç yeterince dolu olmadı bu topraklarda. Kavram kirlendi. Sezai bu topraklar üzerinde yaşayıp da yoldaşlık kavramının içini layıkıyla dolduran nadir referanslardan biridir. Yoldaştır.

İnsan için kolay değil Sezai olmak. Bir insan bir mitingde nasılsa, bir kahve konuşmasında, bir korsan eylemde, bir ev ziyaretinde, işçi çalışmalarında, mahallelerde nasılsa, bir sempatizanla konuşurken veya bir yoldaşıyla tartışırken, namlunun ucuna gelmişken, namlunun ucuna almışken, ateş başlarken, ateşin ortasında, ateş durulmuş-

ken, işkencehanelerde, zindanda nasılsa o insan. O insan hep aynı insan olabilir mi? Sezai hep aynı yalın, mütevazı ve yiğit adamdı. İnsan için kolay değil Sezai olmak.

Dar yerlerden geçtik. Zor yollarda yürüdük. Ölüm ve yokluk gerçekten çok yanaştı zaman zaman. Pek bitişik oldu. O yerler, o yollar, o zamanlar bulanıklaşıyor zamanla. Yaptıklarımız, yapamadıklarımız, kazançlarımız, yenilgilerimiz, artılarımız, eksilerimiz, acılarımız, keşkelerimiz, politikanın kendisi bile bulanıklaşabiliyor. Sezai ise nettir. Sezai berrak bir adamdır.

Özleyerek ve senden bizlere bulaşan ne varsa korumaya çalışarak Halil Abi...

Ahmet Saygılı

Her masalda gerçek payı yok mudur

Yüreğimiz hep bahara açar
Aklımız cehennem beklerdi
Kılı kırk yardık yarmasına da
Yine de kulağımız hep yüreğimizdeydi
Nerden baksanız çocuktuk
Dillerimiz büyüklere masallar dökerdi.
Yangınların üstüne üstüne
Gözü kapalı
Zulamızda sevdalar besler
Kendimizi yaşarken ayaklarımız geri geri giderdi.
Gevrek bir simit, taze çay
Kaşar olmasa da idare ederdi.
Her masalda gerçek payı yok mudur
İki kişi dev bir orduyu da yenerdi.

İbrahim Tepebaşı

Sevgili yoldaş,

Zaman zaman TDKP İnşa Örgütü kongre belgelerini alırım elime. Kaybettiğimiz yoldaşlarımızın uzun bir listesi vardır ilk sayfalarda. Ateşle barutla sınanmış anılarım, yaşanmış yoldaşlık ilişkileri, fedakarlıklar canlanır gözümde. Bugün yaşasalardı diye düşünürüm. Onların yerinde ben, benim yerimde onlar olabilirdi diye düşünürüm. İşte o zaman (sen yoksun o listede ama) ilk seni anımsarım sevgili Sezai. Beynime doğrultulmuş iki metre mesafedeki bir namlunun soğuk ölüm kokusunu hissettiğim anda bir başka namlunun hayatımı kurtarışını düşünürüm. Cesur, korkusuz bir yoldaşı düşünürüm. Üstelik beni kurtarmakla kalmaz elimden düşürdüğüm silahımı da yerden alarak çatışmada silahsız kalmamı önler.

Hatırlar mısın, o gün yanımızda bir başka cesaret ve kararlılık timsali yoldaşımız daha vardı; sevgili Atilla Acartürk. Onlarca faşisti dağıtıp vuruşa vuruşa çekilirken Atilla'nın iri, biraz hantal cüssesi, senin küçük, çevik hareketlerin bugün gibi gözümün önünde.

Anımsarsın sevgili Sezai, ben de hiç unutmadım o günü. Siyasal Bilgiler kantininde oturmuş sohbetteydik. Atilla'nın saf, tertemiz gizli aşkını bilen birkaç kişiden birisi olarak, ince ince şakalaşıyorduk. O kocaman Atilla'mız utangaç bir çocuğa dönüşüyordu. Biz de Atilla'nın masumiyetinden haz alarak üstüne üstüne gidiyorduk. O gün, yaşamla ölümün ne kadar iç içe olduğunu ispat etmek için kurgulanmış bir gündü sanki. Böylesine gülümserken, kendi romantizmimizle dalga geçerken, Çankaya Lisesinden iki öğrenci girmişti kantine. Korku dolu gözlerle karşımıza dikilen iki gencin "Faşistler okulumuzu bastı, kaçmak zorunda kaldık," demeleriyle irkilmiştik. Sen ayağa kalkıp "Hadi arkadaşlar gidiyoruz," dediğinde, Atilla, ben ve Yükseliş'ten bir arkadaşın dışında kimse kalkmamıştı yerinden. Olsun biz yeterdik, sormadık bile faşistlerin kaç kişi olduğunu. Biliyordum senin ve Atilla'nın olduğu her çatışmada, faşistlerden daima fazla olduğumuzu.

Çankaya Lisesine yaklaştığımızda faşistlerin bizi çembere aldığını ilk sen fark ettin, kurşun yağmaya başlamıştı üzerimize. Ama bilmiyorlardı ki karşılarındaki bizdik. Darmadağın oldular. Görevimiz bitmiş, bölge faşistlerden temizlenmişti, sen benim yere düşürdüğüm silahı almak için geri döndüğünde, ben polisle burun buruna gelmiştim. İki metreden sivil bir polisin namlusuydu alnıma doğrultulan. O an korktum ölümden sevgili yoldaş. Sonraları sana bunu söylediğimde "Tabii korkacaksın oğlum. Ben de korktum sen öleceksin diye," demiştin. Saniyenin onda biriydi karar verme anın. O an benim yakalandığını düşünüp kendini kurtarabilirdin. Ama Sezai bırakmazdı yoldaşını, vurdun polisi. Silahı bir yöne kendi başka yöne savrulmuştu. Bu kez sen doğrulttun yerdeki polise silahını ama karşında birkaç saniye önce yoldaşını öldürmeye koşullanmış polisin bu kez yalvaran bakışlarına bakıp indirdin. İkinci kurşunu sıkmadın. Bize kurşun sıkana acımasız olan Sezai, silahsız olana sıkamazdı. Aslında o gün iki can kurtardın. Yaralı kurtulan o polisin de minnet borcu ol-

malı sana. Aramıza siyasi ayrılık girene kadar hep beraber olduk. Artık liseleri faşist saldırıdan kurtarmak gibi bir görevimiz vardı. Ama senin hızına hiç erişemedik. Çatışmalardaki kararlı halinle, arkadaşlığındaki yaramaz çocuksu halin hep gözümün önünde.

Hayatımı borçlu olduğum sevgili yoldaşım, sen olmasaydın bugün kaybettiğimiz yoldaşların listesinde Kızıl Faruk da olacaktı. Deniz'im babasız kalacaktı. Daha sonra yıllarca yurt dışında yaşadım. Deniz'imi trafik kazasında kaybettiğimde bu sefer biraz kızarak anımsadım seni. Kurtarmasaydın beni yaşamayacaktım bu acıyı! İşte yaşam böylesine garip ironilerle dolu sevgili Sezai...

Sevgili yoldaş, aradan yıllar geçti, seni kaybettiğimizde doğmamıştı küçük kızım, şimdi 24 yaşında ama o da seni tanıyor. Ve sana hep babasını kurtaran bir amca olarak bakıyor.

Bense hep onların yerinde ben, benim yerimde onlar olabilirdi diyerek yaşamıma devam ediyorum. İlmik ilmik ördüğümüz yoldaşlık ilişkilerini, yüreği ülkesi için çarpan gençliğimizi, çıkarsız, saf, tertemiz bizi özlüyorum. Seni saygı, sevgi ve hasretle anıyor, devrimci selamlarımı gönderiyorum.

"Kızıl Faruk"

Sadece ikimizin anladığı...

Sezaiyle 1978 Eylül ayında evlendik Sezai 1981 Ağustos'unda yakalandı. 1991 Haziran'ında tahliye oldu. Onu, 1992 Ekim'inde bir trafik kazasında kaybettik.

Ben 1983'te tutuklandım. 1984'te tahliye oldum. Sezai'nin sadece bir mahkemesine gittim, o da savunma mahkemesiydi. O mahkemede bakışlarla anlaştık. Ben '84 Ölüm Orucu'nun 30. gününde tahliye olmuştum, sağlığım çok kötüydü. Kendimi biraz toparlayıp Sezai'nin görüşüne gidecektim. Fatih'in ölüm haberini duyduğum gün, polise adresini vermediğim İstanbul'daki evime gittim. Yoldaşlar komşulara, benim ameliyat olduğumu, bir süre gelmeyeceğimi söyleyerek evde kalmaya devam ediyorlardı. Beni görünce "Seni Fatih getirdi değil mi?" dediler, ben de "Doğru, Sezai'nin görüşüne gidip buraya sonra gelecektim ama dayanamayıp geldim" dedim. Bu durumu Sezai'ye de ilettim.

Ama daha sonra, aranmıyor oluşuma da güvenerek mahkemeye gitmeye karar verdim. Mahkemeye çok sayıda insan geldiği için arada kaynayacağımı hesapladım; görüşe gitseydim bir-iki kişi içinde takip atlatmak daha zor olacaktı. Sezai benim yeraltına geçtiğimi bildiği için herkese verdiği selam dışında bana özel davranmadı. Kaçamak bakışlarından ne düşündüğünü anlamıştım; yaptığım ilkesizlikti yine de dayanamayıp ona bir şeyler söylemeye çalışınca, bu defa hemen başka tarafa döndü. Bu olaya yanımızdakiler bir anlam vere mese de ben anlamıştım.

"Tamamlamak" diye bir şey yoktu

Hatırlıyorum, bir defasında 4-5 günlüğüne annemin evine gitmiştim. Eve bir geldim, ev tertemiz. Bunda bir gariplik yok, her zaman öyle olurdu zaten. Fakat hiçbir şey eksilmemiş; ben gitmeden önce buzdolabında bıraktıklarım aynen duruyor... Bir süre yumurta haşlamış, vakit kaybetmemek için yemek yapmamış, yumurta domates yemiş 5 gün boyunca. O kadar... Ama tembelliğinden değil...

Uyuduğu süre 5-6 saati geçmezdi. Geç vakit yatsa dahi sabah erkenden kalkardı; uyandığım zaman onu masa başında yazı yazarken

bulurdum. Kahvaltı yapmamış olurdu. Çayı demlemiş olurdu. Beni de uyandırmazdı. Sonra hemen kahvaltı ederdik, tekrar çalışmaya başlardı. Onun -bu kitapta da yer alacak- kimi yazıları, onun 10 yıllık birikimini kağıda dökmeye çalıştığı bölümlerdir; ama yazacakları/ yazmak istedikleri daha bitmemişti. Gerçekten daha çok başındaydı yazılı üretimin. Onun kafasındaki projelerin hepsini bilmiyorum, neleri yazmayı düşündüğünü bilmiyorum fakat bunu yazı yazmadaki hızından anlardım. Defterin başına oturduğu zaman çok hızlı yazardı. Sanki hiç düşünmüyor, çok önceden birikmiş düşüncelerini durmaksızın aktarıyor gibiydi. O yazılar Sezai'nin 10 yıllık cezaevi birikimlerinin ürünleridir, daha başlangıç ürünleridir. O yüzden biz -ailesiyle birlikte- onun yarım bıraktığı şeylerin farkında olduğumuz için, bugünü iç huzuruyla yaşaması için önce 'matbaayı kuralım' dedik. En azından onun manevi olarak en çok önem verdiği şey olan okumak, yazmak, kitap çıkarmanın bir ayağını yapalım dedik. Bunlar çok istediği şeyler olduğu için bunlara önem verdik. Şimdi de bu kitapla geleceğe Sezai'nin birikimlerini geleceğe bırakmak istiyoruz.

Ölümünden bir hafta öncesi, Şaban Budak ve Remzi Basalak'ın şehit düşmesi Sezai'yi çok etkilemişti. Bu yüzden Sezai'yi trafik kazasında kaybetmemizin tesadüf olmadığını düşünüyorum. Remzi Basalak'la Şaban'ın şehit düştüğünü öğrendikten sonra Sezai'nin ilk tepkisi şöyle olmuştu: Gözleri dopdolu oldu, hiç konuşmadı. Sustu, gözleri doldu ve "Çok çalışmam lazım" dedi, "Çok çalışmamız lazım" dedi. "Çalışmamız lazım..." diye tekrarladı, sonra defteri önüne çekti, o dolu gözlerle yazmaya başladı. Ama gözlerindeki doluluk hiç kurumadı o gün. Gözleri yaşlarla doluydu, buna rağmen o yazmaya devam etti bütün gün... O günlerde yemek yememeye başlamıştı. Ben buna çok üzülüyordum, sürekli ısrar ediyordum. O da "Tamam yerim, şu kadar yiyeyim, gerisini sonra yerim" diyordu. Bir gün önce de yarım domatesle yarım dilim ekmek yemişti. Gece uyanıyordum bazen, bakıyordum ki uyanmış yine yazıyordu. Masanın başında buluyordum. Gece uykusu kaçıyordu çünkü. Bu şekilde aç, uykusuz bir hafta geçirmişti. Ondan sonraki gün de yoldaşları görmeye gidecekti.

Merakla onun dönüşünü beklerken haberini aldım. Ama dediğim gibi, o sonuçta gerçekten çok dikkatli bir insandı. Araba kullanmayı çok severdi ve gerçekten de çok iyi araba kullanırdı. Çıktıktan sonra da araba kullanmayı denemişti ama uzun yıllar hücrede kalmasının getirdiği körelme sonucu artık eskisi gibi iyi kullanamıyordu arabayı. Refleksleri biraz daha zayıflamıştı. Mamak koşullarında hücre sadece kalınan bir yer değildi; hapishane koşulları da hücre koşulları da çok ağırdı. Zaten hiç anlatmamıştı. Sorduğumda dahi, "Ya şimdi bunlarla zaman kaybetmeyelim, önümüze bakalım" derdi. Bu yüzden geçmişe ilişkin şeyleri konuşmayı sevmezdi. Hep "Önümüze bakalım, yapılacak çok iş var" derdi. Günün ve geleceğin sorunlarını konuşmayı çok severdi.

Onunla geçmişe ilişkin sohbetlerimizde en çok anlatmayı sevdiği şey çocukluk yıllarıydı. Tahliye olduktan sonraki süreçte de artık çocukluğuyla ilgili şeyleri de anlatmıyordu. "Zaman kaybı" derdi, geçmişe ilişkin şeyler hakkında konuşmayı zaman kaybı olarak değerlendirirdi. O yüzden ben onun cezaevi sürecini nasıl yaşadığını çok iyi bilmiyorum. Ama Sadece mektuplarında anlattığı kadarıyla biliyorum. O yüzden de mektupları üzerinden onun cezaevi yaşamına ilişkin bilgi sahibi olabildim. Yoksa cezaevinden çıktıktan sonra bu konularda olsun, geçmişe dönük anılarla ilgili de olsa hemen hiç konuşmadık.

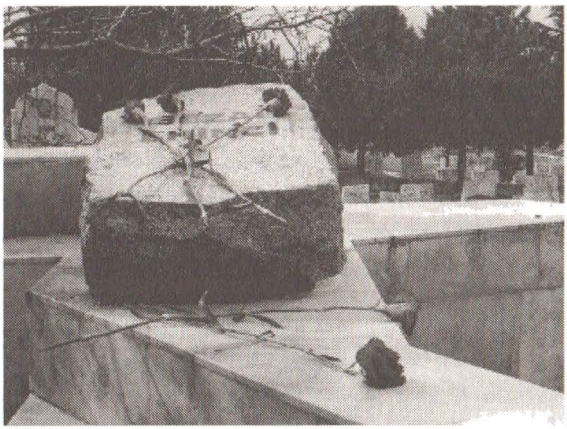
O yüzden Sezai için en büyük acı, yazmak istediği şeyleri tamamlayamamaktı. Onun için tamamlamak diye bir şey yoktu zaten, ama en azından o birikimini aktarabilseydi mücadeleye çok şey katacaktı. Çok şey katacaktı.

Onu son görüşüm

Sezai evden ayrılırken, onu kapıdan uğurlarken bir daha görememe endişesini her zaman taşırdım. Tahliyesinden sonra da bu alışkanlığım devam ediyordu. O gün de -her zamanki gibi- onu kapıdan uğurlarken, merdivenin dönüş yerinde geriye dönüp baktı. Yüz ifadesinde öyle sevecen bir gülüş vardı ki, sanki liseli bir öğrenci gibi enerji doluydu. O akşam gelmeyebileceğini bir gün önce söylediği için, onun gülüşünden aldığım coşkuyla evi temizledim, çamaşır yıkadım.

Ertesi gün yazı kurulu toplantısı bizim evde olacaktı, eve erken gelmesi gerekiyordu. O zamanlar telefon kullanmadığımız için randevu saatini beklemeye başladım. Eve gelecek yoldaşlara her zaman eve yakın bir yerde randevu verip eve getirirdim. Randevuya gelen yoldaşa Sezai'nin eve hala gelmediğini söyledim. Yoldaş koluma girdi önce, ben "Ne oldu" derken yüz ifadesini farkettim. Bu yüz ifadesini ALİ ALGÜL'ün ölüm haberini söylediklerinde de görmüştüm ,Osman Yaşar YOLDAŞCAN'da da görmüştüm. Ataman İNCE'nin haberinde de görmüştüm. Ama şimdi niye? "Ne oldu" derken belki başka bir şey duyarım umuduyla baktım yüzüne yalvararak, ama yüzündeki acıyı taşıyamayan dudaklarından döküldü kelimeler...

Evde gözümü açtığımda hala başka bir cümle bekliyordum...

Yazıları

Kitle Örgütleri Devrim Kaldıraçlarıdır*

...ntidaki sınıf savaşının bugünkü özelliği, son derece örgütlü ...a devrim ile büyük ölçüde örgütsüz devrim cephesi arasında ...geliyor olmasıdır. Kurtuluşa açılan kapıyı geçebilmek, fişist ...diktatörlüğü yıkacak devrimi gerçekleştirebilmek için bu ...ilginin azalması bir zorunluluktur. Başta işçi sınıfımız olmak ...ve emekçi kitlelerin, tüm ara sınıf ve tabakaların bir örgütlü- ...lüğe kucaklanması; işçi sınıfı partisinin kurmaylığında çeşitli ...biçimlerden oluşan bir ordu halini getirilmesi, ve giderek bu ...ordunun bilinç ve örgütlülük düzeyinin yükseltilip savaş ...deneğinin artırılması gerekir. İşte bize bu olanağı verecek en ...önemli araçlardan birisi Kitle Örgütleri'dir.

Bugün, devrim sınıfsal çelişkilere, kitlelerin büyük hoşnutsuzluğuna ve örgütlenme ihtiyacının kendisini sürekli olarak hissettirmesine karşın kitlelerin ordularına yönelmiş olan Marksist-Leninist bir cephe henüz hâlâ gerçek bir yanılsadır. Bu cephe, devrimcilerin ve gelişmekte olan doğru ...gelişmelerin "doğru".

"1970'li yılların ortasında sendikal mücadele içindeki günün en önemli sorunlarının "sendikal demokrasi" olduğu saptanmasını yapan Türkiye Komünist Hareket politikasını "İşçiler Sendika Yönetimine" sloganı etrafında açıklamıştır. (s. 20, sf: 28)

Demek ki "kitlelerin içinde bırındırıyor olması", yazara göre de, bir KÖ'ne kendiliğinden gelişmekte olan doğru ...demokrasi getirmiyormuş. "Sendikal demokrasi"nin yolu "işçiler(in) Sendika Yönetimine" gelmesinden geçiyormuş. Marksist-Leninist hareket politikasını "işçiler Sendika Yönetimine" sloganı etrafında açıklamış olmakla "1970'li yılların ortasında" gelecek, "sendikal demokrasi"nin de yolu açılacak! Şöyle!

İkinci alıntı da ilki ile aynı kaynağın özüne sahip. Ama bir incelenmiş. Demek ki ilki de kafa karışıklığı değilmiş.

"İşçiler Sendika Yönetimine" sloganının kitlelerin geri bilincini sayısız nitelik ortadan. Bu nedenle kolayca turunabilir de (Ayrıca Türkiye'nin ki, bu, yazarın sandığı gibi, sloganın doğrulu...ma gösteremez. Ancak bu yolla hiç de sendikalara demokrasi getirilmemiştir. Sadece işçilerin içinden bazı yeni bürokratlar üretiriz. Bu durum bugünkü bürokrat yöneticiler de sınıfın içinden gelmiştir. "Sendikal demokrasi" salt yönetim değişikliği ile elde edilebilecek bir şey değildir. "Sendikal demokrasi"ye ancak devrimci sendikalarda mücadele ...

devrimciler onu belirli bir yönde eğitip geliştirmezlerse reformcu bir aygıt, düzen içi bir aygıt, dahası iktidarın elinde bir silah olmaktan kurtulamaz. Fakat komünistlerin sabırlı, kararlı bir mücadele ile

...ordunun yolunu aydınlatan bir örgüt, parti ortaya çıkmıştı. O halde kitlelerin kendi de talepleri için birarayа gelme ve mücadele etmedir bile ülkelerinden kurtulamamaları, mücadelelerinin daha çok sayıda aleyhi örgütlerin hızla gelişmesi kendiliğinden patlamalar şeklinde olmasıdır.

Bu durum aşılmalıdır. Şu veya bu razzla açılacaktır da. Devrimci mücadelenin gelişmesi yasal zeminleri aralıklara, yasal alan genişletildiğe ve dünün ruh fırtınaları durulduğunda yığınların daha geniş bir kesimi, daha aktif olarak bu alanda yer alacaktır. Fakat unutmalı ...bu süreçte devrimci inisiyatiflerde bulunabilmek için, Sürecî hızlandırabilmek için, kitlelerin ...

...ülkemizde "sınıf mücadelesinin yalnız" ve "sınıf-sömürgecilik" ya da geçmişin "anti sosyal emperyalizm" ve yurdu ülkeler dayanışmasıyla ifadesini bulan anlayışlar oluşturacak.

Burada insanın aklına gelen ilk soru şu oluyor: az ya da çok gelişmiş bu siyasal bilinci yerlerinden bu tür ülkeleri dayanan anlayışların sahipleri, böylesi ülkeler dayatarak gençlik kitlelerinin bir çatı altında toplanabileceğini ciddi olarak düşünüyorlar mı? Veya bu anlayış sahipleri bu ülkeleri sendikalar ve diğer kitle örgütleri ...n ilgili olarak da dayatabilirler mi?

bu örgütler üzerinde etkinliklerini artırarak ve bu örgütleri, kitleleri kendi pratikleri

Lenin, "İşverenlere ve hükümete karşı savaşım için birleşmenin gerçeğini anlayan her işçi, sendikalara girebilmelidir"(Ne Yapmalı, s. 124) diyordu. Yani, bize göre, sen...

...geniş, buna karşın ...dur. Öte yandan ...gelişimine görüşlen... aklığı boyutlara, ve

Kitle Örgütleri Devrim Kaldıraçlarıdır

Bugün, derin sınıfsal çelişkilere, kitlelerin büyük hoşnutsuzluğuna ve örgütlenme ihtiyacının kendisini sürekli olarak hissettirmesine karşın, kitlelerin örgütlülük düzeyinin çok geri olduğu açık bir gerçektir. Bu, hemen hemen her siyasal akımın "devrim kitlelerin eseridir" sözünden hareketle, kitleleri örgütlemenin araçları olarak **KÖ**'nin önemi üzerinde durmalarına rağmen aşılamayan bir durumdur.

Fakat burada şaşırtıcı olan bir şey yoktur. Geri fonda yer alan, ülkemizde işçi sınıfının sahneye Avrupa ülkelerine nazaran çok geç çıkması, TC'nin kuruluşundan bu yana kitle örgütlenmelerine, kitlelerin her kıpırdanışına karşı büyük tahammülsüzlüğü, bunlara karşılık kitlelere yol gösterecek komünist partiden yoksunluk gibi dünden gelen tarihsel faktörler ile birleşen, 12 Eylül faşist darbesi ve öncü komünist partiden yoksunluğun devam etmesi gibi yakın döneme ait etkenlerin kitlelerin bugünkü cılız örgütlülüğünü vereceği açıktır.

Bilindiği gibi **12 Eylül askeri faşist darbesi** ile birlikte her türlü örgütlenme dağıtılmak, en ağır biçimlerde cezalandırılmak istenmişti. Kitleler tam teslimiyetçi bir ruh hali içerisine itilmek, bırakalım politika ile uğraşmayı, en küçük bir hak için bile ağzını açamaz hale getirilmek istenmişti. Bu nedenle faşist terör en yüksek boyutlara ulaştırılmıştı. Buna karşılık, revizyonist **"öncü"**ler tam teslimiyet yolunu seçerken, devrime önderlik etme iddiasında olan küçük burjuva örgütlerin koflukları da kısa sürede açığa çıkmıştı. Ve böylece faşizm özellikle de ilk yıllarda olmak üzere, kitleleri ölü sessizliğine itmekte büyük bir başarı elde etmişti. En doğal bir hak için bile biraraya gelmekten korkulur, kaçılır olmuştu. (Bilindiği gibi, **TİKB, 12 Eylül faşizmi**nin en koyu günlerinde de merkezi yapısını koruma ve mücadeleyi devam ettirme sağlamlığını ve gözüpekliğini göstermişti. Ancak O da yukarıdaki tabloyu değiştirebilecek bir güce sahip değildi.)

80'li yılların ortalarından itibaren, komünistlerin ve devrimcilerin de etkileri ile ama daha çok kendiliğinden bir şekilde, kitlelerin hoşnutsuzluğu belirli bir kıpırdanmaya dönüştü. Fakat ne kitleler dünün ruh halinden bir çırpıda kurtulabilirlerdi, ne de bunu kolaylaştıracak, güvenle peşinden gidebilecekleri, onların yolunu aydınlatan bir öncü parti ortaya çıkmıştı. O halde kitlelerin kendi öz talepleri için biraraya gelme ve mücadele etmede bile ürkeklikten kurtulamamaları, mücadelelerinin daha çok saman alevi türünden hızla gelip geçen kendiliğinden patlamalar şeklinde olması doğaldı.

Bu durum aşılmalıdır. Şu veya bu tarzda aşılacaktır da. Devrimci mücadelenin gelişimi yasal cendereyi zorladıkça, yasal alan genişletildikçe ve dünün ruh halinden kurtulundukça yığınların daha geniş bir kesimi, daha aktif olarak bu alanda yer alacaktır. Fakat önemli olan bu sürece devrimci müdahalede bulunabilmektir. Süreci hızlandırabilmek, kitlelerin devrimci potansiyelinin heba olmasını önleyebilmektir. Şüphesiz bunlar yakıcı bir sorun olarak parti inşasını dayatıyor. Ancak bugünden, aynı zamanda bu birincil görevin de gereği olarak, kitlelerin örgütlenmesi ve mücadeleye sevkedilmesi konusunda doğru bir perspektifin geliştirilmesi, mücadeleye zarar verici sağ ve sol oportünist anlayışlarla mücadele edilmesi de gerekmektedir.

***

Biliyoruz ki, sınıflar mücadelesinde, devrim ve karşıdevrim arasındaki güç dengesi, esas olarak, her iki kampın örgütlülük düzeyleri arasındaki bir dengedir. Bir avuç egemen sınıfa, engin yığınlar üzerinde hakimiyet kurma olanağını veren güç, sadece maddi varlıkları ve yüzyılların birikimi olan yönetim alışkanlıkları değildir. Bunu sağlayan, her şeyden önce -maddi olanakları ve yönetim alışkanlıklarının da beslediği-, ordusu, polisi, bürokrasisi, vb. ile sahip oldukları yüksek örgütlülükleridir. Hem bu örgütlülük ülke sınırları ile de sınırlı değildir. Egemen sınıflar, ekonomik, siyasi, askeri, kültürel planda tüm dünya çapında bir örgütlülüğe sahiplerdir.

Ve egemen sınıflar, güç dengesinin temel ölçütünün, karşılıklı örgütlülük düzeyleri olduğunun tamamen bilincindedir. Nitekim, kitle-

lere yönelen saldırısında esas darbeyi kitlelerin örgütlenmelerine yöneltmeleri; tüm olanaklarını seferber ederek kitlelerin örgütlülüğünün daha ileri boyutlara ulaşmasını önlemeye ve onları tek tek bireyler haline getirmeye çalışması boşuna değildir.

"Sınıf savaşı" sözü salt bir benzetme olsun diye söylenmiş bir söz değildir. Bu savaş, son derece zengin çeşitliliğe sahip olan, bazen yükselip bazen alçalan ve komünizme kadar devam edecek olan gerçek bir savaştır. Ülkemizdeki sınıf savaşının bugünkü özelliği, son derece örgütlü karşıdevrim ile büyük ölçüde örgütsüz devrim cephesi arasında geçiyor olmasıdır. Kurtuluşa açılan kapıyı geçebilmek, faşist diktatörlüğü yıkacak devrimi gerçekleştirebilmek için bu örgütsüzlüğün aşılması bir zorunluluktur. Başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi kitlelerin, tüm ara sınıf ve tabakaların bir örgütler ağı ile kucaklanması; işçi sınıfı partisinin kurmaylığında çeşitli birliklerden oluşan bir ordu haline getirilmesi; ve giderek bu ordunun bilinç ve örgütlülük düzeyinin yükseltilip savaş yeteneğinin arttırılması gerekir. İşte bize bu olanağı verecek en önemli araçlardan birisi **Kitle Örgütleri**'dir.

KÖ'nin çeşitli açılardan bakılarak farklı farklı tanımları yapılabilir. Bununla birlikte en genel planda, **KÖ**'nin, belirli bir sınıfa veya mesleğe mensup olmak, genç veya kadın olmak, tutuklu ailesi veya insan hakları savunucusu olmak, vs. gibi ortak paydaya sahip olan insanların, ortak ekonomik, akademik, siyasal talepler doğrultusunda biraraya geldikleri ve mücadele ettikleri organizasyonlar olduğunu söyleyebiliriz.

Her işçi, kapitalistin karşısına tek başına çıktığında bir ağırlığı, bir yaptırım gücü olamayacağını; kapitalistin karşısında bir güç haline gelebilmek için, aynı kaderi paylaştığı diğer işçilerle ortak çıkarları temelinde biraraya gelmeleri gerektiğini bilir. Bu durum, genel olarak da geçerlidir. Ortak istemlere sahip olan insanlar, emellerine ulaşmak için, birlikte mücadele yolunu seçer, bu düşünceyle biraraya gelirler. Bu örgütlenme konusundaki bilinç ve pratiğin ilk adımıdır.

Devrim bilincinden yoksun yığınlar için, ilk harekete geçirici dürtünün, acil, güncel çıkarları, istemleri olması doğal bir durumdur. Onlar bu ilkel, geri bilinç ile **KÖ** diye adlandırdığımız belirli merkezlerde biraraya gelirler. **KÖ**'nin şahsında güncel, hayati istemlerine ulaşmanın araçlarını görürler.

Biz komünistler ise, **KÖ**'nin şahsında bambaşka bir şeyi görürüz. Onlar bizim gözümüzde aynı zamanda devrim talimgâhlarıdır. Kitlelere sosyalizm bilincini taşımanın, onları devrime hazırlamanın ve seferber etmenin araçlarıdır. Devrim kaldıraçlarıdır.

Fakat tabii ki, ne kitleler bu birliklere devrim taliminden geçmek niyeti ile yazılırlar, ne de bu birlikler bir çırpıda, zahmetsizce ve kendiliğinden devrim talimgâhları ve devrim kaldıraçları haline gelirler. Bu görev komünistlerin omuzundadır. Ve ancak onların mücadelede kararlıca yer alışları ve sabırlı yol göstericilikleri ile üstesinden gelinebilecek bir iştir.

Buradaki görev birbirini tamamlayan iki yönlü bir görevdir; hem en geniş yığınları güncel, hayati çıkarlarından hareketle, **KÖ** çatısı altında biraraya getirmeye çalışmak, hem de onları kendi pratikleri temelinde eğitmeye çalışmak.

Geniş yığınların kendi yakın çıkarları için **KÖ** çatıları altında toplanmaları önemli bir ilk adımdır. Çünkü bilincinde olsunlar veya olmasınlar, onların çıkarları egemen sınıfların çıkarları ile çelişir. Kitleler çıkarlarına sahip çıktıkça, şu veya bu şekilde egemen sınıflarla ve onların iktidarı ile karşı karşıya gelmek zorunda kalırlar. Bu durum ise onların sosyalist siyasal eğitimi için son derece elverişli bir zemin oluşturur.

En geniş yığınları biraraya getirebilmeleri için ise, **KÖ**'nin en başta şu özelliklere sahip olması gerekir; sendikal olmalıdır; elden geldikçe yasal olmalıdır; demokratik olmalıdır.

Geniş yığınların kendisine yönelmesini sağlamak için her bir **KÖ**'nün, çatısı altında toplamak istediği kitleye, onların kendi örgütü olduğunu, çıkarlarının bu çatı altında toplanmakta olduğunu gösterebilmesi gerekir. Bu da her şeyden önce pratikte kanıtlanabilecek bir şeydir. O halde **KÖ**, kitlelerin acil, hayati çıkarları ve ihtiyaçları (ekonomik ve siyasi) için kararlı, tutarlı bir mücadele yürütmelidirler.

Egemen sınıfların, kendilerinin sürekli çiğnedikleri yasaların emekçi sınıflar lehine en küçük bir çiğnenmesine, bu yasaların dışına çıkılmasına yönelik her türlü organizasyona karşı ne denli tahammülsüz olduğu; bu türden her adımı nasıl ağır cezalarla ödüllendirdiği bilinen bir şeydir. Bu nedenle geri siyasal bilinç düzeyine sahip geniş yığınların yasa dışına taşan örgütlenmelere karşı çekingenlik gösterecekleri de

açıktır. O halde en geniş kitleyi kucaklamasını istediğimiz KÖ de elden geldikçe yasal olmalıdır. Öte yandan kitlelerin kolay ulaşabilmeleri ve yasal alanın olanaklarından, hareket kolaylıklarından vb. yararlanabilmek açısından da, elden geldikçe yasal olmalıdır. Fakat hemen belirtmek gerekir ki, yasal olmak ile yasalcılık aynı şey değildir. Elden geldikçe yasal olmaya çalışmak yasaları zorlayıcı olmakla çelişmez.

Kitleleri KÖ çatısı altında biraraya getirmek salt onları üye yapmak değildir. Kitlelerin KÖ'ünde kendilerinden bir parça da görebilmeleri gerekir. Bunun yolu da sorunların ele alınmasına, karar sürecine ve yönetime tüm kitlenin katılımını sağlayacak, farklı görüşlerin bir arada bulunmasını sağlayacak, azınlık haklarını koruyacak, son derece demokratik bir karaktere sahip olmaktan geçer. Ama bu merkeziyetçilikten hiçbir eser olmaması gerektiği anlamına da gelmez. KÖ mücadele örgütleri olarak, kitlelerin birliğini zedelemeyecek, aksine mücadeleyi geliştirecek şekilde, canlı-esnek bir merkeziyetçiliğe de sahip olmalıdır.

Gerçekten de, eğer kitlelerin bağrında büyük bir yıkıcı gücün saklı olduğunu görüyorsak; ve bu gücü açığa çıkarmak, fiili bir güce dönüştürmek, bu güç ile öncünün bilinçli yıkıcı gücünü birbirine yakınlaştırmak ve tek bir bütün haline getirmek gibi bir niyetimiz varsa; bu konuda önemli bir araç olabilecek KÖ'nde en başta bu özellikler aranmalıdır. KÖ'nin tüm sorunları (program, tüzük, vs.) bu perspektif ile ele alınmalıdır.

O halde KÖ, politikaya karşı ilgisiz, hatta gerici bazı fikirlere sahip unsurları bile itmeyecek, fakat sosyalizm perspektifi ile de çelişmeyecek bir şekilde kitlelerin ekonomik (akademik) ve siyasal çıkarlarını, taleplerini formüle eden programlara sahip olmalıdır.

Benzer şekilde, KÖ, varlıkları ile kitlelerin birliğine zarar verecek olan faşist maşalar dışında kalan tüm kitleyi; herhangi bir siyasal tercihi olmayanlar ve hatta gerici düşüncelerin etkisinde kalanlar da dahil, KÖ'nin yöneldiği tüm kitleyi üyeliğe kabul edebilen ve elden geldikçe sade bir tüzüğe sahip olmalıdır.

Öte yandan şüphesiz ki, KÖ'nin ne değişmez programları, ne değişmez tüzükleri, ne değişmez belirli bir kalıpları vardır. Her bir ülkede sınıf mücadelesinin gelişim seyri ve tarihsel özellikler ile bağıntılı ola-

rak farklı biçimler alabilir. Belirli bir ülke içerisinde de sınıf mücadelesinin gelişim seyrine bağlı olarak çeşitli biçimler, özellikler kazanabilir. Aynı ülke içerisinde ve aynı zaman kesitinde, değişik alanların KÖ arasında, sorunların farklılığından kaynaklanan- lardan ayrı olarak, hedef kitlenin özgünlükleri nedeniyle de farklılıkların olacağı açıktır.

En geniş yığınları biraraya getirebilmek ve mücadeleye katabilmek için, KÖ'ne en başta bu nitelikleri kazandırmaya çalışmalıyız. Ancak bu nitelikler KÖ'ni kendiliğinden devrim talimgâhları haline getirmez. Bu örgütleri devrim talimgâhları ve devrim kaldıraçları haline getirecek olan komünistlerdir.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, kitlelerin ve egemen sınıfların çıkarları birbirine paralel değildir. Birbiriyle çelişir. Bu çelişki, özellikle de bizim gibi faşist diktatörlük altındaki ülkelerde daha keskin, daha açıktır.

Bilindiği gibi faşizmin Aşil (Achilles) topuğu kitlelere düşmanlığıdır. O kitleler için en yoğun sömürü, en pervasız baskı ve terör demektir. Kitlelerin ekonomik, siyasal, kültürel tam bir cendere içine alınmasıdır. Faşizm bu yolla kitleleri tamamen teslim almak isterken, esasında diğer yandan da çelişkileri keskinleştirir, devrim cephesine patlayıcı madde taşıyıp durur. Kitlelerdeki ekonomik, siyasi mücadele potansiyelini artırır. Bu iki mücadeleyi birbirine iyice yakınlaştırır. Faşist diktatörlük altında, en küçük bir ekonomik istem için girişilen mücadele bile kolaylıkla siyasal mücadeleye dönüşebilir. Yani faşist diktatörlük altında en küçük bir istem bile kitleleri siyasal iktidar ile karşı karşıya getirir. Böylece kitlelerin siyasal eğitimi için son derece elverişli bir ortam sunar.

İşte burada komünistlere düşen, kitlelerin "günlük hayat mücadelesinde yer alarak", onların önüne doğru formüle edilmiş hedefler koyarak ve bu hedefler doğrultusunda onları seferber etmeye çalışarak gerçek liderler, doğru yol göstericiler olduklarını kanıtlamak; onları bu mücadelenin ateşi içerisinde sosyalizmin bilinci ile eğitmektir. Büyük bir özveri, sabır, esneklik ve beceri gerektiren bu çaba, çok çeşitli yollardan geçilmek zorunda da kalınsa, sonuçta, kitleler üzerinde komünistlerin etkinliğinin artması, KÖ yönetimlerinin öncüye yakınlaşması veya tamamen kazanılması şeklinde ürününü verecektir.

***

Ülkemizde, Kitle Örgütleri konusu ele alındığında, işe genellikle, "Sendikalar ve Demokratik Kitle Örgütleri" şeklinde bir ayrım yapılarak başlanır. Sendikalar da kitle örgütleri, hem de en önemli kitle örgütleri olduğuna göre, acaba neden böyle bir ayrıma özellikle gerek görülüyor?

Şüphesiz sendikalar, işçi sınıfının kitle örgütleri olarak diğerlerinden farklı bir öneme ve yere sahiptir. Sendikalar, komünizme kadar gidebilecek olan sınıfı, devrim, sosyalizm ve komünizm mücadelesinde partiye bağlayacak en önemli volan kayışlarıdır. Bu büyük önem ve sendikal alanın özgünlükleri nedeniyle sendikal örgütlenmenin diğer KÖ'nden ayrı olarak ve özel bir ilgi ile ele alınması bir zorunluluktur. Fakat sözü edilen ayrım, acaba sadece sendikaların devrim ve sosyalizm mücadelesindeki büyük önemi ve sendikal alanın özgün sorunları nedeniyle mi yapılıyor?

Hiç sanmıyoruz. Bu ayrım, ilerde de göreceğimiz gibi, daha çok, sendikalar konusunda perdelenme ihtiyacı duyulan ekonomizmi daha açıktan ileri sürebilmek için yapılıyor. Sendikalar dışındaki KÖ'ni düzen örgütleri olarak gören anlayışı ileri sürmede fazla zorlanmamak için, bu ayrım özellikle yapılıyor. Bu yolla, sendikaların ve diğer KÖ'nin kitle örgütleri olarak bazı ortak özelliklere sahip olduğu, hepsinin de farklı önem ve derecelerde olmakla birlikte devrim ve sosyalizm kaldıraçları olarak değerlendirilmesi gerektiği gizlenmek, unutturulmak istenmektedir.

Zaten isimlendirmede, "Kitle Örgütleri"nin başına, adeta çakılıymışçasına "Demokratik" sıfatının eklenmesinin, KÖ'nin düzen içiliğe hapsedilmişliğini vurgulamak gibi bir anlam da var. Ve bu, aşağıda da göreceğimiz gibi, hiç de basit, sınırlı bir kusur değil.

***

Sendikaları diğer KÖ'nden, araya kalın bir duvar çekerek ayıran anlayışın, sınıf mücadelesinin biçimlerine değinirken de, ideolojik ve politik mücadelenin dışında, "ekonomik-demokratik mücadele" diye bir kategoriden söz ettiğini görürüz;

"Ekonomik-demokratik ve politik yapıda..." (Emeğin Bayrağı, s.10, sf. 25)

"DSİM... ekonomik-demokratik, politik ve örgütsel alanda..." (agd, s.8, sf. 14)

"... işçi sınıfımızın ekonomik-demokratik ve politik hak ve özgürlüklerinin..." (agd, s.12, sf. 48)

"Kapitalist toplumda işçi sınıfının mücadelesinin üç temel biçimi vardır:1. Ekonomik-Demokratik Mücadele, 2. İdeolojik Mücadele, 3. Politik Mücadele" (Yeni Çözüm, s.3, sf. 14)

Liste daha da uzatılabilir.

Peki, bu ne anlama geliyor? Bilindiği gibi komünist literatürde sınıf mücadelesinin üç yönünden bahsedilir; ekonomik, politik ve ideolojik mücadele. Oysa yukarıda görüldüğü gibi Türkiyeli devrimciler bu üç biçime birazcık katkıda bulunmuşlar, geliştirmişlerdir. "Ekonomik Mücadele" biçimini "Ekonomik-Demokratik Mücadele" şekline sokmuşlardır. Peki, bu "küçücük" farkın sözünü etmeye değer mi? Bu kadarcık "katkı"da ne kötülük var?

Şüphesiz "ekonomik-demokratik mücadele" sözü kendi başına alındığında, ortada herhangi bir yanlışlık, bir kötülük yoktur. Dahası, KÖ bu temel üzerinde doğup gelişeceklerinden, "ekonomik-demokratik mücadele"den söz etmenin bir gerekliliği de vardır. Ancak sınıf mücadelesinin ideolojik ve politik biçimlerinin yanına, üçüncü kategori olarak "ekonomik mücadele" yerine "ekonomik-demokratik mücadele" diye bir kategori eklenirse, işte o zaman teorik bir yanlış yapılmış olur. Çünkü "politik mücadele" kapsamına girmeyen bir "demokratik mücadele"den bahsetmek saçmalamaktır. "Demokratik Mücadele" denilen şey zaten "politik mücadele"nin kapsamı içerisinde yer alır, onun bir yönünü oluşturur. Politik mücadele sadece iktidarın fethedilmesi, proletarya diktatörlüğünün kurulması için yürütülen mücadele değildir. Mevcut iktidara karşı, onu geriletmek, bazı demokratik kazanımlar elde etmek üzere yürütülen mücadeleler de politik mücadele kategorisi içerisine girer. Dahası faşizmin yıkılması da demokratik mücadelenin çerçevesi içerisine girer ve böylece demokratik mücadeleyi reddedilemeyecek derecede (!) politik bir mücadele yapar. Bu nedenle, yukarıdaki alıntılarda görüldüğü gibi, sanki politik mücadele kapsamına girmeyen bir demokratik mücadele varmış gibi bir tasnif yapmak yanlıştır.

Doğrusu söylediklerimizde yeni ve ilginç olan bir yan yok. *Ne Yapmalı*'yı okuyan herkes bunları bilir. Peki, o halde, neden bu yanlışla bu kadar sık karşılaşıyoruz?

Bunun, en genel planda teorik sığlık ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Ama bu tek başına yeterli bir açıklama olmaz. Bu yanlışın hangi ihtiyaçla ve nereden körüklendiğini, hangi topraktan beslendiğini de görebilmeliyiz.

Yukarıda işaret ettiğimiz tasniflendirmenin hemen yanı başında şöyle cümleler uzanır;

"Ekonomik-demokratik mücadele örgütleri olarak sendikalar..." "Politik mücadelenin örgütü işçi sınıfı partisidir." (*Yeni Öncü*, s.21, sf. 103)

"...DKÖ'lerin düzen değiştirici örgütler olduğu sonucu çıkmaz elbette." (*Yeni Öncü*, s.10, sf. 16)

"Anarşistler, sendikaları kapitalist düzeni ortadan kaldırmanın araçları olarak görürlerken..." (*Yeni Öncü*, s.3, sf. 20)

"Sendikalar işçi sınıfının ekonomik-demokratik mücadele örgütleridir," "Politik mücadele parti vasıtasıyla verilir." (*Yeni Çözüm*, s.3, sf. 14,15)

"Bütün bu ekonomik-demokratik mücadele örgütlerine DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ (DKÖ) diyoruz." "Emekçilerin ikinci ve esas mücadele biçimi POLİTİK MÜCADELE'dir." "İşçi sınıfı ve emekçilerin bu mücadeledeki örgütleri İŞÇİ SINIFI PARTİSİ'dir." (*Mücadele Yayınları*, Eğitim Dizisi:1, sf. 31-32)

Bazı nüans farkları olmakla birlikte söylenenler şudur; sınıf mücadelesinde "politik mücadele" görevi partiye aittir. "Ekonomik-demokratik mücadele" görevi ise sendikalar ve "demokratik kitle örgütleri"nin omuzundadır. Fakat buradaki "demokratik mücadele" düzen sınırlarının dışına taşmayan bir "demokratik mücadele"dir. "Demokratik mücadele" görevinin içine faşizmin yıkılması görevi girmez. "DKÖ'lerin düzen değiştirici örgütler olduğu sonucu çıkmaz" (!). Ancak "Anarşistler, sendikaları kapitalist düzeni ortadan kaldırmanın araçları olarak görürler"(!). Sözün kısası sendikalar ve "DKÖ"leri düzen sınırlarını aşmayacak ölçüde siyasal mücadele yürütebilirler. Yani reformcu örgütlerdir.

Demek ki, politik mücadele kapsamına girmeyen bir "demokratik mücadele" kategorisi boşuna üretilmemiş. Bu "katkı", parti ile KÖ arasındaki işte bu "iş bölümünün" ihtiyacına karşılık vermektedir. Böylece, hem KÖ'ne sadece "ekonomik mücadele" görevi yükleyen ekonomistler olmaktan kurtulunmuş olunuyor(!), hem de KÖ'ne politik mücadele görevi verilmemiş olunuyor.

Burada hemen göze çarpan, ekonomik ve siyasi mücadele arasına bir duvar çekilmesidir. Politikanın yoğunlaşmış ekonomi olduğunun, ekonomik ve politik mücadelenin bir bütünün farklı yönleri olduğunun, birinin diğerinden koparılamayacağının anlaşılmamış olduğudur. Evet, herkesin de belirttiği gibi, partinin politik mücadele aracı olduğu doğrudur. Ama bu partinin ekonomik mücadelede yerinin olmadığı anlamına gelmez. Tam aksine, parti işçi sınıfının hem ekonomik tam kurtuluşu için, hem de yakın ekonomik çıkarları için en tutarlı bir şekilde mücadele eder.

Öbür yandan, KÖ'nin kitlelerin ekonomik-demokratik talepleri üzerinde yükselen, bu mücadeleyi omuzlayan örgütler olduğu da doğrudur. KÖ'nin şahsında bu acil, güncel istemlerine ulaşabilmenin araçlarını gördükleri için, en geniş yığınlar onun çatısı altında biraraya gelirler. Biz komünistler de KÖ'ni bu yönü ile görür, değerlendiririz. Fakat biz, KÖ'nin şahsında bambaşka bir şeyi de görürüz. Baş tarafta da belirttiğimiz gibi, onlar bizim gözümüzde aynı zamanda devrim talimhaneleridir. Kitlelere sosyalizm bilincini taşımanın, onları devrime hazırlamanın ve seferber edebilmenin araçlarıdır. Onlar bizim gözümüzde devrim kaldıraçlarıdır. Ve bizim için özellikle önemli olan yan da burasıdır. Oysa yukarıdaki alıntılarda eksik olan işte tam da bu perspektiftir. Yani KÖ'nin salt düzen içi örgütler olarak görülmesidir.

Haksızlık etmemek için, KÖ'nin rolünün darlaştırılışının, sendikalar söz konusu olduğunda bu boyutlara ulaşmadığını belirtmeliyiz. Sözde "sınıf sendikacılığı" savunulur, "sınıf sendikalarının sosyalizm okulları olduğu", "kapitalizmi yıkmayı hedeflemesi gerektiği" vs. de söylenir. Fakat yukarıdaki örnek alıntılardan da anlaşılacağı üzere bu tür perdeler alttaki kamburun ikide bir, bir taraflardan görünmesini engelleyemez. Daha çok kitap özeti olarak kalır. Sonuçta "sendikalar" yine "ekonomik-demokratik mücadele örgütleridir"!

Tabii ki hiçbir KÖ kendiliğinden bir devrim kaldıracı, devrimin araçlarından biri haline gelmez. Komünistler, devrimciler onu belirli bir yönde eğitip geliştirmezlerse reformcu bir aygıt, düzen içi bir aygıt, dahası iktidarın elinde bir silah olmaktan kurtulamaz. Fakat komünistlerin sabırlı, kararlı bir mücadele ile bu örgütler üzerinde etkinliklerini artırarak ve bu örgütleri, kitleleri kendi pratikleri içinde eğitmenin giderek onları daha ileri mücadelelere ve devrim ayaklanmalarına seferber edebilmenin araçları haline getirmeleri neden mümkün olmasın? Buna inanmamak, kitlelerin politik mücadele yeteneğine güvenmemektir. Ekonomizmdir.

Ekonomizm sadece ekonomik mücadele ile politik mücadeleyi birbirinden koparmak, ekonomik mücadele görevini işçilere, politik mücadeleyi aydın öncülere vermek değildir. Evet, ekonomizmin özü budur. Fakat kitlelerin rolünü, "demokratik mücadele" adı altında düzen sınırlarını aşmayan bir politik mücadele ile sınırlamak da ekonomizmdir.

Bu nokta, yani ekonomizm, yani kitlelerin devrim yeteneğine inançsızlık, yani kitleleri politik mücadele zahmetinden kurtarma(!), maceracılığın ve sağ oportünizmin kesişme noktasıdır. KÖ'ni "ekonomik-demokratik mücadele"ye hapseden bu ekonomist teorinin üretim merkezi, ülkemiz dününde egemen olan sosyalizm perspektifinden yoksun, halkçı sağ oportünizm ve küçük burjuva maceracılığı olmuştur.

Devrime inançsız sağ oportünizm için, kitlelerin kendi pratikleri içerisinde devrimci siyasal eğitimi diye bir şey zaten söz konusu olamazdı. Doğal olarak KÖ'ne de "ekonomik-demokratik mücadele"nin ötesine geçen bir rol biçemezlerdi.

Kitleleri kendi pratikleri içerisinde eğitme gibi bir perspektife sahip olmayan sol ekonomizm için ise, yığınlara politik bilinç taşımanın esas yolu, "öncü"nün gerçekleştireceği heyecanlandırıcı eylemlerdi. "Öncü" bu eylemlerle bilinç taşıyacağına göre kitlelere, KÖ'ne düşen de kendi "ekonomik-demokratik mücadele"lerini vermek idi.

Fakat sol ve sağ'ı sadece aynı kökten çıkan iki dal olarak görmemek gerekir. Sol bir bakıma da sağ'dır. Veya kolayca sağ'a dönüşebilir. Tabii tersi de geçerlidir. Nitekim dün aynı sol, KÖ'ne partinin rolünü de verebilmiştir.

Bugün de KÖ'nün rolünü "ekonomik-demokratik mücadele" ile sınırlayan görüşler sosyalizm perspektifinden yoksun maceracılık ve sağ oportünizm tarafından körüklenmektedir. Ve böylece sol ve sağ bu konuda reformculuk noktasında buluşmaktadır. Çünkü KÖ'nin şahsında devrimin aletlerini görüp görmemek, bu konuda devrimci veya reformcu bir konumda olmak demektir. Ve doğal olarak farklı sonuçlar üretir. Burada sorun bir hammaddeyi biçimlendirme, değerlendirme sorunudur. Reformcu da devrimci de aynı işlenmemiş maddeden hareket edecektir. Ama her biri kendi perspektifine göre, kendi amacına uygun farklı farklı aletler üretecektir. Birisi bir reform aleti -veya hiçbir işe yaramaz kuru bir dal- elde edecektir, diğeri bir devrim manivelası.

***

Kitlelerin politik mücadele işlevini tam olarak görüp görmemek, KÖ'nin rolünü reformculuk ile sınırlayıp sınırlamamak, doğal olarak KÖ ile ilgili en temel ilkeler konusunda da farklı yaklaşımlara yol açacaktır.

Örneğin sağ oportünizm tarafından, kitlesel olmak adına kitlelerin birliğini yıkacak olan faşistlere bile kapı aralanır, mücadele perspektifi ekonomik-akademik alana hapsedilmeye çalışılır; yasallık adına yasaları hiç zorlamayan vıcık vıcık bir yasalcılık yapılır; demokratiklik adına faşist fikirlere de demokrasi istenir veya merkeziyetçiliği, her türlü disiplini reddeden anarşizan şekilsizliğe, dağınıklığa davetiye çıkarılır, vb.

Kitlelerin tabandaki birliğini sağlamanın, birlikte mücadeleye seferber etmenin ve onları kendi pratikleri içerisinde eğitmenin önemini tam olarak kavrayamayan sol ekonomizm ise; KÖ'ni salt kadro devşirme alanları olarak görür. Tabanda bölünmeler yaratmak pahasına da olsa, kendi uzantısı (şubesi) örgütlenmelere yönelir. Parti ve KÖ çalışmasını birbirine karıştırır. KÖ'ni salt "ekonomik-demokratik mücadele"ye hapseder, fakat bu kolaylıkla tam tersine KÖ'ne partinin rolünü yüklemeye dönüşebilir. Geniş demokrasi yerine kendi sultasını dayatmaya kalkışır. Kitleleri tehdit ile "eyleme çekme"yi bir yol olarak görür. İlkelilik adına kitleler için soyut gelebilecek bazı ilkeleri dayatmaya kalkışır, vs.

Şüphesiz biz komünistler de KÖ içerisinden kadrolar çıkarmaya, KÖ üzerinde etkinlik kurmaya, onu öncüye en sıkı şekilde bağlamaya çalışırız. Her akımın böyle bir çaba içerisinde olması da doğaldır. Ancak burada önemli olan bunun hangi perspektifle yapıldığı, kitlelerin mücadeleci birliğinin yükseltilip yükseltilmediğidir. Örneğin, reformcu bir sendikanın içerisinden sınıf sendikasının doğması şeklinde, daha gelişkin bir alete ulaşmak için bölünmelere gidilmesi de mümkündür. Ama tabii böyle bir durumda da kitlelerin tabandaki daha geniş birliği için, işçi meclisleri türünden araçlar değerlendirilir.

Önceden de belirttiğimiz gibi, sözü edilen sol veya sağ rahatsızlıkların birbirini tamamen dıştaladığı da sanılmamalıdır. Aynı bedende ikisi birlikte bulunabilir veya birinin yerini diğeri kolayca alabilir.

Konu ile ilgili yanlış yaklaşımların örneklerini etrafımızda bolca görebiliriz. Ama biz birkaç örnekle yetineceğiz.

İlk örneği, oportünizmini Marksist lafız arkasına saklamak için büyük çaba sarf eden bir akımdan vermek istiyoruz. *Özgürlük Dünyası* şöyle yazıyor;

"...bir kitle örgütünün demokratik niteliğinin özü onun kitleleri içinde barındırıyor olmasından kaynaklanır." (s.21,sf. 47)

Söylenen çok açık; "bir kitle örgütünün demokratik niteliği" "kitleleri içinde barındırıyor olmasından kaynaklanır."! (Alıntıdaki altı çizili 'özü' kelimesinin anlamı, değiştirici bir yanı yoktur.) Demokrasi, erk'in halkın elinde olmasıdır. Ama bir organizasyon içinde halk kitlelerinin bulunması erk'in de onda olmasını kendiliğinden, peşi sıra getirir mi? Tarih kitleleri içinde barındırdığı halde erk'in kitlelerde olmadığı birçok organizasyona tanık olmuştur. Örneğin, başkalarına "Kimse 'beni tarih etkilemez' diye düşünmesin" diye öğüt veren yazar, acaba Mussolini ve Hitler'in faşist kitle sendikalarına, bir zamanların Amsterdam Enternasyonali'ne ne der? Uzağa gitmeye de gerek yok. Türk-İş örneği gözümüzün önünde duruyor. Eğer kitlelerin varlığı bir örgüte kendiliğinden demokratik nitelik verebilseydi, biz komünistlerin, KÖ'ne demokratik bir karakter kazandırabilmek için özel bir dikkat, çaba göstermemize hiç gerek kalmazdı. İşlerimiz çok daha kolaylaşırdı. Hayır, kitlelerin varlığı, kendi başına bir örgüte demokratik nitelik kazandırmaz. Kitleleri içinde barındırıyor olmasına rağmen bir örgüt pekâlâ faşist, gerici, bürokratik olabilir.

Peki, ama *Özgürlük Dünyası* yazarı da bunları bilir. O halde yukarıdaki sözler kazara söylenmiş olmaz mı? Hiç sanmıyoruz. İnsan eklektizmde istikrarlı bir akımın ferdi olunca birbirini çelen şeyleri rahatlıkla söyleyebilir. Ayrıca, yarına da uzanacağa benzeyen bu kitle yağcılığının kökleri dün de vardı. Bugün de teorileştirilmeye çalışılıyor.

Yazar, alıntı yaptığımız yazıda, sendikal alanla ilgili (genel olarak **KÖ** ile ilgili boyutu da var) geçmişteki, kitleleri bölücü, sekter, küçük burjuva çizgilerini en az zayiatla kurtarma operasyonuna girişiyor. Güya iddiaya göre, geçmişte "**yanlış politikaların**" yanında doğru politikalar da vardı! Dünkü çizgi, yanlışları da olan Marksist-Leninist bir çizgi idi! O halde görev yanlışları atıp doğru özü geliştirmektir! Ve işte geliştirilecek "**doğru**";

"1970'li yılların ortasında sendikal mücadele içindeki günün en önemli sorununun 'sendikal demokrasi' olduğu saptamasını yapan Marksist-Leninist hareket, politikasını 'İşçiler Sendika Yönetimine' sloganı etrafında açıkladı." (s.20,sf. 28)

Demek ki "**kitleleri içinde barındırıyor olması**", yazara göre de bir **KÖ**'ne kendiliğinden demokrasi getirmiyormuş. "Sendikal demokrasi"nin yolu "**İşçiler(in) Sendika Yönetimine**" gelmesinden geçiyormuş. **"Marksist-Leninist hareket"** bunu **"1970'li yılların ortasında"** açıklamış! **"İşçiler Sendika Yönetimine"** gelecek, **"sendikal demokrasi"**nin de yolu açılacak! Ne güzel!

İkinci alıntı da ilki ile aynı kitle yağcılığı özüne sahip. Ama biraz inceltilmiş. Demek ki ilki de bir kalem sürçmesi değilmiş.

"İşçiler Sendika Yönetimine" sloganının kitlelerin geri bilincini okşayıcı niteliği ortada. Bu nedenle kolayca tutunabilir de. (Ayrıca belirtelim ki, bu, yazarın sandığı gibi, sloganın doğruluğunu göstermez.) Ancak bu yolla hiç de sendikalara demokrasi getirilmiş olunmaz. Sadece işçilerin içinden yeni yeni bürokratlar üretiriz. Nitekim bugünkü bürokrat yöneticiler de sınıfın içinden geldiler. "Sendikal demokrasi" salt yönetim değişikliği ile elde edilebilecek bir şey değildir. "Sendikal demokrasi"ye ancak devrimci dönüşüm ile, sendikaların mücadele araçlarına dönüştürülmesi ile; bunun için de mevcut bürokratik yönetim kastlarına ve bütün mekanizmaya karşı dişe diş

bir mücadele verilerek ulaşılabilir. Bu kavgayı da ancak komünistler, devrimciler verebilir.

İşin daha da ilginç yanı, arkadaşlar bir yandan bu sloganı atarlarken, diğer yandan da kastlaşmış bürokratik yönetimlerin yıkılamayacağı fikrini ileri sürerek, kendi "**sendika**" dükkanlarını açmayı genel politika haline getirmişlerdi. Hem kastlaşmış bürokratik yönetimlerin yıkılamayacağını ileri sürerek -ki bu görüşün temelinde proletaryaya inançsızlık vardır- yılgınlığı yayıyorlardı, hem de "**İşçiler(in) Sendika Yönetimine**" gelmesi ile kendiliğinden "sendikal demokrasi"ye ulaşılabileceği hayalini yayıyorlardı. Bu da Marksist-Leninist sendikal çizgi oluyordu. Acaba "**Marksist-Leninist hareket**"in yıkılmaz dediği kastlaşmış yapıları işçiler kendiliğinden nasıl yıkacaklardı!

Ayrıca, geri bilince hitap eden bu slogan, her tür profesyonel sendikacılığı hedefleyen bir niteliğe de sahiptir. Oysa kitlelerin deneyimli, profesyonel sendika liderlerine çok büyük ihtiyacı vardır. Ve komünistler, kitleleri, devrimci profesyonel yöneticilere sıkıca sahip çıkmaları için de eğitmekle yükümlüdürler. Her tür profesyonel sendikacılığa karşı tepki geliştirici olmaktan özenle kaçınılmalıdır. Nitekim 12 Eylül faşizminin, sendika ağalığını hedefliyormuş maskesi altında, her tür profesyonel sendikacılığa karşı yoğun bir saldırı yöneltmesi ve yöneticilik süresini kısaltmaya kalkışması oldukça anlamlıdır. Biz komünistlerin oklarımızı yöneltmemiz gereken hedef, genel olarak profesyonel sendikacılık olamaz. Biz sadece bürokratik sendikacılığı ve bürokrat yöneticileri hedefleriz. Bunun için de sloganımız, Komünist Enternasyonal'in önerdiği, vurguladığı slogan olmalıdır; "**Hain Bürokratlar Proletaryanın Saflarından Defolun!**" veya "**Bürokrat Yöneticilere Hayır!**" vb. türünden aynı özde sloganlar.*

İkinci örneğimizi, "anti faşizm", "anti emperyalizm" ve "anti sömürgecilik" ya da geçmişte "anti sosyal emperyalizm" ve türü ilkeler dayatmakta ifadesini bulan anlayışlar oluşturacak.

*Özgürlük Dünyası'nın dünkü oportünist sendikal çizgilerini aklamak için giriştiği atraksiyonlar bu kadarla sınırlı değil tabii. Örneğin şunu da diyebiliyor; " Sadece Marksist hareket, Türk-İş içinde çalışmayı da bir görev olarak görmüştü." (s.21, sf:52) İnsan ne söyleyeceğini şaşırıyor!

Burada insanın aklına gelen ilk soru şu oluyor; az ya da çok gelişmiş bir siyasal bilinci gerektiren bu tür ilkeleri dayatan anlayışların sahipleri, böylesi ilkeler dayatarak gençlik kitlesinin bir çatı altında toplanabileceğini ciddi olarak düşünüyorlar mı? Veya bu anlayış sahipleri bu ilkeleri sendikalar ve diğer kitle örgütleri ile ilgili olarak da dayatabilirler mi?

Lenin, "İşverenlere ve hükümete karşı savaşım için birleşmenin gereğini anlayan her işçi, sendikalara girebilmelidir," (*Ne Yapmalı*, sf.124) diyordu. Yani Lenin'e göre, sendikalara üye olabilmesi için bir işçinin siyasal bilinç yönünden belirli bir yol almış olması gerekmiyordu. Günlük çıkarları, hayati istemleri nedeniyle işverenlere ve hükümete karşı (hükümet ve devlet aynı şey değildir) birlikte mücadele etmenin gereğini anlayan her işçi üye olabilirdi. Hatta Dimitrov, "Günlük çıkarlar etrafında kümelenmiş olan kişiler kendilerine, politikaya karşı kayıtsız kişiler ya da faşizmin destekleyicileri gözüyle baksalar bile hiç korkmamalıyız," (*Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, sf.176) diyordu. Yani bu tür kişilerin de **KÖ**'ne üye kabul edilebileceğini söylüyordu. Ve şöyle devam ediyordu; "Bizim için önemli olan onları harekete sokmaktır. Bunun için belki başlangıçta faşizme karşı savaş sloganı atmayacağız ortaya. Ne var ki hareket özü itibariyle anti-faşist bir harekettir ve bu kitleleri faşist diktatörlükle karşı karşıya getirecektir." (agy)

KÖ'nde sözünü ettiğimiz türden siyasal ilkeler dayatılmaması gereğini savunanları "oportünizm"le eleştiren sahiplerinin ölçüleri ile konuşacak olursak, hem **Lenin** hem de **Dimitrov** burada fena halde "ilke"sizlik içerisindedirler. Çünkü üyelik için pek bir siyasal ilke dayatmıyorlar.

Fakat bu tür eleştiricilere bir soru daha sormak gerekiyor: Sizler kitle örgütü kurmak üzere yola çıkıyorsunuz. Peki, ama bu kadar bilinçli kitleyi nereden bulacaksınız? Çünkü antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci ya da anti sosyal emperyalist olmak belirli bir siyasal bilinci gerektirir. Ayrıca devrimci kesimler içinde bile sömürgecilik ve sosyal emperyalizm olgusunu kabul etmeyen önemli bir kesim vardır. Sırf anti sömürgecilik ya da anti sosyal emperyalizm ilkesini kabul etmiyorlar diye, onlarla aynı **KÖ** çatısı altında biraraya gelmemek akıl işi midir? Üstelik de, 12 Eylül yenilgisinin moral tahribatının henüz

aşılamadığı, bir derneğe üye bile olmanın hala cesaret sorunu olduğu gençlik kitlesinin çok sınırlı bir kesiminin bu cesareti gösterebildiği bugün? Gençliğin geri kesimlerini ileri çekecek bu sınırlı güçleri de bölerek iyice halsiz bırakmanın, devrimci mücadelenin apaçık zararına olduğu ortada değil midir? Tüm bunlar bizi şu sonuca götürür; söz konusu anlayış ve bu temelde yükselen eleştiriler, **KÖ** konusunda ilkeli bir yaklaşımın değil, sol görünümlü bir hamlığın ifadesidir.

Öte yandan *Emeğin Bayrağı* dergisinin 34.sayısında Devrimci Sosyalist Gençlik Hareketi'nin düşüncelerinin sunulduğu bir yazıda, "demokratik-merkeziyetçilik"in **KÖ**'nin ilkesi olamayacağı ileri sürülüyor. (Ki bu görüş *Emeğin Bayrağı*'nın da sıkça vurguladığı bir görüştür. Şüphesiz ki, **KÖ**'nde partilerdeki gibi bir demokratik merkeziyetçilik olmaz. Ancak örgütün ortaya çıktığı her yerde şu veya bu biçimde de merkeziyetçilik de ortaya çıkar. Dahası kitleleri devrimci talimden geçirmeyi, onları disiplinli bir devrim ordusu olarak safa sokmayı görev bilmiş komünistler olarak, genel bir merkeziyetçilik aleyhtarlığı yapmak bize düşmez. Ayrıca komünist önderlerin her yeri geldiğinde **KÖ**'nde disiplinin yükseltilmesinin önemine vurgu yapmaları bizim için uyarıcıdır. **KÖ**'de de demokratik merkeziyetçilik ilkesi olmalıdır. Fakat burada, bu ilke bir partidekinden çok farklı bir anlama sahiptir. **KÖ**'nde demokrasi son derece geniş, buna karşın merkeziyetçilik daha sınırlıdır. Öte yandan süreç içinde faaliyetlerin gelişimine, girişilen eylemlerin karakterine ve aldığı boyutlara vs. bağlı olarak yükselen veya alçalan bir özelliği vardır. Yani büyük ölçüde esneklik gösterir. Eylem aynı zamanda disiplin demektir. Bu nedenle, eylem anlarında merkezi yan kendini hissettirecek şekilde ortaya çıkar. Örneğin bir sendikanın bir grev kararı aldığını düşünelim. Acaba grev kararı alan sendikaya, merkeziyetçiliğin olmaması gerektiği fikrini kim öğütlerdi? Bay kapitalist böyle bir öneriyi nasıl karşılardı? Hayır, kitlelerin nabzı elde tutuldukça, onların bilincine hitap edildikçe, ölçülülük-esneklik unutulmadıkça, azınlık görüşler üzerinde despotizme dönüşmedikçe, geniş bir demokrasi ile birleştirildikçe, merkeziyetçiliğin korkulacak bir yanı yoktur. Aksine gereklidir.

Bu yazı TİKB Merkez Yayın Organı Orak-Çekiç dergisinin Mart-Nisan 1991 tarihli 76.sayısından alınmıştır. Devrimci Proletarya, s.3, 1991

Sosyalizmde Sınıf Mücadelesi ve Kapitalist Restorasyon

Marksistler açısından, kapitalist restorasyon sorunu ile ilgili tartışmaların, doğrudan veya dolaylı, sınıf mücadelesinin tüm temel sorunları üzerine bir tartışma olduğu açıktır. Felsefeden devlet konusuna, emperyalizmin tahlilinden örgütlenmeye kadar hemen hiçbir konu yoktur ki, bu tartışmanın dışında kalsın. Biz bu yazımızda, soruna, sosyalist toplumda sınıf mücadelesi açısından yaklaşmaya çalışacağız.

Sosyalist toplum aşamasında kapitalizme geri dönüş, -emperyalist askeri müdahaleler dışında- mümkün müdür? Bugün, bu soruyu sormaya kalkışan birisinin akli durumundan -haklı olarak- şüphe edilir. Oysa kısa süre öncesine kadar, kapitalist restorasyon tartışmalarının etrafında döndüğü temel sorunlardan birisi buydu. Ve sorun, sosyalist toplumda geriye dönüşe yol açacak faktörlerin, sınıfsal çelişkilerin olup olmadığı; bir başka deyişle, sosyalist toplumun başlıca itici güçlerinden birisinin sınıf mücadelesi olup olmadığı tartışmasını da içeriyordu.

Modern revizyonistler bu soruya kesin bir dille olumsuz yanıt veriyorlardı. Onlara göre sosyalist toplumdan geriye dönüş kesinlikle söz konusu olamazdı. Troçkist ve ortayolcu akımlar ise geriye dönüşü, bir karşı ayaklanma şartına bağlıyorlardı. Bu akımlara göre, sözde geriye dönüş ancak silahlı bir ayaklanma sonucu gerçekleşebilirdi. Ama bu akımların teorileri de özünde geriye dönüş olasılığını reddediyordu.

Bu üç akım, kısa bir süre öncesine kadar, kapitalist restorasyon tezine karşı fiilen ortak bir cephede buluşmuşlardı. 80'li yıllar sona ererken bu cephe de tükendi. Bugün artık, sosyalizm maskesini bir yana atıp kapitalizmle sosyalizmi evlendirmeyi öneren ve bunun için kolları sıvayan modern revizyonistler dışında -bir zamanlar modern revizyonizmden bayilik kapmaya çalışan kimileri de içinde olmak üzere- hemen herkes herhangi bir şart ileri sürmeyi de bir yana bıra-

karak, kapitalist restorasyon kavramını literatürüne katmış bulunuyor. Fakat bu durum, söz konusu akımların teorik gelişimleri sonucu ortaya çıkan bir durum değildir. Hepsi de temel tezlerini olduğu gibi koruyor. Yaptıkları, sadece gerçeğin önünde diz çöküştür. Artık reddedilemez hale gelen bir olguya teslim oluştur. Bu akımların kapitalist restorasyon kavramını temel tezlerine yamamaya çalışmaları ise ortaya garip kapitalist restorasyon teorileri çıkarmaktadır.

Marks ve Engels, Komünist Manifesto'da, "*Şimdiye kadarki toplumların tarihi, sınıf savaşımları tarihidir,*" diyorlardı. (Daha sonra Engels, ilkel komünal toplumların bu genellemenin dışında kaldığına dair bir not düşmüştü.) Sınıfların tamamen ortadan kalktığı komünist topluma kadar da sınıf savaşları tarihi olmaya devam edecektir. Buna karşın, yukarıda işaret ettiğimiz gibi -bir zamanların sosyalist ülkeleriyle ilgili- sınıf savaşı zemini üzerinde yükselmeyen tahlilleriyle modern revizyonistler, Troçkistler ve ortayolcular sınıflarüstü bir tarihçilik pozisyonundadırlar. Marksizmin uzağındadırlar. Sosyalist toplumdaki sınıflar ve sınıf savaşı gerçeğini reddetmek veya üzerini örtmekle objektif olarak sınıf işbirliği çizgisinde buluşmaktadırlar. Ki, bu nokta her tür oportünizmin buluşma noktasıdır. Lenin'in vurguladığı gibi, "*Oportünizmde önemli olan, sınıfların işbirliği fikridir.*" (Proletarya Diktatörlüğü ve Dönek Kautsky, sf. 166-167)

Sosyalist toplumda sınıflar ve sınıf mücadelesi nasıl bir gerçekliğe sahiptir?

Sosyalist toplum, komünizmin, kendi özünün doğup geliştiği, ama içinden çıktığı toplumun da izlerini taşıyan ön aşamasıdır. Komünist bir öze sahiptir, ancak bu, kapitalizmden miras aldığı malzemelerle kurulmuş bir komünizm olduğu için, henüz zayıf, gelişmeye muhtaç bir özdür. Birisi gelişip serpildikçe diğeri yok olacaktır. Sınıfsal planda ise bu, dişe diş bir mücadele ile sınıfların yok oluşunun yaşandığı bir süreçtir.

Tarihin son sınıflarının bu yok oluş sürecini daha iyi anlayabilmek açısından, onların doğuş süreci ile ilgili kısa bir hatırlatma yararlı olacaktır. Bundan da önce ise, diyalektik gelişim teorisinin temel bazı özelliklerine değinmek gerekmektedir.

Diyalektiğe göre, her şey diğer her şeyle "*katmerli ve çeşitli bağıntılar*" içerisindedir. Bu nedenle bir şey kendi yaşamını, gelişimini, bu ilişkiler, bu koşullar altında gerçekleştirir. Dış koşullar onun hareketine şu veya bu yönde, şu veya bu derecede etkide bulunur. Ancak bir şeyin gelişimini asıl belirleyen faktör, o şeyin kendi iç çelişkisidir. Her *BİR* ikiye bölünendir, karşıtların birliğidir. Karşıtların çatışmalı birliğidir. "*Her türlü hayatın ve her türlü hareketin kökü*" de şeylerin özlerindeki işte bu çelişkidir. "*Gelişim karşıtların mücadelesidir.*"

Engels'in ifadesiyle diyalektik hareket, "*doğanın her yerinde kendini gösteren ve karşıtların sürekli çatışması ve bunların sonal olarak, birbirlerine ya da daha yüksek biçimlere geçmeleri yoluyla doğanın yaşamını belirleyen hareket*"tir. (Doğanın Diyalektiği, sf. 268) Zıtlar birlikte doğarlar;* birbirleri ile mücadele eder, birbirlerini dıştalarlar; ve bu mücadele içerisinde birbirlerine veya gelişim derecesi açısından daha üst basamaktaki "*kendi başkaları*"na, "*kendi olmayan*"lara dönüşürler. Zıtların yüksek biçimlere dönüşmeleri, Marx'ın "*iki çelişik yanın... yeni bir kategori içinde eriyip kaynaşmaları*" dediği şeydir. Böylece bir karşıtlar çifti yerlerini yeni karşıtlara bırakırlarken, bir kategorinin yerini de yeni bir kategori almış olur. Her yeni *BİR* kendine has zıtlarla birlikte yaşama adım atar.

Karşıtların "*birbirlerine ya da daha yüksek biçimler*"e dönüşmeleri, yine Engels'in ifadesiyle, "*bütün ayrımların ara basamaklarda bir araya geldiği, bütün karşıtların ara halkalar yoluyla birbirine geçtiği*" (Doğanın Diyalektiği, sf. 270) bir derecelenmeyi de içerir. Bu durum, şeyleri "*hem bu, hem şu*" diye tanımlayabilmemizin nedenidir. Hatta karşıtların birbirlerini nötrleştirecek denli iç içe geçmeleri de, birbirine dönüşmenin bir basamağı olarak mümkündür. Ancak bu denge durumları geçicidir. Kısa süreler dışında, iç içe geçen karşıtlardan birisi egemendir ve o şeye damgasını vurur. Bu da şeyleri "*ya şu, ya bu*" diye tanımlamamızın nedenidir.

Şeylerin karşıtlarına veya daha yüksek biçimlere dönüşmesi süreçleri, hem aynı şey hem de farklı şeyler olan nicel ve nitel hareketlerin birbirini

* Örneğin yeni-eski karşıtları bile bir açıdan yaşıt değilken bir açıdan da yaşıttır. Bir şey yeni adını aldığı gün bir başkası eski adını ve niteliğini kazanır.

tamamlaması şeklinde olur. Önce, bir şeyin kimi öğeleri kendi karşıtına dönüşür. Böylece karşıtını potansiyel olarak içinde taşıyan o şeyin bağrında kendi karşıtı doğup gelişir. Bir şeyin bağrında kendi karşıtının doğması, hem nicel hem de nitel bir harekettir. Şeyin bütünü açısından sadece nicel bir harekettir, ama karşıtına dönüşen öğe açısından nitel bir harekettir.* Gelişim, bütünün nitel dönüşümü ile yeni bir sürece girer. Şeylerin hem nitel hem de nicel hareket şeklindeki bu yaşam biçimi, "bütün ayrımların ara basamaklarda bir araya geldiği, bütün karşıtların ara halkalar yoluyla birbirine geçtiği" bir derecelenmenin nedenidir.

Bu durumu şöyle de ifade edebiliriz; diyalektik gelişim teorisine göre, bütün süreçler bir oluş-yok oluş sürecidir. Bir şeyin oluşması bir başkasının yok olmasıdır. Bir şeyler oluşurken bir diğerleri yok olurlar. Böylece bütün kategoriler, bütün süreçler, yan yana duran vagonlar gibi bir diziliş değil, iç içe geçen, birbirinin içine uzanan bir sıralanış gösterirler.

Aynı iç içe geçişi eski-yeni karşıtlığında da görürüz. Bu karşıtlıkta 'yeni' bir üst kategoriyi temsil eder. Eski kategorinin karşıtları, bir üst derecedeki kendi karşıtlarına dönüşerek, 'yeni'yi yaratırlar. Ancak bu 'yeni'nin bir çırpıda 'eski'nin yerini alması şeklinde olmaz. Önce, 'eski'nin kim karşıt öğeleri yüksek derecedeki "kendi olmayanına" dönüşür. Böylece 'eski'nin bağrında yeni doğar. Sürecin belirli aşamasında 'yeni' egemen hale gelirken, 'eski' de bir süre 'yeni' içinde yaşamaya devam eder. Bir sürecin bir evresinde 'yeni'yi temsil eden kategori, bir başka evresinde 'eski' adını alır ve bu böyle devam eder gider. O halde bütün süreçlerin, eski ve yeni kategorileri arasında, kimi zaman silikleşen kimi zaman da belirginleşip keskinleşen bir çelişki ve mücadeleyi içerdiğini söyleyebiliriz. Yani 'yeni', 'eski'nin kendine yabancılaşan çocuğu, 'eski'nin karşıtları arasındaki mücadelenin ürünü olarak, (daha sonra onun yerini tamamen almak üzere) 'eski'nin zıtlar mücadelesine belirli bir biçimde katılır.

* Süreçleri, kesişen daireler örneğinde olduğu gibi, birçok sistemin iç içe geçişi olarak tasarlarsak, iki farklı sistemin ortak bir unsurunun, her bir sistem için farklı bir anlam taşıyacağı açıktır. Aynı yaklaşımla, kesişen iki platformdan birisi için nitel hareket olan bir değişimin, bir diğeri için nicel hareket anlamına geleceğini düşünmek de zor değildir. Örneğin bir çocuğun doğumu dar çerçevede düşünülünce nitel bir hareketi anlatır. Ama bir ülke nüfusu açısından düşünülünce basit bir nicel değişimdir.

Kolayca anlaşılacağı üzere, 'yeni'nin 'eski' içine uzanan kökleri, gerilere, derinlere uzandıkça incelir, kılcallaşır. Aynı biçimde, 'eski'nin 'yeni' içinde çözülüşü de gittikçe incelen dalları hatırlatır. Yani, her kategori, gelişimin bir evresinde yeni, bir başka evresinde eski olduğuna göre; hem doğuşu hem çözülüşü yaşadığına göre, her iki yana doğru da bir saçaklanış gösterir, adeta bir ağacın kökleri ve dalları gibi. Fakat bu tablo nitel dönüşüm anlarını silikleştirmez. Aksine varsayar. Örneğin bir bebeğin doğumu nitel bir dönüşümdür, ancak onun doğum öncesine uzanan bir yaşamı da vardır. Aynı şekilde ölüm de bir nitel dönüşümdür, buna karşın o bedenin bir süre daha yaşamaya çalışan hücreleri vardır.

Gelişim teorisinin burada özetlenen özellikleri, genel olarak toplumların yaşamında, özel olarak da modern sınıfların oluş ve yok oluş süreçlerinde izlenebilir.

Bilindiği gibi, feodal toplumun özdeviniminin kaynağı senyörler ve serfler arasındaki çelişkiydi. (Belirli bir tarihsel kesitteki üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin sınıfsal plandaki karşılığı.) Üretici güçlerin ve özel mülkiyetin gelişimi ile bağıntılı olarak, feodal toplumun karşıtları arasındaki mücadele içerisinde, feodalizmin bu karşıt öğelerinden kimileri "*kendi başka*"larına, "*kendi olmayan*"lara dönüşmüştü. Ve bunlar modern sınıfların, feodalizmin bağrında doğan ilk öğeleri olmuşlardı. "*Ortaçağın serflerinden*" "*ilk kentlerin ayrıcalıklı kentlileri*" (Seçme Yapıtlar, Marx-Engels, cilt:1, sf. 133) ortaya çıkmış; bu "*ayrıcalıklı kentliler*" ve "*küçük mülk sahibi köylüler, modern burjuvazinin habercileri*" (age, sf. 157) olmuşlardı. Aynı şekilde, "*kentlerde gündelik iş zorunluluğu*" (age, sf. 63) ile kente ulaşan serflerin bir kısmı da proletaryanın ilk öğeleri haline gelmişlerdi. Hatta Marx, "*Roma pleblerinde, ilk önce küçük toprak sahipleri, sonra da, köle sahibi yurttaşlar ile köylüler arasındaki ara durumlarından ötürü gelişmeyen bir proletaryanın ilk öğeleri*"ni (age, sf. 22,23) görmüştü.

Kapitalizmin ilk öğeleri olmakla birlikte, modern sınıfların özellik ve formlarından oldukça uzaktı bu öğeler. Çok büyük ölçüde, içinde bulundukları toplumun özelliklerini taşıyorlardı. Bütün doğumlarda olduğu gibi kirli idiler. Ancak süreç içerisinde bu kılcal kökler kalın-

laşacak, belirginleşecek ve her biri kendine özgü bir evrimden geçerek feodalizmin bağrında burjuvazi v e proletarya sınıfları halini alacaktı.

"*Tek tek bireyler, ancak başka bir sınıfa karşı ortak bir mücadele yürütmek zorunda oldukça bir sınıf meydana getirirler; bunun dışında rekabet içinde birbirine düşmandırlar.*" (age, sf.77) Ortaçağın ezilen bir zümresi olarak gelişen "*feodal burjuvazi krizaliti*", 15.yüzyılın sonlarında yeni deniz yollarının keşfi, dünya ticaretinin gelişmesi, zanaat sanayisinin yerini yapımevi sanayisinin (manüfaktürün) alması gibi olgularla birlikte önemli bir güç haline geldi. Ve feodalizmle derinleşen çelişkileri onu ulusal çapta bir araya getirdi, feodal iktidara karşı siyasal mücadele içerisine soktu. Böylece o her şeyiyle bir sınıf halini aldı. Daha sonra onun "*gösterdiği gelişmeye, bu sınıfın buna denk düşen bir siyasal ilerlemesi eşlik*" etti. Ta ki "*modern temsili devlete, siyasal egemenliği tamamıyla ele aland*" kadar.

Öte yandan "*...burjuvazi, feodal burjuvazi krizalitinden çıktığı, ortaçağ zümresi (ordre) modern sınıf (classe) durumuna dönüştüğü andan başlayarak, burjuvazinin gölgesi olan proletarya, ona durmadan ve kaçınılmaz bir biçimde eşlik*" etti. (Anti-Dühring, sf. 192) Fakat bu proletarya, sadece ekonomik özellikleri nedeniyle bir sınıf kabul edilebilirdi. O, belirli bir ideolojik-siyasal formasyondan oldukça uzak bir sınıftı. Bu anlamda da bir sınıftan çok bir henüz bir zümre idi. Siyasal egemenliğin feodallerin elinde bulunduğunu, yıkılması gereken hedefin bu iktidar olduğunu düşünürsek, bu durumda anlaşılmayacak bir yan da yoktur. Çünkü proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişki henüz yeterince olgunlaşmamıştı. Bu nedenle de proletarya sahneye kendi bağımsız siyasal kimliği ile çıkamazdı. O şimdilik, daha sonra asıl kavgaya girişeceği sınıfı, burjuvaziyi iktidara taşıyacak mücadelenin bir parçasıydı. Burjuvazinin yedeğiydi. Hatta Engels, kısa bir süre için de olsa iktidarı elinde tutmuş olan "*Paris'in varlıksız yığınları*" ile ilgili olarak şöyle yazıyordu; "*Bu varlıksızlar yığınından, yeni bir sınıfın kökeni olarak, yeni yeni ayrılmaya başlayan, bağımsız bir siyasal eyleme henüz tamamen yeteneksiz bulunan proletarya, kendini, kendi kendisine yardıma yeteneksizliği içinde, olsa olsa dışardan, yukardan bir yardım alabilecek, ezilmiş, acı çeken bir zümre olarak gös-*

teriyordu." (age, sf. 412) Bunlardan hareketle şöyle diyebiliriz; proletarya bir açıdan (ekonomik bir kategori olarak) kendi zıtı ile, burjuvazi ile yaşıttır; bir diğer açıdan da (ideolojik-siyasi kimliğine daha geç kavuşmak anlamında da) burjuvaziye nazaran daha genç bir sınıftır.

Burjuvazinin siyasal egemenliği ele geçirmesi ile birlikte yeni bir süreç başlamıştı. Artık toplum kapitalist toplumdu ve burjuvazi, toplumu -proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf savaşının çizdiği sınırlar içerisinde- kendi ihtiyaçlarına göre yeniden biçimlendirecekti. Fakat yenilmiş olan eski de kolayca pes etmeyecekti. Yok olmamak için direnecekti. Hatta İngiliz ve Fransız restorasyon örneklerinde de olduğu gibi, egemenliğini yeniden kurmaya girişecekti.

Tarihin son sınıflarının burada kısaca özetlenen doğuş ve gelişim süreci, onların çözülüş ve yok oluş süreci hakkında da fikir vericidir. Burjuvazi ve proletarya, dünyaya klasik kapitalist toplumlardaki form ve özellikleri ile gelmemeleri gibi, bıçakla kesilircesine bir yok oluşa da uğramayacaklardır. Sınıflı toplum ile sınıfsız komünist toplum arasındaki bir ara halkalanma olan sosyalist toplumda, sınıflar ve sınıf savaşı yeni biçimler, yeni özellikler göstererek komünist topluma kadar devam edecek ve bu savaş içerisinde sınıflar yok oluşlarını yaşayacaklardır.

Her BİR'in kendisine has zıtlara sahip olmasının, onun gelişim sürecine de kendisine has özellikler, biçimler kazandıracağı açıktır. Örneğin köleci toplumdan feodal topluma geçiş süreci ile feodalizmden kapitalizme geçişin farklı özellikler göstermesi tamamen anlaşılır bir şeydir. Dahası, farklı toplumların feodalizmden kapitalizme geçişlerinin farklı farklı olacağı da bellidir. Hal böyle iken, sınıflı kapitalist toplumdan sınıfsız komünist topluma geçişin daha önce yaşanan bir sınıflı toplum biçiminden bir diğerine geçişe göre daha önemli farklılıklar göstereceği herhalde kolayca anlaşılır.

Sosyalizmin, sosyalist devrimin, bir sınıflı toplumun yerine bir diğerini koymak değil, sınıflı toplumu sınıfsız topluma taşımak görevi ile yüklü olması şu temel farklılığa yol açar; daha önceki 'eski'-'yeni' karşıtlıklarında, 'yeni' 'eski'nin içinde ekonomik mekanizmasını da kurarak doğup gelişmişken; 'eski'nin içinde 'eski' ve 'yeni' bu bi-

çimde iç içe geçmişken; komünizmin ön aşaması olan sosyalizm, kendi ekonomik sistemini kapitalizmin bağrında çekirdek halinde de olsa kuramaz. Bu anlamda burjuva egemenliği altında iki sistemin iç içe geçmesi söz konusu olamaz. Ama buna karşın kapitalizm, bir sonraki aşaması sosyalizm olacak şekilde kendi ekonomisini son sınırlarına kadar zorlar; komünizmin maddi ve manevi silahlarının gelişmesi için fidelik rolü oynar; yeninin öğelerini hazırlar.

Proletaryanın iktidarı fethinden sınıfların ortadan kaldırıldığı komünizme kadar geçen dönem ise, kendi içinde çeşitli alt evrelere ayrılmakla birlikte, bütün olarak, iki sistemin iç içe geçtiği, 'yeni'nin egemenliği altında eski-yeni çelişkisinin yaşandığı -tüm ara halkalar gibi- karışık, kirli bir tür ara halkalanmalar dönemidir.

Geçerken belirtelim ki, iktidarın bu fethi, Maoculuğun anladığı biçimde, basit bir egemen yön değişikliği değildir. Proletarya karşıtını, dolayısıyla da kendisini yok etme potansiyel ve yeteneğine sahip bir sınıftır. Bu nedenle onun siyasal iktidarı ele geçirmesi ile, her ikisi de kendi yok oluşlarıyla sonuçlanacak dönüşüm derecelenmesinin ilk basamağına çıkmış olmaktadırlar. Proletarya diktatörlüğü sınıflı dünyanın sonu değil, ama sonun başlangıcıdır. Ta başından bu diktatörlük özünde sınıfsız toplumu saklamaktadır. Ve zamanla toplumsal yaşamın tüm alanlarında kapitalizm egemenlik altına alınıp sınırlandıkça, bu öz açılıp gelişecektir.

Proletaryanın iktidarı ele geçirmesi burjuvaziye indirilen ağır bir darbedir. Ancak bu ne onun ekonomik gücünün sonudur, ne ideolojik silahlarının bertaraf edildiği, ne de siyasal güç olmaktan çıkarıldığı anlamına gelir. O şimdilik sadece önemli bir savaşı kaybetmiş ve yenilen her ordu gibi belirli bir güç kaybı ve dağılmaya uğramıştır. Ama onu bir sınıf yapan tüm öğelere hala sahiptir. Bu durum diktatörlüğün ilk dönemi (sosyalist kuruluş dönemi) boyunca devam edecektir. İşte tam da bu durum, Stalin'in sözünü ettiği "*basit restorasyon*" tehlikesinin nedenidir. Burjuvazi sınıf olarak tamamen dağıtılmadığı sürece, emperyalist kuşatma altındaki bir ülkede, bu tehlike en yakın tehlike olmaya devam edecektir.

Bu nedenle sosyalist kuruluş dönemi boyunca; sömürücü sınıflar ortadan kaldırılıp üretim araçları üzerinde toplumsal ve kolektif mül-

kiyet tesis edilene kadar; sınıf savaşının kimi zaman ekonomik, kimi zaman siyasal alanda yoğunlaştığı; kimi zaman belirli bir plan çerçevesinde sömürücü sınıfların üretim araçları üzerindeki mülkiyetini tasfiye etme mücadelesinin öne çıktığı, kimi zaman siyasal savaşın bizzat silahlarla yürütüldüğü, son derece hareketli bir sınıf savaşı yürütülür.

Sosyalizmin kuruluşu önemli toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirildiği anlamına gelir. Üretim araçları üzerinde toplumsal ve kolektif mülkiyet kurulmuş, sömürü ilişkilerine son verilmiştir. Sömürücü sınıflar yok edilmiştir; proletarya, iktidar sahibi ve sömürülmeyen bir sınıf olarak, kapitalist toplumdakinden çok farklı bir niteliğe ulaşmıştır; köylülük, yine kapitalist toplumdakinden çok farklı olarak artık sömürü ve zulüm altında olmayan, kolektif çalışma içerisinde sosyalizmin inşası ve geliştirilmesine katkıda bulunan bir sınıf halini almıştır; kapitalist toplumun sömürücü sınıflara hizmet eden aydınları, sosyalizm için çalışan bir kesim haline gelmiştir.

Ancak bütün bu dönüşümler, kapitalizmin, sınıfların ortadan kaldırıldığı anlamına kesinlikle gelmez. Bu henüz esas olarak kapitalizmden miras alınan üretici güçlerle kurulmuş ve onun izlerini taşıyan bir komünizmdir. Kapitalizmle lekeli, kapitalizmden arınmamış bir komünizmdir. Üretici güçlerde, dolayısıyla emek üretkenliğinde dev bir adım atılmadıkça, kapitalist ekonomik ve siyasal kategoriler, farklı bir öze kavuşturulmuş da olsalar yaşamaya devam edecekler; komünizmin (alt evresinin) içine uzanacaklardır. Komünizme ancak kapitalizmin her türlü izlerinden, her türlü sınıfsal farklılıklardan arındırıldıktan sonra ulaşılmış olunacaktır.

Fakat sosyalizm ve kapitalizmin bu iç içe geçişi, Maocu akımların sandığı gibi iki sistemin basit, eklektik bir birliği değildir. Aynı BİR'in komünist bir öze sahipken, kapitalist biçim ve özelliklere de sahip olduğu bir iç içe geçmedir. Öz, artık işe yaramaz hale gelip atacağı noktaya kadar ve kendi gelişimine engel olmayacak biçimler kazandırarak kabuğu taşıyacak; ve ona gereksinim duymadan yaşayabilir bir düzeye ulaştığında da onu kaldırıp atacaktır. Stalin bu durumu şöyle ifade ediyordu;

"...bizim sosyalist koşullarımızda, ekonomik gelişme, devrimlerle değil, derece derece değişikliklerle yapılır, o zaman, eski, doğrudan doğruya yok edilmemektedir, yeniye uymak için o, niteliğini değiştirmekte ve sadece biçimini sürdürmektedir; yeniye gelince, o, eskiyi, doğrudan doğruya yok etmez, ama onun içine girer, biçimini kırmadan ve ama onu, yeninin gelişmesi için kullanarak niteliğini, görevlerini değiştirir. Durum sadece meta için böyle değildir, ama ekonomik dolaşımımızda para için de aynı durum vardır, nasıl ki, eski görevlerini yitirerek ve yenilerini kazanarak, bankalar da, biçimlerini koruyarak sosyalist rejim tarafından kullanılırlar."

"...bizde kapitalizmin eski kategorilerinin dış görünüşü özellikle korunmuştur; öze gelince, bu kategoriler ulusal ekonominin, sosyalist ekonominin gelişmesinin zorunluluklarına göre kökünden değişmiştir." (Son Yazılar, sf.111)

Başka türlü olabilir mi? Soruna biraz daha yakından bakacak olursak; biliyoruz ki komünizm iş, işbölümü, meta, pazar, kredi, sermaye, vb. sınıflı toplumlara özgü bütün ekonomik kategorilerin ortadan kaldırıldığı bir toplum olacaktır. Hiç şüphesiz böyle bir toplum da ancak üretici güçlerin (insan faktörü de bunun içindedir) yüksek bir gelişmişlik düzeyi üzerine kurulabilir. Ancak komünizmin ön aşamasında, üretici güçlerin daha geri bir gelişmişlik düzeyi üzerine kurulan sosyalist toplumda iktidar gücüne dayanılarak, bu kategorilerin toplumdan kovulamayacağı da ortadadır. Örneğin üretici güçler, herkese üretimden ihtiyacı kadar pay verebilecek bir düzeye ulaşmadıkça iş ve işbölümü ortadan kaldırılamaz, ama pekala kapitalist sömürü aracı olmaktan çıkarılıp sosyalist ekonomiyi geliştirmek yoluyla kendi yok oluşunu hazırlamanın araçları haline getirilebilir. Aynı biçimde, kır-kent ve kafa emeği-kol emeği çelişkileri devam ettiği sürece iç ticaret (tüketim araçlarının meta niteliği), kapitalist ülkelerle ekonomik ilişkiler kurma zorunluluğu devam ettikçe üretim araçlarının meta niteliği sona erdirilemez, ama pekala kapitalist ilişkilerin araçları olmak yerine sosyalist sistemi geliştirmenin kaldıraçları haline getirilebilir. Veya ticaret var olduğu sürece pazar faktörü ve değer yasası etken olmaktan çıkarılamaz, ama ekonominin merkezi planlaması içinde eritilebilir vs. vs.

Yani bu eski kategorilere tamamen yeni bir öz verilebilir; ve 'yeni' ile 'eski'nin bu tür iç içe geçmesi 'eski'yi yok etmenin diyalektik yoludur.

Aynı durum mülkiyet ilişkileri açısından da geçerlidir. Ekonomik kategorilerin toplumsal üretim ilişkilerinin teorik ifadeleri olduğunu (Felsefenin Sefaleti sf.117; Seçme Yapıtlar C:1, sf. 630-631); bu ilişkilerin de bütünlükleri içerisinde mülkiyet ilişkilerini oluşturduklarını (Seçme Yapıtlar C:1, sf. 630) düşünürsek, zaten başka türlü olamayacağı ortadadır. Veya üretim araçlarının mülkiyet konusunda da 'yeni' ve 'eski'nin art arda sıralanışının, arada bir sınır duvarı olmayan bir sıralanış olduğunu; 'yeni' ve 'eski'nin iç içe geçtiğini, birbirinin içine uzandığını; komünal ortaklaşa mülkiyetten kapitalizmin "*bütün ortaklık görünümlerinden sıyrılmış*" "*katıksız özel mülkiyeti*"ne doğru evriminde bir dizi ara halkada iki biçimin iç içe geçtiğini -örneğin Marks ve Engels, Cermen, Rus vb. toplumlarda ortaklaşa mülkiyetin izlerini kendi yaşadıkları günlere kadar getirmişlerdir-, hatırlarsak; üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin kaldırıldığı sosyalist kuruluştan sonra da özel mülkiyetin izlerinin kabuk, biçim vs. olarak da olsa ileriye doğru uzanacağını çıkarabiliriz.

Mülkiyet ilişkisi, mülk edinen ve mülk edinilen arasındaki bir ilişkidir. O halde, en başta bu ikisinin birlikte koşullandırdıkları bir ilişkidir. (Seçme Yapıtlar, C:1, sf. 90) Kapitalizm üretimin toplumsal karakterini geliştirmekle, üretim araçlarını toplumsal mülk edinilebilir hale getirmiştir. Üretim araç ve yöntemlerinin gelişimi, insanların üretim araçları üzerinde egemen olmasını kolaylaştırmıştır. Ancak bunlara karşın hem proletaryanın kültürel düzeyi hem üretim araçlarının düzeyi, proletaryanın üretim araçları karşısında tamamen özgür olabileceği; örneğin iş ve işbölümü zincirlerini kırabileceği; üretim araçlarının bir eklentisi olmaktan tamamen kurtulup onun üzerinde doğal egemenlik kurabileceği bir seviyeden de uzaktır. Toplumsal mülkiyetin bu nispeten zayıf koşulları üzerine kurulan sosyalist toplumsal mülkiyet, proletarya partisinin önderliğindeki bir diktatörlüğe ihtiyaç duyar. Yani komünist toplumsal mülkiyete geçebilmek için, devlet mülkiyeti gibi kapitalizmden miras bir ara formdan geçmek zorunda kalınır. (Ki bu durum kolektif özel mülkiyete geçişe de imkan veren bir durumdur. Burada sorun gelip, iktidarın kimin elinde olduğu sorununa dayanır.)

Öte yandan sosyalist toplumda köylülüğü çatısı altında birleştiren kolektif işletmeler (kolhozlar, vb. gibi), en temel üretim aracı olan toprağın ve -traktör, biçerdöver gibi- bazı önemli araçların mülkiyetinin devlete ait olmasıyla, tam toplumsal mülkiyet yönündeki evrimiyle, köylülükte komünizmin bilincinin gelişmesinde oynadığı rolle, sosyalist ekonominin gelişimine katkısıyla vd. sosyalist işletmelerdir. Ama toprağın tasarruf hakkının ve kimi üretim araçlarının mülkiyetinin bir grubun elinde bulunması; üyelerinin kolektif mülkiyetinde bulunması nedeniyle de geçmişin kimi özelliklerini taşıyan bir mülkiyettir. Özel mülkiyet, grup mülkiyeti biçiminde yeninin içinde yaşamaya devam etmektedir. Küçük mülkiyetin sözünü ise şimdilik etmiyoruz.

İki sistemin bu iç içe geçişinin, sosyalist toplumun aynı zamanda sınıflı bir toplum olduğu anlamına geleceği ortadadır.

Birinci olarak; evet, sosyalist kuruluşun tamamlanması, sömürücü sınıfların yok edilmesi demektir. Fakat bu, sınıfların ortadan kaldırılması demek değil. Şimdi artık toplum yepyeni özellikler kazanmış ve birbirine dost sınıf ve tabakalardan -işçi sınıfı, köylülük, aydınlar- oluşmaktadır. Ve bu sınıflar arasında şiddet kullanmayı gerektirmeden çözülebilir nitelikte de olsa çelişkiler vardır; kent ile kır arasında, kol emeği ile kafa emeği arasında. Bu sınıflar ve doğal olarak bu çelişkiler tüm bir sosyalizm dönemi boyunca, komünist toplum aşamasına kadar varolmaya devam edecekler ve ancak bu süreç içerisinde çok yönlü bir gelişme ve mücadele sonucu adım adım ortadan kaldırılacaktır. Zaten komünist toplum aşamasına ancak bu sınıflar ortadan kaldırıldıktan, bu çelişkiler tamamen çözüldükten sonra geçilecektir.

Ancak hemen belirtelim ki, sosyalist toplumdaki sınıfların dost sınıflar olmaları, söz konusu çelişkilerin zoru gerektirmeyen çelişkiler olmaları, bu sınıfların her zaman dost sınıflar olarak kalacağı, çelişkilerin hiçbir zaman antagonist hale gelmeyeceği anlamına gelmez. Hele bu çelişkilerin artık proletarya diktatörlüğünü gerektirmeden, salt üretici güçlerin geliştirilmesiyle kendiliğinden çözülebileceği anlamına hiç gelmez. Tam tersine, söz konusu çelişkilerin şiddeti gerektirmeden çözülebilmesi açısından proleter diktatörlüğün "*ikna*" gücüne ve yol göstericiliğine kesinlikle ihtiyaç vardır.

Sosyalist toplumda, kent ile kır arasında ve kol emeği ile kafa emeği arasında çelişkilerin var olması, bu çelişkilerin antagonist hale gelme olasılığını kendi içlerinde taşıması anlamına da gelir. Örneğin, biraz önce belirttiğimiz gibi, kolhozlar tam toplumsal mülkiyet değil, ona ulaşmak için değerlendirilecek geçici, ara formlardır. Süreç içerisinde tam toplumsal mülkiyet haline gelebilmesi için bir dizi dönüşüm geçirmesi gerekir. Fakat özel mülkiyetçilik, kırda, kolektif tarım işletmeleri (kolhozlar) içerisinde, kolektif mülkiyet biçiminde soluklanma, güç toplama fırsatı bulabilir. Ve belirli koşullar altında, kolhozların geçirmesi gereken dönüşümleri durdurmaya, hatta onları ters yönde bir sürece sokmaya yönelik gerici odaklar ortaya çıkabilir. Veya kır ve kentte, teknik elemanlar ile diğer emekçiler arasında toplumsal bölüşüm açısından farklılıkların olacağı bellidir. Ve proletarya diktatörlüğü, üretici güçlerin ve toplumda sosyalist bilincin gelişimi ile bağıntılı olarak, süreç içerisinde bu ayrıcalıkları gidermeye çalışır. Fakat bu çelişkiden, ayrıcalıklara sıkıca sarılmak, hatta diğer çalışanlar aleyhine ayrıcalıkları geliştirmeye çalışmak biçiminde gerici bir direniş de şekillenebilir. Ve toplumun kültürel (ve genel) düzeyinin yükselişi ile bağıntılı olarak aydın ayrıcalıklarının kayboluşu, aydınlar içerisinde karşıdevrimci oluşumlara neden olabilir. Toplumun kültürel ve genel geri düzeyi nedeniyle kendisine ihtiyaç duyulan bürokrasi, toplumsal dönüşümün gereklerine ayak uyduramayarak kitlelerden kopabilir; kendi bürokratik ayrıcalıklarına sarılarak sosyalist yürüyüşün önünü tıkayan setlerden birisi haline gelebilir. Böylece, birbirini de besleyen bu öğeler, sosyalist yürüyüş sürecini tersine çevirmek isteyen yeni burjuvazinin bileşenlerini oluştururlar. Yani böylece, birbirine dost sınıflar arasındaki çözümü zoru gerektirmeyen çelişkiden, ancak zor yoluyla çözülebilecek olan, düşman sınıflar arası çelişki ortaya çıkmış olur.

İkinci olarak; evet sosyalizmin zaferi ile -ki bu, emperyalizmin kuşatma altına alınıp, ondan gelecek tehlike önemli ölçüde sınırlanmadıkça "*kesin zafer*" değildir-, sömürücü sınıflar dağıtılacak; sömürücü sınıflar yok edileceklerdir. Eski sömürücü sınıfın üyeleri, "*üretim sistemi içindeki yerleri*", üretim araçları ile ilişkileri, "*emeğin sosyal*

organizasyonundaki rolleri", "*sosyal zenginliklerden aldıkları pay*" ve "*pay alış tarzı*" açısından toplumun mevcut sınıf ve tabakalarının pozisyonuna itilecektir. Böylece onlar, dar ekonomik anlamda yok edilmiş olacaktır. Ama bu onların tamamen yok olmaları anlamına gelmeyecektir. Gerçi, siyasal, ekonomik ve ideolojik planda ağır darbeler yemiş, oldukça önemli mevzi ve güç kaybetmişlerdir. Bununla birlikte onlar, yenilgiye uğratılıp dağıtılmış bir ordu olarak daha geri noktalara çekilecek, kendilerine yeni mevziler kuracaklar; belki geçici dönemler için uykuya dalıp uygun zamanı bekleyecekler, toplumun, yukarıda sözünü ettiğimiz sınıflı yapısını, kapitalizmden miras alınan kategorileri kendilerine manivela yapmaya çalışacaklar; kültürel birikimleri, yönetsel tecrübeleri, vb. avantajları ile yeni mücadele biçimleri geliştireceklerdir. Dünün sömürücüleri şimdi birer "*işçi*", "*kolhozcu*", "aydın" kılığında, sosyalizme ayak uydurmaya çalışan insanlar görünümünde kendilerini koşullara uyarlayacaklar; hatta birer komünist kılığında devlet ve parti içerisine sızmaya çalışacaklardır. Bu açıdan Stalin'in 1933 yılında, "*Kırda Çalışma*" adlı makalesinde yazdıkları oldukça açıklayıcıdır.

"*Sınıf düşmanları kolhozların dışında aranıyor, onu yırtıcı çehreli, koskoca sivri dişli, kalın enseli, elinde bir filinta olan kişi kılığında arıyorlar. 'Kulak'ı afişlerden tanıdığımız gibi arıyoruz. Ama uzun zamandan beri, bu kulak artık su yüzünde görünmüyor. Bugünün kulakları ve onların yardakçıları, bugünün kırdaki sovyet düşmanı unsurları, çoğu 'yumuşak başlı' insanlar, 'baldan şekerden', neredeyse birer 'ermiş'. Onları kolhozların uzağında aramamak gerekir, kolhozun ta içine yerleşmişler, orada ambarcılık, vekilharçlık, saymanlık, sekreterlik vb. gibi işleri ellerinde tutuyorlar. Onlar, hiçbir zaman 'Kahrolsun Kolhozlar!' demeyeceklerdir... 'Yalnız' demagojiye bulaşırlar, kolhozun hayvan yetiştirmek için gerekli olandan üç kez daha büyük bir fon kurması üzerinde direnirler...*" (Leninizmin Sorunları, sf. 501)

Onlar iktidar gücünü ve ekonomik güçlerini kaybetmiş olmalarına rağmen -bazıları dışında- kapitalizmin birer ajanı, kapitalist restorasyonun misyonerleridirler. Burjuva dünyaya aittirler. İşte bu anlamda, yani proletaryaya, sosyalizme karşı sinsice bir mücadele içinde ol-

maları anlamında onlar, önemli ölçüde dağıtılmış, kimi yönlerden budanmış olmalarına karşın hala bir sınıf oluştururlar.

Üçüncü olarak; önce de işaret ettiğimiz gibi, burjuvazi dünyaya ekonomik bir nesne olarak gelmiş, ideolojik-siyasal boyutları süreç içerisinde kazanmıştır. Yok oluş sürecinde de ekonomik damarları önce kesilecek, ideolojik yok oluşu ise komünizme kadar uzanan bir mücadele dönemi sonunda gerçekleşecektir. Bu ideolojinin ajanları, taşıyıcıları sadece burjuvalar değildir. Eğer böyle olsaydı, onunla savaş oldukça kolay olurdu. Ama kapitalizm yüzlerce yıllık egemenliği boyunca, bu ideolojiyi tüm topluma derinlemesine yaymıştır. Din, gelenek-görenekler, alışkanlıklar, vb. biçiminde toplumun derinliklerine nüfuz etmiş ve birçok noktada alışkanlık gücü kazanmış burjuva ideolojisinin yok edilmesi, burjuvazinin ekonomik yok edilişi kadar kolay olmayacaktır.

Burjuvazinin iktidardan ve ekonomik güçten yoksun bırakılması ve toplumsal mülkiyetin kurulması, burjuva ideolojisini besleyen damarların kesilmesi anlamına gelir. Fakat toplumsal mülkiyetin henüz zayıf olması, kent ve kır, kafa emeği ve kol emeği arasındaki çelişkilerin devam etmesi, toplumsal mülkiyetin gelişebilmesi için -yeni bir öz vererek de olsa- devlet, meta ekonomisi, iş, işbölümü, sermaye, vb. türden sınıflı toplumlara özgü siyasal ve ekonomik araçların kullanılmak zorunda olması, burjuva ideolojiye tutunabileceği alanlar, sığınabileceği çatlaklar bırakır. Ki bu ideoloji burjuvazinin kendisi değildir, ama onun tohumudur. Burjuvaziyi içinde taşıyan, uygun fırsatı bulduğunda sözünü ettiğimiz çatlaklarda etiyle-buduyla burjuvaziyi yeniden üretebilecek olan tohumdur.

Sosyalist kuruluş döneminden farklı olarak, ekonomik ve siyasal gücü kırılmış, parçalanmış, bir düzlemde yok edilmiş ama bir diğer düzlemde yaşamaya devam eden burjuvaziye karşı savaşın şimdi öne çıkan yanı ideolojik savaştır. Ancak bu savaş en zor savaştır. İktidar sahibi veya mülk sahibi burjuvazi kadar somut bir hedef değildir burjuva ideolojisi. Daha soyuttur. Onun bin bir kılığa girme ve bu nedenle de her tarafa sirayet edebilme yeteneği vardır. O, yenilgiye uğratıldığı alanlara yeni yeni kılıklar altında yeniden girebilir, en sağlam kalelere

sızabilir. Zaten birçok noktada alışkanlık gücü kazanmış olarak tüm topluma derinlemesine nüfuz etmiş olduğunu da düşünürsek bu savaşın zorluğu ve hayati önemi ortadadır.

Tabii ki sosyalist toplumda sınıf savaşı salt ideolojik savaş, dar anlamda bir ideolojik savaş değildir. Kimi zaman daha açık, kimi zaman daha örtük olmak üzere ekonomik ve siyasal savaşı içeren bir savaştır. Ekonomik ve siyasal mücadele, bir yandan ekonomik sabotajlar, siyasal komplo ve ayaklanmalar ve bunlara karşı bastırma eylemleri biçiminde kendini açığa vururken, daha büyük ölçüde de ideolojik savaşın içinde saklı olarak yürütülecektir. Yenilgiye uğratılmış ve parçalanmış burjuvazi, şimdi artık siperlerini ağırlıklı olarak bu alanda kazacak ve kendi sınıf savaşını masum görünümler altında örgütleyecektir.

Bu bir yerde bireyciliğin (ki grupçuluk da bireyciliktir), kolhozun grup çıkarlarını sosyalizmin çıkarlarının karşısına dikecek biçimde körüklenmesi şeklinde olacaktır. Bir başka yerde, sözüm ona ekonominin gelişimi yararına, teknik elemanlarla vasıfsız işçiler arasındaki veya farklı sanayii kolları arasındaki çelişkiyi sinsice körükleyerek yapacaktır. Bir başka yerde burjuva liberalizmi "*sanatsal yaratıcılık özgürlüğü*" sloganı altında örgütlenmek istenecektir, vb. Yani burjuvazi, kent ile kır ve kafa emeği ile kol emeği arasındaki uzlaşır çelişkileri uzlaşmaz çelişkiler haline getirebilmek için ideolojik silahını en etkili biçimde kullanmaya çalışacaktır.

Bilindiği gibi komünizm, insanlığın doğa üzerinde -zenginlik fışkıracak derecede- egemenlik kurması ile bir gerçeklik halini alacaktır. Fakat doğa üzerinde egemenlik savaşı, eskinin her türlü kösteklerine karşı kararlı bir savaştan ayrılamaz. Aksine, ancak sınıf savaşı ile birlikte ve onu eksen alarak yürütülen bir mücadele sonunda doğa üzerinde sözü edilen egemenlik kurabilir. Örneğin, doğa üzerinde egemenlik, bilimin onu ne ölçüde çözümleyebildiği ile ilgili bir durumdur. Onun daha yüksek derecelerde çözümlenebilmesi için ise, toplum bilimlerinde olduğu gibi, doğa bilimlerinde de diyalektik materyalizmi temel silah haline getirilebilmek gerekir. Bu ise doğa bilimlerinde eski yöntemlerle doğal olarak onun taşıyıcıları ile belirli bir mücadeleyi gerektirir. Ve bu mücadele sınıf mücadelesinin bileşen-

lerinden birini oluşturur. Nitekim Stalin'in ideolojik-kültürel devrimin bir yönü olarak, doğa bilimlerinde diyalektik materyalizmi egemen kılma yönündeki çabaları küçümsenemeyecek bir karşı koyuş ile karşılaşmış; hem SB'de hem de tüm dünyada her türden burjuva akım tarafından, o günlerden bugüne sürekli olarak, "*bilimi partinin tekeline almak*" vb. türünden suçlamaların hedefi olmuştur.

Aynı biçimde, sınıfsız toplumun insanı, yeni ilişkiler ağı içerisindeki yeni insan olacaktır. Bu insanı şekillendirmede sanat ve edebiyata önemli bir pay düşecektir. Bunu başarabilmek için de sanat ve edebiyatın yeni aşamaya denk düşmesi; 'yeni'yi önerebilir, işleyebilir hale gelmesi gerekir. Yüzü geriye değil, ileriye dönük olmalıdır. Bu nedenle, sosyalist toplumda, bir zamanların ilerici, devrimci bir rol oynamış sanat ve edebiyat anlayışı bile, yeni insanı hazırlamak açısından yetersiz kalır, hatta gericiliğin sarıldığı bir silah haline gelebilir. O halde toplumsal yürüyüşün ihtiyaçlarına yanıt verebilmesi açısından sanat ve edebiyat alanında, yönü geriye dönük olanlara, 'eski'de ayak direyenlere, bu alanı karşıdevrimci emeller için siperler haline getirmeye çalışanlara karşı dikkatli bir mücadele yürütmek gerekir. Nitekim Stalin önderliğindeki büyük sosyalist yürüyüşe karşı, "sanatsal yaratıcılık özgürlüğü" vb. sinsi sloganlar altında her türlü karşıdevrimci faaliyetin yürütülmüş -ve hala yürütülüyor- olması, bu alanın önemli bir sınıf mücadelesi alanı olacağını göstermiştir.

Açıktır ki ideolojik-kültürel devrim, bilimi yeni bir düzeye çıkarmakla sınırlı değildir. Onun bir boyutu da kitlelerin kültürel düzeyini yükseltmek, onların düzeyini bilimsel-kültürel düzeyin ulaştığı noktalara yükseltmeye çalışmaktır. Böylece insanlar, sahip oldukları beceri ve kültürle, araçların basit bir eklentisi olmaktan, belirli bir işe bağımlı olmaktan kurtulacaklar; teknik beceri, yönetim becerisi ve genel olarak aydın olmak birilerinin ayrıcalığı, avantajı olmaktan çıkacaktır. Tabii ki bunun tek aracı dar anlamda ideolojik-kültürel devrim değildir. Toplumsal mekanizma, karşı faktörlerde bulunmasına rağmen genel olarak bunu sağlamaya yönelik olmalıdır. Bu gelişimin ise, ayrıcalıklarını kaybetmek istemeyenlerin şu veya bu biçimde bir direnişi ile karşılaşacağı açıktır. Yani ideolojik-kültürel devrim bir zirveye tırmanıştır,

ama tırmanışımızı yavaşlatan veya engelleyen burjuva ideolojik -ve her türden- kösteklere karşı savaşılmadan başarılamayacak olan; ancak bu savaş temelinde başarılı olabilecek bir tırmanış.

Dördüncü olarak ise -tabii ki önem sırasına göre dördüncü değil-, sosyalist ülkeler için, sosyalist sistem ile kapitalist sistem arasındaki çelişki, proletarya-burjuvazi çelişkisinin bir başka platformdaki adlandırılmasından başka bir şey değildir. Bu çelişkinin temel bir boyutunu da, sosyalist ülkeler proletaryasının, diktatörlüğünü yıkmak için dişlerini bileyip fırsat kollayan emperyalist burjuvazi ve dünya gericiliği ile yürüttüğü dişe diş sınıf mücadelesi oluşturur. Emperyalist kuşatma altında kalındığı sürece, bir yandan ekonomik, siyasal, askeri baskı, tehdit ve saldırılar sosyalist ülkelerde burjuvazinin (kapitalizmin) her şeyiyle yeniden filizlenmesi için imkanlar sunarken; diğer yandan da rüzgarlar burjuva çiçeğin tohumlarını (burjuva ideolojiyi) oralardan sosyalist ülkelere doğru taşıyıp duracaklardır.

Görüldüğü gibi sosyalist toplum sınıflardan arınmış bir toplum değildir. Gerek önemli değişimler geçirmiş ve birbirine dost sınıflar olarak olsun, gerek dağıtılmış sömürücü sınıfların kalıntıları olsun, gerekse ideolojik boyutlarıyla olsun, sınıflar vardır. Yenilmiş, parça parça edilmiş olmasına rağmen burjuvazi, var gücüyle yarınlara uzanmak istemekte; tohumları vasıtasıyla yeniden sürgün verme çabasını hiç bırakmamaktadır. Yani sınıf savaşı farklı koşullarda ve farklı biçimler altında devam etmektedir. Sınıfların ortadan kaldırılışı sürecine girilmiş olmasına karşın, bu kendiliğinden sınıfsız topluma varacak bir süreç değildir. Özellikle de emperyalist sistemin bir tehlike olmaktan çıkarılmadığı; aksine sosyalist ülkelerde kapitalist restorasyon için uygun bir iklim sunduğu; bu ülkeler için proletarya-burjuvazi çelişkisinin, sosyalist sistem ile kapitalist sistem arasındaki çelişki şeklinde en açık ve sert biçimde devam ettiği koşullarda, sınıf savaşını yükseltmek dışında sınıfsız toplum yolunda yürünemeyeceği ortadadır. Proletarya diktatörlüğü, sınıfların ve bizzat kendisinin yok oluşunu öz olarak bağrında taşır. Ancak bu özün gerçekleşmesi, bizzat proletarya diktatörlüğü altında, komünist topluma kadar sürecek ve sınıfların -yok oluşla sonuçlanacak- dönüşümünü sağlayacak zorlu bir sınıf mücadelesi dö-

nemini gerektirecektir. Proletaryanın sınıf savaşını gevşet- tiği her anda da, trenin raydan çıkması, farklı bir hatta girmesi tehlikesi ortaya çıkacaktır.

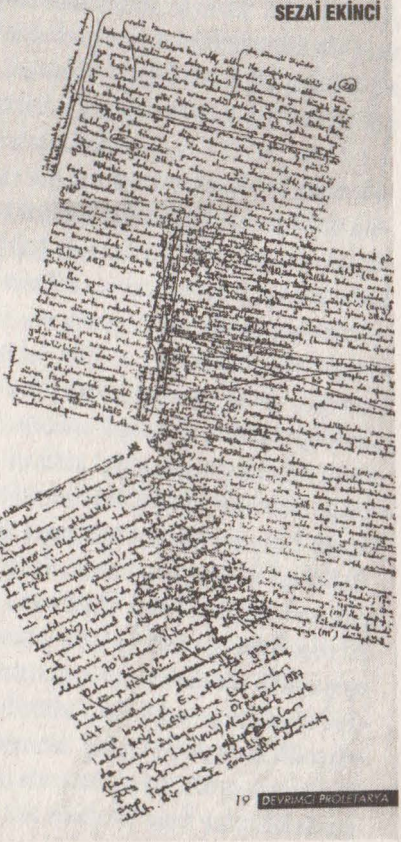
Sonuç olarak şunu yineleyeceğiz; sosyalist toplumun, sınıflı karakterini, onun temel itici faktörlerinden birisinin sınıf savaşı olduğu gerçeğini görmedikçe, kapitalist restorasyon konusunda bilimsel denebilecek bir teori üretme imkanı da ortadan kalkacaktır.

Devrimci Proletarya, s.2, 24 Kasım 1991

Kapitalizmin tanrısı: Para ve Avrupa para bunalımı

SEZAİ EKİNCİ

Sezai Ekinci yoldaş, son günlerinde Maastrich'in tıkanması ve yaşanan para krizinden hareketle emperyalizmin derinleşen bunalımı üzerine bir makale hazırlıyordu. Talihsiz trafik kazasıyla kesintiye uğrayan çalışmanın elimizde sadece taslakları bulunuyor. O'nun yükselen çalışmanın bazı sayfaları, devrim ve sosyalizm yürüyüşümüzün değerli ve tarihsel belgeleri olarak, kendi el yazısından yayınlıyoruz. Yoldaşın çalışma taslağının tamamı, önümüzdeki sayıda yayınlanacaktır.

Kapitalizmin tanrısı: Para ve Avrupa para bunalımı - I

Emperyalist dünyanın bunalımları artık kendisini daha sarsıcı depremler biçiminde ortaya koyuyor. 19 Ekim 1987'deki borsa krizi, **Kara Pazartesi**, New York'ta patlayıp tüm dünya borsalarını sarsmıştı. 14-20 Eylül günleri arasında en şiddetli biçimde yaşanan **Avrupa para krizi** de tüm dünyayı saran bir heyecan, endişe dalgası yarattı. Sözümona "globalleşen", ekonomik sınırların ortadan kalkmakta olduğu (!) dünyamızda, Avrupa Birliği için yola çıkan emperyalist burjuvalar birbirine düştüler.

Aralık 1991'de yapılan **Maastricht Zirvesi**'nde Avrupa Birliği kararına varılmıştı. Bu hedefin en önemli ayaklarından birisini de en geç 1999 yılında tek merkez bankası ve tek para birimine (ECU) geçilmesi oluşturuyordu.

Avrupalı emperyalistler tek Avrupa parası yolunda ilk adımı 1972 tarihli **"serpent monetaire"** (parasal yılan) sözleşmesiyle atmışlardı. 1971 Ağustosu'nda dolara dünya parası rolü veren Bretton Woods (1944) sisteminin ağır yara alması, ABD hükümetinin doları altına çevrilebilir para olmaktan çıkarma kararı alması üzerine, Avrupalı emperyalistler, Avrupa'daki meta ve sermaye akışlarında önemli sarsıntıların doğmasını önlemek açısından, ortak parasal ilkelere yönelmişlerdi. "Parasal yılan" sözleşmesine göre -emisyon hacmi, faiz hadleriyle oynamak gibi müdahalelerle-, hükümetler paralarının değerini ancak yüzde 2,25 oranında yükseltecek veya düşürecekler, ancak bu sınırlar içerisinde manevra yapabilecekler; para değerinin bu sınırın altına düşmesi halinde revalüasyona gidilip, diğer paralarla kurları yeniden ayarlanacaktı.

1979'da da atılan **Avrupa Para sistemi** (EMS) adımıyla, tek para hedefi açısından daha ileri bir noktaya gelinmişti. Ortak paranın adı konmuş, ilkeleri belirlenmiş, pratiğine de girişilmişti. Oluşturulmaya

başlanan Avrupa parası ECU'da, bu ülkelerin paraları ekonomik ağırlıklarıyla orantılı olarak yer alıyordu. Ve bu ülkelerin paraları arasındaki kurlar da belirli aralıklarla yeniden belirleniyordu.

Ancak giderek artan emperyalist rekabetin de sıkıştırmasıyla emperyalist bunalım Avrupa para krizi şeklinde patladı. Böylece emperyalist Avrupa Birliği projesinin içyüzü daha açık olarak ortaya serildi. Avrupa Birliği, yeni emperyalist kamplaşmanın, emperyalist hiyerarşilerin yeniden oluşmasının bir ifadesiydi. Doğal olarak da bu süreç, yoğun bir boğuşma içerisinde işleyecekti.

Patlayan krizin daha açık görünen yanından EMS'nin geçirdiği sarsıntı, parasal deprem vardı. İngiliz ve İtalyan hükümetleri yüzde 10 ve yüzde 7 gibi yüksek oranlarda paralarını devalüe edip EMS'nin dışına çıktılar. İspanya pesetası AT Para Komisyonu kararıyla yüzde 5 devalüe edildi. Diğer hükümetler paralarının değerini koruyabilmek için merkez bankaları aracılığıyla para piyasasına yüksek dozda müdahale etmek, faiz hadlerini yükseltmek zorunda kaldılar. Fransız frangı, Alman ve Fransız merkez bankalarının işbirliğiyle EMS dışına düşmekten kurtarıldı.

Para kriziyle birlikte Avrupa Topluluğu'nun şimdiden iki ligli bir yapı olduğu açığa çıktı. Bunalım bunu pekiştirdi. Bir zamanların dünya imparatoru İngiltere, Avrupa ölçeğinde bile ancak ikinci sınıf bir emperyalist olabileceği gerçeğiyle yüz yüze bırakıldı.

Doğal olarak burjuvazi, Avrupa para kriziyle ilgili tartışmaları, konjonktürel olgular, hükümetlerin yakın dönem parasal politikaları çerçevesinde tutmaya özen gösterdi. Sorun sanki salt bir para kriziymiş gibi gösterilmeye çalışıldı. Sorunun büyüklüğü ve asıl nedenleri büyük bir sis perdesinin arkasında bırakıldı. Esasında sorun açıklanmış olmaktan çok anlaşılmaz hale getirildi. Para krizinin yeni emperyalist kamplaşmalar sürecindeki yeri ve önemi de, tabii ki böylece gözlerden saklanmaya çalışılmış oldu.

Para bunalımı denilen şey, genelleşmiş meta ekonomisi (kapitalist ekonomi) temelinden kaynaklanan ekonomik bunalımların bir evresi,

bir yönüdür. Gerçi ekonominin diğer kesimlerine yayılmayan, özel para krizleri de ortaya çıkar. Ama bunlar da tamamen sistemin doğasının elverdiği bunalımlardır.

Kapitalizmin tanrısı; para

Para kapitalizmin tanrısıdır. Her tanrı gibi, bir gizemliliğe de sahiptir. Para krizi denen olgunun geniş kitleler için anlaşılmaz oluşu da, burjuvazinin özellikle körüklediği bu gizemliliktendir. Bu nedenle, parasal krizin nedenlerini, boyutlarını anlamak açısından paranın niteliği, onun doğumu, fonksiyonları, evrimi üzerine doğru bir bilgi ilk gerekliliktir.

Bilindiği gibi ilk insanların ürünleri sadece kullanım değerine sahipti. Doğrudan toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere üretim yapılıyordu. Fakat üretici güçlerin, toplumun zorunlu ihtiyaçlarının üzerinde bir üretim yapmaya elverecek kadar geliştiği noktada -ki bu özel mülkiyeti de üreten zemindir-, farklı ürünler üreten toplumlar arasında, sözkonusu fazla ürünlerini birbiriyle değiştirme (ticaret) pratiği de başladı. Bu ise ürünlerin yeni bir değer daha kazanması anlamına geliyordu; **değişim değeri**. Değişime konu olan ürünler birbirinin karşısına, üretilmeleri için gerekli **ortalama toplumsal emek zamanını** ifade eden değişim değeriyle çıkıyor; bu ortak ölçü üzerinden birbiriyle değiştiriliyorlardı. Şimdi artık yeni bir olguyla karşı karşıyayız; değişim (değeri) için üretilen, kullanım değerine sahip ürün; yani **meta**. Meta, birisi için değişim değeriyken, bir başkası için kullanım değeridir. Bu anlamda o çelişkili bir BİR'dir.

Başlangıçta metalar, araya herhangi bir araç girmeksizin, birbirleriyle değişim ilişkisine (trampa) giriyorlardı. Ancak ilerleyen değişim süreci, değişimi kolaylaştırma, akışkanlıştırma ihtiyacı, metaları, meta ve para diye ayrıştırdı. Bazı metalar (buğday, inek, deri, vb.), aynı zamanda meta özelliklerini korumaya devam ederlerken, diğerlerinin karşısına değişim aracı (para) fonksiyonuyla çıkar oldular. Böylece metaların iç karşıtlığına uygun bir dış karşıtlık doğdu.

"Metalar değişim sürecine, başlangıçta ne iseler öyle girerler. Değişim süreci, bunları meta ve para diye farklılaştırır, ve böylece içlerinde taşıdıkları karşıtlığa, yani aynı zamanda hem kullanım-değeri ve hem de değer olmalarından ileri gelen iç karşıtlığa uygun düşen bir dış karşıtlık yaratır. Kullanım değeri olarak metalar, şimdi paranın karşısında değişim değeri olarak yer alır. Öte yandan, her iki karşıt yan da metadır, kullanım-değerinin ve değerin birliğidir. Ama farklılığın bu birliği, iki karşıt kutupta kendini gösterir, ve her kutupta karşıt bir yöndedirler. Kutuplar olarak birbirine bağlı oldukları kadar zorunlu olarak karşıttırlar da." (**Kapital I,** sf. 119-120)

Paranın tarihi macerası böyle başladı. Doğal olarak, değişim sürecindeki ilerleme, tuz, deri gibi para metalardan gümüş, altın gibi metal para metalara doğru, yani değişim için en uygun para meta'ya doğru bir evrimle birlikte gerçekleşti. Meta ekonomisinin egemenliği koşullarında ise, para, biraz ilerde işaret edeceğimiz gibi, farklı fonksiyonları temelinde, bu fonksiyonları üstlenecek yeni para türlerinin ortaya çıkması şeklinde bir evrimi yaşadı.

Başlangıçta para iki işlevle yüklüydü. Birinci görevi, değer ölçüsü rolü oynamaktır. Farklı kullanım değerine sahip metalar kendi değişim değerlerini, bu ortak değer ölçüsü cinsinden ortaya koyarlar. İkinci göreviyse, değişim (dolaşım) aracı olmaktır. Meta sahipleri, yeni bir mala ulaşmak için, kendi metalarını onun aracılığıyla değişime sokarlar. Burada süreç şudur; M_1-P-M_2. Para aracılığıyla önce satarlar sonra satın alırlar.

Anlaşılacağı üzere, paranın bu ikinci işlevi, yani meta dolaşım sürecine paranın girmesi, daha öncesi M-M şeklindeki değişim sürecinde her iki kutupta da iç içe geçmiş olan satış ve satın alış işlemini birbirinden ayrıştırır. Trampa türü ticarette birbiriyle değişime giren meta sahiplerinin her ikisi de aynı anda hem satıcı hem de alıcıdır. Oysa araya paranın girmesi, süreci satış (M_1-P) ve satın alış (P-M_2) şeklinde böler. Burada artık karşıtlardan birisi satıcı, diğeri alıcıdır. Birbirinin karşısına satıcı ve alıcı olarak çıkarlar. Böylece aynı zamanda, meta dolaşım sürecinin, kişilere, zamana, uzaklığa bağlı sınırlarını giderek daha fazla ölçüde ortadan kaldırma imkanı doğar.

"Dolaşım, doğrudan trampanın koyduğu, zaman, yer ve bireylere bağlı bütün sınırlamaları ortadan kaldırır ve bunu trampadaki, birisinin kendi ürününü elden çıkarması ve bir başkasının bu ürünü elde etmesiyle ortaya çıkan dolaysız özdeşliği, satış ve alış antitezlerine parçalayarak yapar." (**Kapital I**, sf. 129)

Kapitalist buhranın tohumu, işte paranın bu işlevinde (dolaşım işlevinde); onun metaların dolaşım sürecini (M_1-P-M_2), satış (M-P) ve satın alış (P-M_2) şeklinde bölmesinde saklıdır. Marx, Engels'e yazdığı bir mektubunda şöyle diyordu;

"Sadece şuna dikkat et ki, M-P ile P-M işlemlerinin birbirinden ayrılması, kriz ihtimalini ifade eden, en soyut ve yüzeysel biçimdir." (**Grundrisse**, sf. 123)

Şu nedenle ki, *"...meta ile paranın karşıtlığı, burjuva toplumda, emeğin içerdiği bütün karşıtlıkların soyut ve genel biçimi olduğu için."* (**Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı**, sf. 128) Bu noktada, en genel şekilde ifade edecek olursak; meta dolaşım sürecinin M-P ve P-M işlemlerine ayrışmasıyla, bu işlemlerin, aşırı üretim nedeniyle tıkanıp durması (ekonomik bunalım) veya aşırı üretim bunalımı olmasa bile, yüklü para sahiplerinin (şimdilik para sermaye kavramını kullanmaya gerek görmüyoruz), bu işlemlere kendi çıkarları doğrultusunda çeşitli müdahaleleri sonucu süreçte kesintiler yaratma (özel para krizleri) imkanları potansiyel olarak doğmuştur. *"Şu halde, bunalım olmadan para dolaşımı olabilir, ama bunalımların olması için para dolaşımı şarttır."* (agy)

Ancak tabii ki, paranın dolaşım aracı fonksiyonuyla ortaya çıkması ve satış-alış işlemlerini birbirinden ayırması henüz sadece en genel planda bir kriz tohumuna işaret eder, yoksa krizin kendisine değil. Bunun bir krize yol açabilmesi için değişim değerinin üretimi ele geçirmesi, yani meta ekonomisinin egemenliği koşulları gerekir.

"Krizin tohumu, ya da en azından potansiyeli, paranın aracı olma işlevinde, mübadelenin (alım ve satım olarak) iki fiile ayrışmasında mevcuttur, ancak bu potansiyel, klasik biçimiyle oluşmuş, gelişmiş kav-

ramına tekabül eden gerçekliğe kavuşmuş dolaşımın önkoşulları varolmadıkça fiiliyata çıkmaz." (**Grundrisse**, sf. 258)

Bunun için ise, en başta, paranın kendi özündeki çelişkileri apaçık ortaya koyacak olan üçüncü işlevinin ortaya çıkması gerekir; "**para olarak para**". Paranın bu işlevi, dolaşımın tam teşekküllü bir piyasa sistemi halinde geliştiği bir ortamda ortaya çıkar. "Para olarak para", paranın ilk iki işlevine ek olarak üç işlev daha üstlenmiş paradır; para yığma işlevi, ödeme aracı rolü, dünya parası rolü.

Para'nın **para yığma** işlevi, potansiyel olarak, meta dolaşım sürecini satış (M-P) ve satın alış (P-M) şeklinde ayrıştırmasında; meta sahibine dolaşımı M-P aşamasında kesme olanağını vermesinde saklıdır. Fakat bu potansiyel, ilerleyen dolaşım sürecinin ölçme, dolaşım ve depolama açısından en uygun para metayı (altını), genel metaya; her metanın kendisine yöneldiği, her metayla kolayca değiştirilebilir bir metaya; "maddi zenginliğin somut temsilcisi" haline getirdikçe, paranın pratik bir işlevi haline gelir. Şimdi artık para, para yığına aracıdır da. Meta sahibi, meta dolaşım sürecini M-P aşamasında kesip parayı belirli bir süre için dolaşımdan çekebilir. Para meta (altın) dolaşımdan çekildiğinde kendisini para biçiminde sabitleştirir. Hazine halini alır.

Para'nın **ödeme aracı** olma fonksiyonu ise, birbirinden ayrışmış bulunan satış (M-P) ve satın alış (P-M) işlemlerinden her birinin kendi içinde yeniden ayrışabilir olmasından doğar. Burada M-P (veya P-M) işleminde meta (M) ve para (P), daha öncesi dolaşım işlemlerinden farklı olarak (birbirine ters yönde) aynı anda harekete geçmez. Kutuplardan birisi dolaşıma önceden (diğeri dolaşıma girmeden) girer. Diğeri belirli bir süre sonra girer. Yani işlemler vadeyle yapılır. Örneğin satış işleminde meta (M) ve para (P) aynı anda (tabii ters yönde) dolaşıma girmez. Önce M, paranın belirli bir süre sonra ödeneceğini gösteren borç senedi karşılığında dolaşıma girer. Vade dolduğunda da, borç senedi P ile değiştirilir. Para burada ödeme aracı rolündedir (Alivre ticarette olduğu gibi tam tersi de geçerlidir).

Paranın bu iki işlevinden para yığmanın önemi, geriye, meta üretiminin az gelişmiş aşamalarına doğru gidildikçe büyürken; ödeme

aracı işlevi de, meta ekonomisi geliştiği ölçüde, para yığma ve değişim işlevleri aleyhine genişler.

"Herhalde şurası açıktır ki, kredi sisteminin yetkinleşmesiyle, yani genellikle burjuva üretim sisteminin yetkinleşmesiyle paranın ödeme aracı olarak görevi, paranın satın alma aracı olarak ve ayrıca para yığma unsuru olarak işlevinin zararına genişlik kazanacaktır." (**Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı**, sf. 185) *"Paranın ne ölçüde özellikle ödeme aracı haline geldiği, değişim-değerinin, üretimi hangi ölçüde genişliğine ve derinliğine eline geçirdiğini gösterir."* (agy)

"Para olarak para"nın üçüncü yeni işlevi, ülkelerarası dolaşımda **dünya parası** rolünü oynamaktır. Kredi parası ve bazı güçlü paraların dünya parası rolüne soyunabilmeleri gibi olguları bir yana bırakacak olursak (bunlara ilerde işaret edeceğiz), **dünya parası altın külçe**dir.

Altın para bu işlevlerle donandıkça metaların tanrısı olur. Ama o bununla da yetinmez. Tüm dünyanın Zeus'u olmak üzere Olimpus basamaklarını hızla tırmanmaya başlar. Paranın, tüm işlevlerini yüklenmiş olarak piyasaya çıkması, giderek onun Meryem'den doğma bir İsa olduğunu unutturur. Gelişen meta ekonomisi onu sırlara bürüyerek; asıl doğduğu, ürediği, güç aldığı kaynağı bilinmezleştirerek; iyice topluma yabancılaştırarak ilahileştirir. Sıradan bir meta (altın) ve daha sonra da onun gölgesi olan değer sembolleri (kağıt, para, vs.) zenginlik kavramının kendisinde bireyselleştirir. Toplumsal güç bir nesnede cisimleşir. Böylece kapitalizm geliştikçe paranın iç karşıtlığını daha da derinleştirir; birazdan değineceğimiz gibi, bir yandan onu dolaşım alanında ayaklar altına alıp çiğneyerek yassıltır; kağıt para, saymaca para gibi kağıt parçalarına çevirir; bir "orta malı" muamelesine tabi tutup aşağılarken; bir yandan da onu peşinden koşulan **tek güç, tek hedef** yapar. Kapitalizm elden ele dolaşan basit bir fahişeyi tanrı katına oturtur.*

* Üstelik bu tanrı, kapitalizm koşullarında, Hıristiyanların, Müslümanların, vb. tanrılarından daha büyük bir otoriteye sahiptir. Çünkü, hem tüm kapitalist dünya onun kulu-kölesidir. Hem de bir burjuva bir Müslüman veya Hıristiyan olarak ibadetini aksatabilir ve tanrısından hoşgörü bekleyebilir ama aynı burjuva para karşısındaki ibadet kusurunun bedelini iyi bilir.

Bu durumu daha somut olarak görmek açısından sermaye kavramına, paranın sermaye haline gelmesi sürecine bakılabilir.

Bilindiği gibi, para doğuştan, kendiliğinden sermaye değildir. Bunun için paranın artı-değere el koyarak büyüyebilir hale gelmesi; emeğin meta haline gelmesi; bunlardan da önce paranın "para olarak para " işlevlerinin ortaya çıkmaya başlaması gerekir.

Daha önce paranın meta dolaşım sürecini (M_1-P-M_2) satış (M_1-P) ve satın alış (P-M_2) şeklinde ayrıştırdığına, bunun da meta sahibine, süreci M-P aşamasında durdurma, parayı belirli bir süre için dolaşımdan çekme ve yığma imkanına yol verdiğine değinmiştik. Bu imkan, süreç içerisinde, paradan başlayan, önce satın alıp sonra satarak daha büyük bir para elde etmeyi hedefleyen yeni ve daha yüksek bir dolaşım sürecine yol açar; P-M-P^1. Meta ekonomisinin emeği de meta haline getirecek kadar geliştiği koşullarda ise paranın bu dolaşım süreci artık sermayenin dolaşım sürecidir.

Bir para sermayeden daha büyük bir para sermayenin elde edildiği süreç gerçekte şöyledir; işe para sermaye (P) ile başlanır. Fakat sermaye, işgücü ve üretim araçlarından oluşan üretken sermaye, (M) ile değiştirilir. Üretim sürecinde üretken sermaye tüketilerek kendisinden daha büyük bir meta sermayeye (M') dönüştürülür. Burada üretken sermayeyi (M) kendisinden daha büyük bir meta sermaye (M') haline getiren şey, üretim sürecinde tüketilen işgücünün kendi değerinin üstünde bir değer (artı-değer) yaratmasıdır. En sonunda meta sermaye para sermayeye (P') dönüştürülerek sermayenin dönüşüm (dolaşım) süreci tamamlanır. Doğal olarak son elde edilen para sermaye (P') ilkinden (P) daha büyüktür. [P^1M (işgücü+üretim araçları) üretim M'^1P']

Meta ekonomisinin gelişimi, sermayeyi, sermayenin geçirdiği bu değişim süreci temelinde, her bir aşamasının işlevini üstlenerek sermaye türlerine ayrıştırır; sanayi sermayesi, ticari sermaye ve banka sermayesi (son ikisi, ilkinden tarihsel olarak daha önce oluşmuş ticari ve tefeci sermayenin köklü dönüşümü şeklinde ortaya çıkar). Sanayi sermayesi meta üretim süreci içinde, ticari sermaye meta dolaşım sürecinde devir yapan sermayedir. Banka sermayesinin devir süreci ise

meta üretimi ve dolaşımı dışında kalır. Onun devri P-P' şeklindedir. Sanayici ve tüccarlara faiz karşılığı borç verilen sermayedir. Artı-değer sadece meta üretim sürecinde yaratılır. Fakat bu artı-değer sanayi, ticari ve banka sermayesi arasında sırasıyla kar, ticari kar ve faiz biçimde paylaşılır. Ticari ve banka sermayesinin meta üretimi sürecine girmediği halde büyümeleri parayı büyüten asıl kaynağı perdeler, gizler. Sermayenin artı-değere el koyma dışında büyüme yeteneği olduğu sanısını besler. Hem gizemini hem gücünü artırır.

Devam etmeden önce burada bir noktaya mim koymalıyız; para (P) ile başlayan tüm dolaşım süreçlerinde (sanayi ve ticaretteki P-M-P' ve bankacılıktaki P-P' süreçlerinde) son amaç daha büyük bir paraya (P') ulaşmaktır. Peşinde koşulan amaç parayı büyütmektir. Doğal olarak, parayı yaratan ve geliştiren asıl mekanizma olan üretimde de amaç toplumsal ihtiyaçlar değil kardır. Bu kapitalizmin temel yasasıdır.

Paranın iç çelişkisinin derinleşmesini onun biçimsel evriminde, çeşitli para türlerine ayrışmasında da görebiliriz. Bu evrim doğrudan meta ekonomisinin gelişimine bağlıdır. Ve farklı para türleri, paranın farklı işlevleri temelinde ortaya çıkar.

Para metanın en gelişkin nesnesinin altın metali olduğunu belirtmiştik. Gelişen meta dolaşım süreci altın çubukların yerine altın sikkeler biçiminde, belirli değer sembolleriyle damgalı parayı yarattı. Altın sikkelerin uzun süre piyasada kalması sonucu aşınmaları ve piyasada üzerlerinde yazılı değerden daha düşük bir değerle dolaşmaya devam etmeleri pratiği, giderek düşük değerde metallerde para basmayı ve 17. yüzyılın sonlarından itibaren de altın paranın gölgesi niteliğinde para simgelerinin kağıt paranın iç dolaşım görevini üstlenmesini getirdi. Böylece paranın değişim fonksiyonu, onun çiğnene çiğnene iyice yassılmasına, değersiz kağıt parçalarına dönüşmesine yol açar. Fakat başlangıçta bu kağıt paralar altın asıllarına çevrilebilir nitelikteydi. Bu nedenle devletler, altını merkez bankalarında istifleyip, onun karşılığı olan kağıt paraları piyasaya sürerken, piyasaya karşılıksız kağıt para sürme imkanları sınırlıydı. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ortaya çıkan altına hücum (kağıt paradan kaçış), kağıt paraların altına

çevrilebilirliğinin de sonu oldu. Burjuva devletler, piyasadaki para hacmini (emisyon hacmini) ihtiyaç duyulduğu ölçüde artırmak açısından kendilerini daha da özgürleştirdiler.

Öbür yandan, paranın ödeme aracı rolü de kredi parayı yaratır. "... *nasıl asıl kağıt para, paranın dolaşım aracı olması işlevinden doğuyorsa, kredi parası da kaynağını, paranın ödeme aracı olma işlevinden kendiliğinden alır.*" (**Kapital I**, sf. 142)

Paranın ödeme aracı işlevinde, poliçeler (her türlü borç senetleri) aracılığıyla, meta ve paranın aynı anda dolaşıma girme zorunluluğundan kurtulduğunu belirtmiştik. Örneğin meta, karşılığı olan para dolaşıma girmeden dolaşıma giriyor, daha sonra da, karşılığı olan meta çoktan dolaşımdan çıkmış olduğu halde dolaşıma giriyordu.

İşte burada ortaya çıkan poliçeler kredi para'dırlar. Kredi para, paranın ödeme aracı fonksiyonundan doğan ve meta dolaşım sürecini kolaylaştıran araçtır. Kredi sistemi geliştikçe, üretim hacmi genişleyip, piyasa uzaklığı arttıkça hem kredi para hacmi, hem de vadesi uzar. Önemi, rolü artar. (Kredi parada sınır, sanayici ve tüccarın servetidir.) Kredi sistemi geliştikçe, kredi para da daha çok ticari para olarak kullanılır. Poliçeler elden ele para olarak dolaşır. Aynı poliçe ardarda çeşitli işlemleri gerçekleştirir. Uzun ödemeler zinciri oluşur. Sonuçta aktif ve pasif poliçeler birbirini karşılar ve paraya sadece ikisi arasındaki farkı ödemek üzere gerek duyulur.

Kredi para sadece metaların dolaşımı sırasında ortaya çıkmaz. Doğrudan paranın dolaşımı sürecinde de kredi para doğar. Küçük tasarrufların ve atıl yüklüce birikimlerin bankalarda toplanıp buradan borç sermayesi olarak faiz karşılığı ilgili kanallara akıtıldığı süreç içerisinde; bir yandan birikimlerin sermaye olarak değerlendirilmesi sağlanırken, aynı zamanda bu işlemler için düzenlenen değerli kağıtlar da kredi para niteliğindedir. Elden ele dolaşır.

Paranın ödeme aracı işlevi temelinden kaynaklanan bir diğer para biçimiyse, devlet tahvili, hisse senedi türünden kıymetli kağıtlardır. Bu tür kıymetli kağıtlar para, saymaca para olarak dolaşıma girer,

elden ele geçer. Aynı zamanda, o elinde bulunduran kişi için gelir getiren sermaye, **fiktif sermaye**dir.

Kapitalizm geliştikçe, bir yandan piyasaya karşılıksız kağıt paralar pompalanır. Bir yandan da, aynı değer karşılık gösterilerek çıkarılan birden fazla poliçeyle ve bunların elden ele dolaşmasıyla piyasadaki kredi para ve saymaca para giderek artar. Böylece piyasadaki para hacmi karşılıksız, yani değersiz kağıt parçalarıyla şiştikçe şişer. Üretken alanda dönen paranın aleyhine olarak salt P-P' dolaşımı yapan para hacmi bir ur gibi büyür. Burası salt kağıtların döndüğü tatlı bir spekülasyon denizidir. Bu denizde (gerçek ve hayali) nice sermaye boğulur. Dahası değersiz kağıt parçalarıyla beslenen hayali sermaye de piyasada gerçek sermaye gibi iş görür. Nice gerçek sermaye onun elinde oyuncak olur. Fabrikalar bir gecede basit kağıt parçacıkları gibi el değiştirir.

Bu durum, kapitalizm koşullarında paranın iç çelişkilerinin, onu ikide bir yataklara düşürecek denli derinleştiğini anlatır. Öyle ki, bu niteliği nedeniyle, spekülatörler, ekonomi bütün olarak bunalıma girmese bile, onu özel para bunalımları biçiminde kıvrandırabilirler. Ancak para bunalımlarının asıl nedeni, bizzat meta-para karşıtlığının olgunlaşmış hali olan aşırı üretim krizleridir. Esasen piyasanın para işlevleri verilmiş kağıt parçalarıyla böylesine doldurulması da, kapitalizmin, meta dolaşımını kolaylaştırma, hızlandırma, bunalımları önleme güdüsünün sonuçlarıdır. Fakat bu, bunalımları geciktirmek, geciktirdikçe de büyütmekten başka sonuç vermez.

Evet, tam kimliğini kazanarak ilahlaşmış olan para, aynı zamanda "*her yönüyle kendi kendini tahrip eden, kendi tahribini içinde taşıyan bir çelişki olarak ortaya*" çıkmıştır. (**Grundrisse**, sf. 261) "*Toplumsal güç -tesadüfen bulunabilen, çalınabilen, biriktirilebilen-, bir nesne haline geldiği anda, kendisine gücünü veren toplumsal temelden bağını koparmış demektir.*" (age) Örneğin, yastık altında biriktirilmeye kalkışılsa, "*hiçbir toplumsal anlam ifade etmeyen nesne parçalarına dönüştüğü görülecektir.*" Veya, "*Toplumsal değerlerin asıl kaynağı üretimi ve emeği safdışı ederek*", temsilcisi olduğu toplumsal değerleri elde etmek üzere tüketilse, kendi varlık temelini yok etmiş olur. Veya "*Üre-*

timde paralel bir artışa bağlı olmaksızın başlı başına bir amaç olarak" artırılsa, satın alma gücünü yitirir.

Geriye, onun toplumsal gücü kendisinde toplamaya devam edebileceği asıl mekanizma olarak toplumsal üretim süreci kalır. O, toplumsal güç olmaya ancak, bu durumu "*toplumun emeğiyle sürekli olarak yeniden üretildiği*" sürece devam edebilir. O zaman da "*toplumun gelişiminin önkoşulu ve maddi manevi tüm üretici güçlerin motoru haline gelir.*" (**Grundrisse**, sf. 263) Bu ise, kapitalizm koşullarında paranın kendi çelişkilerini derinleştirmesi, bunalımları hazırlaması demektir. Yani, toplumsal gücü onun üstünde toplayan süreç, aynı zamanda onun bunalımlarını üreten ve sonunu hazırlayan süreçtir de.

Devrimci Proletarya, 2 Aralık 1992,
Yıl: 2, Sayı: 18

Burada daha somut konuşmak açısından sermaye kavramıyla düşünmeye devam edebiliriz.

Özet olarak ifade edecek olursak; sermayeleşen paranın gerçek büyüme yatağı toplumsal üretim sürecidir. O, büyüyebilmek için üretici güçleri de geliştirmek zorunda kalır. Üretici güçlerin gelişmesi sermayenin organik bileşimini (teknik bileşimini) yükseltir. Yani yatırılan sermaye içinde değişmeyen sermayenin değişen sermayeye oranı artar. Bu, emeğin üretkenliğinin artması, aynı işgücüyle daha fazla ürün elde edilmesi demektir. Sermayenin organik bileşiminin giderek yükselmesi toplam artı-değer kitlesini, kar kitlesini artırır, fakat aynı zamanda kar oranının düşmesi eğilimine de yol açar. Gerçi kapitalizmin kar oranının düşmesine karşıt önlemleri vardır. Ve bunlar kısa vadede bu eğilimi frenler, durdurur, hatta tersine de çevirebilir. Ancak uzun vadede kar oranının düşmesi eğilimini önleyemez. Bu kapitalizmin genel bir yasasıdır.*

Böylece, büyümek için üretici güçleri geliştirmek zorunda olan sermaye, aynı zamanda uzun vadede bizzat kendi büyüme zeminini de, kar oranında düşme eğilimine yol açacak şekilde tahrip etmiş olur.

Kısa vadede ise bu eğilim aşırı üretim bunalımlarına yol açar. Kapitalist toplumda üretimin toplumsal ihtiyaçlar için değil kar için, sermayeyi büyütmek için yapıldığını belirtmiştir. Bu yasa nedeniyle sermaye, karşı kutupta da yoksulluğu büyüterek büyür. Rekabetçi kapitalizm aşamasında ortalama kar tekelci kapitalizm aşamasında tek-

* Örneğin 300 birimlik bir sermayenin organik bileşimi; değişmeyen sermayenin (s) değişen sermaye (d) oranı s/d=5/1'e yükselsin. Artı-değer oranının değişmediğini, a/d=yüzde 100 olduğunu kabul edersek, şu tabloyu elde ederiz;

I- 240s+60d+60a=360 (s/d=240/60=4/1)
II- 425s+75d+75a=575(s/d=425/75=5/1)

Burada kar kitlesi (artı-değer kitlesi) 60'dan 75'e çıkmıştır. Fakat ilkinde kar oranı k'^{1}=a/s+d=60/240+60=0.2 yani yüzde 20 iken; ikincisinde k'^{2}=75/425+75=0.15'e, yani yüzde 15'e düşmüştür.

elci kar için devinen sermaye, büyüyebilmek için, üretim araçlarını, dolayısıyla emeğin üretkenliğini, dolayısıyla toplumsal üretimi, toplumsal tüketim kapasitesinden daha hızlı büyütür. Bunun sonucu ise, belirli aralıklarla piyasanın toplumsal tüketimin ememeyeceği meta stoklarıyla dolması; sermaye dönüşüm sürecinin M'-P' aşamasında, yani meta sermayeden (M') para sermayeye (P') dönüşme aşamasında tıkanması; yani aşırı üretim (aşırı sermaye) bunalımıdır. Bu tabii ki mutlak aşırı üretim, toplumsal ihtiyaçları aşan bir aşırı üretim değildir. Aksine, toplum ihtiyaç açlığı içinde olmasına rağmen ve bu açlık nedeniyle ortaya çıkan bir aşırı üretim bunalımıdır.

İşte bu, aynı zamanda bir para krizidir de, öncelikle belirtmeliyiz ki, burada da sorun meta dolaşımı için yeterli parasal araçların bulunup bulunmaması değildir. Toplumda bu araçlar fazlasıyla vardır. Ancak bunların toplum içinde dağılımı, aşırı ürünün dolaşımına imkan vermeyen bir dağılımdır; bolluk içinde kıtlık! Yukarıda da değindiğimiz gibi, bir metanın belli bir yönde dolaşıma çıkması, aynı zamanda bir başka metanın, kapitalizm koşullarında ise asıl olarak paranın veya parasal araçlardan birisinin ters yönde dolaşıma girmesi demektir. Bir metanın varolması, tek başına onun dolaşıma girmesi için yetmez. Onu harekete geçirecek cilveli bir kışkırtıcının, talebin de bulunması gerekir. Oysa kar hırsıyla devinen sermaye bir yandan piyasaya yoğun ölçüde meta pompalarken, aynı zamanda dolaşım aracı parayı hasisçe üstünde toplar. Azgın sömürüyle en önemli tüketici güç olan kitleleri yoksulluğa hapsederken, onların parasal gelirlerini aşağılara doğru çekerken, piyasaya sürdüğü meta sermayenin realizasyonu, para sermayeye dönüşmesi imkanını da darbelemiş olur.

Bu noktada ortaya çıkan krizin, M-P karşıtlarından her biri için de kriz olacağı; aşırı üretim krizinin para krizi de olacağı besbellidir. Fakat para krizinin tezahürü, rekabetçi kapitalizm çağından günümüze, özü aynı kalmak kaydıyla, bazı farklılıklar göstermiştir.

Önce, henüz tekellerin egemenliğini kurmadığı ve para sisteminde altın standardının geçerli olduğu, yani kağıt paraların ülke içi piyasada da altına çevrilebilir olduğu rekabetçi kapitalizm koşullarını veri kabul edelim.

Paranın ödeme aracı işlevinin öneminin, meta ekonomisi geliştikçe arttığına işaret etmiştik. İşlerin iyi gittiği dönemde, sermayenin meta dolaşımını hızlandırmak, geliştirmek için paranın bu işlevinden, kredili satışlardan yararlanacağı ortadadır. Fakat meta sermayenin para sermayeye çevrilmesi zorluğu doğmaya başlayınca, ekonomik çevrimin atılım döneminin tersine genel fiyat seviyesi düşüşe geçer; para değerlenmeye, faizler yükselmeye başlar. Burjuvazi meta dolaşımının durmasını önlemek için kredili satışlara daha fazla yüklenir. Böylece piyasadaki kredi para hacmi hızla artar, poliçeler elden ele geçerek uzun ödeme zincirleri oluşur ve kriz bir süre için geciktirilir. Ancak bir süre sonra ödeme vadeleri dolmaya başlayıp, fiili ödemeler yapılması gerektiğinde nakit paraya doğru büyük bir hücum başlar. Ödemeler zinciri birçok yerinden kopar. Para kıtlığı ortalığı sarar. Bu para krizidir.

"*Demek oluyor ki, para-piyasasında bir bunalım gibi görünen şey, aslında, bizzat üretim ve yeniden üretim sürecindeki anormal koşulların bir ifadesidir.*" (**Kapital II**, sf. 337)

"*Paranın ödeme aracı işlevi, sınırsız bir çelişkinin varlığına işaret eder. Ödemeler birbirini dengelediği sürece, para, yalnızca, bir hesap parası, bir değer ölçüsü olarak düşünsel bir işlev yerine getirir. Fiili ödemeler yapılması gerektiği sürece, para, artık bir dolaşım aracı, ürünlerin değişiminde geçici bir etken olarak hizmet etmez, toplumsal emeğin bireysel cisimleşmesi, değişim-değerinin bağımsız varlık biçimi, evrensel meta olarak iş görür. Bu çelişki, para bunalımı diye bilinen iktisadi ve ticari bunalımların bu evrelerinde açıkça görülür. Bu gibi bunalımlar, ancak, uzayıp giden ödemeler zincirinin ve bunların kapanması için yapay bir sistemin iyice geliştiği yerlerde görülür. Bu mekanizmada genel ve yaygın bir bozukluk olduğu zaman, bunun nedeni ne olursa olsun, para, birdenbire ve doğrudan, hesap parasının düşünsel biçiminden çıkar ve nakit para halini alır. Sıradan mallar artık onun yerini alamaz. Metaların kullanım değeri değersiz hale gelir ve onların değeri de kendi bağımsız biçiminin varlığı içerisinde kaybolur. Bunalımın öngününde, burjuvazi bolluğun verdiği sarhoşlukla, kendine güven içerisinde parayı boş bir hayal ilan eder. Yalnızca para metadır. Ama şimdi her yerde şu çığlık: Yalnızca para metadır. Kara-*

canın su peşinde koşması gibi, onun ruhu da para, o biricik servet peşinde nefes nefesedir. Bunalım sırasında, metalarla onların değerbiçimi, para arasındaki zıtlık, mutlak çelişki düzeyine yükselir. Bu gibi durumlarda para hangi biçimde görünürse görünsün hiç önemi yoktur. Ödemeler ister altın ile ister banknot gibi kredi parasıyla yapılsın, para kıtlığı devam eder." (**Kapital I**, sf. 153, banknot, altına çevrilebilir kağıt paradır -DP)

Doğal olarak burjuvazi en başından itibaren aşırı üretim bunalımlarına ve onun bir yönü olan para bunalımlarına karşı çözüm arayışlarını hiç bırakmamıştır. Ekonomik çevrimler biçimindeki ilerleyiş giderek tekelleşmeye ve tekellerin egemenliğine yol açmış; devletin -tekelci burjuvazi lehine-, ekonomik hayata müdahalesi düne nazaran artmış; devletin yaptırım gücüne de dayanarak, tekelci burjuvazi, süreç içerisinde antikriz kimi önlemler geliştirmiştir. Ancak tabii ki bunlar krizin kaynağı olan para-meta karşıtlığının korunması ve derinleştirilmesi temelinde geliştirilen önlemlerdir. Sermaye tahribi (savaş yolu da dahil), tekniği geliştirme gibi geleneksel kriz aşma yöntemlerini bir yana bırakırsak; geliştirilen önlemleri asıl olarak da bir yandan daha geniş bir alana, bir yandan da, daha geniş bir zamana yayarak "aşma", basıncı hafifletme çabasından öte bir şey değildir. Yani krizi gittikçe daha genelleştiren (her açıdan) hamlelerdir.

Para krizinin aldığı yeni özellikleri anlamak açısından ulusal paralar ve dünya parasının evrimini ana hatlarıyla izlemek aydınlatıcı olacaktır.

Sanayi Devrimi (1760-70 yıllarında başladı) öncesinin ticari kapitalizmi (merkantil kapitalizm) (15. yüzyıl-18. yüzyıl) hemen hemen tüm ülkelerde paranın, diğer para metalardan altın para metaya doğru evrimini tamamladı; altın para meta'ya bugünkü statüsünü kazandırdı.

Napolyon Savaşları'nın bitimi (1816) ardından İngiltere dünya egemenliğini ele geçirirken, bu egemenliğin de gereği olarak altın standardı dünya çapında egemen oldu; artık altın dünya parasıydı. 19. yüzyılın ikinci yarısında altın sikkeler dünya parası olarak uluslararası dolaşıma çıkmış bulunuyordu. Ülke içi pazarlarda, meta dolaşımının dayanmasıyla dolaşıma çıkarılan banknotlar (kağıt paralar) da her an

altınla değiştirilebilir nitelikteydi (19. yüzyılın sonuna gelindiğinde sadece Çin ve Meksika'da tek para, gümüş paraydı).

Bu dönemde İngiltere dünyanın atölyesiydi. Dünyanın en güçlü ekonomisine sahipti. Bu nedenle İngiliz lirası da dünya piyasasında dünya parası olarak dolaşım yapıyordu. İngiltere'nin dünya piyasasına kredi biçiminde ihraç ettiği borç paralar İngiliz meta ihracının da körükleyicisiydi (gittiği ülkede İngiliz mallarına talep yaratıyordu). Bu bizzat aşırı üretim krizlerinin de beslediği bir yönelimdi.

Emperyalizm çağıyla birlikte sermaye ihracının temel bir olgu olarak ön plana çıkması, aynı zamanda uluslararası kredi sisteminin gelişmesi, olgunlaşmasıydı. Tüm ülkeleri tek bir zincirin halkaları olarak birbirine bağlayan emperyalizm, sermaye ihracıyla kredi sistemini geliştirirken meta ihracına itilim kazandırmış oluyordu.

Ancak uluslararası kredi sisteminin bu tarz geliştirilmesi, krizi daha geniş bir alana yaymaktan öte sonuç vermedi. Emperyalizm çağında ekonomik çevrim süreleri daha kısa sürer oldu. Bunalım 4-5 yılda bir kapıyı çalar oldu. Bunalımların körüklediği emperyalist rekabetin I. Dünya Savaşı'na dönüşmesiyle birlikte uluslararası altın standardı sistemi de çöktü. Savaşla birlikte tüm ülkelerde, kağıt para, kredi para (poliçeler) ve saymaca paradan (hisse senetleri, tahviller, vs.) değerin gerçek temsilcisi altına doğru büyük bir kaçış başladı. Doğal olarak devletler de hem merkez bankalarındaki altın rezervlerinin erimesini önlemek, hem altının ülke dışına kaçışını önlemek açısından söz konusu parasal araçların altına çevrilebilirliğini kaldırdı. 1931 yılında ise altın standardı tamamen çekilirken yerini devletlerin bastığı ve altına çevrilebilirliği olmayan kağıt ve kredi paralar aldı. Böylece altın paranın yurt içinde mübadele aracı, değer saklama ve ödeme aracı olarak işlev görmesi yasal olarak engellenmiş oluyordu (uluslararası ticarette kullanılmak üzere).

Altın standardı sistemin kaldırılmasının, piyasadaki para hacminin ve faiz oranlarının ekonominin kendi yasalarına bağımlılığını azaltmak, tekelci devlete daha geniş bir müdahale alanı açmak; böylece bunalım yıllarında paranın aşırı değerlenmesini, sözümona para krizini ve aşırı üretim krizini önlemek gibi temel bir yönelimi vardı.

Kağıt paraların altına çevrilebilirliği nedeniyle, altın para standardı sisteminde devletlerin piyasadaki kağıt para hacmini artırma, karşılıksız para basma imkanları nispeten sınırlıydı. Bu nedenle paranın değer grafiği de (faiz oranlarının inip çıkması) ekonomik çevrime bağlı olarak gelişiyordu. Ekonomik çevrimin, işlerin yolunda gittiği canlanma ve atılım döneminde meta -kolayca paraya çevrilebildiği için-, değerli (para faiz oranları düşük) oluyor, meta fiyatlarında genel bir yükseliş (enflasyon) gözleniyordu. Bunalım kapıyı çaldığında ise tersine para değerleniyor (faizler yükseliyor), meta fiyatları düşüşe geçiyordu. Böylece, daha önceki enflasyon dengelenmiş oluyordu. "*Fiyatlardaki böyle bir çöküntü yalnızca, bunlarda bulunan daha önceki enflasyonu dengelemiş olur.*" (**Kapital III**, sf. 435) Bunalım, paranın aşırı değerlenmesi, parasal kıtlık ve meta sermayenin para sermayeye dönüşememesi şeklinde ortaya çıkıyordu.

Emisyon hacmine, para değer grafiğine müdahale imkanı; bunalım karşısında devlete, suni olarak ve kısmen paranın aşırı değerlenmesini, para kıtlığını önleme imkanını verir. Fakat bu, paranın düşkünleştirilmesi, doğrudan tahribi yönünde bir adım bedeli elde edilen bir imkandır. Böylece tüm dolaşım zincirleri daha çürük bağlarla birbirine bağlanmış olur. Dahası para krizlerini (ve aşırı üretim krizlerini) önlemez. Sadece daha geniş bir zamana yayar, daha derin bunalımlara yol açar.

Örneğin, dünden farklı olarak, bunalımlı yıllarda para emisyonunu -toplumsal üretim artışından bağımsız olarak- artıran devlet, böylece para kıtlığını kısmen önler, meta fiyatlarının çökmesini önler; aksine bunalıma rağmen genel fiyat seviyesinin yükseltilmesini (enflasyonu) sağlar. Tekelci fiyatların dayatılması kolaylaşır. Enflasyon genel bir eğilim özelliği kazanır.

Paranın metalar karşısında bu tarz değersizleştirilmesi süreci, genel olarak enflasyonist politikalar, paradan metalara doğru yönelimi körükler. Meta dolaşımını kolaylaştırıcı bir faktör olur. Ancak diğer lehte ve aleyhte faktörleri hesaba katmazsak, bunun, sadece bunalımın bir süre için ertelenmesini sağlayacağı, dolayısıyla da onun derinleşmesine yol açacağı bellidir. Çünkü sorunun kaynağı aynen devam etmektedir. Evet

şimdi karşılıksız para basarak "para kıtlığı" ve paranın aşırı değerlenmesi bir yönden önlenmektedir. Ancak enflasyon da kitlelerin alım gücünü aşağı çekmekle esasında aşırı üretim bunalımını derinleştirmekten başka sonuç vermez. Meta üretimi toplumsal tüketim gücünü aştığında para basarak, kredili satışları artırarak bir süre bunalım ertelenebilir. Ayrıca paranın değersizleşmesi, burjuvazi içinde paraya koşmayı kısmen kontrol edip geciktirebilir. Ama hepsi bu kadar. Aşırı ürün stokları biriktikçe bunalım kaçınılmazdır. Parasal politikalar üzerinde oynamak, meta-para karşıtlığından kaynaklanan aşırı üretim bunalımları ve para bunalımları için çözüm değil, sadece geçici, daha da genelleştirmek pahasına hafifletici "çözüm"ler verebilir.

1914 sonrasında altın standardı sistemi fiilen çöktü. Devletler kendi ülkeleri içerisinde paralarının altına çevrilebilirliğini kaldırdılar. Fakat altın, dünya parası konumunu devam ettirdi. Farklı ülke paralarının birbirine göre mübadele hadleri (pariteler) pazarlıklarla belirleniyordu. Ve bu pariteler de altına dayanıyor, altınla ölçülüyordu. Her devletin altın rezervi, parasının desteklenmesinde ve mübadele edilebilirliğinin ölçülmesinde bir araç olarak kullanılıyordu. Kuşkusuz bu rezervler, ülke parasına sahip bir yabancının bu parayı altına çevirme talebini karşılamak için ödeme aracı olarak da işlev görüyordu.

İki dünya savaşı arasında emperyalist rekabet aynı zamanda bu ülkelerin paraları arasında, dünya parası tahtına oturmak üzere bir rekabet olarak da geçti. Özellikle sterlin ve dolar arasında. Bu doğal bir durumdu. Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere, bir paranın istikrarı, gücü, dayandığı ekonominin sağlıklılığına bağlıdır. Güçlü ekonomiye dayanan para güçlü paradır. Emperyalist bir ülkenin dünya pazarları üzerindeki egemenlik payıyla parasının uluslararası pazarlardaki işlev gücü birbirine bağlıdır. Başka ülkelere ihraç edilen para o ülkeleri emperyalist metropollere bağlayan bir bağ olur.

İki savaş arası parasal rekabet, II. Dünya Savaşı'nın bitiminde doların dünya parası olmasıyla sonuçlandı. Savaştan en yıpranmamış güç olarak çıkan ABD, daha savaş sonuçlanmadan emperyalist dünyanın patronluğunu üstlendi. Dünya emperyalist sistemi ekonomik, siyasi

ve askeri olarak ABD liderliğinde bir hiyerarşi oluşturmaya yöneldi. Dünyanın net meta ihracatçısı olarak ABD, doları **dünya parası tahtına** oturtabilirdi artık. Ekonomileri ağır tahrip görmüş diğer emperyalistler, hem buna karşı çıkacak güçte değillerdi hem kendi çıkarları da -uluslararası ticaretin gelişmesini, akışkanlığını sağlayacağı için-, doların dünya parası olmasıyla -şimdilik- fazla çelişmiyordu.

1944'te Bretton Woods'la dolar dünya parası olarak kabul edildi. Dolara bu rol, altınla değiştirilebilir olma taahhüdünden dolayı veriliyordu. Böylece, altının dünya para sistemi içindeki işlevi kısıtlanmış, yeri büyük ölçüde kağıt para dolara bırakılmıştı. Dünya parası altının değişim aracı rolü tamamen ve ödeme aracı rolü de önemli ölçüde dolara geçmişti. Dolar, kredi mektupları gibi işlev görmek, dünya ticaretine kolaylık, akışkanlık sağlamak üzere dünya pazarlarına yayılmaya başladı. Aynı zamanda dolar para sermaye işlevi (faiz getirici) de üstlenmekle, ABD ekonomisine bu açıdan da katkıda bulunuyordu.

II. Dünya Savaşı sonrasında 1970'li yıllara kadar emperyalist sistem hem aşırı üretim krizlerini hem onun bir yönü olan parasal krizleri nispeten hafif atlatabildi. Ona bu imkanı veren; ABD'nin liderliğinde tek merkezli bir hiyerarşi içine girmesi, savaşta önemli ölçüde fiziki sermaye tahribinin yapılması (yani pazarın genişletilmesi), yeni teknolojili bir sanayileşmeye yönelinerek emek üretkenliğinin artırılması, kimi yeni sanayi kollarının yaratılması (ki bu da pazarın genişletilmesi demektir), ardarda gelen savaşlar ve revizyonist ihanet gibi olgulardı. Fakat giderek bu imkanlar tükendi. Tükendikçe de tersine, bunalımı ağırlaştıran faktörler oldular. '70'lerden itibaren emperyalist bunalımlar daha sarsıcı yaşanmaya başlandı. En etkin müdahaleler, krizi hafifletme kurumları da bunları önleyemedi. Örneğin, 1987 New York merkezli (Kara Pazartesi'nin) sarsıntısı okyanusları aşıp Japonya ve Avrupa'ya kadar ulaştı. Bir gecede 500 milyar dolar uçtu.

ABD ekonomisi diğer ekonomiler karşısında güçlü kaldığı; dış ticaret ve ödemeler dengesi açık vermediği sürece dolar dünya parası olmaya devam etti. Fakat diğer emperyalist ülkeler ekonomilerini geliştirip rekabeti yükselttikçe doların tahtının sarsılması da kaçınılmazdı.

Nitekim Alman ve Japon ekonomilerinin, savaştan en fazla yıkılmış olarak çıkmak şeklindeki dezavantajları, aynı zamanda onların bir avantajıydı da. Bu iki ülkede, fiziki sermayenin en fazla imha edilmiş olması, onlara, ekonomilerini en yeni teknik temelinde yeniden kurma imkanını verdi. Bu nedenle Alman ve Japon ürünleri, genel planda nispeten daha eski teknolojiyle üretilen ABD metaları karşısındaki rekabet üstünlüklerini adım adım ortaya koymaya başladı. Başta bu ikisi olmak üzere rakip emperyalistler ABD aleyhine olarak pazar paylarını geliştirmeye giriştiler.

Bu aynı zamanda dünya piyasasında dolara yeni rakiplerin çıkması demekti. Özellikle Japon ve Alman metalarının artan rekabet gücü ve bunlara artan talep, bu metaların dünya pazarlarında dolaşımını sağlamak açısından yen ve mark'ın da dünya piyasasına çıkmasını dayatıyordu. Artan parasal rekabet, 1958 yılında emperyalist ülkeler arasında, bu ülkeler paralarının dolara çevrilebilirliğine dair anlaşmaya yol açtı. Bu (genel yönelimi göstermek açısından) küçümsenmeyecek bir adımdı.

Rakipleri bu gelişimi yaşarken, ABD açısından süreç fazla parlak değildi. Dış ticaret ve ödemeler dengesinde olumsuz bir süreç gözleniyordu. Önce, 1950'den itibaren dış ticaret dengesi hala lehte olmasına rağmen, dünya jandarmalığının da katkısıyla, dış ödemeler dengesi açık vermeye başladı. 1950-57 arasında 10 milyar dolar olan toplam ABD dış ödeme açığı, sadece 1957-60 arasında 10 milyarı aştı. 1961-70 arası 31 milyara ulaştı. Bu, ABD'nin uluslararası piyasaya (kredi para olarak) pompaladığı doların giderek artan ölçüde karşılıksız, "hayalet dolar" olması anlamına geliyordu. Bu ise doların güvenilirliğini zedeledi, gerçek ödeme aracına, gerçek dünya parasına (altına) talebi artırdı. ABD'nin bu talebi karşılaması, altın stoklarında hızlı bir erimeye yol açtı. 1949'da 24.6 milyar dolarlık altın stoku varken, bu 1958'de 20.6 milyar dolara, 1966'da 13.2 milyar dolarlık stoka düştü.

1960'ların ortalarından itibaren, tek rakiplerinin artan rekabetiyle birleşen dünya jandarmalığının ağırlaşan bedeli, ABD ekonomisini daha fazla sarsar oldu. ABD ürünlerinin rekabet gücü daha da zayıfladı. Bu gelişimin sonucu olarak ABD ilk defa 1971'de 2.7 milyar dolarlık dış ticaret açığı verdi. Bunun anlamı, ABD'nin, ihraç ettiği doların karşılığı

olacak metayı, bundan böyle ihraç edemeyeceği, ödeyemeyeceğiydi (eğer bu geçici bir durum değilse veya yeniden artıya geçilemezse). Bunun ise, dünya piyasasına fazla miktarda pompalanmış olan dolar üzerindeki spekülasyonu -"hayalet dolar"ları ucuza alıp altına çevirmek-, önemli sarsıntılar yaratacak denli büyüteceği belliydi. Öyle de oldu; kapitalist dünya yeni bir para kriziyle çalkalandı. Spekülasyon seli karşısında ABD, 1971 Ağustosu'nda doların altına çevrilebilirliğine son verdi. Bu Bretton Woods'da tespit edilen para sisteminin ağır bir darbe almasıydı.

Böylece doların dünya paralığı büyük ölçüde sarsıldı, ama sona ermedi. Çünkü hem ABD hala dünyanın en büyük gücüydü. Hem de diğer ülkelerin elinde çok büyük bir dolar yığını vardı ve doların dünya parası işlevinin tanınması dünyada çok büyük zincirleme çöküşlere yol açardı. Diğer emperyalistler bunu göze alamazlardı.

Zaten ABD de doların altına çevrilebilirliğine son vermekle sadece spekülasyonun, doların hızla elden çıkarılmasının önüne geçmek istemişti. Ayrıca ABD, doların döviz kurunu dalgalanmaya bırakıp diğer paralar karşısındaki değerini düşürerek (devalüasyon), vergi ayrıcalıkları getirerek kendi ürünlerinin rekabet gücünü artırmaya ve böylece dış ticaret açığının önüne geçmeye; ek vergi ve dış "yardım"larda kesintilerle ödemeler dengesi açığını kapama çabalarına girişti. Bunları başardığında parası yeniden eski gücüne kavuşabilecekti.

Devrimci Proletarya, 20 Aralık 1992,
Yıl: 2, Sayı: 19

ESMAHAN EKİNCİ

Karanlık Çağın Filizi
Sezai Ekinci *

Bazı insanlar için 7'sinde neyse 70'inde de o denir. Sezai'nin karakteristik özellikleri de son nefesine kadar öz olarak hiç değişmedi. 1975'lerin genç devrimcisi Sezai nasıl biriyse, 27 yıl süren kesintisiz bir mücadele sürecinin ardından son nefesini veren komünist önder Sezai'si de aynıydı. Hep devrimin neferi... Hep emekçi... Hep bağırtısız çağırtısız... Hep tereddütsüz... Hep gözükara...

"27 yıl boyunca değişmemiş olmak" bir komünist için normalde övgü olamaz!.. Marksist-Leninistler için "değişmemek", aslında donmanın, hayatiyet kaybı ve politik ölümün ifadesidir. 20. yüzyılın parti pratikleri ve sosyalizm deneyimleri sırasında uğruna nice bedellerin ödendiği tarihsel başarı ve ilerlemelerin bile arkasının getirilemeyip tüketilişinin derinlerdeki tayin edici nedeni de zaten bu hayatiyet kaybı ve donma değil midir? Ama, Komünist Manifesto'nun da o olağanüstü özlü tanımıyla "katı olan her şeyin buharlaştığı" 1980'ler sonrasının postmodern değişim örnekleriyle bir zamanlar devrimci olanların savruldukları halleri gördükten sonra, bunun bir yönüyle de nasıl bir erdem olduğu gerçeği kendini daha net gösteriyor.

ISBN 978-975-570-518-9

*SEL